מדינת ישראל

משרדי הממשלה

משרד

יחסי ישראל - תורכיה

מדינת ישראל
ארכיון המדינה

[redacted]

יחסי ישראל - טורקיה
שם:

חץ
משרד החוץ

חצ - 2412/1

מזהה פיזי: 130.2/1 - 870
מזהה לוגי: 01-001-03-10-03
כתובת:
01/12/2002

מחלקה

תיק מס'

4241

משרד החוץ

מזכר

אל: המנכ"ל

מאת: היועץ המשפטי

אל:

מאת:

הנדון: החזרת הציר התורכי

הנני להפנות את תשומת לבך לבעיה דיפלומטית שהתעורר כאן ושלא התעוררה בקשר להחזרת השגריר הרוסי.

כשהוחזר השגריר הרוסי שגרירנו נמצא כאן, ואחרי זמן מה נשלח חזרה למוסקוה ושב לתפקידו.

אשר לתורכיה צירנו יושב לפי שעה שם ואין שאלה, אבל הוא עומד לסיים את כהונתו בעבור זמן קצר באופן יחסי ושני עומד לקחת את מקומו.

נצטרך לשקול היטב אם יוכל רפאל להכנס לתפקידו, למסור כתב האמנה לנשיא תורכיה וכד', שעה שאין ציר תורכי בישראל.

אני מעורר את השאלה הזאת כבר עתה יען כי אפשר שהמסקנה תהיה שפישר יצטרך להשאר לפי שעה. אין זאת הפעם הראשונה שעל מנת למנוע סיבוכים צדדיים נאלץ נציג דיפלומטי להשאר במקום כהונתו יותר ממה שנקבע.

כ"ג בכסלו תשי"ז
27.11.56

חתימה | תאריך | חתימה | תאריך

ירושלים, כ"ד בטבת תשי"ז
28 בדצמבר 1956

4241/ר

אל : שרות החוץ ועובדי המשלחות בחו"ל

מאת : המנהל הכללי

<u>ס ו ד י</u>

הנדון: <u>[illegible] ציר [illegible] בישראל</u>

נראה לי כי צעד זה של המדינות צריך

לעורר [illegible] בדבר [illegible] [illegible] [illegible].

אין לראות [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

מצרים. יש [illegible] לנו לדעת לפני [illegible] [illegible]

האפרו-אסיאי.

בברכה,

ו. איתן

העתקים: מר הרצוג
מער
מער
מזא"ם
שגריר ישראל, לונדון
ציר ישראל, אנקרה,
נציגות ישראל, אתונה
מר יצחק נבון, לשכת רוה"מ

ירושלים, כח' באייר תשט"ז
9 במאי 1956
21/5/56

42471

אל: הציר, אנקרה.

מאת: שר החוץ

הנני להודות לך על העתק מכתבך לנשיא המדינה. קראתיו בעניין רב ולמדתי ממנו לא מעט. התרשמתי מאד מהתבונה המדינית ומעומק החדירה למהותן של בעיות אשר באו בו לידי ביטוי כה צלול.

מש/רס

העתק

אנקרה, י"א בטבת תשט"ז
26 בדצמבר 1955

אנ/4369/32

שמור

אל: מע"ר

מאת: השגריר, אנקרה

ביום 26 לח.ז. נתקבלתי אצל שר החוץ החדש, מר [redacted] קופרולו, לביקור נימוסין לפי בקשתי. השיחה ארכה כ-45 דקה והתפתחה לויכוח ער על יחסי תורכיה-ישראל. פתחתי לאמור כי המצב במזה"ת בכלל וביחסי תורכיה-ישראל בפרט, אינו משביע רצון. הוא הפסיקני והדגיש כי הגורם למשבר הנוכחי הוא הגורם הסובייטי. ענית כי הנני מסכים עמו בלב שלם כי הגורם הסובייטי נכנס לפעולה מסוכנת ביותר; אינני רוצה לחזור על הערות והזהרות שהשמעתי בויכוחים רבים לפני כריתת הברית התורכית-עיראקית. אבל ברצוני לטפל בהווה ובעתיד ולא בעבר. מאז שתורכיה עשתה את המשגה הראשון וחתמה על המכתב שבו היא מתחייבת לעזור לערבים במאבקם נגד ישראל, היא ממשיכה לעשות צעדים המעוררים אצלנו דאגה רבה. כאן הפסיקני קופרולו שנית [redacted] ושאלני מדוע אנו מתקיפים את סוריה ומצרים. הוא הוסיף כי הוא שואל זאת כידיד אל ידיד והיה רוצה להבין מה התועלת הצומחת לנו מהתקפות. נתתי לו הסבר מלא על המצב בגבול המצרי והסורי. לא אגיד ששכנעתי אותו, אולם הוא קיבל הסברי ללא הערה.

המשכתי בטענותי נגד היחס התורכי כלפי ישראל. ביחוד שמתי את הדגש על הצהרות מנדרס ועל מעשי זורלו בתקופת העדרו של קופרולו ממשרד החוץ. מתחתי בקורת מפורטת על תוכנית אידן והדגשתי את הרושם הקשה שעשתה על ממשלתי ועל דעת הקהל הישראלי, ועל הצהרת מנדרס אשר בה נאמר כי תורכיה תתמוך בתוכנית הסדר הבעייה הא"י בתנאי שהיא תמצא חן בעיני אחד הצדדים בלבד כלומר: הצד הערבי. ציינתי עד כמה נוקשה העמדה שנאחז בה זורלו בבגדדנג, אשר הוסיפה למתיחות באזור המזה"ת ועד כמה מסוכנת הדרך שתורכיה הולכת בה בשתפה פעולה עם הערבים להקמת מנגנון כלכלי למזה"ת אשר מטרתו לבודד את ישראל. מתחתי בקורת קשה על דברי נשיא המדינה באיאר בירדן. אמרתי כי הקהל הישראלי זועזע לשמוע כי הצבא התורכי מתכונן להלחם בישראל. כאן הפסיקני שוב קופרולו ואמר כי נתן הסברים לפני יומיים במב"לם. ניצלתי את ההזדמנות בשאלה שיפרש מהי כוונתו בקשרו את דברי באיאר אודות התערבות צבאית תורכית להתחייבות התורכית כלפי עיראק לשתף פעולה בהגשמת החלטות האו"ם בקשר לא"י. האם הכוונה כי תורכיה תהיה מוכנה להלחם כדי להגשים את החלטות או"ם לחלוקת א"י מ-1947?

./.

לזה ענה קופרולו בהתרגשות כי תורכיה לעולם תתנגד לשימוש בכוח לכל מטרה שהיא. "מדיניותי העקבית בעבר - אמר קפרולו - היתה תמיד כי תורכיה נגררה לרשות האו"ם לכל קריאה מצדו להגשמת החלטותיו. וכך עשינו בעניין קוריאה. אם תהיה באזור המזה"ת התקפה בלתי מוצדקת ותהיה קריאה מהאו"ם לעזרה צבאית תורכית, תענה תורכיה לקריאה. אין לתת כל פירוש אחר לדברי הנשיא באיאר ולדברי במג'לס ההתחייבות היא כלפי האו"ם ולא כלפי ירדן ועיראק". המשכתי לדבר על השגיאה שעושה לדעתי, תורכיה, בזה שהיא מעודדת את הערבים לחשוב כי היא תומכת בעמדתם הקיצונית כלפי ישראל. חזרתי על כך כי כל עידוד לערבים מגדיל את המתח באזור. ההתחרות בין הסובייטים והמערביים לרכוש את אהדת הערבים על חשבון ישראל יכולה להביא רווח אך ורק לסובייטים אשר הם היחידים שירוויחו מהגדלת המתח או מהתפרצות מלחמה באזור. כל זמן/שהערבים יקוו כי יש להם סיכוי להביא את תורכיה לניתוק יחסיה המדיניים והכלכליים עם ישראל, אין כל תקוה כי המתח באזור ירד. על התורכים להבהיר את מדיניותם כלפי הערבים ולא להשאיר כל מקום לספק כי העמדה התורכית היא שמדינת ישראל לא תמחק מהמפה ולא תגזור. לזה ענה לי קפרולו "מדיניותנו כלפי ישראל לא תשתנה לעולם, בזה תוכל להיות בטוח". המשכתי לדבר על המתח באזור וניסיתי להסביר כי סיבת המתח היא הרגשת החמדנות והפחד השוררת מסביב לא"י. האם ההגיון אינו מחייב תרופה למצב זה? למצב של חמדנות ופחד בין הגוש המערבי והמזרחי יכול רק אלוהים להביא פתרון, אבל באזור המזה"ת יש ביכולת מעצמות המערב הדימוקראטיות הרודפות שלום, להביא פתרון. בו ברגע שהגורמים השונים במזה"ת ידעו כי אין כל סיכוי לתקוותם להריסת אויביהם וכי לא קיימת יותר כל סכנת התקפה צבאית מהצד שכנגד ללא התערבות מיידית מכרעת של העולם החופשי כולו, ירד המתח באזור המזה"ת ויעלה הסיכוי להסדר בר-קיימא. על התורכים המכירים את עמי המזה"ת זה מאות שנים לשכנע את בנות בריתם כי עליהן לתת את הערבויות הדרושות לכל הצדדים. הנני פונה אל השר בבקשה שיקדיש חלק ממאמציו להגשמת מטרה זו. לזה ענה קפרולו כי המצב באזור מאד קשה והוא עצמו אינו מבין מה המטרות המדיניות של כמה מדינות, ביניהן מצרים. הוא אינו מסכים למדיניות הפייסנית של ידידי תורכיה במערב, ובמיוחד אינני מבין איזו תועלת תצמח ממתן עזרה למצרים ללא תנאים. אולם לא רק בשטח המדיניות במזה"ת יש חילוקי דעות לתורכיה עם בנות בריתה, וברצונו לומר לי רק משפט אחד: "אתה מכיר אותי והנך יודע כי אני איש עקבי וגלוי, תוכל לתת בי אמון ולסמוך עלי".

בזה נסתיימה השיחה, אשר היתה עסקית ביותר שכמוה לא היתה לי עד כה עם קפרולו. התרשמתי כי הוא הרבה יותר בטוח בעצמו והרבה יותר עצמאי בדעותיו מאשר בתקופה כהונתו הקודמת באותה משרה.

בברכה,

מ. פישר

$$$$$$$$$$$..... 4247/1

-- : סמישראל וושינגטון(276/80י)(47) נשלח:16.1$.55
לונדון,פאריס,רומא(חוזם-242)(65)

מאת: המשרד ירושלים

פישר סבריק לאמור:

" בשיחתי עם זורלו לפי בקשתו הצהיר:

אא. התמדת ידידות תורכיה לישראל וקיום היחסים בכל השטחים.

בב. על סמך רעות של חלק מאנשי שיחו בירדן הביע תקוה כי הסדר עם ישראל אפשרי.

גג. לשם השבת המסרת הנ"ל יצמח רווח לישראל מהכניסה הקרובה לוודאי של ירדן לאמנת בגדד.

דד. הוא משוכנע כי במות הנשק הסובייטי במצרים אינה חשובה.

הה. מסעמים של אמביציה אישית אשם בירוד במדיניות הפירוס האמריקנית.

וו. אמר כי ימשיך לפעול למתן ערובה לישראל ולא יתנגד למתן נשק. "

איתן

תפ': מנכ"ל,מאה"ב,מע"ר

קמ/יר(

4241/

משרד החוץ

מזכר

אל: שה"ח	אל:
מאת: ז.ש.	מאת:

התפתחויות ביחסי תורכיה־ישראל, תורכיה־ערב; הרחבת ברית בגדאד; חוזה בטחון עם ישראל.

(תמצית סקירת חקר ע"פ א. גפן)

1. בירוד סבור כי אין להפעיל לחץ למען הרחבת ברית בגדאר בתגובה לעסקה הצ'כיה־מצרית. לדעתו יש ללחוץ על ישראל למען הסדר שלום במזה"ת ע"י פתרון בעיית א"י.

2. התורכים הביעו לפני האמריקנים ספיקות לגבי אפשרות של הסדר שלום בין ישראל לערבים והביעו את דעתם, כי בתגובה לעסקה הצ'כית־מצרית על המערב לנקוט יד חזקה כלפי קהיר, ובראש ובראשונה לדאוג לחיזוקה ולהרחבתה של ברית בגדאד. הם ביקשו את ארה"ב לפעול למען הצטרפותה של ירדן לברית בגדאד. דאלס מעיין בבקשה זו. תוך דיון על פגישה הוסכם בין האמריקנים והתורכים שיוסבר לישראל מחדש, כי צירופה של ירדן לברית יש בה משום תוספת בטחון לישראל, הואיל והחברים המערביים בברית ישמשו גורם מרסן לחברים הערביים.

נשיא תורכיה הזמין את ירדן רשמית להצטרף לברית בגדאד בעת ביקורו בירדן. התורכים ביקשו מהבריטים שישפיעו על ירדן שתצטרף לברית. הבריטים ענו, כי הם עשו בעבר את כל הדרוש כדי להניע את ירדן להצטרפות וכי הם מקדמים בברכה את ההזמנה התורכית לירדן להצטרף. אולם ברגע אין הם יכולים לעשות צעד חדש, כי זה יביא להגברת תביעתה של ישראל לערובת בטחון. בריטניה אינה רוצה לתת ערובה כזאת לישראל.

3. העיראקים ביקשו מהאמריקנים שיצטרפו לברית בגדאד. דאלס אמר לשגריר העיראקי בושינגטון כי הנסיבות הקיימות אינן מתאימות להצטרפות ארה"ב כי ישראל תובעת עתה חוזה בטחון. למרות שגורמים חזקים בקונגרס תומכים בתביעת ישראל, דוחה אותה ממשלת ארה"ב. לעומת זאת אין כעת תמיכה מספקת בקונגרס להצטרפות ארה"ב לברית בגדאד. דאלס הבטיח לעיראקי כי ישתדל להגדיל את הסיוע הצבאי לעיראק. מספר ימים אחרי זה אמר אלן לשגריר התורכי בושינגטון כי אין זה

תאריך	חתימה	תאריך	חתימה

מן הנמנע שארה"ב תצטרף לברית בגדאד ובאותו
זמן תהן ערובת בטחון לישראל, אולם השאלה היא
אם הגיע כבר הזמן לכך.

4. דברי דאלס לשגריר העיראקי ודברי אלן לשגריר
התורכי מחזקים את ההנחה כי במחמ"ד רואים
קשר בין הצטרפותם לחוזה בגדאד לבין חתימת
חוזה בטחון עם ישראל.

זש/רק

6.11.55

ירושלים, א' בחשון תשט
17 באוקטובר 1955

מס. 108/53.2/ס

<u>סודי ביותר</u>

אל: מנהל מע"ר

מאת: מחלקת המחקר.

הנדון: התפתחויות ביחסי תורכיה-ערב, תורכיה-ישראל;
<u>התפתחויות בארגון הגנת האיזור.</u>

רמ"ב סקירה בנדון, בסיכום ניתן לומר:

הערבים מתקיפים קשות את התורכים על תמיכתם בצרפת בענין אלג'יר. ראוי לציין, כי בענין זה לא קיימו התורכים את הבטחתם לעיראקים להימנע מהצבעה.

עם הצטרפותה של פרס לחוזה בגדאד, הולך ומשלים המדבר הצפוני. אם תצטרפנה לחוזה גם ארה"ב וצרפת, תהיה זאת התפתחות חיובית מבחינתנו. כי בכל שמצטרפות לחוזה בגדאד מדינות לא-ערביות, יורד ערכן של האמרות על א"י ובעשית בלתי אפשרית הפיכת ברית בגדאד נגדנו.

החלטתו של נאצר לרכוש נשק מהגוש המזרחי גרמה אכזבה ניכרת לשליטי אנקרה, שמאז הודעת בגדאד מיום 12.1.55 טענו כאזני בעלי בריתם, כי בסופו של דבר תצטרפנה כל ארצות ערב אחת-אחת לברית בגדאד. התורכים חוששים עתה, שמא תחליט גם סוריה לרכוש נשק מהמזרח.

מדברי השגריר ז'ילבר למנכ"ל אגו לפריס, שכדי לקדם את פני הדעה של אספקת נשק סובייטי לסוריה, שוקל המערב את שתי האפשרויות הבאות: אספקת נשק לסוריה ע"י צרפת, כפי שהובטח בזמנו לח'אלד אל-עזם, או מאמצים לצירופה של סוריה לחוזה בגדאד.

התורכים מעוניינים, שצרפת תקיים את הבטחתה לאל-עזם ותספק נשק לסוריה. הם מקוים למנוע ע"י זה אספקת נשק סובייטי לסוריה ואת חתימת הברית המשולשת המוצעת. אולם מותר להניח, שיהיה זה יותר לטובתנו אם המערב יבחר באפשרות השניה, כי אספקת נשק לסוריה, כשהיא עומדת לחתום עם מצרים על ברית צבאית נגדנו, מהווה סכנה ממשית וודאית. מאידך, צירופה של סוריה לחוזה בגדאד יגדיל את הפירוד בעולם הערבי.

מותר להניח, שלנו עשויה להועיל יותר המדיניות התורכית של "הפרד ומשול" מאשר מדיניות המתפשרת של שלוש מעצמות המערב, המשתדלות למנוע את התהדקותם של שני גושים ערביים נוגדים. כי כל התפשרות של המערב עם הערבים טומנת בחובה את הסכנה של ויתורים נוספים מצד המערב על חשבון ישראל.

בברכה,

ש. גפן
ב/מנהל המחלקה.

אבג/חד.

<u>העתק:</u> מנכ"ל, אמ"ן, השגריר בפאריס,
הציר באנקרה, הציר ברומא,
הציר בוואשינגטון.

סודי ביותר

ירושלים, א' בחשון תשט"ז
17 באוקטובר 1955

ס/108/53.2

אל: מנהל מע"ר

מאת: מחלקת המקר

הנדון: התפתחויות ביחסי תורכיה-ישראל, תורכיה-ערב.
התפתחויות בארגון הגנת האיזור.
בהמשך שלסקירתנו ס/107/53.2 מיום 27.9.55.

בחודש מאי ש.ז. נפגש השגריר הסורי בפאריס עם השגריר הרוסי שם. הרוסי קיבל אותו בסבר פנים יפות ביותר והביע לפניו את רגשי הידידות העמוקים שהרוסים רוחשים כלפי סוריה. בשיחה שהתפתחה ביניהם, אמר הרוסי כי יש בידי סוריה לנקוט מדיניות עצמאית משלה ואל לה לחשוש מפני תורכיה, אשר איננה חורגת ממסגרת מלחמת עצבים. הוא דיבר בזלזול ובלעג על חלומות תורכיה ושאיפותיה באזורו, כי חלפו ללא שוב ימי האימפריה העותמאנית, וכי תורכיה בחרה לעצמה דרך חתחתים שאין בה כל תועלת ושהיא רק מביאה עצמה לסכנות שאין מהן מוצא חוץ מנייטראליות. כי כל מקרה-מלחמה אשר יקרה - ימחה את תורכיה מעל פני האדמה ולא ישאר ממנה אלא אפר לדחש.

השגריר הרוסי הבטיח כי רוסיה לא תקמץ בעזרתה לכל דבר העשוי להבטיח את עצמאותה ואת אחדותה של סוריה, בלי לחפש לעצמה כל טובת הנאה חוץ מחיזוק קשרי הידידות בין שתי המדינות. אח"כ תקף הרוסי את עיראק ואת עמדתה העוינת לרוסיה ע"י כניסתה לבריתות הקשורות לבריתנות הערביות המונהגות ע"י אמריקה, השואפת בכך להקשיח את מדיניותה התוקפנית. תורכיה ועיראק משתוקקות, כנראה, להרס ולחורבן. הרוסי סיים באמרו כי הוא מוכן תמיד לשתף פעולה עם השגרירות הסורית בפאריס בכל עניין שיש בו כדי להגשים את השלום בעולם.

ב-27.9.55 נשא נאסר נאום נייטראליסטי מובהק בו הודיע על החלטתו לרכוש נשק מהגוש המזרחי.

בתחילת חודש אוקטובר ש.ז. הורה משה"ח המצרי את נציגי מצרים בבירות הערביות להתקשר עם הממשלות והארגונים הלאומיים וכן עם מדינאים, כדי שישלחו לרה"מ התורכי מחאות על שתורכיה תמכה בצרפת בעצרת האו"ם בשאלת אלג'יר.

להלן קטעים מדו"ח של הציר אריאל על שיחה שהיתה לו ב-6.10.55 עם הציר התורכי שם:

"...לאחר מכן התחיל הציר התורכי לדבר על נושאים כלליים. אמר לי שאינו מסכים עם כל מעשי ממשלתו. זוהי ממשלה ריאקציונרית, אמר, והיא לא מבינה את הגורם הסוציאלי שדוקא בתורכיה הוא החשוב ביותר. סיפר לי שהחלק העני של האוכלוסיה סובל קשות ממסים הכבדים, בעוד שהאנשים העשירים משלמים כמעט ולא כלום.

"ממשלתי - המשיך - חלתה ב"פאקטומניה", אך לא יוצא שום דבר מכל הפאקטים שלה. איפה הפאקט הבגדאדי? ממשלתי חשבה שכמה ארצות ערביות נוספות תצטרפנה לפאקט זה ורצתה לכבוש כלפיהן את המדיניות של ". אולם הלבנון הבהיר אתמול שלא יצטרף לפאקט הבגדאדי, ובכל התקוות שסוריה תצטרף גם לא יצא מאומה. ובאשר לפאקט הבלקני, הוא למעשה איננו קיים; אין לו שום ערך ביום וזאת הסיבה של ממשלתי אשר הרשתה לאנגלים להכניסה למשחק זה על קפריסין.

כאן עבר הציר התורכי לדבר על נושא אחר והוא זיון מצרים ע"י צ'כיה. "אנו מאד מודאגים ממצב זה - אמר - ואנו יודעים שגם אתם מודאגים, אבל אין לכם מה לפחד, כי העולם הערבי הוא מפוחד מכם, בידעו כי אתם כוח חשוב. כדאי לי לספר לך על שני דו"חות מעניינים שקראתי לאחרונה. האחד נכתב באמצע ספטמבר ע"י מר אימטינצלי, אחיר

של צירנר בתל-אביב ומי שהיה קודם לכן יועץ בבריסל". (אני מכיר אותו טוב מאד). „איסטיביאלי מבחן עתה כיועץ בקהיר והיה מטבנת על השגרירות בסוף אוגוסט ובתחילת ספטמבר. מר איסטיביאלי כותב בדו"ח, כי אחרי הפעולה בעזה היתה לו שיחה מעניינת עם הממונה האנגלי. אצל המצרים היה מצב של פניקה והממונה האנגלי קרא אליו את ראש הממשלה המצרי ואמר לו: „אתם עושים דבר מסוכן מאד; אם תתחילו בהתקפות נגד ישראל, היא לא תצטמצם רק בפעולות תגמול, אך תהיה אז מלחמה, ואם תהיה מלחמה אז אתם תפסידו תוך תקופה קצרה באופן יחסי. אתם מנהלים מדיניות מסוכנת מאד לעצמכם". לזה ענה ראש הממשלה המצרי: „אני שלחתי קומנדו לישראל עם הוראות מפורשות להגביל את פעולת התגמול לאזור הגבול בעזה. הקומנדו לא שמע להוראותינו ונכנס לשטח הפנימי בישראל, ולא היתה לנו שום אפשרות להתגבר עליו".

לדברי הציר התורכי, דבר זה ידוע לכל הסגל הדיפלומטי במצרים. הוא הוסיף:

אמר: „למצרים רגש נחיתות, וכדי להתגבר למדיניות המערבית ולמדיניות בגדאד, הם מחפשים עכשיו עזרה מטעם הסובייטים".

מר איסטיביאלי כתב עוד בדו"ח, כי בקרב הסגל הדיפלומטי בקהיר משוכנעים שהאנגלים ידעו על המשא ומתן בין מצרים וצ'כיה, אבל לא רצו לתת ערב רזאת בכוונה. האנגלים רצו לתת לענין להתפתח ואחר-כך היו מוצאים תרוץ, בסבנה שתוביל לבוא למזרח, כדי לספק נשק למצרים בכמויות יותר גדולות מאלה של היום. הציר התורכי חושב שזו גם הכוונה של האמריקאים.

הדו"ח השני המעניין שהוא קרא בימים האחרונים הוא מאת הציר התורכי בסוריה. הוא כותב בדו"ח זה, שאחרי המאורע בעזה ממשלת סוריה היתה במבוכה גדולה ביותר. לציר התורכי היתה שיחה עם גזי, ראש הממשלה ושר החוץ הסורי, ובשיחה זו אמר לו גזי כי סוריה נמצאת במצב קשה מאד. מי יכול לעזור לה במקרה של מלחמה עם ישראל? סוריה עצמה לא תעשה מאומה, כי היא מפחדת ממרד קורדי ויש לה גם יותר מדי דאגות פנימיות. ירדן תלויה באנגלים ולא תעשה שום דבר בלי הסכמתם. ללבנון פחד גדול ([illegible]) מישראל, וכאשר למצרים, היא תהיה הראשונה לעשות שלום עם ישראל מאחורי גבה של סוריה. כדי למנוע כל הסכם נפרד בין מצרים וישראל, סוריה הכריזה מיד אחרי מאורעות עזה, שבמקרה של מלחמה עם ישראל היא תתמוך במצרים. אולם למעשה היא לגמרי לא משוכנעת שתהיה פעולה אחדה ומלאת אמון בין שתי הארצות.

הציר התורכי סיפר לי כל זאת בתוך ידידי האישי וכן בתוך ידיד של ישראל, והוסיף: „אנו יודעים טוב מאד שהכוח היחידי במזרח התיכון שאפשר לסמוך עליו הוא ישראל, ואני שמחתי מאד לקרוא בחומר שלנו על ההתקדמות שביחסים הכלכליים בין שתי הארצות שלנו".

בשיחה על „הברית התורכית-עיראקית לאור האירועים האחרונים" מתח פרשן רדיו סאות אל-ערב ב-7.10.55 ביקורת על עמדת תורכיה באו"ם ביחס לשאלת אלג'יר. הוא שאל: מי היה מאמין כי משלחת תורכיה המוסלמית תנקוט עמדה עוינת כלפי אחיה המוסלמים באלג'יר הנלחמים נגד צרפת? מי היה מעז להאמין, כי בארץ התורכים תתאר העתונות את הסכמת הרוב באו"ם להעלות את שאלת צפון אפריקה לדיון כצעד בלתי מנומס ובפגיעה בריבונות הצרפתית? אנו אנשי סאות אל-ערב לא היינו מאמינים כי התורכים יגיעו עד כדי כך בשנאתם לערבים ולמוסלמים ולשאלות החופש בכל מקום. הם נאמנים התורכיים רצו לאכזב את תקוות הערבים ובמנעו תחילה מהצבעה והחלו אח"כ לתקוף כל מדינה שנקטה עמדה מכרעת ומכובדת כלפי האימפריאליזם הצרפתי באלג'יר. אך הם לא הסתפקו בכך והתחילו לתקוף גם את הלוחמים האלג'יריים ולגלגל עליהם ולהאשימם בהאשמות שגם הצרפתים עצמם לא השמיעו אותן מעולם.

הפרשן מוסיף: איני מתכוון כאן למתוח ביקורת על עמדת התורכים אלא כוונתי להוכיח להיסטוריה את הכזב שבשבועות התורכים אשר בעת המאבק על הברית התורכית-עיראקית ביסוד להופיע לעיני המוסלמים והערבים כידידי הערביות ומגיני האיסלאם.

רדיו מ"ק מסר ב-10.10.55: "סדמשק נודע כי שני חיילים סוריים נהרגו בליל 9.10 בהתפוצץ מוקש בשטח הסורי הגובל בתורכיה. כזכור הטמינו השלטונות התורכיים כמה מוקשים באזורי הגבול והקימו גדרים מתייל דוקרני בטענה, כי צעד זה דרוש למניעת הסתננות. שלטונות סוריה דרשו משלטונות תורכיה להסיר מוקשים אלה שאחדים מהם הוטמנו בעומק של 50-100 מטרים בתוך השטח הסורי. הממונה על הביטחון הכללי בסוריה יצא ב-10.10 לאזורי הגבול כדי לחקור בתקרית זו.

רדיו ראמאללה מסר באותו יום: "מ"מ שה"ח הסורי, ד"ר חומד, הזמין אליו ב-10.10 את ציר תורכיה בדמשק והגיש לו מחאה חריפה על זריעת מוקשים בגבול הסורי-תורכי שכתוצאה ממנה נהרגו שני חיילים סוריים. הוא דרש מממשלת תורכיה להסיר מוקשים אלה".

רדיו מ"ק מסר ב-11.10.55: "ציר תורכיה בדמשק הודיע ב-11.10 למ"מ שה"ח הסורי, ד"ר חומד, שקיבל ב-11.10 מממשלתו הבטחות שהיא אינה רוחשת איבה לסוריה. מטרת מיקוש הגבול הסורי-תורכי היא למנוע הסתננות מבריחים מעבר לגבול".

ב-11.10.55 הודיע ר"מ פרס על החלטת ארצו להצטרף לחוזה בגדאד. הודעה זו נתקבלה בברכה ע"י התורכים ונשיא תורכיה שיגר מברק ברכה לשאה הפרסי.

ב-12.10.55 חזרו לנמל חיפה, ארבעה דייגים מבין ששת אנשי צוות הספינה "כרמל", שהוחרמה לפי פסק-דין של בית-המשפט באלכסנדריתה, באשמת דייג במימיה הטריטוריאליים של תורכיה. הדייגים החוזרים סיפרו, כי הם יצאו את חופי הארץ ב-29 ביולי ובגלל סערה שפרצה נאלצו להתעכב בנמל פמגוסטה. ב-3 באוגוסט נכנסו למימי מפרץ מארסין ליד אלכסנדריתה. עוד באותו לילה התקרבה אליהם ספינה של חיל הים התורכי ופקדה עליהם להיעצר. כ-15 קצינים ומלחים מזויינים עלו על הספינה, צוו על הדייגים הישראליים להרים את ידיהם וערכו חיפוש מדוקדק. רב החובל ואחד מאנשי הצוות נצטוו אח"כ לעבור לספינת המלחמה. החוזרים הדגישו, כי המרחק ביניהם לבין החוף היה למעלה מ-21 מילין. ספינת הדייגים הפליגה לנמל אלכסנדריתה בלווי ספינת חיל הים התורכי. הדייגים נחקרו ע"י פקידי המכס ולאחר מכן הובאו בפני השופט ונכלאו במפקדתו למשך 12 יום.

רוב עדי התביעה במשפט היו דייגים ערביים, שטענו בפני השופט, כי הדגים שנמצאו במחסני הספינה מצויים רק בקרבת החוף של אלכסנדריתה, דבר המוכיח, שהדייגים הישראליים דגו במימיה הטריטוריאליים של תורכיה. אנשי חיל הים התורכי טענו, כי הם עצרו אמנם את הדייגים הישראליים מחוץ למים הטריטוריאליים, אך לפי עדויות שנמסרו להם נראתה הספינה הישראלית במשך כל היום קרוב מאד לחוף, והפליגה ללב הים רק לאחר שהרגישו בה.

סירפה הכוח התורכי הודיע לר"מ סוריה על דאגת ממשלתו נוכח ההצעה הרוסית לספק נשק לסוריה. ר"מ סוריה הבטיח, כי טרם נעשה דבר בעניין, וכי הוא עצמו אין לו כלל רצון לקבל את ההצעה. התורכים מאד מעוניינים שצרפת לא תבטל את ההבטחה שנתנה בזמנו לח'אלד אל-עזם לאספקת נשק צרפתי לסוריה.

כדי לקדם את פני הרעה של אספקת נשק סובייטי לסוריה, שוקל, לדברי השגריר ז'ילבר, המערב את שתי האפשרויות הבאות: אספקת נשק לסוריה ע"י צרפת, כפי שהובטח בזמנו לאל-עזם, או צירופה של ~~[illegible]~~ סוריה לחוזה בגדאד.

בברכה,

א. אבן.

אבג/חו.

סודי

אנקרה, 7.10.1955
אנ/34/4156

אל: מע'ר
מאת: ציר ישראל, אנקרה.

הנדון: **שיחה עם גורדי בירגי.**

הבוקר נתקבלתי, לפי בקשתי, לשיחה עם המזכיר הכללי של משה"ח התורכי.

השיחה נפתחה ע"י גורדי בירגי בתיאור נסיעתו לפרס. בקשר לסיור המעולה ניתח את הקורים האפייניים של העם הפרסי על מעלותיו וחסרונותיו. הוא מנה בין האחרונים את חוסר היכולת של המנהיגים הפרסיים לקבל החלטות מסויימות והרגלם לנתח קשיים וסכנות כדי להביא את עצמם לידי ראי-החלטה. האופי הפרסי המיוחד הזה עלול, לדעת בירגי, גם להיות המכריע בענין הצטרפות לחוזה בגדאד. אמנם החליטו להצטרף, אבל עדיין לא מרשה להם לקבוע את מועד ההצטרפות. המבקרים התורכיים עזבו את פרס בהרגשה כי שכנעו את הפרסים שמועד ההצטרפות צריך להיות לפני ביקור השאה ברוסיה ולא אחרי הביקור וכי העמדה הרוסית הנרכחית מבטיחה אותם מפני תגובות חריפות.

דברים אלה של גורדי בירגי מראים כי הוא הרבה פחות אופטימי מאשר אורהאן ארלפ (וגם מאשר עדנאן מנדרס לפי מה שהתבטא בנאומו הגדול אחרי חזרו מעיראק) ביחס להצטרפות פרס לברית בגדאד.

שאלתי את בירגי מה סכויי הצטרפות ירדן לברית. הוא ענה: „אין סכויים לעתיד הקרוב. הקשיים הם רבים, ובעיקר הצורך בהסדר קודם בין ירדן ובריטניה ושבית שאלת ישראל. אפשר היה להתגבר„ במהרה על קשיים אלה, אבל לפי מהלך הענינים אינני רואה סכויים לכך."
שאלתי: „האם אתה יותר אופטימי בקשר לאפגאניסתאן?" הוא ענה: „נכון כי גם ידידינו הפאקיסתאניים וגם ידידינו הפרסים מתעניינים מאד בהצטרפות אפגאניסתאן, אבל דעתי האישית היא כי אין הסכויים גדולים. למרות המבט של יישוב המחלוקת„ בין פאקיסתאן ואפגאניסתאן בגשר המצב בין שתי המדינות להיות מתוח."

חזרנו לדבר על עמדת רוסיה כלפי השתתפות אפשרית של פרס או אפגאניסתאן ומזה עברנו לבעיית הישראלית-מצרית. הקדשתי כמה מלים לשאלת מפרץ אילת. שאלתי את גורדי בירגי על העמדה התורכית. בירגי אמר לי כי התורכים לא נקטו לעת-עתה כל עמדה רשמית ונזכיר לי כי בענינים של מיצרים בינלאומיים נוהגים התורכים לצעוד בזהירות רבה, אבל הוא הוסיף ודזכיר כי הראו הבנה לענינו בססטום הבינלאומי של תעלת-סואץ וכי אם יהיה צורך בכך בודאי גם יראו הבנה והתחשבות לצורך של ענין ביחס למפרץ אילת.

לענין מסירת נשק למצרים ע"י הגוש הסובייטי אמר: „אין עובדת מסירת הנשק מדאיגה אותי. כמות הנשק וסוגו בודאי לא יהיו חשובים. המדאיג אותי הוא החדירה הרוסית לאזור. מסירת הנשק ללא תנאי הוא coup de maître של המדיניות הרוסית הפותח להם ברחבות את שערי האזור. יש להצטער על חוסר הבהירות המחשבתית של מנהיגי גורל המערב. בסיעתו של אלן לקאהיר היתה טעות גסה והצהרותיו אחרי פגישתו עם נאצר וכמו-כן הצהרות המוריין-אוטים הבריטי בקשר לדו"ח של הבינן הבריטי הם מגוחכים ביותר. אנחנו פנינו לאמריקאים ולבריטים כי יבהירו לנו את עמדותיהם בקשר למסירת הנשק למצרים. במובן שיש לחלק את הבעייה לשניים: א. ההשקפה המערבית ו-ב. הפעולה המערבית. בקשר לשנייה אני מצטער להגיד לך כי אני משוכנע שלא תהיה כל פעולה, כי יבלעו את הנצחון הרוסי באזור ויתנו לזמן לרפא את הסימנים החיצוניים של הפצע. אנו התורכים לא רק מודאגים מחדירת השפעה הרוסית למצרים, אלא אנו רואים כבר כי גם הסורים מתכוננים, בסבכונם הם, ללכת אחרי הדוגמא. הם כבר התחילו להפריש כספים לקניות נשק באירופה המזרחית, ושוכיידי בנאומו באו"ם כבר הציע לאמבים חבר רוסי לועדת-חקירה שהוא מציע לשגר לסליטים הערבים. אנו מעוניינים לדעת אם שוכיירי הציע זאת על דעת עצמו או על פי הוראות ממשלתו".

אני הרחבתי דבור על עמדתנו בקשר למסירת נשק למצרים. הסברתי לו כי אנחנו במובן לא יכולים לזלזל באפשרות של מסירת כמויות רציניות של נשק למצרים. נצלתי את ההזדמנות כדי לתת תיאור של יחסינו עם בריה"מ וצ'כוסלובקיה, והזכרתי במפורש את חילוקי-הדעות בין רוסיה הסובייטית וישראל בקשר לזכות כל יהודי העולם לעלות לישראל.

עברנו לדבר על שאלות האו"ם. בירגי אמר לי כי תורכיה עמדה להימנע בקשר לאלג'יר וכי רק ברגע האחרון החליטה להצביע נגד העלאת השאלה על סדר-היום, כשהרגישה את הסכנה. „מס. הרדואין המסכן" - אמר בירגי - „בודאי מתאר לעצמו כי הוא בהשפעתו האישית הביא להחלטתנו זו. הערבים בודאי כועסים עלינו ואנו בודאי נשמע עוד בסוריים פוסביים של אי-שביעות רצון. אמנם גם הם לא התנהגו כסדר כלפינו בענין אשר קרוב ללבנו - קפריסין. אך לא נגיד להם כי הצבעתנו בענין אלג'יר היתה הצבעת-נקמה, וזה גם לא כך".

שאלתי: „מהן הוראות הממשלה התורכית בקשר לבעיות מסביב לישראל, ובאיזו מידה ישפיעו מכתבי בגדאד והחלטות בגדינב על סגנון ההתערבויות התורכית?" לזאת ענה בירגי: „אין הוראות מיוחדות למרפר בקשר לשאלות א"י. המסגרת ידועה לך, ובודאי שני הגורמים שהזכרת הם חלק של המסגרת. אתה מכיר את סרפר ויודע לך כי סגנונו לעולם לא יוכל להיות בלתי-נעים לכם. כל זמן שלא יתעוררו בעיות מיוחדות בקשר אליכם אנו ניתן לו יד חפשית. בדעת אד-הוק ישב סורגוס סבנביאוגלו הידוע לך כאיש מיקח ומתן, הרגיל לשקול כל דבר לפי ערכו המיוחד, והנוטה בכל דו-שיח להתחשב עם שני הצדדים. גם הוא לא ינקוט כל עמדה חריפה ללא התייעצות קודמת אתנו".

השיחה נסתיימה, כרגיל, ברבע שעה של דיבורים על נושאים של ספרות ואמנות.

בברכה,

מ. פישר

ירושלים, כ"ח באלול תשט"ו
12 בספטמבר 1955

מ/2. 105/53

סודי ביותר

אל: מנהל מע"ר

מאת: מחלקת המחקר

הנדון: התפתחויות ביחסי תורכיה-ישראל, תורכיה-ערב, ארגון הגנת האיזור; בעיית קפריסין.

רצ"ב סקירה בנדון. בסיכום ניתן לומר:

אין חלוקי דעות בין האמריקנים לבין התורכים במה שנוגע לשילובה במערכת ההגנה של המערב באיזור. לדעתם, יתכן חוזה בטחון אתנו רק לאחר ישוב הסכסוך שלנו עם הערבים. אולם קיימים חילוקי דעות ביניהם לגבי הרחבתו של חוזה בגדאד. האמריקנים אינם מתלהבים מצירוף מדינות ערב לחוזה בגדאד לאלתר, ואילו התורכים הם בעד צירופם לאלתר מבלי לחכות לישוב הסכסוך הישראלי-ערבי. השאלה היא, מה תהיה עמדתה של ארה"ב במקרה ותחול תזוזה בעמדת הערבים כלפי חוזה בגדאד, כתוצאה ממדיניותה של אנקרה.

במדיניות המיזרח אחר הערבים הרחיקו התורכים לכת עד כדי כך, שסרבו לארח בארצם כינוס של המועצה הכלכלית והסוציאלית של או"ם (אקוסוק) בגלל השתתפות ישראל ועי"ז גילו בפני פורום בין-לאומי את הסתייגותם מאתנו. מאידך, פנו אלינו ובקשו את תמיכתנו בהם בשאלת קפריסין. (ראה סקירת הסברה 178 מיום 6.9.55, עמוד 6). אין להניח, שהיענותנו או לאי-היענותנו לפניה זו תהיה השפעה קובעת על מדיניותה של תורכיה כלפינו.

נעידת לונדון בענין קפריסין בסתיימה בכשלון בגלל עמדתם התקיפה של התורכים, שאינם מוכנים לשום שינוי בסטטוס-קוו. היוונים חוזרים ותובעים את זכות ההגדרה העצמית, אך בינתיים נמנעו מלדחות את ההצעה הבריטית להענקת שלטון מקומי לאי, כי, למעשה, מוכנים הם להסכים להצעה המשאירה פתח להגיע לזכות הגדרה עצמית ע"י בדיקת המצב מחדש במועד מאוחר יותר. אשר לבריטים, קשה להגיד אם הם באמת נוטים לפשרה; נוח להם להעמיד פנים של אנשי פשרה בזמן שמשאלתם נעשית ע"י התורכים. האמריקנים מחפשים דרך, שלא להופיע באו"ם "כתומכים בממשלה ידידותית אחת נגד ממשלה ידידותית שניה". אשר לערבים, העיראקים החליטו לתמוך בתורכים, ואילו שאר מדינות ערב החליטו לתמוך ביוון.

בברכה,

א. [illegible]ן
ב/מנהל המחלקה

העתק: לשכת המנכ"ל
אמ"ן
השגריר בלונדון
הציר באנקרה
הציר ברומא
הציר בוואשינגטון
הנציג באתונה

אבג/יא

<u>סודי ביותר</u>

כ"ד באלול תשט"ו
11 בספטמבר 1955

105/53.2/מ

אל: מנהל מע"ר

החזר למחלקת המקור

מאת: מחלקת החקר

הנדון: התפתחויות ביחסי תורכיה-ישראל, תורכיה-ערב; ארגון הגנת האיזור; בעית קפריסין

בהמשך לסקירתנו מ/105/53.2 מיום 4.9.55

במהלך שיחותיהם עם האמריקנים, שאלו התורכים אם עליהם לנקוט באמצעי סחיטה, כדי לזכות בתמיכת וואשינגטון.

בשיחותיהם עם הבריטים, בשאלו התורכים, כיצד הם יכולים להתנגד לזכות ההגדרה העצמית של תושבי קפריסין ולתמוך בהפסקת הקולוניאליזם באי, בעוד שהם עצמם תבעו בזמנו את זכות ההגדרה העצמית לחבל אלכסנדרטה. התורכים ענו, שכל עוד צרפת החזיקה בחבל זה, לא עוררו התורכים כל בעיות. אך כאשר עמדה צרפת לעזבו, דרשו הם את זכותם. אותו דבר לגבי קפריסין; כל עוד אנגליה מחזיקה בו, הם שותקים. אולם, אם הבריטים רוצים למסרו ליוונים, תובעים הם את סיפוח האי לעצמם.

לדעת התורכים, עמדת החוגים הצבאיים הבריטיים היא בדיוק כמו עמדת אנקרה. אולם בחוגי משרד החוץ הבריטי קיימת נטיה לגמישות ולפיוס.

עמדת יוון בשאלת קפריסין, כפי שהובאה ע"י שה"ח היווני לפני שגריר הבריטי והתורכי, הלא כדלקמן:

1. הענקת שלטון מקומי חפשי לאי, שבראשו יעמדו נציגיו הנבחרים של היוונים והתורכים באי.

2. שלטון זה יימשך 3 שנים ואח"כ יחליטו תושבי קפריסין על מעמדם לעתיד.

3. לפי הסכם משותף, שייחתם בבוא העת, תשמור בריטניה על בסיסים בקפריסין, ויוון תהיה מוכנה לתת לה בסיסים גם בשטח יווני אחר.

4. למיעוט התורכי יוענק בבוא העת מעמד של חופש ושוויון מוחלט בשטחים הדתי, התרבותי והכלכלי. כן תסכים יוון להכיר בסטטוס מיוחד לתורכים בקשר לאזרחות וצבא.

יו.פי. מסרה ב-6.9.55, כי בריטניה תציע ממשל עצמי לקפריסין וכויתור מכסימלי תהיה מוכנה להזכיר את האפשרות של בדיקת המצב במועד מאוחר יותר.

לאור הידיעות, כי הערבים היו מעוניינים בדחיית בואו של ג'ונסטון הודיעה מחמ"ד לנציגים הערביים, כי בגלל רצונה לעזור לערבים - לפני הבחירות הבאות לנשיאות ארה"ב, היא מעוניינת בקיום הביקור ללא דיחוי.

בעקבות הודעתו של דאלס הביעו התורכים בפני האמריקנים את דאגתם על מצבה של עיראק, לאור העובדה שהאמריקנים קשרו את ענין התקשרותם הצבאית עם הערבים ביישוב הסכסוך הישראלי-ערבי. התורכים שאלו את האמריקנים, מהי עמדתם לגבי חוזה בגדאד והרחבתו.

2/..

האמריקנים ענו, כי הודעתו של דאלס באה בגלל התקרבות מועד הבחירות בארה"ב. אשר לחוזה בגדאד, הם סבורים, שעם הצטרפותן בעתיד של פרס ואף של אפגניסטאן (במקרה שתיישב את סכסוכה עם פקיסטאן) יוכל הסכם בגדאד לכלול את כל האיזור הצפוני של המזה"ת. לאור יחסיהן עם ישראל, אין האמריקנים נמצאים במצב בו יוכלו ברגע זה לרצות בהתלהבות את צירופן של ארצות ערב לחוזה בגדאד. כל פעולה מצדם בכיוון זה תקשה על יחסיהם עם ישראל התובעת ערובה לבטחונה, שארה"ב אינה יכולה לתת לה. עניין ערובה מסוג זה ישפיע לרעה על יחסי ארה"ב עם מדינות ערב. לאור העניין הרב שמגלה ברה"מ במדינות ערב עלולה ערובה אמריקנית לישראל לדחוף את ארצות ערב לזרועותיה של ברה"מ. אולם ארה"ב מתנגדת לחוזה המשולש המוצע וחושבת, שצירופן של מדינות ערב לחוזה בגדאד, במקרה שתחול הפוגה במתיחות שבין ישראל וערב, תהיה לברכה רבה.

רדיו ראמאללה מסר ב-6.9.55:

"קבוצה מחברי ביה"נ העיראקי קראה לממשלת עיראק ולשאר ממשלות ערב לדחות את המדיניות האנגלית-אמריקנית החדשה התומכת בישראל על חשבון הערבים. הקריאה כלולה בהודעה שפורסמה בבגדאד ע"י חברי ביה"נ. בהודעה נאמר כי הצעות להשתתף בהסכמים עם הצדדים המעוניינים מכוונות למנוע כל שינוי בכוח בגבולות הנוכחיים בפלסטין. ההודעה קוראת, כאמור, לדחות את הצעות דאלס משום שהן מנוגדות לשאיפות הלאומיות של עמי ערב ולהחלטות האו"ם משנת 1947. ההודעה מוסיפה כי הערבים מתנגדים לכל טיקוח על רכושם ובתיהם. ס"ע מוסרת כי חברי ביה"נ אלה עומדים להגיש בעניין זה תזכיר לרה"מ נורי אל-סעיד."

שגריר ארה"ב בבירות הסביר לשה"ח הלבנוני, כי נאום דאלס איננו תכנית לפתרון בעית ישראל (הכוונה, כנראה, לבעית א"י). אין זו, לדעתו, אלא הצעה וכדאי שהערבים יעיינו בה.

שגריר ארה"ב בפריס סבור, שליהודים השפעה גדולה בארה"ב ושתי המפלגות מתחרות על אהדתם.

במשה"ח הצרפתי נאמר לדיפלומט ערבי, כי ארה"ב איננה מוכנה לחתום בזמן הנוכחי על חוזה עם ישראל וכי היא מסרה לישראל, כי אין אפשרות לחתימה כל עוד לא יושב הסכסוך הישראלי-ערבי.

הוועדה המדינית של הליגה הערבית החליטה לתמוך בירדן בעניין קפריסין. אולם עיראק הודיעה שהיא תתמוך בתורכים במטרה להבטיח את זכויות המוסלמים באי.

ב-7.9.55 ננעלה ועידת לונדון בעניין קפריסין, שנסתיימה בכשלון. יו.פי. ורויטר מסרו ב-7.9.55 כדלקמן:

"מהומות אנטי-יווניות חמורות פרצו בקושטא ובאיזמיר, בתגובה על הפיצוץ בקונסוליה התורכית בסלוניקי. הנזק שנגרם לרכוש יווני בטורקיה נאמד במיליוני דולרים. מספר הנפגעים טרם סוכם. המון נסער התפרץ לכנסיה היוונית-האורתודוכסית הגדולה בקושטא והעלה אותה באש. לאחר מכן פרצו המפגינים לכנסיה יוונית אחרת והסירו את פעמוניה. כן הועלו באש בתי-ספר יווניים. שלשה אנשים שפרצו לחנויות השייכות ליוונים נעצרו ע"י המשטרה. בעיר איזמיר הציתו המפגינים את הקונסוליה היוונית ואחר פרצו למגרשי היריד הבינלאומי והעלו באש את הביתן היווני. סירות עם מפגינים התקרבו אל הספינות היווניות בנמל איזמיר והספינות הרימו עוגן ויצאו ללב-ים. מספר הדליקות שנגרמו ע"י המפגינים נאמד ב-17. כפי שנמסר ממקורות רשמיים, נפצעו רבים. מושל קושטא שידר קריאה אל האוכלוסיה לשמור על השקט. המשטרה הטורקית נקטה אמצעי בטחון מוגברים. ארגונים טורקיים רבים פירסמו גילוי-דעת נרגשים נגד היוונים, בהם נקרא הציבור הטורקי לעמוד על זכויותיה של טורקיה בקפריסין. לקפריסין נשלחה אמש תגבורת חזקה של צבא בריטי ממלטה. באיזור ניקוסיה נערכה הלילה בדיקה כללית."

חוגים דיפלומטיים איטלקיים בקושטא מעריכים, כי ההפגנות האנטי-יווניות נהפכו לתנועה נגד זרים בכלל, לא רק נגד ארמניים ויהודים, והשלטונות התורכיים היו מבוהלים להן.

לפי הידיעות שהצטברו אצל שירותי המודיעין הסוריים, תומכים התורכים בשישאקלי בתכניתו לבצע הפיכה בסוריה. לפי ידיעות אלו, יחתום שישאקלי, עם שובו לשלטון, על הסכם עם תורכיה, ודומה לברית התורכית-עיראקית, אולם שלא יהיה קשור אליה. חוגים מערביים בדמשק מתיחסים לידיעות אלו בהסתייגות-מה.

סוכנות רויטר מסרה ב-8.9.55, שיוון מאיימת בהחרמת התמרונים של הברית הצפון האטלנטית, לאחר המתיחות שהשתררה בין יוון ותורכיה. כן נמסר, שהמטה הכללי היווני הודיע לממשלות תורכיה ויוגוסלביה, כי אין בכוונתו לשתף מומחים צבאיים יווניים בועידה צבאית של שלש מדינות הברית הבלקנית, שתיערך החודש באנקרה. כנראה, שמחמת החלטה יוונית זו, תבוטל כליל ועידת המומחים הצבאיים.

נורי סעיד הגיע ב-8.9.55 לתורכיה.

בהתאם להחלטת המועצה הכלכלית והסוציאלית של או"ם (אקוסוק) הוחלט לכנס באנקרה כינוס על פיתוח קהילתי בהשתתפות חמש מדינות אלה מאזור הים התיכון: יוגוסלביה, יוון, פרס, תורכיה וישראל. ברם, תורכיה סרבה לארח את הכינוס בהשתתפות ישראל, ומשום כך החליטה מזכירות או"ם לערוך במקום הכינוס סיור לימודים לפתוח קהילתי. הסיור מתקיים מ-1 ועד 30 בספטמבר בהשתתפות נציגי הארצות הנ"ל. הסיור נערך בשלש מדינות לפי הסדר הבא: יוגוסלביה: 10 - 1 בספטמבר. יוון: 20 - 11 בספטמבר. ישראל: 30 - 21 בספטמבר. סיכום הסיור יערך בישראל. פרס הודיעה ברגע האחרון שנציגיה לא יוכלו להשתתף בביקור בישראל. (ראה סקירת הסברה 178 מ-6.9.55).

ב ב ר כ ה,

אבא גפן

אבג/יא

ירושלים, יח' באלול תשט״ו
5 בספטמבר 1955

מ/2. 103/63

<u>סודי ביותר</u>

אל: מנהל מע״ד

מאת: מחלקת המחקר

הנדון: התפתחויות ביחסי תורכיה-ישראל, תורכיה-ערב, מסביב לבעית קפריסין

רצ״ב מקירה בנדון. בסיכום ניתן לומר:

שגריר יוגוסלביה ברומא סבור, שמנדרס נכשל בבלקנים ויפנה את מרצו למזה״ת, כדי לחפות על כשלונותיו.

בענין קפריסין מגלים האמריקנים נטיה של ותורים ליוונים. הבריטים מחפשים פשרה ע״י הבטחה ליוונים שבזמן מאוחר יותר תנתן לאי זכות הגדרה עצמית. התורכים עומדים בתוקף על שמירת הסטטוס-קוו והזהירו את וואשינגטון ולונדון, שאם הבעיה תפתר לטובת יוון, הם יתבעו את סיפוח האי לתורכיה, יחיו זעזועים במערכת ההגנה של האיזור ועלולה לפרוץ מלחמה בין אנקרה לאתונה.

למרות החיזור התורכי אחר הערבים, הגדיל דובר הליגה הערבית, שהערבים יתמכו ביוון. אעפ״כ, אין להניח, שהזדהות מצרנו עם התורכים נגד יוון (דבר שיפריע לקידום יחסינו עם אתונה) ישפיע על התורכים לשיפור יחסם אלינו.

בקביעת מדיניותם לגבי המזה״ת לא יתעלמו התורכים מה ת'אן-יונים, המהווה גילוי רציני של אפשרות פגיעה בתכניות ההגנה של המערב באיזור. מאידך, מותר להניח, שכמו אחרי תקרית עזה, כן ינסו התורכים לנצל עתה את ענין ח'אן-יונים, כדי להזכיר למצרים את ההפסד שבאי-הצטרפותם לחוזה בגדאד.

טרם נודע על תגובה תורכית להודעת דאלס. הסיבה לכך, כנראה, בזה, שהעיראקים פנו למנדרס ובקשוהו לעכב כל תגובה עד שתתגבש עמדת הערבים, ואם ברצוננו להגיב, עליו לעשות זאת בהתאם להתחיבויותיו, הנובעות מהאגרות שהחליף עם נורי סעיד.

ב ב ר כ ה,

א. גפן
ב/מנהל המחלקה

אבג/יא

העתק: לשכת המנכ״ל
אמ״ן
השגריר בלונדון
הציר באנקרה
הציר ברומא
הציר בוואשינגטון

י"ז באלול תשט"ו
4 בספטמבר 1955

103/53.2/מ
(92)

<u>סודי ביותר</u>

אל: מנהל מע"ר

מאת: מחלקת המחקר

<u>הנדון: התפתחויות ביחסי תורכיה-ישראל, תורכיה-ערב, מסביב לבעיית קפריסין.</u>
בהמשך לסקירתנו מ/102/53.2 מיום 28.8.55.

בשיחה שהיתה לציר שווץ ב-6.8.55 עם השגריר היוגוסלבי ברומא, סיפר האחרון, כי המרשאל טיטו המליץ, לפי שעה, לשים את הברית הבלקאנית במקרר ולא להפעילה יותר. הדבר הרגיז מאד את התורכים והביאם לידי קיטרוג על יוגוסלביה בארצות הברית ובארצות מערביות אחרות ולהצהרה במדינה שאין לסמוך על הבטחותיה והתחייבויותיה בין אם הן בכתב או בעל-פה.

התורכים, הוסיף ואמר השגריר, אינם רוצים להסתגל לתנאים הבינלאו-מיים החדשים שנוצרו אחרי הסכם עם אוסטריה, אחרי ביקור ראשי הסובייטים העליון בבלגראד ואחרי ועידת "ארבעת הגדולים" בג'נבה. התורכים אינם רוצים להסתגל לתנאים החדשים האלה לא מתוך אי-יכולתם להעריך את המצב כראוי חלילה, אלא מתוך אינטרסים אישיים בלבד. ראשית: מנדרס רואה בכל הפוגה בין המזרח למערב מכה ישירה לכל תכניות הביטחון שלו בבלקאנים ובמזרח התיכון. שנית: מנדרס חושש שמא ההפוגה במתיחות הבינלאומית תביא בעקבותיה לידי הקטנת התמיכה האמריקנית הכספית והכלכלית בתורכיה - דבר שעלול לערער את המצב בפנים תורכיה ולהחליש את המשטר הקיים.

אולם אין יוגוסלביה מתחייבת, המשיך השגריר, להתחשב במדיניותה החיצונית, אך ורק באינטרסים של תורכיה בלבד. המרשאל טיטו משוכנע שפני רוסיה כיום לשלום ורואה חובה לעצמו, כאיש שוחר שלום, לעודד במלוא כוחו את הכיוון הרוסי החדש הזה ולדרבן לו את תמיכת העולם כולו, גם אם הדבר יחייב לשים לע"ע את הברית הבלקאנית במקרר. השגריר הביע בסוף דבריו, כי הקפאת הברית הבלקאנית עשויה: א) לעורר את מנדרס להפנות את כל מרצו כלפי המזה"ת כדי לכסות על כשלונו בבלקאן. ב) או לאלץ אותו להניח גם למזה"ת ולהצטרף אל שורת המטיפים לשלום כבה בעולם. השגריר מקווה, כי מנדרס יבחר בדרך השניה.

התורכים פנו למצרים בבקשה לתמוך בהם בבעיית קפריסין והזכירו להם את תמיכתם הבלתי פוסקת בערבים בבעיית ארץ-ישראל. כן טענו התורכים לפני המצרים, שמטרתה העיקרית של יוון בקשר לקפריסין היא הפצת הנצרות האורתודוכסית. ומכאן, שאל למצרים לתמוך ביוון בענין זה.

בתשובה טענו המצרים שבכוונתם לקיים דיון עם יתר מדינות ערב ולהגיע להחלטה משותפת. כן הוסיפו, שהשנה תהיה, כנראה, עמדתם גמישה יותר מאשר אשתקד. התורכים סבורים, שבמקרה של דיון כללי, אפשר, בעזרת עיראק, למנוע קבלת החלטה נגד בריטניה. לפי מקור תורכי, רווחות ידיעות בקהיר, כי יוון, שהיא הארץ הים-תיכונית היחידה שעדיין לא הכירה בישראל, משתמשת בעובדה זו, כדי לזכות בתמיכת המצרים בענין קפריסין.

בינתיים הודיע רדיו דמשק ב-31.8.55, שדובר הליגה הערבית אמר, כי מדינות ערב יתמכו באיחוד קפריסין עם יוון, אם תועלה שאלה זו באו"ם. לדברי הרדיו, נמסרה הודעה זו אחרי פגישת משלחת של העדה היוונית במצרים עם מזכ"ל הליגה.

קיימים ניגודים בגישה לגבי בעיית קפריסין הן בין התורכים לאמריקנים, הן בין התורכים לבריטים.

בשיחה שהיתה לו במשה"ח התורכי אמר שגריר ארה"ב באנקרה, כי קפריסין דרושה למערב כבסיס חזק ויציב וכי במסגרת הנאט"ו אפשר למצוא הסדר שיביא את

2/..

דעת היוונים. הוא הוסיף ואמר, כי התחילה להשתרר אווירה מתוחה בזירה הבינלאומית ובתוצאה מכך גוברת דעת הקהל העולמית לטובת היוונים בבעיית קפריסין. האמריקאי יעץ לתורכים לנהוג במתינות כלפי היוונים בוועידת לונדון.

בעקבות דברים אלה של השגריר האמריקאי, קיבל השגריר התורכי בוואשינגטון הוראה להיפגש מיד עם דאלס ולנהל אתו שיחה ברוח הדברים הבאים:

לפני שנה בעת הדיון באו"ם בבעיית קפריסין, נהגו האמריקאים ברכות כלפי היוונים ובזה דירדרו לאט לאט את העניין למצב שתוצאותיו פוגעות בתורכים.

נכון שבעיית הביטחון היא הבעיה הראשונה במעלה בשאלת קפריסין. אולם אין לפתור בעיה זו רק מבחינה זאת. בספרי החינוך היווניים הרשמיים התחילו כבר מזמן השלטונות היווניים להשתמש בסיסמה "תפקידה ההיסטורי של יוון". הם מתכוונים ל"יוון רבתי". הליכתה של יוון בדרך זו יכולה לגרור אותה למלחמה עם תורכיה.

תמיכה אמריקאית ביוונים תדחוף אותם לנקיטת עמדה תוקפנית, שתגרום נזק ליוון עצמה. יש להסביר ליוונים שבעיית קפריסין מהווה סכנה חמורה.

גישתה של ארה"ב פוגעת/ ישירה בזכותה ובאינטרסים החיוניים של תורכיה. ממשלת אנקרה סבורה, שהידידות התורכית-אמריקאית, שתורכיה גאה בה, ושהפכה לסמל ודוגמה של שיתוף פעולה וידידות כנה לכל העולם, אינה מושתתת רק על הפחד מפני ברה"מ ועל בסיס הגנת העולם הדימוקרטי בפני הקומוניזם. אם גם באחד הימים לא תהיה קיימת יותר הסכנה הסובייטית (אם כי כרגע אין נראים סיכויים לכך), הרי שיתוף הפעולה בין שתי המדינות יהיה שריר וקיים באותה כנות. בשם שבלתי אפשרי לארה"ב לחזור לרעיון ההתבדלות שיפגע באינטרסים החיוניים שלה, כך על ארה"ב לדאוג ששיתוף הפעולה שלה עם תורכיה לא רק שלא ירפה, אלא ילך ויגבר. תורכיה הנה חזקה ויציבה וחשיבות מעמדה הגיאוגרפי-אסטרטגי תהיה קיימת תמיד.

בשיחה שהיתה לו עם אלן הזהיר השגריר התורכי בוואשינגטון, כי בעיית קפריסין עלולה לגרום למצבים חמורים.

בעקבות השיחה הנ"ל, נתקבל השגריר ע"י דאלס ומסר לאחרון את הוראות ממשלתו. בתשובה ענה דאלס כדלקמן:

לא חל כל שינוי בעמדתו לגבי בעיית קפריסין. ארה"ב לא תמכה ולא חושבת לתמוך ביוון, כי היא לא רוצה שיתגלעו חלוקי דעות בין שלושת חברי הברית. ארה"ב התנגדה להעלאת הבעיה באו"ם והודיעה על כך ליוונים. אולם היוונים לא שמעו לעצתה והביאו את הבעיה לפני האו"ם, כדי שתהיה להם עמדה חזקה יותר בשיחות לונדון. מחמ"ד עדיין לא החליטה איזו עמדה לנקוט באו"ם. ההחלטה בעניין זה קשורה בתוצאות השיחות בלונדון. על כל פנים, אין מחמ"ד מתכוונת לתמוך באו"ם בממשלה ידידותית אחת נגד ממשלה ידידותית שניה. ארה"ב רוצה, שבוועידת לונדון יגיעו לפתרון, שיניח את דעת כולם.

התורכי ענה לדאלס, כי יהיה יותר רצוי אם ארה"ב לא תסתפק באי-עידוד היוונים בלבד, אלא תכריז בגלוי על עמדתה עוד לפני שיתחילו השיחות בלונדון.

דאלס ענה, שאין בדעתו למסור הצהרה גלויה בעניין זה. הוא הסביר, ששוחח על העניין עם היוונים. והוסיף, שמאחר והבעיה היא עדינה, הוא גם לא יוכל בשיחותיו עם היוונים להעביר להם את דברי הביקורת החריפים של התורכים.

עם הגיעו ללונדון, נודע לזורלו, שה"ח בפועל של תורכיה, שלדעת הבריטים, יש להבטיח ליוונים, כי בזמן מאוחר יותר תינתן לאי זכות ההגדרה העצמית. אי-לכך, נפגש זורלו עם מק מילן לפני פתיחת הוועידה ואמר לו, שתורכיה תישאר לצדה של אנגליה, אם זו תשמור על הסטאטוס-קוו. אולם אם אנגליה תראה נטייה לקשור את גורל האי ליוון, לא תסכים תורכיה לכך.

מק מילן ענה לזורלו, שיש למצוא פתרון לבעיה. כן אמר, שהעמדה התקיפה של תורכיה נגד ההגדרה העצמית ובעד המשכת שלטון קולוניאלי גורמת לקשיים גדולים. הוא הוסיף, שהתורכים גורמים לבלבול רב ע"י

שהם קבעו עמדה סופית ומשתמשים בלשון תקיפה יותר מדי, בטרם החלו השיחות.

זורלו ענה למק מילן את הדברים הבאים:

ממשלת תורכיה דוחה תמיד את רצון התורכים שבקפריסין לצרף את האי לתורכיה ויעצה להם להיות נתינים אנגליים נאמנים. אולם לכל דבר יש גבול. זה טבעי, שהתורכים ידרשו להחזיר להם את האי, במקרה שבריטניה תגלה נטיה לבטל את הסטאטוס-קוו. מבחינה היסטורית ואסטראטגית האי היוה חלק מאנטוליה.

בשביל תורכיה מהווה בעית קפריסין קנה-מידה ביחסים שבינה לבין יוון. הידידות בין אנקרה לאתונה מבוססת על כך, שיוון תעזוב את רעיון "יוון רבתי". אין התורכים רוצים להיות מוקפים ע"י איים יווניים, שיושביהם יגיעו עד לשערי אנקרה. כל ידידי תורכיה צריכים לדעת, שאם היוונים ימשיכו לשאוף בתקיפות ל"יוון רבתי", לא תהיה כל אפשרות להוסיף ולקיים את הידידות בין אנקרה לאתונה. פתרון הבעיה לטובת יוון פירושו זעזועים והחלשה של מערכת ההגנה של הבלקנים ושל המזרח התיכון, שהוקמה באמצעים כה רבים. התורכים נוקטים עמדה בלתי גמישה מתוך חוסר ברירה.

זורלו חושב, שמק מילן העמיד פנים נוקשים, כדי לשבור את אומץ-לבה של אנקרה, אך הוא סבור, שהצליח לטעת בלבו של מק מילן את ההרגשה שהתורכים עלולים להזיק במקרה של פגיעה בזכויותיהם.

ב-29.8.55 התכנסו הועידות נציגי בריטניה, יוון ותורכיה לישיבה ראשונה של הועידה המשולשת לדיון בעתידה של קפריסין ובבעיות אחרות במזרח התיכון.

השגריר האמריקני מסר לציר התורכי, כי לא יחזיר ביקור [illegible] לציר גוואטמלה, מכיוון שגרנדוס גר בירושלים. הציר התורכי סבור כי ממשלות ארה"ב ובריטניה המוחות עתה נגד יוזמת גרנדוס להקים צירות בירושלים, שוכחות שלמעשה הן בעצמן נאשמות בצעדו של הציר הגוואטמלי, כי הן הרשו בזמנו לנציגיהן להגיש את כתב-האמנתם בירושלים.

לפני פרסום הודעתו של דאלס, פנו האמריקנים לתורכים וביקשום להתייחס להצעות ולעיין בהן בכל הרצינות.

עם פרסום ההודעה, פנו ~~האמריקנים~~ הבריטים לתורכים וביקשום לא לפרסם שום תגובה רשמית על הודעת דאלס עד אשר תתגבש עמדת עיראק ויתר מדינות ערב. אם אין ברירה אלא למסור תגובה על ההודעה, מוטב שתורכיה תצדד בתגובתה בערבים ושתגובה זו תעלה בקנה אחד עם התחייבויות תורכיה וההתחייבות המשתקפות במלכי האגרות הנספחות על חוזה התורכי-עיראקי.

טרם הגיעו אלינו ידיעות על תגובה תורכית כל שהיא להצעותיו של דאלס.

רדיו מ"ק מסר ב- 30.8:

"החוגים המוסמכים בדמשק מסרו כי תשובת הערבים על הצעות דאלס תהיה מעשית. מדינות ערב יגישו בעצרת הקרובה של האו"ם הצעות-נגד ליישוב שאלת פלסטין. נרמז כי ייתכן שהערבים יקיימו התייעצויות עם נציגי הגוש האפריקני-אסיאתי בנוגע להצעות שיעלו באו"ם. מצפים שהליגה תעמוד על ביצוע החלטות האו"ם."

ב ב ר כ ה,

א. לבין

אבג/יא

ירושלים, ג׳ באלול תשט״ז
21 באוגוסט 1956

101/53.2/ס

<u>סודי</u>

אל: מר בן-חורין, מזכיר ראשון, צירות ישראל, אנקרה

מאת: מחלקת המחקר

הנדון: סיכומך על הישגיה וכשלונותיה של הפעילות
<u>התורכית במזה״ת למן יולי 1954.</u>
ראה י.ב. 1065 מיום 12.8.55.

קראנו בעניין רב את סיכומך הנ״ל וברצוננו להעיר, כי בשני עניינים אין הערכתך נראית לנו:

א. אין זה נכון, כי בהסתערותו לרכישת לבבות הערבים, לא חשב מנדרס שיצטרך, אף- במידת-מה, להתאים את מדיניות ארצו לתביעות ערביות - לכשל בשאלת היחסים, עם ישראל״. גם לפני בגדאד ידעו התורכים להתאים את מדיניותם בשאלת א״י לתביעות הערבים; וכשפתחו במבצעם לארגון הגנת האיזור, הם התחילו במדיניות ההסתייגות מאתנו, כי ידעו שזהו אחד האמצעים הטובים ביותר להשפיע על הערבים.

ב. אשר להערכתך שחליפת האגרות על החלטות האו״ם בעניין א״י מהווה את אחת הסיבות לאי-הצטרפותה של ארה״ב לחוזה בגדאד, אנו מניחים, שהגעת למסקנה זו לאור שיחתך עם היועץ האמריקני קולר. כידוע לך (ודאי זה ידוע גם לקולר), הושמט הסעיף על החלטות האו״ם מנוסח החוזה עצמו והוחלט על חליפת האגרות, כדי לא לשים מכשולים בדרך הצטרפותן של בריטניה וארה״ב לחוזה. קשה להרחיק לכת ולהגיד, שכדי להגשים את תכניותיה באיזור, תהיה ארה״ב מוכנה לתת גושפנקא לחליפת המכתבים; אולם אין צל של ספק, שקיום האגרות אינו מהווה כל סיבה לאי-הצטרפותה לחוזה. במיוחד, שהיא יכולה, כחברתה אנגליה, להצטרף לחוזה מבלי להצטרף לאגרות.

בברכה,

א. גפן
ב/מנהל המחלקה

אבג/חד

<u>העתקים:</u> לשכת השר, לשכת המנכ״ל, מר ג. רפאל,
מע״ר, הסברה, מאה״ב, השגרירות בוואשינגטון,
השגרירות בלונדון, השגרירות בפאריס,
הצירות ברומא.

רומא, כ' באב, תשט"ו
8 באוגוסט, 1955

צר/ 387

דאר
VIII 1955
מספר
נשלח אל

ס ו ד י
========

אל : מר א. גפן, מחלקת המחקר, הקריה

מאת : ציר ישראל, רומא

הנדון: יחסי תורכיה-ישראל

בעיון ובענין קראתי את הסקירה שלך, מספר מ/99/53.2 מיום 1.8.1955, על "ההתפתחויות ביחסי תורכיה-ישראל, תורכיה-ערב". כן קראתי בעיון ובענין את הדו"ח על השיחה שהיתה לשגריר צור ולמנהל מע"ד עם השגריר התורכי בפאריס. אני תמים דעים אתך בהחלט שאין לקבל את דברי השגריר התורכי בפאריס, כי לאנקרה אין כוונות למדיניות מזרחית. עוד לפני שעלו לשלטון דיברו מנדרס וקופרולו, בנאומי הבחירות שלהם ב-1950, על הצורך בקביעת מדיניות תורכית-מזרחית והתקרבות אל ארצות-ערב. ולכשעלו לשלטון, מאי 1950, לא זו בלבד שלא חסכו בהצהרות ידידותיות כלפי הערבים, אלא גם ביטלו כמה מן ההוראות האנטי-דתיות והאנטי-מוסלמיות שהיו קיימות מזמנו של אתאטורק כדי להוכיח לעולם הערבי-המוסלמי שתורכיה חוזרת לאיסלאם ולרכוש על ידי כך את אימון הערבים וכו'.

כן אני תמים דעים אתך, שבמאמציהם הנוכחיים למדוד למסדרת הסיכון מוסיפים התורכים למסור באזני מדינאי ערב הצהרות אנטי-ישראליות, שמטרתן להוכיח את רצונה הכן של אנקרה לשתף פעולה עם הערבים בשאלת א"י. ברוח זו יש לקרוא את דבריו של הנשיא התורכי, ג'לאל באיאר, לכבוד המלך פייצל על נכונותה של תורכיה לתווך בשאלת א"י. וברוח זו בלבד יש לקרוא כל הצהרה תורכית אחרת, בין קיצונית ובין מתונה, שנוגעת לבעית א"י.

אולם השאלה העיקרית הנשאלת עתה היא: האם יש יסוד להניח, שהתורכים יתמידו במדיניותם הנוכחית הפרו-ערבית הרבה זמן למרות הוסר ההצלחה שלהם בסוריה, הלבנון, במצרים, בערב הסעודית, בלוב ועוד? בכון שמנדרס איש עקשן ואיננו נמנה עם המדינאים הגמישים, שמודים בדרך כלל בטעותם או בכשלונם ומחפשים להם מוצא של כבוד. אולם נדמה לי שאין

2/...

לו ברירה אחרת. באם תפוג במרוצת הזמן המתיחות הבין-לאומית ותפסיק ארה"ב לחזר כמקודם אחרי ארצות ערב - אפשר לשער שגם מנדרס, באם לא ירצה להיות בודד במערכה, יצטרך לעיין מחדש במדיניותו הערבית.

הימים הבאים יגידו.

ב ב ר כ ה ,

א.ש.

א. ששון

העתק: לשכת המנכ"ל, הקריה
מר ג. רפאל, הקריה
מנהל מ ע " ר, הקריה

CONSULAT D'ISRAEL

קונסוליה של ישראל

קושטא, י"ג באב תשט"ו
1 באוגוסט 1955

מס. ל/8098/603

דאר נכנס
4 VI 1955
4257
נשלח אל:

סודי

אל: מע"ר

מאת: הקונסוליה בקושטא

הנדון: חלוקי דעות בממשלה
<u>התורכית לגבי ישראל</u>

העתונאי היהודי מיכאל פרלמן מ"איסטנבול אקספרס", שבקר אצלי מסר לי את הידיעה דלקמן (שיש לקבלה, לדעתנו, בהסתייגות) שהוא קבל מעתונאי צרפתי המקורב לקונסוליה הסורית כאן:

הנשיא ג'לאל באיר נוטה, כביכול, לצד הערבים ואילו ראש הממשלה, מר מנדרס, מעונין בזמן אחרון בהתקרבות עם ישראל. מסיבה זו דיווח, כנראה, לאחרונה על נסיעתו ללבנון בשעת האפס, והנשיא באיר נסע לבדו.

אחת הסיבות שמשפיעות על מנדרס בכיוון זה, יש להוסיף – לדברי פרלמן – עמדת העיראקים שהביעו את רצונם להצטרף לחוזה המשולש סוריה-מצרים-ערב סעודי.

גם מלך פייסל, הנמצא עדיין בתורכיה, וגם נורי סעיד, אשר בקר בקרוב כאן, מנסים לשכנע את מנהיגי תורכיה על שאין הצטרפותם לחוזה החדש העלולה לפגוע במאומה בעמדתם הקודמת, כפי שנקבעה על-ידי חתימת החוזה התורכי-עיראקי – אך כנראה ללא הצלחה גדולה.

בברכה

סגן קונסול

אב/מר

יומנים
תיק

י"ב באב תשט"ו
1 באוגוסט 1955

סודי ביותר

99/53.2/מ

אל: מנהל מע"ר

מאת: מחלקת המחקר

הנדון: **התפתחויות ביחסי תורכיה-ישראל, תורכיה-ערב.**
בהמשך למכתבנו מ/97/53.2 מיום 15.6.55.

רצ"ב סקירה בנדון.

בסיכום ניתן לומר:
לדעתנו, אין לקבל את דברי השגריר התורכי בפאריס, כי לאנקרה אין כוונות למדיניות מזרחית. נכון שלפני הסכם בגדאד היו מאמצי מנדרס לצרף את עיראק להכניות המערב בבחינת מבצע תורכי במסגרת הפעילות האמריקנית, אולם לאחר הסכם בגדאד מהווה פעילותה של תורכיה באיזור חלק ממדיניותה היא, שלעתים קרובות נראית בה מידת עצמאות ניכרת. מטרות מדיניותו הנוכחית של מנדרס הן, לחדור למזרח התיכון תוך שבירת החזית הערבית האחידה, לחזק בארצו את המשטר הפנימי, המשמש לעתים קרובות נושא לביקורת מצד האמריקנים, ולבסס את עצמאות מעמדו כלפי וואשינגטון.

במאמציהם לחדור למזרח התיכון ממשיכים התורכים במדיניות ההסתייגות כלפי ישראל ומוסיפים למסור מאזני מדינאי ערב הצהרות אנטי-ישראליות, שמטרתן להוכיח את רצונה הכן של אנקרה לשתף פעולה עם הערבים בשאלת א"י, כי הם סבורים שהצהרות מסוג זה דרושות לאור החשיבות שהערבים מייחסים לבעייה זו. בנידון זה יש גם להעריך את דברי הנשיא באייאר בנאומו לכבוד המלך פייסאל, שהתפרשו בכוונות תורכית לתווך בינינו לבין הערבים. למעשה, היו דברים אלה הזרה מרוככת על דברי הנציג התורכי באו"ם, סארפר, בעקבות תקרית עזה, בהם הדגיש את הקשר שבין חתימת הסכם בגדאד לבין התעניינותה של ממשלת תורכיה בשאלות א"י.

לגבי בעיית א"י לא חל כל שינוי במדיניות התורכית, שמעולם לא עלתה בקנה אחד עם האינטרסים שלנו. הם ממשיכים להתחמק מהתחייבות לתמוך בסטאטוס-קוו לגבי גבולותינו ומדברים אלינו בנוסחאות כלליות של "יחסי ידידות" ושל "צידוד בפתרון צדק של בעיית א"י בדרכים ההולמות את האו"ם" וכו'. מותר להניח שמידת העניין שלהם בהידוק יחסיהם עם הערבים היא שמכתיבה ותכתיב להם, כיצד לפרש מהו פתרון-צדק של בעיית א"י.

גם העובדה, שלאחרונה מורגשת התאכזבות מסויימת מצד התורכים לא שינתה קו יסודי זה במדיניותם. הגורמים לאכזבתם הם: חוסר כל תוצאות לביקורו של באייאר בבירות וכל מה שאירע סביב ביקור זה, השיבוש שחל בהשפעת מצרים ביחסי תורכיה-לבנון והיעדר כל נכונות שהיא מצד סוריה ומצרים לוותר על חתימת הברית ביניהם. אפשר אף לקבל את טבדתם של דיפלומאטים מערביים באנקרה, כי התורכים הגיעו למסקנה, שקשה לעת עתה להתקדם ביחסים שבינם לבין הערבים ובשטח צירוף מדינות ערביות נוספות להסכם בגדאד. אפשר אפילו להסביר את הסכמתם של התורכים לפרסום נוסח מוסכם על תשובתם לאגרתנו לאור הקיפאון שהשתרר בתהליך הידוק יחסיהם עם הערבים.

אולם תקופת-שפל זו ביחסי תורכיה-ערב עלולה לחלוף מהר, ביחוד, לאחר שחלה ירידה בהתלהבות האמריקנית לחוזה בגדאד ומסתמנת נטייה פייסנית מצד וואשינגטון לגבי הברית המשולשת המוצעת במטרה למצוא פשרה בין שתי הבריתות, כדי למנוע את התהוותם של שני גושים ערביים נוגדים. אין ספק, שהתפשרויות מסוג זה טומנות בחובן את הסכנה של ויתורים נוספים מצד המערב ע"ח ישראל ושל הגברת המאמצים התורכיים להידוק יחסיהם עם העולם הערבי, על מנת לא לאבד את תפקיד "ראש חץ לנאט"ו", עליו דיבר מר מנמנציוגלו.

בברכה,
א. גפן
ב/מנהל המחלקה.

__העתק:__ מנכ"ל,
אמ"ן,
הציר באנקרה,
הציר ברומא.
אבב/חב.

דואר נכנס ביום
13. VII 1955
תיק 4241/2
נשלח אל

קושטא, כ' בתמוז תשט"ו
10 ביולי 1955

מס. ל/216/ 1973

אל : מר ח. דיקן, מע"ר

מאת: מ. גלי, קושטא

הנני מאשר קבלת מכתבך על הטפול בצירי הפרלמנט התורכי שהגיעו ארצה לביקור מטעם אגודת "פרסים", ולא אוכל שלא לברך אותך על יזמתך וטפולך בהם הראויים לציון.

יישר כחך.

בברכה,

מ. גלי

העתק:
לשכה המנ"כל
מג/מר

ירושלים, טז' תמוז תשט"ו
6 ביולי 1955.

502/55

אל : סגן אלוף נחמיה ארגוב, מנהל לשכת שר הבטחון.

מאת : י. ש"ק, לשכת שר החוץ.

הנדון : <u>שיחה עם זורלו סגן רה"מ התורכי</u>.

לפי בקשת שר החוץ הנני מעביר דו"ח ציר ישראל באנקרה על שיחתו עם זורלו, לידיעת שר הבטחון.

בברכה,

י. ש"ק

יש/תב.

לוטה. הדו"ח

ירושלים, כ"א סיון,
15 ביוני
97/65.2/מ

סודי ביותר

אל: מנהל מע"ר

מאת: מחלקת המחקר

הנדון: **התפתחויות ביחסי ארצות-הברית-ישראל-ערב.**
בהמשך למכתבנו 94/65.2/מ מ-19.6.65.

רצ"ב סקירה בנדון. בסיכום ניתן לומר:

המצרים ממשיכים בפעילות המיוחדת אחר הערבים והמתקדמים המתאימים לתמוך במשטר-קדם לגבי בגדולתיבר. [illegible]

מגמת ההתלבטות האמריקנית לאור ההבדל בעיראק ואלה המקורבת בין העמדה האמריקנית-בריטית לגבי העמדה הצרפתית. המצרים מבטא לפעמים [illegible] בין מדינת ישראל לגבי [illegible], כדי לספור על [illegible] ערבית ולהגביר את ההתקדמות של צד ברקים ערביים [illegible]. האמריקנים סבורים, שמצבר של [illegible], ואולי יש בזה, שהוא מסבב [illegible] ודברי-בטחון. הם אמרו זאת לתורכים והסבירו להם, כי הם רואים את המצרים [illegible] כל מדינה [illegible] ערביים [illegible] בכוונה של [illegible] כמלחמה, [illegible] של [illegible] כל מדינות ערב (לא עיראק בלבד) לפני [illegible] של ישראל או [illegible] ערבים מתאימות לבעמדה.

עמדת התורכים שונה מעמדת וושינגטון. הם אמרו לאמריקנים, שהם [illegible] יותר מהאחרים ושלדעתם אין לדבר על [illegible] של [illegible] זה או אחר. הם סבורים, כי האמריכים [illegible] על [illegible] בלבד. לדעתם, צריך [illegible] להגות את [illegible] (יתכן שאף [illegible]) התורכים לסבור את המדינות הערביות. הם משקיעים [illegible] בכל [illegible] לברית [illegible] בכל [illegible]. התורכים [illegible] כדי להגביר את [illegible], אולם על [illegible], כגון, [illegible]. [illegible] על [illegible] של [illegible] של ברית בלבנון [illegible] [illegible] גם [illegible]. התורכים גם [illegible] בבקשה שלא [illegible] לביקור [illegible] בלבנון. אולם [illegible] האמריקנים – [illegible], לא [illegible] התורכים [illegible] להם [illegible], שלא [illegible] לביקור [illegible] זה.

[illegible] של [illegible] בארה"ב בעניין [illegible] בכישלון. [illegible] על [illegible] את כל [illegible] על [illegible] בכלל [illegible] זו, [illegible], [illegible] של [illegible] לתורכים [illegible] אמריקאית לבדיקת [illegible].

[illegible] בין [illegible] לבין [illegible] של [illegible] של [illegible] על [illegible] על [illegible] קרובה [illegible] – [illegible], לדעתנו, [illegible] בקשר לכך, [illegible] את [illegible] [illegible] בתחילת [illegible] בדצמבר 1964, אם שלא [illegible], אין בדעתנו להרוס את [illegible] עם [illegible], וזאת [illegible] לכך, [illegible] כרגע להרוס אותם את [illegible] [illegible].

בברכה,

מ. [illegible]
ב/מנהל המחלקה.

[illegible]/[illegible]

העתק: [illegible] מנהל [illegible], [illegible]
[illegible], [illegible]
[illegible]

ירושלים, כ"ה סיון תשכ"ו
1[illegible] ביוני 1966

97/63.2/ס

סודי ביותר

אל: מנהל מע"ר

מאת: מחלקת המחקר

הנדון: ההתפתחויות ביחסי תורכיה-ישראל, תורכיה-ערב.
בהמשך לסקירתנו 94/63.2/ס מיום 19.6.66.

בספרם לאמריקאים על הדיונים בוועידת באנקרה, אמרו התורכים כדלקמן:

הידיעות שנתפרסמו בעיתונות המצרית, לפיהן היה נאצר הגורם העיקרי להצלחת ועידת באנקרה, אינן נכונות. לצדה של מצרים עמדו רק שתי ארצות בלתי חשובות: תימן וערב הסעודית. סוריה לא היתה פעילה ובגלל טיבה נטייה לצדו של ברית המרוכזות ואין השפעתה. עבר הירדן לא היתה עם שום צד. כל שאר המדינות: מקסיקו, עיראק, פרס, לבנון, סודן, לוב ולניגריה, שחשבו, כי יצדדו במצרים במה שנוגע לסדר היום של הועידה, התברר בסוף כי הם היו פעיל לצדם של התורכים, שבהחלטה מלדונה קשות למצדדים בני ישראליות. מבין שהמשלחת המצרית היתה מאוירות, לא היא מקדם להתגבשות מצרית-תורכית. לעומת זה, היו ידידותיים היחסים שבין ראש המשלחת התורכית לבין ראש המשלחת המצרית. ייתכן שלוועידה באנקרה תהיה השפעה חיובית על יחסי מצרים-תורכיה על ידי זה שנתאפשר עיניה של מצרים לראות את האמת.

האמריקנים הביעו את קורת רוחם מעמדתו של נאצר בבאנדונג ובאנקרה, שהצירים בקהיר מצא בנאצר צדדים חיוביים. אולם, לדעתו, בנוסף משבצי אנשים קיצוניים ומחושבי במינוין המשפיעים עליו באופן שלילי. כן אין לדעתם, לאמונת מראש לאן פני אנשי השלטון במצרים מועדות. אין הם מאמינים בשלמה מלאה, הם היו באור שמחים משיפור יחסי תורכיה-מצרים. אך, לצערם, נוכחו לדעת, שעדיין נמשכים המאמצים להקמת גוש מצרי-סעודי-סורי. למעשה, הם ראו את המוצא היחיד מן האמברלמוטיה באיחוד כל ארצות המזרח התיכון לציר תורכיה-מצרים, ואין לתמוך מאמצים להשיב מסדר זה. כמינון זה פועל גם סר הארם, יועץ השגרירות בקהיר, מי שהיה מנהל מחלקת מזרח התיכון במשרדנו. אם מתוך מחר מפני בשירות האמריקאים מצרים להסדר שכבר קיים, אזי תהיה הבעיה להפיק את משמעותיה, שמעמדה יוצג על ידי זה שהיא תעמוד במקום שבו עמדה עיראק. אם לא יקרה דבר שקשה יהיה לתקנו, הרי עדיין לא סגר כל התקוות.

התורכים ענו, שבדידותה של מצרים, כפי שהתבטאה בועידת באנקרה, היא תוצאה הגיונית ממדיניותה השלילית: נגד ישראל, נגד אנגליה, נגד צרפת, אפילו נגד אמריקה ותורכיה, נגד האו"ם, נגד נאטו ונגד כל צורה של הגנה משותפת; לפי טובתם, גם נגד הקומוניזם וגם נגד הקומוניזם. מדיניותה מבוססת רק על עקרונות שליליים. התורכים מבינים את המצב יותר טוב מהאמריקאים. כבר ב-1949, עת ראתה האימפריה העותומאנית צורך להכביד תיקונים פנימיים, היא הבינה שלשם כך עליה לנהל גם מדיניות-חוץ חיובית. אם מצרים, הרוצה להיות מנהיגה, תבסס את מדיניותה ויחידותה על ארצות נחשלות ביותר, כתימן וערב הסעודית, ועל הארץ הבלתי יציבה ביותר, סוריה, אז היא תהיה באלמה להתאים את רמת מדיניותה לרמתן הירודה של ארצות אלה. לעומת זאת, אם תצטרף מצרים למגמה, שמכוונת בה מדינות מתקדמות כמו תורכיה, עיראק ולבנון, הרי — כדי לא לסבך אחריהן — תשנה היא את מדיניותה לחיובית ועל-ידי זה תשרת את השלום העולמי. אי-לכך, אין לדבר על נטיות מרחיבות של אישיות פוליטית מצרית זו או אחרת. המערכה בנוגע לעלייתה של מצרים על דרך חיובית תיקבע במאמצם לסיית התגבשותו של המשולש מצרים-סעודיה-סוריה.

ב-17.6.66 מסרו לנו התורכים איגרת בתשובה לאיגרתנו מיום 17.3.66. באיגרתם הם חוזרים ומדגישים, שעדיין רקיימת ידידותם לישראל. יחד עם זאת מציינים הם באיגרתם, כי אין הם מסכימים לכך שהחלטות האו"ם בעניין א"י אינן ניתנות לביצוע, כי הם תמיד בעד ביצוען המדויק של החלטות האו"ם ובני רצונם ביציבות בטוה"ת על בסיס צודק ובהתאם לעקרונות האו"ם. בשיחתם התמשכים התורכים בהתחייבות לתמוך בפסטור ס-קור לגבי בגבולותינו. קשה לחזות

2/..

פרשש כיצד יפרשו התורכים בעתיד, סחר מהדין צדק של בעיית א"י. כן העובדה שהתורכים טרם נענו במירב לבקשתנו להסכים להודעה משותפת על מסירת איגרתם לישראל.

התורכים הוזמנו להשתתף בשתי התערוכות לתיירות בקהיר. כדי לאפשר את השתתפותם של משרד המיכון, של העיתונות ושל המינהל הכללי לתיירות התורכיים, הוארך הזמן על ידי המצרים עד ה-1 ביוני. ברם התורכים ענו, שעל אף הארכה אין הם יכולים מפאת חוסר זמן להשתתף בתערוכה.

סגן מנהל המודיעין של הצבא התורכי הגיע ללבנון במחצית השנייה של חודש מאי, נפגש עם הרמטכ"ל הלבנוני הגנרל שהאב ועם הבריגדיר סאלם. כן התקשר עם סגניו המפלגה הלאומית הסוציאליסטית הסורית והבטיח להם נשק וכסף. הוא חזר לתורכיה להתייעצות עם ממונים והבטיח לחזור עם הכסף ועם הנשק בקרוב.

ב-26.5.65 נפתחה בביירות הוועידה הכלכלית למזרח הקרוב והתיכון. 11 מדינות שלחו את נציגיהן לוועידה: אפגניסטאן, מצרים, מכש, ירדן, הודו, עיראק, פרס, ירדן, פאקיסטאן, סוריה ותורכיה. אופייה האנטי-ישראלי של הוועידה באו"ם: ישראל מוחרמת, כן במסגרת זו הצהרות אנטי-ישראליות שונות. התורכים הסבירו לנו את השתתפותם בכינוס, בעיקר במסגרת הידוק יחסיהם עם הלבנון.

שה"ח הסורי אל-עזם הציע לבריטים שיבקר באנגליה. התורכים ניסו להשפיע על האנגלים שלא ייענו להצעה. הבריטים דחו את בקשת התורכים וענו, שאם אל-עזם רוצה לבקר הם יסכימו לכך, כי הדבר יכול להיות לטובת הענין.

ב-2.6.65 הגיע נדרי סעיד לאנקרה לביקור של שלושה ימים.

לפי רדיו מ"ק, אמר שה"ח הסורי ח'אלד אל-עזם ב-30.5, כי החתימה על הברית הערבית המשולשת תיערך לא יאוחר מ-10.6, ז"א לפני בואו לארה"ב כדי להשתתף בחגיגות יום הזיכרון לחתימת מגילת האו"ם. עזם אמר דברים אלה אחרי פגישתו ב-30.5 עם רה"מ סברי אל-עסלי, שר הכלכלה ד"ר אל-כיאלי והרמטכ"ל שאכת שוקייר. לפי"ע גורס מקור ערבי מהימן בקהיר, כי השיחות על הברית הגיעו לשלב סופי. דנים על הסכם בדבר הרכב המועצה הצבאית המאוחדת שתוקם לפי הברית ועל חלקה של כל אחת מהמדינות החברות להוצאות המפקדה המשותפת. ר"מ סוריה אמר לפי"ע ב-30.5 כי סוריה שואפת לליכוד הערבים. השיפורים שהציעה בנוסח הברית מעידים על כך. הוא הוסיף, כי השקפת סוריה נתמכת ע"י המדינאים הערביים ובכללם אלה התומכים בהשקפת העיראקים.

הוועידה הכלכלית האזורית של האו"ם שנערכה בלבנון ננעלה ב-3.6 לאחר שאישרה את הצעת ההחלטה בדבר הקמת ארגון כלכלי למזרח הקרוב והתיכון. הוועידה, כאמור בהודעת הנעילה, הטילה על ממשלת לבנון לכנס את המושב הבא שלה בביירות במחצית הראשונה של נובמבר ש"ז לשם דיון בהצעת המסמך בדבר הקמת הארגון הכלכלי האזורי לאור הערותיהן של הממשלות הנוגעות בדבר.

רדיו מ"ק מסר ב-3.6.55: "נשיא לבנון, כמיל שמעון, קיבל ב-3.6 את שגרירי תורכיה ואירן בלבנון. לפי"ע נודע כי השגריר התורכי מסר לשמעון, שנשיא תורכיה יבקר בלבנון ב-16.6 בלווית רה"מ עדנאן מנדרס. שגריר אירן דן עם שמעון ביחסים המדיניים והכלכליים בין שתי המדינות".

רדיו מ"ק מסר ב-4.6.55: "שר המודיעין הלבנוני דרש ב-4.6 מחלק של עיתונאי לבנון המתנגדים לברית התורכית-עיראקית להפסיק את התקפותיהם נגד תורכיה. הוא הדגיש כי התקפות אלה פוגעות במידה ביחסים הטובים שבין לבנון ותורכיה. כן אמר כי אין זה רצוי שעתונאים אלה ימשיכו בהתקפותיהם נגד ממשלת תורכיה בזמן שנשיאה עומד לבקר בלבנון".

רדיו ראמאללה מסר ב-4.6.55: "מאנקרה נודע כי ממשלת תורכיה החליטה לשלוח 6 מרגמות ו-6 תותחי שדה כמתנה ללבנון. המשלוח יועבר בקרוב בספינה תורכית מאיזמיר לביירות".

ב-6.6.55 הגיעה לאנקרה משלחת צבאית עיראקית בראשותו של הרמטכ"ל רפיק עארף. המשלחת מורכבת מ-12 קצינים ובאה לביקור של כ-10 ימים.

3./..

לדעת שגריר עיראק בתורכיה, נעוצות הסיבות להתפטרותו של מר קופרולו באי-שביעות רצונם של חוגי הממשלה התורכית ממדיניות החוץ הפסיבית והרכה שלו. השארתו בתפקידו במשך כל אותו זמן מוסברת בזה שהיה אחד מ-4 המייסדים של המפלגה הדימוקרטית. המקרים החשובים שהביאו להדחתו של קופרולו הם:

1. המדיניות הוותרנית שניהל בשאלת קפריסין ובעניין האזרחים התורכיים היושבים ביוון. אי-נקיטת אמצעים יעילים ותכליתיים נגד התעמולה הסורית היוונית שתקפה את תורכיה מזה זמן רב.

2. אי-נקיטת פעולות הדרושות לשים קץ למאורעות שהביאו לגירוש הציר התורכי במצרים ע"י עבד אל-נאצר. וזה אע"פ שידע, כי קיימת מתיחות בין השגריר התורכי והשלטונות המצריים (בגלל נכסי אשתו שהוחרמו ע"י השלטונות המצריים).

3. התקרית הסורית האחרונה: הציר הסורי באנקרה הגיש את תשובת ממשלתו לתזכיר התורכי לסוריה, בו מחתה תורכיה נגד עמדת סוריה כלפי הסכם בגדאד ונגד ההסתה האנטי-תורכית בעתונות הסורית. אותה תשובה היתה בלתי מספקת, אך השר קיבל אותה, כמות שהיא. דבר זה הביא להתערבותו של רה"מ התורכי, שהחזיר את התשובה לציר הסורי, ודרש ממנו תשובה מספקת. התערבות זו אושרה בעקיפים, כי שה"ח נהג בוותרנות במדיניות החוץ.

4. המקרה של מזכיר השגרירות התורכית בפרס: יחסים שהיו למזכיר הנ"ל עם גברת פרסית, הביאו לידי חיכוכים עם אשתו. אך ההעברה שביקשו בשביל המזכיר איחר לבוא, באשמת השר. בינתיים התנפלה אשת המזכיר על בעלה במקום ציבורי. בעיתונות התורכית סערה אז, כי מעשה זה הביא לבזיונה של תורכיה ולזלזול בה בחו"ל ורק אז באה ההעברה לאחר זמנה.

המקרים הנ"ל בתוספת עוד כמה מקרים שלא נודעו עדיין הביאו להדחתו של קופרולו. אך בהתחשב במעמדו במפלגה ומתוך הערכה לאישיותו האינטלקטואלית ניתן לו תיק של שר מדינה.

רדיו מ"ק מסר ב-7.6.56: לפי כתב מ"ק בדמשק, מסרו חוגים מדיניים ב-7.6, כי סוריה עומדת לחדש את הצעתה בקשר לברית המצרית-סורית-סעודית בהתאם לשיחות שמתנהלות ב-[illegible] הימים האחרונים עם שגריר מצרים בדמשק, מחמוד ריאד. בזמן האחרון נערכה פגישה בין השגריר המצרי לבין הרמטכ"ל ושר הכלכלה הסורי לשם מציאת בסיס משותף לפיו ייקבע המבנה הסופי של הברית.

ר"מ סוריה צברי אל-עסלי קיבל ב-7.6 את השגרירים של ערב הסעודית ומצרים בדמשק, כל אחד לחוד. בעת הפגישות נסב הדיון על הברית. אחר הפגישה הכריז השגריר הסעודי, כי ההתקרבות שנוצרה עד כה מביאה את הרעה ובכי לא רחוק יום התגשמה של הברית. השגריר המצרי הכריז כי הוא גולל לפני אל-עסלי את המצב בעזה והצעדים שמצרים החליטה לנקוט נגד ההתקפות הישראליות.

לפי רדיו מ"ק הודיע דובר משה"ח המצרי ב-9.6, כי נעשים עתה נסיונות ע"י כמה מקורות להכניס שינויים במסגרת הברית המצרית-סורית-סעודית, כך שעיראק תוכל להצטרף אליה.

רדיו מ"ק מסר ב-10.6.56: שה"ח הסורי ח'אלד אל-עזם הודיע ב-9.6 בביה"נ הסורי, כי מצרים, סוריה וסעודיה הגיעו לידי הסכם בנוגע לעריכת סעיפי הברית שנחתם ביניהן. בין הסעיפים האלה: הקמת מועצה עליונה שתוטל עליה להתוות מדיניות חוץ משותפת. במקום הסעיף הכולל "להאחיד את השירותים הצבאיים" נקבע כבר תכנית להקמת מועצה להתגוננות כלכלית ולהקמת בנק ערבי מאוחד.

אל-עזם הוסיף כי מושב המפקדה המאוחדת של צבאות מצרים, סוריה וסעודיה יהיה בדמשק. הוא חזר והדגיש, כי הברית איננה מכוונת נגד עיראק. כן אמר כי ארה"ב, בריטניה וצרפת ניסו לשכנע את סוריה להצטרף לברית התורכית-עיראקית. אך סוריה דחתה את נסיונן מפני שברית זו עלולה לפלג את העולם הערבי לשני מחנות ולהביא לחיסולו של הסכסוך הערבי-ישראלי".

רדיו דמשק בעברית מסר ב-10.6.56: "ידיעה מבגדאד מרמזת, כי שגריר תורכיה בעיראק פירסם הודעה רשמית בה נאמר כי ממשלת תורכיה מוקיעה את התוקפנות הציונית ברצועת עזה. השגריר הדגיש, כי הברית העיראקית-תורכית מגבה משאירה כל תקוה לממשלת ת"א ומאפשרת לממשלת עיראק להשתתף

4/..

במלחמה נגד ת״א.

רדיו מ״ק מסר ב־11.6.55: ,,בשיחה עם כתב סי״ע אמר ח׳אלד אל־עזם, כי משה״ח הסורי קיבל כמה דוחו״ת מנציגויותיו בחו״ל המוסרים כי הנציגים הדיפלומטיים של ברה״מ מודיעים במפורש, כי ברה״מ תפעיל לחץ־שכנגד לכל לחץ שיופעל על סוריה בין אם הוא בא בצורת איום או פעולה. פגישתו של נציג ברה״מ בדמשק עם אל־עזם לפני 2 ימים אישרה את הדוחו״ת האלה. אל־עזם מסר לכתב, כי בשובו מפאקיסטאן־מנדרס יבקר בלבנון וישהה בה שלושה ימים לשיחות עם ממשלת ביירות. בהצביעו על עמדת ארה״ב כלפי הברית המשולשת, אמר שחל בה שינוי לאחר שהיא נוכחה כי לברית מטרות מוגדרות וכי היא מכוונת לאיחוד שורות הערבים. לכן הפסיקה ארה״ב את לחצה על סוריה להצטרף לברית התורכית־עיראקית. אל־עזם הכחיש, כי הצעת הברית מכילה סעיף האוסר הצטרפותה של מדינה ערבית כלשהי לברית. הוא הדגיש, כי תכנית מ.ע.ה משאירה את הדלת פתוחה להצטרפותה של כל מדינה ערבית שתסכים לעקרונותיה ולסעיפיה.״

לפי סי״ע מ־11.6.55, עומד נאצר להיפגש עם נורי סעיד, כדי ליישב את הסכסוך העיראקי־מצרי.

מר זורלו, סגן ר״מ תורכיה, נתקל בקשיים רציניים במאמציו להשיג הלוואה מוושינגטון. האישים, אתם נפגש מר זורלו הביעו בגלוי לכך, לא נמנעו מלמתוח ביקורת קשה על מדיניותה הכלכלית והמשפטית של ממשלת אנקרה. קשיים אלה גרמו אכזבה גדולה לממשלה התורכית החדשה, שכשלון מאמציו של מר זורלו יתן נשק תעמולה קטלני ביד האופוזיציה, נוסף לנזק המיידי שייגרם עי״ז לכלכלה התורכית.

מנדרס הסכים להצעת השגריר האמריקני באנקרה, שתורכיה תזמין ועדה מורכבת מפקידים אמריקניים גבוהים לתורכיה. הוועדה תהיה, כנראה, מורכבת ממומחים ממשרדי האוצר, ההגנה והחוץ.

זורלו הודיע לממשלתו, שלדעתו, לא בא בחשבון שחברי הוועדה האמריקנית שיגיעו לתורכיה יקבלו החלטות במקום. הממשלה האמריקנית מתכוננת לדחות קבלת כל החלטה עד לשובה של המשלחת. עי״ז יידחה עניין ההחלטה לזמן ממושך. לדעתו יש לעשות הכל, שהממשלה האמריקנית תקבל את ההחלטה בעניין ההלוואה לפני שהוועדה תבוא לתורכיה.

מנדרס ענה לזורלו, שהוא רואה את הזמנת הוועדה האמריקנית לתורכיה כרצויה ומועילה, אם יהיו לזה תוצאות או לא. על התורכים להתחמק מאחריות ולהטילה באופן ברור על ממשלת ארצות הברית. בצורה זו יהיה, לדעתו, המצב ברור יותר.

בסיכום אפשר להגיד שמשלחתו של מר זורלו בוושינגטון נסתיימה בכישלון. יום לפני עזיבתו את וושינגטון נפגש מר זורלו עם מר אלן ואמר לאחרון, כי הגדלת המענק האמריקני לתורכיה ב־30 מיליון דולר נתפסת כעדות על רצון טוב. ממשלת אנקרה מודה על כך, אולם אין זה פותר את הבעייה. לא יהיה זה מן הנבון לבטל את עניין ההלוואה. מר זורלו ביקש ממר אלן לדון בעניין זה מחדש. מר זורלו חזר לתורכיה ב־21.6.55.

בברכה,

א. בכר

אבב/חז

בנ' בסיון התשט"ז
13 ביוני 1956
בב/18/5־אש/238

א/4244

אישי בהחלט

מר משה ברטור, מנהל האגף הכלכלי משרד החוץ ירושלים

א. שלמון וושינגטון.

משה ידידי,

אני מאשר בתודה קבלת מכתבך מה־ 31 במאי ש.ז. והעתק מכתבך לשגריר מה־ 30 למאי ש.ז.

כפי שהבהרתי לך אתמול, אנו מטפלים בדבר בכל מרץ כפי שתוכח גם בהמשך מכתבי. כמו כן מסרתי את כל הפרטים בע"פ למר צ. דינשטיין החוזר ארצה בימים הקרובים ואשר יסביר לך את הדברים בהרחבה.

אל תתפלא שהשגריר לא הראה בקיאות בענין טורקיה. בבקורו של מר ספיר במשרד האוצר באן באריך ה־16 במרץ 1956 הועלתה הבעיה, והוסכם שאין מקום לשלב את החשבון הטורקי לקניית עודפים מארה"ב מהטעמים דלקמן:

א. מוטב לשלם תמורת העודפים בלירות ישראליות.
ב. מרביה הלירות עמדנו לקבל חזרת בהלוואה.
ג. האמריקאים לא הראו כל רצון לקבל לירות טורקיות.

כתבתי לך על כך באחד ממכתבי הקודמים בזמנו, והדבר נשכח מלב השגריר כיון שלא נדרשה כל פעולה מאתו בענין.

במכתבך לשגריר העלת רעיון חדש ללחוץ על הטורקים באמצעות האמריקאים, למכור לנו המה מהיבול החדש כפי שעשו זאת לגבי הגרמנים והאמלקים.

אתמול שוחחתי עם ידיד באוצר, הממונה על אזור המזרח התיכון בבעיה זו. ואחרי הפצית דברים: מצב הטורקים בכל רע. מר זורלו, אשר ~~[illegible]~~ הטורקי, שזה מקרוב ביקר בארה"ב לבקש הלוואה נוספת הוחזר ריקם. אין האמריקאים מוכנים להוסיף הלוואות לטורקים היות והאחרונים אינם נענים לפניות האמריקאים להפחית בהוצאות המחוז שלהם ולנקוט באמצעי תסכון. האמריקאים סבורים שהטורקים קושים זאת במתכוון, כיון שהם בטוחים שבסופו של דבר יבואו האמריקאים לעזרתם וישלמו את חובותיהם.

./.

הצעה לשלם קנייה קניות עודפים חקלאיים תמורת החשבון טורקי,הובאו לפני האמריקאים פעמים רבות. הגרמנים פנו 3 פעמים בהצעות כאלו, כמו כן עשו זאת האוסטרים, הבלגים ואחרים. ובכל המקרים סרבו האמריקאים לשלב חשבון טורקי בקניות העודפים. גם עתה אם נפנה אנו בדרך זו לאמריקאים נקבל על כך סרוב מוחלט. אולם מוסיף הידיד, מצב הטורקים הולך ורע. האמריקאים סבורים שעוד לפני תום השנה, יעמדו הטורקים במצב שאפילו הממשלה הטורקית לא תוכל לעמוד בהתחייבויותיה. ויתכן שהאמריקאים יאלצו אז לעמוד בפרץ, ומתקבל על הדעת שבמצב כזה יהיו האמריקאים מוכנים ומעונינים לשלב תמורת עודפים חקלאים בסיוע לטורקיה.

ברור לכן שאין עתה כל דרך להעמיס על האמריקאים חשבוננו עם טורקיה. אשר ללחץ פוליטי על הטורקים, למכוד לנו חטה מיבולם החדש, קשה היה לידידנו להביע דעה כיון שלא נראה לו כיצד יכולים שלטונות ארה"ב להתערב בדבר.

שוחחתי בנושא זה היום גם עם מר סקילם, מי שהיה ממונה על השלחן הישראלי ב- A.O.F עד הימים האחרונים, ועתה ממונה על המחלקה טורקיה, יון וקפרס. לדבריו יהיה לטורקים השנה יבול מבורך, והוא אינו רואה סיבה שהטורקים לא ימכרו לנו חלק מיבולם. סיכמתי עמו שבסוף השבוע הבא לכשיחזור מיכאל צור מהאנגר, הנמצא עתה באנקרה, ונדע אם הצליח או נכשל בשליחותו לקנית חטה בטורקיה. נפנה אליו שוב ואם אז יהיה צורך בכך, נטכס יחדיו עצה כיצד ללחוץ על הטורקים באמצעות משלחת הסיוע של ארה"ב, שבראשה יעמוד מועדנו הגנרל ריילי.

שוחחתי היום בנושא זה עם השגריר, וסוכם לכשנדע תוצאות שליחותו של מיכאל צור אמסור לו על כך. ואם יהיה צורך יכנס השגריר גם הוא בעובי הקורה.

בסיכום:

א. אין כל מקום עתה להעמיס את החוב הטורקי על האמריקאים.
ב. בחודשי הסתו לכשיורע מצב הטורקים, עלולים האמריקאים עצמם לפנות אלינו בהצעה דומה.
ג. בנתיים יתכן ונצליח לממש הסכם נוסף לרכישת עודפים חקלאיים בארה"ב תמורת לירות ישראליות שמרביתן תוחזרנה לנו כהלואה לזמן ארוך.(בקשה על כך תמסר לשלטונות ארה"ב בהתחלת שנת הכספים הבאה אחרי ה- 1 ביולי 1966).
ד. יתכן ותאום הזמנים יאפשר לנו קניה נוספת לאמורה בסעיף ג' בסוף שנה 1966 אשר בה ישולם החשבון הטורקי.
ה. אם תכשל שליחותו של מר צור בטורקיה, נפעיל על הטורקים לחץ באמצעות ה- A.O.F ומחלקת המדינה. על זאת אנו מצפים למברק מאתכם המודיע על תוצאות שליחותו של מר צור.

. / .

אני מקוה שהאמור לעיל תלמד מהוא מצב הדברים, והבנת שלא הזנחנו את הענין כלל וכלל.

אנא הברק מיד תוצאת שליחותו של מר צור.

ב ב ר כ ה,

העתק: מע"ר
מר מ. שימן,
מר צ. רינשטיין
מר א. סנור
האמ"ב.

א.נ. ידידנו באוצר ארה"ב האמור לעיל הוא מר (Robert Bee) רוברט ביי; העומד לעבור בעוד כמה חדשים לאנקרה כנספח פיננסי בשגרירות ארה"ב שם.

ירושלים, כ"ב בסיון תשט"ו
12.6.56

סודי

אל : הממונה על עניני ישראל בפראג.

מאת : סגן מנהל מזא"ר.

ביקר אצלי המיופה־כח הצ'כי לפי בקשתו וישב כשעה ורבע. מטרת ביקורו ענינים שונים אשר אפרטם להלן. כל הופעתו מסכנה ביותר. לכשתיננת את צרותיו והתלונן על האוירה העוינת המסובבת אותו חשבתי כי אצטרך להוציא ממחטה ולנגב לו את דמעותיו.

א) מענתו העיקרית היא נגד עמדתנו העיקשת על אף מאמציהם הכנים להתפיסות. אמרתי כי לא אחזור על מה שכבר ודאי אמרו להם לא פעם האחרים בפראג וכאן, ורק הערתי כי יש להפלא שדוקא עתה, בזמן שמעצמות גדולות הוכיחו במעשים את רצונן הכנה להתפיסות לא עושה ממשלת צ'כוסלובקיה את מה שצריך היה להיות רק טבעי ביותר באוירת ההתפיסות הכללית. בהמשך השיחה על אורן הזכרתי לו את ענין העדר המכתבים ואמרתי שחשוב שיעשו מיד משהו בכיוון זה וע"י כך יוציאו דאגה מיותרת מלב הנוגע עים בדבר. ירבאנק אמר כי מובנת לו דאגה זו ובצורה חגיגית אך מהורה במקצת הודיע כי יעשה למען תיקון המעוות הזה במשך הימים הקרובים ביותר.

ב) בא בתלונה על מאמר בשם "משהו על פרשת אורן" שהתפרסם בעתון "חרות" ביום 17 במאי, ואשר התקיף קשות את ממשלת צ'כוסלובקיה. ביחוד הסביר כי איננו יכול שלא למחות נגד השימוש במלה "גאוליטר מטעם מוסקבה" ביחס לראש ממשלת צ'כוסלובקיה. עניתי לו מה שעניתי.

ג) מסר אגרת בענין הצורך בתעודות על הזרקות נגד מחלות שונות למבקרים מישראל בצ'כוסלובקיה, כולל נושאי דרכונים דיפלומטיים.

ד) הביע תקוה כי נציגם המסחרי יצליח לעשות משהו למען קדום יחסי מסחר.

ה) נגע בענין ה"ספרטקיאדה" בצ'כוסלובקיה ואמר כי ידוע לו שרבים מאלה העתידים לבקר בצ'כוסלובקיה אינם עושים זאת רק משום התענינותם בספורט כי אם גם משום רצונם לבקר קרובים, מכרים וכו', וכי ידוע לו שיש מי ש"מזכיר" להם את פרשת אורן ואת הסכנות הכרוכות בנסיעה לצ'כוסלובקיה. אמרתי כי אין בידי כל ידיעה על התכונה לקראת הספרטקיאדה ובאשר להיסוסים אשר מתעוררים אצל המבקרים מישראל הרי, לאור פרשת אורן, אך טבעי הדבר, וכי הברירה בידי ממשלת צ'כוסלובקיה להוציא חשש זה מליבותיהם של אנשים תמימים.

בברכה,

א. ארוך

העתק: לשכת השר,
לשכת המנכ"ל.

המנהל

סודי

מנהל מע"ר

מחלקת המחקר

ירושלים,

ד' בסיון תשט"ו
25 במאי 1955

ס/53.2/96

26.5

הנדון: בעקבות אגרת התורכית

בנאום בבית הנבחרים ב-29.2.53 הסביר שה"ח התורכי מר קופרולו את הסבעותם (!) בעת ההצבעה בעצרת האו"ם בדצמבר 1952 על הצעת שלש מעצמות המערב לקרוא לפו"מ ישיר בין הצדדים בסכסוך הא"י ללא שום תנאי מוקדם באי-יכלתם להסכים לכך, שתתקבל החלטה המתעלמת מהחלטות קודמות בבעיה זו (שיחתו עם סופר „אל-אהראם" מ-26.3.53 גילתה לאיזו „החלטות קודמות" התכוון השר, והן: גבולות החלוקה של 1947, בנאום ירושלים והחזרת הפליטים). באותו נאום הזכיר מר קופרולו, שבין תורכיה וישראל שוררים יחסים ידידותיים ושתורכיה מצדדת בפתרון-צדק של בעית א"י בדרכים ההולמות את עקרונות האו"ם.

באגרתם מיום 17.5.55 חוזרים התורכים על דברי מר קופרולו.

כנראה, שלא נטעה אם נגיד, כי לא אל כל שינוי במדיניות של תורכיה לגבי בעית א"י וכי מדיניותה זו לא עלתה מעולם בקנה אחד עם האינטרסים שלנו. אלא, כשהדברים נאמרו באוירה של פברואר 1953, היתה תשומת לבנו מופנית למלים „יחסים ידידותיים" ונטינו להתעלם משאר הדברים שנאמרו באותה הזדמנות ע"י מר קופרולו. אולם, כשאותם הדברים נאמרים עתה, באוירה של חזית בגדאד והחלטות באנדונג, נוטים אנו למעט בערכה של המלה „ידידות", ותשומת לבנו מופנית בעיקר לנאמר באגרת, כי „אין הם מסכימים לכך, שהחלטות האו"ם בעניין א"י אינן נתונות לביצוע", כי „הם תמיד פעלו למען ביצוען המדוק של החלטות האו"ם" וכי „רצונם ביציבות במזה"ת על בסיס צודק ובהתאם לעקרונות האו"ם".

אגרתם מאפשרת להם תמרון. אם נבוא אליהם בטענה, כי בתשובתם מתחמקים הם מהתחייבות לתמוך בסטטוס-קוו לגבי גבולותינו וכי מתנים דבריהם על „יציבות במזה"ת על בסיס צודק ובהתאם לעקרונות האו"ם", יוכלו להתחמק גם מהאשמתנו זו. הם יצביעו, שהנאמר בסוף האגרת על „מאמציהם להביא במזה"ת לשלום, לבטחון וליציבות" (הפעם מבלי להזכיר את החלטות או עקרונות או"ם) איננו סתום כלל וכלל ויחזרו על דבריהם, שאין לנו כל יסוד להטיל ספק בכוונותיהם.

אי-לכך, נדמה לנו, שכל ויכוח נוסף עם התורכים בעניין זה לא יבהיר לנו דבר. לא הנאמר ע"י מר קופרולו ולא הנאמר באגרת, אלא מידת האינטרס שלהם בהידוק יחסיהם עם הערבים היא שתקבע את יחסם לבעיה הא"י ותכתיב להם, כיצד לפרש, מהו פתרון-צדק של בעית א"י. התנהגותם בעצרת האו"ם הקרובה אולי תבהיר לנו משהו, ועל התנהגותם בעצרת הקרובה ישפיעו התפתחויות עד אז ביחסיהם עם העולם הערבי מזה והתפתחויות ביחסינו עם המערב מזה.

בברכה,

א. גפן
ב/מנהל המחלקה

העתק: לשכת השר, מנכ"ל, מר א. לוריא,
מר ש. אלישיב, מר ג. רפאל, הציר
באנקרה, הציר ברומא, הציר בוואש-
שינגטון.

אבב/יג

מנהל מע"ר   **סודי ביותר**

מחלקת המחקר

ירושלים,   כז' באייר תשט"ו
19 במאי 1955
94/63.2/מ

הנדון: התפתחויות ביחסי תורכיה-ישראל, תורכיה-ערב
בהמשך לסיכומנו מ/91/63.2 מיום 3.5.55

רצ"ב סקירה בנדון. בסיכום ניתן לומר:

על אף עמדתנו השקטה והמשלימה עם הבטחותיהם, הולכים וגוברים תוקפנותם של התורכים כלפינו והיגררם אחר הערבים. דברי ארלפ לבן-חורין מאשרים את הערכת משה"ח האיטלקי, כי "חליפת האגרות בין נורי ומנדרס מחייבת את התורכים לתמוך בערבים באו"ם נגד ישראל". הכרזת הדובר התורכי מ-17.5.55 מעידה על הרגישות התורכית למעמדם בארה"ב ואת חששם שפעילות מתאימה מצדנו יכולה לפגוע באינטרסים שלהם בוואשינגטון.

התפתחויות האחרונות מעידות, שעוד צפויות לנו מצד התורכים צרות לא מועטות בזירה הבין-לאומית, ועצרת האו"ם הולכת ומתקרבת.

מגיעות ידיעות, המאשרות את הנחתנו, שהאמתלה ל"התפטרותו" של קפרילו היתה אי-הסכמתו לקו החריף מדי ולכוונות המרחיקות לכת של מנדרס לגבי הסורים.

עדיין קיימת התרוצצות בסוריה בעניין הברית המשולשת המוצעת.

בברכה,

א. גפן
ב/מנהל המחלקה

העתק: מנכ"ל
אמ"ן
הציר באנקרה
הציר ברומא

אגב/יג

4241/

מנהל מע"ר

מחלקת החקר

20.5

סודי ביותר

ירושלים,

כז' באייר תשט"ו
19 במאי 1955
מ/94/53.2

הנדון: ההתפתחויות ביחסי תורכיה-ישראל, תורכיה-ערב

בהמשך לסיכומנו מ/91/53.2 מיום 3.5.55

רצ"ב סקירה בנדון. בסיכום ניתן לומר:

על אף עמדתנו השקטה והמשלימה עם הבטחותיהם, הולכים וגוברים תוקפנותם של התורכים כלפינו והיגררם אחר הערבים. דברי ארלפ לבן-חורין מאשרים את הערכת משה"ח האיטלקי, כי "הליפת האגודות בין נורי ומנדרס מחייבת את התורכים לתמוך בערבים באו"ם נגד ישראל". הכרזת הדובר התורכי מ-17.5.55 מעידה על הרגישות התורכית למעמדם בארה"ב וזאת חשש שפעילות מתאימה מצדנו יכולה לפגוע באינטרסים שלהם בוואשינגטון.

ההתפתחויות האחרונות מעידות, שעוד צפויות לנו מצד התורכים צרות לא מועטות בזירה הבין-לאומית, ועצרת האו"ם הולכת ומתקרבת.

מגיעות ידיעות, המאשרות את הנחתנו, שהאמתלה ל"התפטרותו" של קופרולו היתה אי-הסכמתו לקו החריף מדי ולכוונות המרחיקות לכת של מנדרס לגבי הסורים.

עדיין קיימת התרוצצות בסוריה בעניין הברית המשולשת המוצעת.

בברכה,

ט. גפן
ב/מנהל המחלקה

העתק: מנכ"ל
אמ"ן
הציר באנקרה
הציר ברומא

אגב/יב

מנהל מע"ר

מחלקת המחקר

סודי ביותר

ירושלים, כז' באייר תשט"ו
19 במאי 1955
מ/94/53.2

הנדון: התפתחויות ביחסי תורכיה-ישראל, תורכיה-ערב

בהמשך לסקירתנו מ/91/53.2 מ-3.5.55

באמצע חודש אפריל ש.ז. הודיע הנציג התורכי באו"ם, סלים סרפר, למזכיר המשלחת הסורית הקבועה באו"ם נגיב אל-ריפאעי, את הדברים הבאים: "ממשלת תורכיה מצטערת על המתיחות שררה בין שתי המדינות ועל ניסתה כלפי ממשלת סוריה, היא מעוניינת לדעת מהם הדברים והאמצעים להשיב את ידידות הערבים. היא סבורה שמצרים עוינת אותה".

העתון המצרי "אל-אח'באר" מסר ב-29.4.55: "ראש ה"אגודה להצלת פלסטין" בבגדאד שביקר באחרונה בתורכיה שלה למזכירות הכללית של הליגה הערבית תזכיר בו הוא מציע לפתוח משרד קבוע לתעמולה ערבית בתורכיה. ראוי לציין כי המזכירות קבלה החלטה בשאלה זו לפני שנים אחדות. אולם עד כה לא יצא הדבר לפועל. מזכירות הליגה העבירה את התזכיר הנ"ל למדינות הערביות".

העתון הביירותי אל-חיאת" מיום 4.5.55 מסר: "במסיבה, שערך הסגריר העיראקי בביירות ביום השנה להכתרת המלך פייסל, שוחח הקולונל יאלדרם, הנספח הצבאי התורכי בביירות, עם מדינאים ערביים. (יאלדרם פירושו בתורכית - רעם). אחדים מהמדינאים אמרו בצחוק: - אני לנו מן הרעם, היכן הוא יפול? הקולונל שאל: - היכן אתם רוצים שיפול? הוא ענה: - בודאי שרצוננו הוא שיפול על ישראל. על כך הגיב הקולונל: - לפקודתכם, על ישראל יפול בעתיד הקרוב, אם ירצה האל".

ב-4.5.55 אמר סר ארלפ למר בן-חורין, בין היתר, כי בכלות הכל, משמעות המכתבים עם עיראק הוא התחייבות תורכית חגיגית לשתף פעולה למען ביצוע החלטות או"ם. הוא נתן להבין שהתורכים יתמכו בערבים בעניין זה, אם הוא יתעורר בעצרת הקרובה. כן מבין בן-חורין מדברי ארלפ, שזורלו היה אפילו מוכן בבאנדונג לפרט מהן החלטות האו"ם בעניין א"י.

רדיו ס"ק מסר ב-11.5.55: "נשיא לבנון, כמיל שמעון, קיבל ב-10.5 הודעה בעל פה מהמלך סעוד, בה הוא הביע את מורת רוחו נוכח עמדת לבנון במדיניות הערבית. מ"ע שמסרה ידיעה זו מבאירות מוסיפה, כי סעוד איים שארצו תנקוט צעדים מדיניים וכלכליים נגד לבנון אם זו תמשיך במדיניותה המכוונת להניע את סוריה וירדן להצטרף לברית העיראקית-תורכית.

2/...

המלך הסעודי הדגיש, כי עמדת לבנון אינה נייטראלית ביחס לברית זו ולברית התורכית-עיראקית. האמת היא שלבנון תומכת בברית האחרונה. הודעה זו נמסרה לשמעון ע"י חבר ביה"נ הלבנוני, ניקולא סאלם, שהוא ידידו של המלך סעוד.

רדיו ס"ק מסר ב-12.5.55: "ר"מ לבנון סאמי אל-סולח הודיע בישיבת ביה"נ הלבנוני ב-12.5, כי לבנון לא תסכים להוצאת עיראק או כל מדינה אחרת מחבר הערבי. הוא אמר כי ממשלתו פועלת עתה לקידום השקפות של מצרים ועיראק. הוא קבל על כך שכל אחת משתי המדינות הללו מבקשת, שלבנון תתמוך בה ואם תצטרף לבנון לאחד משני הצדדים לא תהיה בכך משום תרומה לפתרון הסכסוך בין עיראק ומצרים. כן הדגיש כי לבנון מעוניינת מאד לחזק את מעמדה הבינלאומי ולשמור על עצמאותה. בהצביעו על האיגרת ששלח המלך סעוד לנשיא לבנון, הוא הדגיש כי לבנון שואפת להמשכת יחסיה עם סעודיה על בסיס חזק ביותר של אחוה וידידות. לאחר שסקר את מאמצי לבנון לטובת השאלות הערביות וליישוב הסכסוך בין תורכיה וסוריה אמר ר"מ לבנון, כי ממשלתו תוסיף לעשות מאמצים לליכוד הערבים למרות הקשיים העומדים בדרכם. הוא הוסיף כי לבנון מקדישה תשומת לב רבה לשאלת פלסטין ולשמירת הזכויות של תושביה הערביים".

רדיו ס"ק מסר ב-14.5.55, כי ר"מ לבנון הודיע בישיבת ביה"נ ב-13.5 , כי לבנון תסכים להצטרף לברית הערבית המשולשת אם עיראק תורשה להצטרף אליה. לפי שעה לא תצטרף לבנון לא לברית זו ולא לברית התורכית-עיראקית ותמשיך במאמציה ליישוב הסכסוך בין מצרים ועיראק. הכרזה זו נמסרה לדברי ס"ע בתשובה להצעתו של ר"מ לבנון לשעבר עבדאללה אל-יאפי, כי לבנון תצטרף לברית המצרית-סורית-סעודית. אל-יאפי האשים את ממשלת לבנון ברשלנות בתיווכה בין מדינות ערב.

עם התפטרותו של שה"ח התורכי קופרולו הביע ציר סוריה בתורכיה, כאזם אל-ג'זאירי את דעתו באמצע אפריל ש.ז. שהרחקתו של פואד קפרולו מתפקידו כשה"ח ומינויו לשר המדינה נגרמה ע"י האופי המנוגד בינו לבין רה"מ עדנאן מנדרס. כבר אחרי הבחירות הפארלאמנטאריות האחרונות דובר, שימונה לשר החוץ. אולם עברו במפלגה, הצלחותיו בתפקידו לקשור את תורכיה במסגרות ההגנה, והעובדה שהיה מורם של רבים ממנהיגי תורכיה, עמדו לימינו והוא נשאר בתפקידו. אך בזמן האחרון גברו שיקולים אחרים על כל זכויותיו והביאו להרחקתו מתפקידו ולמינויו לשר המדינה. אין ספק כי לברית התורכית-עיראקית היה חלק רב בשיקולים אלה. ידוע כי ניגודים נתגלעו בינו לבין מנדרס בקשר למדיניות הערבית. קופרולו דגל ברעיון שתורכיה לא תוכל להיות שקטה אם הערבים אינם מרוצים וכי הערבים לא יוכלו להירגע בלי תורכיה. כמה פעמים הוא אמר לציר הסורי, שהוא מסכים לדעתו כי מוטב לארצו להתקרב למדינות ערב ביחד ולא בנפרד. בשיחותיו הפרטיות עמו הוא רמז אפילו, כי לא היה שבע רצון מחתימת הברית בנפרד עם עיראק. כל פעם שנשאל על העניין היה עונה בקרירות: "יהיה טוב". חילוקי-הדעות בינו לבין מנדרס החריפו בנוגע לבימה החריפה שנקטה המדיניות התורכית כלפי הערבים בכלל והסורים בפרט. מהפגשה הביע הציר הסורי לשתי מסקנות:

א. הרחקת קפרולו הפרו-ערבי היא שלב נוסף במלחמת העצבים, שמנהל מנדרס נגד הערבים. ע"י כך רצה לעשות רושם על הערבים בכלל ועל הסורים בפרט, שהוא מתכונן להמשיך במדיניות שקבע לעצמו, בלי שיתכוון באמת לכך.

ב. מנדרס מתכונן ברצינות להמשיך במדיניותו ולבצע את איומיו אם תיחתם הברית בין מצרים, סוריה וסעודיה.

לפי מקור לנבי, קיים באסר מגע הדוק עם ראש המשלחת התורכית בבאנדונג והזמין את מר זורלו לבקר במצרים. ר"מ לנב סבור, שחל שיפור ביחסו של באסר כלפי תורכיה.

לפי "ידיעות אחרונות" מ-18.5.55, הצהיר ב-17.5.55 דובר תורכי רשמי במרכז האו"ם, כי יחסי הידידות של תורכיה לישראל לא השתנו, אבל הביקורת הנמתחת בחוגים יהודים על המדיניות התורכית עלולה לגרום למגמה אנטי-ישראלית בתורכיה. הדובר הוסיף כי תורכיה אינה נותנת פירוש אנטי-ישראלי להחלטת ועידת באנדונג. תורכיה מפרשת אותה כמטילה חובה על הערבים לבוא במו"מ לשלום עם ישראל, ואשר לביצוע החלטות האו"ם, הרי החלטות אלה כוללות גם הכרעות לטובת ישראל. החלטות אחדות של האו"ם נתבטלו בכלל, ע"י החלטות מאוחרות יותר של האו"ם. "מטרתה הסופית של תורכיה היא הקמת ברית מזרח-תיכונית, שתכלול את ישראל" - סיים הדובר.

בברכה,

א. גפן

אבנ/יב

סודי

משרד החוץ

מזכר

אל: שה"ח

מאת: ז.ש.

אל:

מאת:

מדיניות תורכיה לגבי החלטות או"ם
בעניני ארץ-ישראל

בשיחתו עם אראלפ הזכיר לו בן-חורין כי בשעתו, אחרי הודעה בגדאד מ-13.1.55 וחליפת המכתבים בין תורכיה ועיראק מ-24.2.55, אמר אראלפ עצמו, לציר ולו, כי לדעתו אין להסתמכות על החלטות או"ם לגבי א"י משמעות מעשית, וכי החלטות אלו אינן ניתנות לביצוע. דברים דומים נאמרו גם מצד התורכים לאחר ההודעה המשותפת הלבנונית-תורכית מ-4/4. בן-חורין הקשה ושאל אם פירוש זה תופס גם לאחר הופעת התורכים בבנדונג (אשר הוקיע אותה בראשית השיחה) או האם עלינו לצפות לשינויים בעמדת תורכיה, אם בעיית א"י תעלה שוב בעצרת.

הפעם אמר אראלפ כי, כבלות הכל, משמעות חליפת המכתבים עם תורכיה היא התחייבות תורכית חגיגית לשתף פעולה לשם ביצוע החלטות האו"ם. מיד הוסיף ושאל כיצד מתאר לעצמו בן-חורין תעלה הבעיה בדיוני העצרת. בן-חורין ענה כי היא עלולה לעלות כפי שעלתה בעבר. כאן העיר אראלפ כי לפי זכרונו הצביעה תורכיה תמיד בעד החלטות או"ם ועל כן אינו חושב שיבוא שינוי יסודי בעמדת משלחת ארצו. תשובת בן-חורין היתה כי עד כמה שזכור לו נקטה תורכיה בשנים האחרונות עמדה פסיבית והשאלה היא אם המיבתה בהחלטות או"ם תתבטא בפעילות של ממש. אראלפ לא ידע להשיב על שאלה זו והבטיח להעבירה לממונים עליו.

מתוך דו"ח א. בן-חורין, מזכיר ראשון בצירות ישראל באנקרה. (אנ/34/3219
(4.5.55

15.5.55
תאריך

חתימה

תאריך

חתימה

987/8.51/20.000/3466.ד. מ

משרד החוץ

מזכר

אל: [illegible]

אל: [illegible]

מאת: [illegible]

הערות:

[illegible]

1) [illegible] – [illegible] – [illegible] היום.

2) אני [illegible] כי [illegible].

3) [illegible].

3/25

חתימה

תאריך

2280/10.50/400x100

3 ביולי

מדינת ישראל

אל: צ. שרף

מאת: לשכת רה״מ

מס׳

הנדון:

רה״מ סבור כי הטיפול בעניינים אלה
יש לסמוך על שיקול דעתו של [illegible]
[illegible] כזו.
עם זאת מציין כי המשרד חייב
[illegible] ולבקש את חוות
דעתו של [illegible].
[illegible]
[illegible] את [illegible].

[illegible]

צ.מ. 301

ד ח ו ף

$$$$$$$$$$$$$$$$$$$$$$$$

טיוטת מברק צ ר פ ן

23.3.55

א ל : ממישראל אנקרה

מאת : מ ע " ר

לפישר

לאחר מסירת האגרת לקופרולו נראה לנו כי יש מקום לפגישה עם מנדרס כדי למנוע הרעת יחסינו עם תורכיה. לידיעתך האישית אנו מודאגים בעיקר מרושם זכרון הדברים של ששון. תוכל לציין

לא רק כדי להציג לענין פגישתנו אלא גם

א. הערך הרב שישראל מייחסת ליחסים ידידותיים עם תורכיה.

ב. התרשמותנו מהמאמצים הכבירים של תורכיה וביחוד של מנדרס עצמו למען ארגון הגנת האיזור.

ג. כי אגרתנו נובעת מנקודות סתומות במסמכי בגדאד אשר נוגעות לבטחוננו, לשלמותנו הטריטוריאלית ולריבונותנו.

ד. אין לנו ספק כי ממתורכיה מבינה דאגות ממישראל ותדע להרגיע אותה בתשובתה לשאלות שהובעו באגרתנו.

. נבקש עזרתך.

. אם יראה לך למסור הדברים בשמו האישי של השר אנסה להשיג הסכמתו. [redacted]

מ ע "ר

ל.ל. השר חושב כי פגישתך עם מנדרס תקל על התורכים להשתמט מתשובה בכתב לאגרתנו.

העתק

כו' באדר תשט"ו
22 במרס 1955

מס. ל/7319/603

בסוד - אישי

אל : ציר ישראל, אנקרה

מאת : ש. גלי, קושטא

מר פישר היקר,

טלפנתי לידידנו הרופא בכדי להודיע לו שלרגל נסיעתי ארצה לחופשה של חדש ימים, הייתי רוצה להפרד ממנו, והנני מזמין את עצמי לכוס קפה.

תוך שיחה הסברתי לאיש שיחי שתפקידי העיקרי הוא בעצם תפקיד מסחרי, ואין אני נכנס לבעיות מדיניות (בהן מטפלים חברי באנקרה), אבל דוקא מפני זה הייתי רוצה להבין לאן מנשבת הרוח בכדי לראות טוב יותר את עתיד יחסנו המסחריים.

הרופא חזר על מה שכבר אמר בפגישותינו הקודמות - על הצורך להתקרבות יתר עם החוגים שיש להם השפעה על אנשי הממשלה וראש הממשלה - הכוונה לחברי הפרלמנט התורכי ולאנשי העסקים הגדולים הנמצאים בחוג המצומצם של תומכיו וידידיו של ראש-הממשלה.

ניסתי להסביר לו שלא קל יהיה להתחיל בפעולה זו דוקא בזמנים בהם נקטה הממשלה התורכית בקו שאינו יכול להתפרש כידידותי ביותר, והדבר מורגש אפילו בשטח החברותי.

כפי שסוכם בינינו, ספרתי לו שלפני ימים מספר באשר הציר הבלגי בא להפרד משר החוץ התורכי בקש זה האחרון לקיים ארוחת ערב חגיגית לכבוד הציר העוזב, ובקש ממנו רשימת הידידים שלו הקרובים ביותר, בכדי להזמינם לארוחה משותפת זו. הרשימה שנמסרה לו כללה שמות של ששה צירים ושגרירים, ובינינו גם את שמו של ציר ישראל בתורכיה. המענין בדבר: הארוחה נתקיימה וידידי הציר הבלגי הוזמנו כולם מחוץ לציר ישראל.

ואין זה המקרה היחידי, הוספתי, המאפיין את השגוי שחל באוירה האנקראית: מאז בקורה של המשלחת המסחרית שלנו, בקש ציר ישראל פגישה עם ראש הממשלה ועד היום טרם קבל תשובה. ואם כי בקשה זו לראיון חודשה זה עתה, אין לי הבטחון שאמנם ראש הממשלה יקבל את ציר ישראל לשיחה.

הרופא לקח אל לבו את הסיפור על הארוחה אצל קפרולו, והבטיח שידאג לכך שעובדה זו תגיע לראש הממשלה ע"י אחד הידידים המשותפים.

וכבר למחרת היום טלפן לי כדי לבקשני לבקר אצלו עוד לפני צאתי לאנקרה, כלומר בו ביום.

בבואי ספר לי, כי הזמין אליו את Tevfik Rüştü Aras לשיחה בעקבות שיחתנו הקודמת. ולהלן דברי הרופא, כמיטב זכרוני:

"בחרתי בשיחה עם Tevfik Rüştü Aras הואיל והאיש מכיר יפה את הבעיה הישראלית, בגלל תפקידו שמלא בקשר לבעיה זו וכתוצאה מהעבודה שכהן במשך כ-20 שנה כשר החוץ של תורכיה; האיש נחשב עד היום הזה כאיש בעל ידיעות רחבות ובעל נסיון רב בשטח מדיניות החוץ התורכית; הנו חותנו של פטי זורלו - סגן ראש הממשלה; וגם ראש הממשלה עצמו מתייעץ עמו בכל הבעיות הקשורות במדיניות החוץ, הואיל וזה הוא שטח בו מנדרס לא מתמצא כמו שהוא מתמצא במדיניות הפנים, ונאלץ לוסמך על העצות וההסברים של קפרולו, המבצע לאט לאט את מדיניותו הפרו-ערבית, כרצונו מאז ומתמיד".

Tevfik Rüştü Aras הוא לא רק ידידי האישי, הוא גם ידיד ישראל, ואינו מאמין שהפוליטיקה התורכית עם כל הגילויים הפרו-ערביים שלה מהווה בסיס למדיניות לזמן ארוך".

"לכן, גם הוא ... Tevfik Rüştü ... הסביר לסר פישר, כי אין הזמן מתאים הגם לה" ... ת להתורכים בכל סקה בו קשורות ... ת תורכיות רשמית

המוכרחות בסופו של דבר להביא ללחץ נגדי מצד ארצות ערב. למרות זה ממשיך ציר ישראל באנקרה בפניות בלתי פוסקות אל ראש הממשלה או אל שר החוץ, כדי לדרוש מהם הכרזות והבטחות שאינן מתאימות לקו הפוליטי ברגע זה".

יתכן ואין זו אשמתו של הציר - המשיך Tevfik R. Aras
יתכן והוא פועל לפי הוראות שהוא מקבל ממשלתו בתל-אביב, אבל גם אם ההוראות באות מתל-אביב הרי מתפקידו של ציר להסביר לממשלה שהוא מיצג אותה, כי אין דרכה מתאימה לתנאי המקום".

"על ישראל להבין שאנחנו נמצאים כיום באמצע פעולה חשובה לארגון הסדרת התיכון, ולא נוכל - גם אם נרצה - להופיע פומבית כתומכי ישראל או ידידי ישראל. והמגע בין נציגי ישראל והנציגים התורכיים לא צריך להתקיים בצורה פומבית-דמונסטרטיבית. מגע זה צריך להעשות בצנעה ובשקט, בלי לעורר תשומת לב ערבית. כי ברגע בו מעורר הדבר את תשומת לבם של הערבים מעורר הוא גם את תגובתם, צעקותיהם, כהן אין אנחנו מעונינים כיום".

"מתקבל הרושם שנציגי ישראל אינם יכולים להבין זאת, או מה שעוד יותר גרוע, אינם רוצים להבין. וע"י תגובותיהם, וע"י פזיזות העתונות שלהם, עוזרים הם בעצם למצרים במלחמתם נגדנו".

"אם תורכיה צריכה היתה לפני זמן מה להכחיש את נכונותה של משלחת ישראל בתורכיה, הרי הסיבה לכך היתה, הפרסומת המיותרת שניתנה לקיומה של משלחת זו בעתונות".

"גם כיום לאחר חתימת החוזה התורכי-עיראקי ממשיכים העתונים הישראליים, וגם נציגיה של ישראל, לפעול בצורה המהווה פעולת-עזר למצרים במלחמתם נגד תורכיה".

"ישראל לא מבינה שאנחנו עוסקים ברגע זה "בהריסת המצרים"
(à démolir) והדבר הפיקח ביותר מצד הישראליים היה, לשבת בשקט ולתת לנו לסיים את המלאכה, ולא לדרוש מאתנו הכרזות וגילויי ידידות ישראל-תורכית, שיכולים לעזור אך ורק למצרים - האויב של ישראל".

"היה רצוי מאד שתביא את הדבר לידידיך הישראליים - הוסיף Tevfik R. Aras - וגם אני בביקורי הקרוב באנקרה אשתדל להפגש עם מר פישר בכדי להסביר לו את צורך השעה".

עד כאן דברי Tevfik R. Aras כפי שנמסרו לי ע"י איש-שיחי.

לידיעתך ולתשומת לבך.

ב ב ר כ ה

(-)

מ. גלי

העתק: מנהל מע"ר

אנקרה 17.3.55
אנ/3076/470

אל : מעד

מאה: ציר ישראל, אנקרה

הנדון : <u>מסירת האגרת לקופרולו</u>

כדי להבטיח קבלה מהירה על ידי קופרולו, בקשתי שיקבלני רק לכמה רגעים. הרי לא התכוונתי לחזור עוד פעם על תוכן השיחה הקודמת.

כשנכנסתי אל קופרולו, אמרתי לו כי ממשלתי עמדה על כך שאמסור לו אישית את האגרת כדי להדגיש את חשיבותה העליונה. תוכן האגרת מכסה את בעיות יחסי תורכיה-ישראל וממשלתי בטוחה כי הממשלה התורכית תתעניין בתוכן ותתן את ההסברים המבוקשים במפורט ובכתב. לזה ענה קופרולו כי הוא בודאי יתן לענין את כל תשומת לבו, פתח את המעטפה. כשראה כי לאגרת 11 עמודים, הראה סמן כי נבהל קצת מאורך האגרת. אמרתי מיד כי אינני מצפה שיקרא אותה בנוכחותי, ונפרדתי.

עתה עומדת שאלת הוראתכם כי עלי להשתדל להתקבל על ידי ראש הממשלה. לפני שאוציא לפועל הוראה זו, אבקשכם לקחת בחשבון את הדברים הבאים ולאשר לי את ההוראה אם תמצאו לנכון :

א) ראש הממשלה אינו נוהג לקבל נציגים זרים (חוץ מאלה של בנות בריתה הגדולות של תורכיה) ועושה זאת רק במקרים מיוחדים.

ב) ביבואר קבל אותי מנדרס לא מפני שאני בקשתי אלא היות שהיה ברצונו להשקיט אותנו.

ג) אם תהיה לי שיחה חדשה עם מנדרס, לא אוכל למסור לו שום שבר מהוץ למה שנמסר לו בשיחתי ביבואר, לקופרולו בשיחתי ברביעי למרס או לשניהם באגרת המפורטת שמסרתי היום.

ד) אם אבקש פגישה עם מנדרס, ייתכן שישתמש בהזדמנות כדי למסור לי תשובות בעל-פה במקום התשובות בכתב שבקשתי בעת פגישתי עם קופרולו.

ה) בהתחשב עם הנקודות הנ"ל וביחוד עם הצורך לשמור על פגישה אפשרית בהזדמנות יותר חיונית, אני מציע **אא** כי לא אבקש פגישה ברגע זה ובשום אופן לא לפני שנקבל את התשובה בכתב על האגרת.

בברכה,

(-) מ. פישר

העתק

סודי

צירות ישראל, אנקרה.
3/3/55
אנ/470/3035

אל : מע"ר
מאת : ציר ישראל, אנקרה

כאן בתורכיה נראות לי רק התוצאות השליליות האפשריות של תקרית עזה ולא תוצאות חיוביות אם יש כאלה.

נכון כי אין לתקרית עזה אותה המשמעות המוסרית אשר היתה למקרה קיביה. אתמול בקבלת פנים לכבוד שרי החוץ של יוגוסלביה ויוון, האוירה כלפי וכלפי בן-חורין בגאון הן מצד הזרים והן מצד התורכים לא היתה בלתי נעימה. אלי לא הופנו שאלות ביחס לתקרית, פרט לאלו מפי השגריר הבריטי. על נושא שיחה זו עוד אחזור.

אם כן, התקרית נתנה הזדמנות לתורכים לתת הבעה לאהדתם החדשה לעמי ערב, וזה נעשה ע"י גילוי-הדעת שהופיע ב"זפר" מהיום ואשר תכנו הוברק לכם. אפשר היה לצפות כי התורכים ישתמשו בהזדמנות - וכל הזדמנות תהיה טובה - לנסות למשוך מדינות-ערב לאמנה. רצון זה מקביל לרצון המצרים לנצל את התקרית לטובת הארגון החדש שהם רוצים להקים. יש להעיר כי בסך-הכל לשון גילוי-הדעת היא מתונה, ואפייני מאד כי התורכים מייחסים את הסיבה העמוקה למצב המתוח באיזור להשפעה זרה. יש לקרוא השפעה סובייטית.

עד כמה שידוע לי אין לעת-עתה התרגשות אמתית גדולה על התקרית, לא בקרב הציבור, לא בקרב העתונאים ולא בסגל הדיפלומטי. אין זאת אומרת שמצאתי עד עתה מישהו שהצדיק פעולתנו החריפה.

יש להדגיש כי האוירה שנוצרה ע"י התקרית עלולה להקשות על פעולותינו בקשר לאמנה התורכו-עיראקית. מחר אני נפגש עם שר-החוץ, והתכוננתי להופיע כמאשים. לאור התקרית אצטרך להילחם כדי לא להופיע כנאשם. קשה יהיה לי להאשים את התורכים שע"י הסכמתם לחליפת-המכתבים הם הגבירו את הרצון הערבי לתוקפנות באוירה שנוצרה ע"י מעשה הנראה לעין כתוקפנות ישראלית. עצם היקף הפעולה הישראלית איננו מאפשר להביא כמשקל נגדי את הסך-הכל הדל של מעשים תוקפניים מצריים ב-6 החדשים האחרונים.

הצירות מנסה היום לענות לגילוי-הדעת התורכי בהצהרה שנמסרת לעתונים התורכים. ברוחה ובצורתה מוצאת ההצהרה את שרשיה בהצהרת השר לפני הכנסת.

בימים האחרונים היו לי שיחות עם השגריר הצרפתי, האיטלקי והבריטי. מהשיחות האלו מסתבר כי התורכים עומדים על כך בשיחותיהם עם שגרירים אלה כי אין בכוונתם להוציא כל מסקנה מעשית מחליפת-המכתבים בין נורי סעיד ומנדרס. השגריר הצרפתי מוסר כי גם הזלזול התורכי בכות הצבאי הערבי לא פחת. בשיחתו עם קיפרילי אמר לו שה"ח: הרי אתה יודע כי שתי דיביזיות תורכיות שוות פי עשר מאשר כל הצבא העיראקי.

2/..

השגריר האיטלקי מודה בזאת כי לחליפת-המכתבים עלולה להיות תוצאה במקצה בלתי נעימה בדיוני האו"ם אבל הוא טוען כי תמורת זאת יגדל במידה גדולה עד למאד בטחוננו באיזור ע"י התקשרות מדינה או מדינות-ערב עם מדינות המערב האחראיות לססטוס-קוו באזור. ההשפעה השלילית הערבית שהיתה עד כה מרוכזת בליגה הערבית תיהפך לדלילה יותר אחרי שחלק מארצות-ערב יהיה קשור בברית עם מדינות כגון תורכיה, אה"ב, בריטניה ואולי צרפת. לדברי וורן ובאוקר - מסר האיטלקי - תצטרף בריטניה הראשונה לאמנה, בו בזמן שאה"ב תחכה קצת בתקווה שתוכל להצטרף לאחר הצטרפות מדינות ערביות נוספות.

השגריר הבריטי ניגש אלי, בעת קבלת הפנים שהוזכרה לעיל, והתחיל להתנצל על זאת שלא יכול היה, לפני שנחתמה האמנה, להודיע לי על המתרחש. הוא אמר לי כי ברור שהתורכים אינם מתכוננים לפעול בהתאם לחליפת המכתבים. כאשר גיליתי לו כי ראיתי את נוסח המכתב לפי צורתו המקורית, ז.א. לפני צאת מנדרס לבגדאד, אמר לי באוקר כי לדעתו המכתב בצורה המקורית היה יותר מעשי מאשר המכתב הנוכחי; המכתב המקורי קובע תמיכה בהחלטות או"ם - דבר שמתקבל על הדעת. המכתב הנוכחי קובע התחייבות לפעול למען ביצוע החלטות אלו, וכל אחד יודע שהחלטות אינן אלא המלצות ואין בכחו של אף אחד לבצען נגד רצון מדינות ריבוניות. באוקר הרגיש שקצת הרחיק לכת בהצהרה זו והוסיף שהוא בכל זאת מבין כי עצם פרסום המכתבים היה מאד לא נעים לנו. הוא מאד מצטער על כך, אבל משוכנע כי למעשה לא תהיה כל תוצאה שלילית וכי בסופו של דבר תצמח ברכה לישראל מהתקשרות של מדינה או מדינות ערביות עם מדינות המערב ידידות ישראל.

לא היה לי זמן לחקור הרבה בענין שיחות שרי-החוץ של האמנה הבלקנית. לפי הידיעות הראשונות עברו השיחות בצורה החלקה ביותר, הודות לגמישות הגדולה של התורכים והיוגוסלבים כאחד. ההשקפות המנוגדות של תורכיה ויוגוסלביה לא באו לידי ביטוי אלא בצורה סינטטית בהודעה המשותפת הסופית המדברת גם על הרגעה (השקפת העולם היוגוסלבית) וגם על הגנה (השקפת העולם התורכית). התוצאות הקונקרטיות של השיחות הן: הקמת הקהילה הבלקאנית אשר לתקוות התורכים והיוונים תאפשר בעקיפין המבע בין יוגוסלביה וקהילת ההגנה האירופאית, ושנית - הנסיעה הקרובה של מנדרס ליוגוסלביה שבה תתקיימנה שיחות מרחיקות לכת ביותר. ליוגוסלבים אשר השתתפו בשיחות יש הרושם כי ישראל לא תינזק מהאמנה התורכו-עיראקית. לדעה זו יש ערך ידוע, כי אין ליוגוסלבים דעה חיובית על התקשרות תורכיה מחוץ לאמנה הבלקאנית. בטוח הוא כי בשיחות לא דובר על הצטרפות איטליה לקהילה הבלקאנית.

ב ב ר כ ה,

(-) מ. פישר

אל.אלשיך כאן

סודי

העתק

אנקרה, 3.3.1955
אנ/34-3034

4244/

אל : מע"ד

מאת : ציר ישראל, אנקרה.

אני מעביר לכם את המכתב הרצ"ב של בן-חורין.

אני מסכים בהחלט לניתוח המצב ולמסקנות, בהבדלי גוונים קלים. למשל, אני דווקא מחייב את שווי המשקל הזהיר במאמר כ-"ג'רוזלם-פוסט", ואני מסופק אם ישנה אפשרות מידית לבוא לתורכים בדרישות להראות אותות פומביים של ידידות, כגון הסכם התרבותי. כן אני סבור שאפילו "הלקצ'י" לא ירים קולו נגד השמצת ישראל.

בברכה,

(-)

ס. פישר.

אנ/470/3031
אנקרה, 28.2.1955

<u>סודי ביותר</u>

אל: המנהל
מאת: א. בן-חורין

הנדון: <u>אחרי חתימת חוזה בגדאד</u>

חתימת החוזה התורכי-עיראקי מציינת את סיום השלב הראשון, ואולי החשוב ביותר, שלהמסע התורכי לרתימת מדינות-ערב להסדר הגנתי מערבי. מסע זה, שהתחיל עם שוב מנדרס מואשינגטון בראשית קיץ 1954, התנהל בכל האמצעים בתמיכה אמריקנית, ולפחות בזמן האחרון שותפו הבריטים גם בפרטי היוזמה התורכית. המסע התנהל במרץ ברוטלי כמעט ואי אפשר שלא להתרשם מן המהירות אשר בה הושגה התוצאה. קיימות דעות שונות בדבר השיקולים אשר הביאו את מנדרס לפעילות קדחתנית ורב-משמעית זו (בנוסף על השיקול הבטחוני המפורש), אבל הכל מסכימים שהתוצאה מהצלחתו התחזק עוד יותר מעמדו בתוך תורכיה, והתחזק מעמדה של תורכיה בעיני ארה"ב. יש להניח שגם בתוך ארה"ב עצמה משמשת ההצלחה התורכית הצדקה תמיכה של דאלס את בעיות הגנת המזה"ת.

זוהי המסגרת אשר בתוכה אנו צריכים לראות את אפשרויות תגובתנו למצב שנוצר ואת הצפוי לנו מהתפתחויות בעתיד שתנבענה מחידוש המאמץ להשיג הצטרפותן של מדינות-ערב נוספות לחוזה החדש או להסכמים אחרים שיתוכננו למטרה זו. ההתפתחות האפשרית המסוכנת ביותר לגבינו תהיה נכונות תורכיה לויתורים נוספים לערבים בכל הקשור ביחסיה של תורכיה לישראל. למען הבטחת הצלחת הנרגבות לא נרתעו התורכים מהסכים לויתורים מרחיקי לכת כגון הויתור בשאלת עמדתם לגבי בעיית א"י באו"ם. כל הפירושים והתירוצים שאנו עלולים לשמוע בענין זה מידידים ומאחרים אינם יכולים לשנות את העובדה שהתחייבות התורכית "לפעול בשיתוף פעולה הדוק" עם עיראק לבצוע החלטות האו"ם הנוגעות לישראל, מוכרחה להראות את אותותיה אולי כבר בקרוב, אלא אם יופעל לחץ אמריקני נגדי חזק. דברי אדאלם אלי בשעתו כי אין להצהרה בענין החלטות האו"ם משמעות מעשית שהרי תורכיה הריאליסטית יודעת כי על מדיניותה אבד כלח, ערבים אמנם לאוזן, אך אין בהם כדי לשכנע. התורכים לא יוכלו לאורך ימים לרמות את בת-בריתם החדשה בענין זה, אפילו אם ירצו בכך, שהרי התנהגותם מוכרחה להשפיע על סכוייהם לרתום מדינות ערביות אחרות. הרבה יותר קל יהיה להם לפטור אותנו בהבטחות פרטיות בבילול אך חסרות משמעות, לפני מעשה ולאחריו. מן האחריות לויתור תורכי זה אי אפשר לשחרר את ארה"ב ואת אנגליה שהיו בסוד ההתפתחויות האחרונות ובכל זאת השלימו עם מחיר זה למען השגת החתימה.

הדרך האפשרית הראשונה לתגובתנו היא, לכאורה, זו של ויכוח פומבי וישיר עם תורכיה בגלל מדיניותה עמדתה המוצהרת עד כה. יש להבחין בין ויכוח כזה לבין הוקעת החוזה עצמו והבלטת השפעתו על היציבות באיזור, על הגברת התוקפנות הערבית ועל מצבנו הבטחוני. בעוד שהוקעה זו הנה מחויבת המציאות, הרי בויכוח פומבי עם תורכיה קשה לראות תועלת, בהתחשב באופי הלאומי התורכי. אופי זה, המתבטא אצל עושי המדיניות באגוצנטריות מוחלטת, בעיוורון לאינטרסים של אחרים ובמעין self-righteous opportunism, מוצא את הדה המלא בשוביניזם הסוחפים בקרב המוני העם. ההסכבות התורכית ביחס לסבורים משך החדשים שקדמו לחתימת חוזה בגדאד משמשת הדגמה מאלפת. אזהרתו של קיפריליי במג'ליס כי המטיל ספק בכנות המדיניות התורכית מוכיח "שהיו לו כוונות רעות", מכוונת לדעתי כלפינו, והיא עשויה להכשיר את הקרקע להתקפה פומבית מפורשת נגדנו במקרה שנפתח בויכוח. במצב זה אני רואה סכנה גדולה שויכוח פומבי עם תורכיה, בין

./.

אם כאן, בישראל או בארה"ב, יביא השמצתנו בלי מעצורים דוגמת השמצת מצרים. כן נסייע בזאת לתורכים להחריף את היחסים הישירים בינינו גם בשטחים אחרים עד לנקודה שפל שממנה קשה יהיה לעלות במועד מאוחר יותר, כי בסופו של חשבון אין לנו כיום כוח המשיכה עבור התורכים שיש אפילו למצרים. למרות האהדה הציבורית הניכרת שישראל נהנית ממנה, לא יתקל מסע השמצה תורכי בהתנגדות חשובה בארץ זו, פרט אולי ב"הלקצ'י", כשופרה העיקרי של האופוזיציה; ואין בהתנגדות זו כדי לעצור בעד הממשלה.

אולם המגעות מפתיחות בניכרת פומבי אינה מחייבת לדעתי, להרחיק לכת עד כדי חלוקת שבחים למנדרס, אפילו מסוגים כפי שמופיעים בשני מקומות במאמר הראשי ב"ג'רוסלם פוסט" מיום 27 בפברואר. לעומת זאת יכול, וצריך, להימשך הדיבור הסודי עם ממשלת תורכיה, וזאת לשתי מטרות: להחליש בכל האפשר את התוצאה המעשית של ההתחייבות בדבר החלטות האו"ם, ולמנוע ככל האפשר ויתורים תורכיים נוספים-בשטח המסחר למשל- בפו"מ על הצטרפות סוריה ומדינות ערביות אחרות להסכם.

אולם, כאמור, אין לשחרר את וואשינגטון ולונדון מאחריות לכניעה התורכית בבגדאד. העובדה שכניעה זו מופיעה לכאורה לא באחד מסעיפי החוזה עצמו כי אם בחליפת מכתבים, אך מחמירה אחריות המעצמות כי הרי זו התחבולה המשרתת דוקא אותן. קשה לא לראות את התחבולה כהוכחה mala fide מצד המעצמות כלפינו, ואין זה חשוב כלל שהנוסח אשר עליו סמכו שגרירי ארה"ב ובריטניה כאן את ידיהם לפני צאת מנדרס לבגדאד הוא קצת פחות חמור מן הנוסח החתום. יתר על כן, ואולי זה הדבר החשוב ביותר, הסכם בגדאד סותר בצורה חותכת ומוחלטת את הטענה האמריקנית-בריטית-תורכית שהכללת ארצות ערביות להסכם הגנה מערבי יפעל לטובתנו בהגבירו את השפעת המעצמות ובהביאו למתינות מה ערבית כלפינו. הנה – התוצאה הראשונה הפוכה היא: כניעת בת-בריתה של ארה"ב מפני קיצוניות ערבית. זו אולי הטענה העיקרית הניתנת לניצול יעיל, פומבי ודיפלומטי, בבירות שונות. מכל מקום, חושבני שלמאבקנו במחלקת המדינה על מניעת ויתורים תורכיים נוספים נודעת חשיבות שאינה נופלת מחשיבות המאבק כאן. כמו כן משמש חוזה זה, בעיקר משתצטרפנה אליו מעצמות ובהבלטת מסילתנו לשותפות בו, הצדקה נוספת לתביעתנו לערובות מערביות מרחיקות לכת לבטחוננו.

מהתורכים, אשר בודאי ישמיעו באוזנינו שוב את פזמון הידידות, יש מקום לדרוש, עוד יותר משעשינו בעבר, אותות מוחשיים לידידות זו: הקלות מיוחדות בשטח המסחר, חתימה מהירה על ההסכם התרבותי, ובכל שטח אחר שיופיע בשדה היחסים הישירים בינינו. זה נוסף על הדרישה לנהוג בפסיביות מוחלטת, לפחות, בדיוני האו"ם בבעיית א"י. אם בעניינים אלה לא נמצא היענות של ממש, נצטרך לראות בכך אישור סופי להרגשתנו כבר אחרי שיחתי עם בירגי בנובמבר אשתקד: שהתורכים מתקשים לראות אפשרות ליישב את האוריינטציה הערבית הנוכחית שלהם עם יחסי ידידות פעילים עם ישראל, לפחות לתקופה ניכרת.

אם יש בידינו להשפיע על הגורם הנעלם בכל הפעילות התורכית – עמדתן של ארצות ערב – מה טוב.

בברכה,
[signature]
א. בן-חורין

2 2616 4241/.

Deuxième PROJET

(Les corrections apportées au premier projet sont signalées par une croix en marge du texte).

Le Ministre d'Israel présente ses compliments au Ministre des Affaires Etrangères de la République de Turquie et, d'ordre de son Gouvernement, a l'honneur de lui communiquer ce qui suit :

X 1- Les relations amicales qui se sont développées entre la Turquie et l'Etat d'Israel ont constitué pour le Gouvernement d'Israel une source de profonde satisfaction et de confiance dans l'évolution pacifique du Moyen-Orient vers la stabilité politique et le progrès économique. Ces relations méritent d'être préservées et renforcées dans l'intérêt de la paix au Moyen-Orient et dans le monde.

2- C'est un fait, qu'en dépit des décisions du Conseil de Sécurité des Nations Unies et des Conventions Générales d'Armistice signées par l'Egypte, la Syrie, le Liban et la Jordanie, les Etats de la Ligue Arabe continuent de se prétendre en état de guerre avec X l'Etat d'Israel et poursuivent à son encontre une politique active d'hostilité. Cette situation regrettable n'a cependant jamais inspiré aucune démarche ni aucune action de la part du Gouvernement d'Israel de nature à porter une atteinte illégitime quelconque aux relations entre la Turquie et les Etats arabes, relations qui trouvent dans l'histoire du passé des fondements incontestables.

Le Gouvernement d'Israel s'est limité à demander de la Turquie, comme de tous les autres Etats soucieux de la stabilité et de la prospérité de la région, de s' abstenir de toute action susceptible de créer un déséquilibre politique ou militaire au détriment de l'Etat d'Israel, et sinon, d'agir de manière à rétablir l'équilibre indispensable, éventuellement rompu.

La politique du Gouvernement d'Israel repose en effet sur la conviction que l'intérêt supérieur de la paix exige le maintien de l'équilibre des forces au Moyen-Orient et une politique concertée des puissances, de nature à dissiper sans retour les espoirs déclarés des Etats arabes de modifier par la force les réalités existantes.

3- De son côté, le Gouvernement turc a constamment proclamé que sa politique de rapprochement avec les Etats arabes ne devait d'aucune manière nuire aux bonnes relations existant entre la Turquie et l'Etat d'Israel.

La position du Gouvernement turc dans ce domaine a été nettement définie par le Ministre turc des Affaires Etrangères, S.E. Fuat Koprulu, au cours d'une interview accordée par lui le 30 Novembre 1954 au correspondant de l'Agence France-Presse.

S.E. Fuat Koprulu a notamment déclaré ce qui suit :

..."les bonnes relations que la Turquie a toujours entretenues avec les deux parties en conflit, n'ont à aucun moment et n'auront jamais le caractère d'une prise de position hostile envers l'une ou l'autre des deux parties. Par conséquent, il serait absolument erroné de penser que le resserrement des liens d'amitié et de collaboration entre la Turquie et les pays arabes puisse comporter un changement dans la nature de la politique turque envers Israel".

..."L'une des manifestations frappantes de l'antagonisme arabo-israélien est constituée par la crainte de chacune des deux parties de voir l'autre se livrer à une agression contre elle. Par conséquent, tout arrangement entre la Turquie et les pays arabes, dont l'un des buts essentiels serait de consolider la sécurité et la stabilité dans le Moyen-Orient en conformité avec les principes de la Charte des Nations Unies, aurait pour résultat direct de faire disparaître de telles craintes.

En effet, devant avoir un caractère défensif par leur essence, de tels arrangements constitueraient un appoint de sécurité de plus pour les pays arabes ; et par le fait même qu'ils sont basés sur les principes de la Charte des Nations Unies - banissant entre autres l'usage de la menace et le recours à l'agression et reconnaissant la solution de tous les problèmes par des voies pacifiques - cela devrait rassurer également Israel ".

A la question : "Quelle attitude la Turquie compte-t-elle prendre à l'avenir aux Nations Unies sur les plaintes respectives des pays arabes et d'Israel ?, le Ministre répondait :

... "vous semblez procéder de cette idée qu'être en relations étroites avec un pays ou un groupe de pays ne peut se concevoir que sous la forme d'une prise de position hostile envers la partie adverse. J'ai essayé de vous prouver qu'il n'en est rien."

A diverses reprises, le Gouvernement turc a, du reste, officiellement exprimé ces mêmes vues au Gouvernement d'Israel. Il lui a également affirmé qu'en resserrant ses relations avec les Etats arabes, la Turquie était convaincue de se trouver en mesure et se proposait d'engager ces derniers dans la voie de la modération, de la raison et de la paix. Le Gouvernement d'Israel a toujours accueilli ces déclarations avec confiance et satisfaction.

4- Le communiqué de Bagdad du 12 janvier 1955 qui définit les bases de l'accord intervenu entre la Turquie et l'Irak, a cependant éveillé en Israel certaines appréhensions en raison des constatations suivantes :

X a) Dans l'interview du 30 novembre 1954, cité plus haut, le Ministre turc des Affaires Etrangères avait clairement précisé que si des arrangements défensifs turco-arabes constituaient une incontestable garantie de sécurité pour les Etats arabes, l'Etat d'Israel devait, de son côté, se considérer comme suffisamment rassuré par le fait que ces accords " seraient basés sur les principes des Nations Unies, banissant entre autres l'usage de la menace et le recours à l'agression et recommandant la solution de tous les problèmes par des voies pacifiques".

L'engagement arabe explicite de renoncer à l'usage de la menace et au recours à l'agression et de régler tous les différends internationaux par des moyens pacifiques, était donc considéré par le Gouvernement turc, et précisément en raison du conflit existant entre Israel et les Etats arabes, comme la condition
X indispensable de tout accord défensif turco-arabe. Or, cet engagement nécessaire était entièrment absent de la déclaration de Bagdad. Une telle clause inspirée des dispositions de l'article 2, paragraphe 3 et 4 de la Charte des Nations Unies figure cependant dans les principaux traités et pactes défensifs contemporains. Elle constitue du reste l'article premier du Pacte Balkanique signé par la Turquie et l'article premier du Pacte de sécurité arabe signé par l'Irak.

b) Le Gouvernement turc avait constamment déclaré que les accords éventuels entre la Turquie et les Etats arabes seraient basés sur les principes de la Charte des Nations Unies. La déclaration de Bagdad comportait une innovation. Le traité turco-irakien était en effet prévu comme devant servir à l'établissement de la stabilité au Moyen-Orient, non seulement de façon conforme "aux principes de la Charte des Nations Unies " mais également "aux résolutions des Nations Unies se fondant sur ces principes ".

Cette référence aux résolutions des Nations Unies, et bien qu'il n'ait pas été précisé de quelles résolutions il s'agissait, risquait de l'avis du Gouvernement d'Israel, d'être interprétée comme un encouragement au révisionnisme agressif arabe. Après avoir, par ailleurs, tenté de s'opposer par la force à la

résolution de l'Assemblée Générale de l'ONU du 27 novembre 1947 et après avoir échoué dans leurs entreprises, les Etats arabes ont en effet choisi de donner à leur intention de détruire le statu quo consacré par les Conventions Générales d'Armistice israélo-arabes de 1949, le couvert d'une prétendue fidélité à des résolutions des Nations Unies, désormais caduques ou dénuées d'efficacité pratique.

c) A la lumière de ces concessions inattendues aux thèses politiques des Etats arabes, le fait que la déclaration de Bagdad offrait à l'Irak l'appui de la Turquie contre toute agression venant non seulement de l'extérieur mais également de l'intérieur de la région du Moyen-Orient, pouvait être interprété par l'Irak comme une sorte de garantie d'impunité dans ses entreprises éventuelles contre Israel. Il convient ici de rappeler que nombre de personnalités politiques arabes ont exprimé le point de vue que le fait même de l'existence de l'Etat d'Israel constituait une agression contre le monde arabe. Un équilibre des forces péniblement préservé était ainsi sérieusement menacé.

5- L'inquiétude éprouvée en Israel a trouvé une expression autorisée dans la déclaration faite à la Knesset le 26 janvier 1955 par S.E. Moshe Sharett, Président du Conseil et Ministre des Affaires Etrangères d'Israel.

Les relations d'amitié existant entre la Turquie et Israel demandaient toutefois qu'il fût procédé sans délai à une franche explication entre le Gouvernement d'Israel et le Gouvernement turc.

Le 25 janvier 1955, S.E. Moshe Sharett recevait à Jérusalem S.E. Sefkati Istinyeli, Ministre de Turquie en Israel et lui faisiat part des préoccupations du Gouvernement d'Israel.

Un deuxième échange de vues au sujet de la déclaration de Bagdad eut lieu au cours d'une audience accordée le 27 janvier 1955 à l'Ambassadeur Maurice Fischer, Ministre d'Israel en Turquie, par S.E.Adnan Menderés, Président du Conseil, en présence de S.E. Fuat Koprulu, Ministre des Affaires Etrangères et de Monsieur Nouri Birgi, Secrétaire-Général du Ministère des Affaires Etrangères.

C'est enfin, au cours d'entretiens qui eurent lieu à Rome le 2 février 1955 entre S.E. Adnan Menderès et S.E. Fuat Koprulu d'une part, et S.E. Eliahu Sasson, Ministre d'Israel en Italie de l'autre, que des réponses plus précises furent données par le Président du Conseil turc aux questions soulevées à Jérusalem et à Ankara.

6- Le Gouvernement d'Israel se plait à souligner le caractère profondément amical et confiant de ces différents entretiens.

S.E. Adnan Menderès manifesta une parfaite compréhension des préoccupations d'Israel. Réitérant les sentiments d'amitié et de solidarité de la Turuqie envers Israel, il assura une fois de plus que l'influence de la Turquie sur les Etats arabes contribuerait à l'établissement de la paix au Moyen-Orient et manifesta l'espoir d'un renforcement et non d'un affaiblissement de la confiance d'Israel à l'égard de la Turquie.

Le Président du Conseil Turc déclara notamment à S.E.Eliahu Sasson :

- que la politique turque visait essentiellement à préserver la tranquillité, la paix et le statu quo au Moyen-Orient et ne tendait d'aucune manière à favoriser l'une des parties, Arabes ou Israéliens, au détriment de l'autre

- qu'il exigerait la suppression, dans les accords turco-irakiens, de toute référence aux résolutions des Nations Unies

- qu'il s'engageait à amener l'Irak aussi bien que tout autre Etat arabe qui se joindrait au pacte turco-irakien à renoncer formellement à l'emploi de la menace et de la force et à tout acte d'agression à l'encontre de l'Etat d'Israel ou de tout autre Etat.

- que la Turquie se proposait d'oeuvrer à une collaboration constructive entre tous les Etats du Moyen-Orient et qu'elle n'excluait nullement la possibilité d'un accord bilatéral entre elle et Israel.

7- La pression exercée par les négociateurs arabes en vue de nuire à l'amitié turco-israélienne devait se révéler cependant si sérieuse que dès le 6 février 1955 le Gouvernement turc se voyait amené à dénier tout caractère officiel à une mission commerciale israélienne, venue en Turquie à une date et dans un but clairement définis au cours d'entretiens officiels consacrés par quatre Notes écrites, émanant de la Légation d'Israel à Ankara et s'échelonnant du 13 au 31 janvier 1955.

8- Le traité prévu par la déclaration de Bagdad du 12 janvier 1955 a été signé le 24 février1955. Le texte du pacte et de ses annexes aggravait encore les implications de la déclaration du 12 janvier 1955 et se trouvait en contradiction avec l'esprit et le contenu des conversations turco-israéliennes d'Ankara et de Rome.

a) Allant au delà de la déclaration du 12 janvier 1955, le traité exclue sans équivoque, l'engagement fondamental des signataires "de renoncer à l'usage de la menace, au recours à l'agression et de rechercherle réglement de leurs différends internationaux par des moyens pacifiques ". Son article 3 limite en effet

expressément le recours aux moyens pacifiques, aux seules relations entre les signataires du pacte.

b) Alors que la déclaration du 12 janvier 1955 parlait d'assurer la stabilité au Moyen-Orient "de façon conforme aux principes de la Charte des Nations Unies et aux décisions se fondant sur ces principes", le Gouvernement turc s'engage, dans un échange de lettres annexées au pacte, "à coopérer étroitement" avec le Gouvernement irakien "en vue d'assurer l'exécution des résolutions des Nations Unies au sujet de la Palestine".

Le traité de Bagdad semble apporter ainsi un appui inconditionné aux plus extrêmes prétentions de la Ligue Arabe contre l'Etat d'Israel. Le Gouvernement d'Israel est fondé à redouter qu'il ne soit exploité en vue d'insuffler une nouvelle force aux ferments d'instabilité et de conflit au Moyen-Orient et qu'il ne porte une grave atteinte aux possibilités d'un réglement pacifique entre Israel et les Etats arabes.

9- Le Gouvernement d'Israel regrette que dans les accords de Bagdad du 24 février 1955, certains engagements intéressant ~~étroitement~~ directement l'Etat d'Israel aient été pris par la Turquie sans qu'ait eu lieu au préalable un nouvel échange de vues que justifiaient les relations amicales entre la Turquie et Israel et les entretiens du 27 janvier 1955 et du 2 février 1955 avec le Président du Conseil et le Ministre des Affaires Etrangères turcs.

10- Le Gouvernement d'Israel serait heureux que le Gouvernement turc lui fasse connaître la portée exacte de son engagement de coopérer étroitement avec le Gouvernement irakien en vue d'assurer l'exécution des résolutions des Nations Unies concernant la Palestine.

La Charte des Nations Unies est en effet fondée sur le principe de l'égalité souveraine des Etats membres et, en dehors de certains cas nettement définis, aucune disposition de la Charte n'attribue de caractère exécutoire aux résolutions de l'Assemblée Générale des Nations Unies.

Par ailleurs, les Conventions Générales d'Armistices signées en 1949, entre l'Etat d'Israel et ses quatre voisins, l'Egypte, la Syrie, le Liban et la Jordanie, ont été conclues sous les auspices du Conseil de Sécurité et ne sont susceptibles d'être modifiées que par l'accord formel des Etats signataires.

A cet égard, il serait souhaitable que le Gouvernement turc confirme au Gouvernement d'Israel que rien dans le traité du 24 février 1955 ni dans ses annexes, ne saurait être interprété comme impliquant de manière directe ou indirecte, une intention quelconque de porter atteinte à la souveraineté et à l'indépendance politique de l'Etat d'Israel, garanties par la Charte des Nations Unies.

11- Le Gouvernement d'Israel est convaincu que le Gouvernement turc lui fournira les éclaircissements nécessaires de nature à sauvegarder une amitié et une confiance entre la Turquie et l'Etat d'Israel, précieuses pour les deux pays autant que pour la stabilité et l'avenir du Moyen-Orient.

Le Ministre d'Israel saisit cette occasion ....

משרד החוץ
דאר נכנס
15. II.

רומא, ט"ז בשבט, תשט"ו
8 בפברואר, 1955

צר/ 387

כ מ ו ס

אל : מנהל מע"ר, הקריה

מאת : ציר ישראל, רומא

הנדון: שיחת מנדרס-פישר

אמיל היקר,

למכתב מר ה. דיקן מס' מ/4241 מיום 31.1.1955:

א. בעיון ובענין קראתי את הדו"ח של צירנו באנקרה על שיחתו עם ראש ממשלת תורכיה ושר החוץ שלה, מנדרס וקופרולו, שנתקיימה ב-27.1.1955 ובמשכה כשעה. אני מברך את מר פישר על הדרך שלפיה ניהל את השיחה והביאה את מדינאי תורכיה לומר דברים ברורים ולהשתדל להרגיענו.

ב. הדברים שהעלה מר פישר בשיחתו הנ"ל עוררו עוד יותר, כנראה, את הרצון אצל מנדרס וקופרולו לפגוש אותי בימי ביקורם ברומא ולחזור בפני על הבטחותיהם לצירנו באנקרה ולהשתדל להרגיעני ולשכנעני, שהתקשרותה של תורכיה עם מדינות ערב יכולה לשמש רק גורם משפיע על הפסקת המתיחות באיזור והפסקת האיבה בין ישראל לשכנותיה.

ג. בהבריקי אליך את תמצית השיחה שהיתה לי עם מנדרס וקופרולו הבאתי רק את דבריהם של שני המדינאים האלה בלי לחוות כל דעה לא על הדברים ששמעתי ולא על הדרך שעלינו לנקוט לפיה בעתיד ביחסינו עם תורכיה. אעשה זאת רק לאחר שאקבל את הדו"ח על ההתיעצות שהיתה לכם עם מר פישר ואעיין בו בראוי. אני תקווה שדו"ח זה לא יאחר לבוא.

ב ב ר כ ה,

א. ששון

העתק: המנהל הכללי, הקריה
מר ג. רפאל, הקריה
מנהל חקר, הקריה

ש מ ו ר

משרד החוץ

ירושלים, ח' בשבט תשט"ו
31 בינואר 1955

אל : שגרירות ישראל, וואשינגטון
שגרירות ישראל, לונדון
שגרירות ישראל, אוטבה
שגרירות ישראל, פאריס
צירות ישראל, רומא
צירות ישראל, בלגרד

מאת : לשכת המנהל הכללי

. . . רצ"ב המצאו העתק דו"ח
של מר פישר, ציר ישראל באנקרה, אל שר החוץ,
מיום 28.1.55, המוסר שיחתו עם מר מנדרס
שהתקיימה יום קודם לכן.
ל י ד י ע ת ך(כם).

ב ב ר כ ה ,

אילנה סנדר
לשכת המנהל הכללי

ירושלים, ח' בשבט תשט"ו
31 בינואר 1955
90/55

4241/א

א ל : חברי הממשלה

מ א ת : שר החוץ

הנני להפנות תשומת לב חברי הממשלה לדו"ח המפורט של ציר ישראל באנקרה על שיחתו עם ראש ממשלת תורכיה, שהוכנס לתיק "ע" (עיון) השמור במזכירות ראש הממשלה.

מנהל מע"ר

סודי ביותר

מחלקת החקר

ירושלים, ג' בשבט תשט"ו
30 בינואר 1955

62/53.2/מ

הנידון: יחסי תורכיה-ישראל, תורכיה-ערב
בעקבות הסכם בגדאד

בשיחותיו בתורכיה באוקטובר 1954 שכנע נורי סעיד את התורכים, שאם הצטרפותה של מצרים לברית התורכית-פאקיסטאנית היא בלתי אפשרית רצויה הסכמת קהיר לפני כל הסדר דו-צדדי תורכי-עיראקי. בגלל הדחיות מצד המצרים החוזרות ונשנות של ביקורו בקהיר הגיע רה"מ תורכיה למסקנה שלא כדאי לאבד זמן. בשיחות בגדאד הצליח מנדרס לשכנע את נורי, כי מצבן המיוחד של עיראק ותורכיה מחייבות ברית ביניהן בהקדם האפשרי ושיש להעמיד את מדינאי קהיר לפני עובדה קיימת. נורי הסכים לזוז מהססנותו, לצעוד צעד קדימה ולהכריז, כי קיים הצורך לחתום בהקדם האפשרי על ברית תורכיה (כזכור, הכריז נורי באיסטנבול שעיראק תצטרף לברית התורכית-פאקיסטאנית כשיהיה צורך בכך). הודעת בגדאד מיום 12.1.55 היתה צריכה להיות בבחינת Calleur d'Enas, שיביע את יתר מדינות הליגה ובמיוחד את מצרים, לנקוט עמדה ברורה. התורכים הניחו כי ההתפתחויות בעקבות הודעת בגדאד יביאו בסופו של דבר להצטרפותה של מצרים לברית המוצעת.

יחסה השלילי החריף של מצרים להסכם בגדאד הפתיע והרגיז את המנהיגים התורכיים והעמיד בסכנה את ביצוע המוסכם בבגדאד. כדי שנורי לא ייכנע ללחץ המצרי, התחילה אנקרה "להסטיר" לפני נורי דברי שצף קצף על מנהיגי מצרים מזה ודברי שבח והרגעה והבטחות, שתורכיה תעמוד לצידה של עיראק עד הסוף מזה. כן לא אחרו להגיע "זריקות"-עידוד אמריקניות לנורי ומנדרס גם יחד. אולם ביצוע המוסכם בבגדאד תלוי עתה בהתפתחות בעיראק ובמידת העוזתם של שליטיה.

אל תהיה לנו להפתעה הכללת הסעיף על החלטות האו"ם בהסכם בגדאד. תורכיה עקבית בעניין זה וטוענת כל הזמן, שהיא עומדת על ההחלטות שנתקבלו באו"ם בעניין א"י. זאת היתה עמדתה של תורכיה בזמן שיחסיה אתנו היו הדוקים למדי. (ראה: עמדתה בעניין העברת משה"ח הישראלי לירושלים, עמדתה בעת הדיון ~~[illegible]~~ [illegible] בדצמבר 1952 על מו"מ ישיר ללא תנאי בין ישראל לערבים, נאום קופרולו בבית-הנבחרים ב-29.2.53, ראיון קופרולו לכתב "אל-אהראם" ב-26.3.53-

2/...

ועמדתה לגבי הגשת כתבי ההאמנה של שגרירי ארה"ב ובריטניה בירושלים).
בעבר אולי לא שמנו לב במידה מספקת להכרזות התורכיות בעניין זה ולא
נצלנו את תקופת היחסים הטובים בינינו, כדי אחת לתמיד להשיג מהתורכים
הבהרה על עמדתם, לפחות, בסטאטוס קוו לגבי הגבולות. אין להתפלא,
שעמדתה המוצהרת במשך שנים מצאה עתה את ביטויה בהסכם בגדאד. הפעם —
יותר מאשר בעבר — בולטת המטרה התכסיסית שבדברי התורכים, בהם התכוונו
להקל על נורי את ההודעה על נכונותו לחתום על ברית עם תורכיה ולהמתיק
לערבים את הגלולה שבברית המוצעת. בהסבר התורכי הפנימי נאמר, כי
אם דרגה לכך שגם לתורכיה תהיה השפעה חיובית בביצוע החלטות האו"ם
בעניין א"י. אי-לכך, קשה לראות בהכללת סעיף זה סכנה מיוחדת לרעה
ביחסיה של תורכיה לישראל ואין הדבר מעיד, כי התורכים בגדו בנו
בבגדאד. (הנימה האנטי-ישראלית בהסבר התורכי הפנימי מוגזמת למדי).

כן, אין להתפלא על סעיף "התוקפנות מבפנים", כשם שאין
ישראל יכולה להתנגד לעצם כריתת בריתות בין תורכיה לארצות ערב המכוונות
לעזרה הדדית למניעת תוקפנות, כך אין היא יכולה לערער על נכונותה של
תורכיה להגיש עזרה לבעלת בריתה גם במקרה של תוקפנות ישראלית, אם
בעלת בריתה טוענת שסכנה זו נשקפת לה. תורכיה סבורה, כי אין בדעת
ישראל להתקיף את עיראק ואין תורכיה מתייחסת ברצינות לחששות ולטענות
של העיראקים בעניין זה. היא הסכימה לכלול סעיף זה מבחינה תכסיסית
בלבד. אין באפשרותנו לבטל סעיף זה, אולם יש מקום לנצלו לטובתנו.

סעיף זה מרשה לישראל להביע את חששותיה וטענותיה נגד
הסכם בגדאד ולטעון, שהוא מהווה צעד נוסף להפרת מאזן הכוחות באיזור
(לולא היה קיים סעיף זה, היתה יכולה להתפרש כל התנגדות מצדנו
להסכם בגדאד כחתירה תחת תכניות ההגנה של המערב וכשרות עקיף של
האינטרסים הקומוניסטיים באיזור). זה עוזר לנו בטענותינו נגד תכניות
המערב באיזור ובתביעותינו לערבויות דומות לעצמנו מפני תוקפנות
מבפנים האיזור. זה מאפשר לנו במקרה של בעיות עתידות בינינו לבין
מעצמות המערב תמרון — הן כלפי המזרח והארצות הנייטראליסטיות בנוסח
הודו, הן כלפי החוגים הנייטראליסטיים במדינת ישראל — על אי הצטרפותנו
לאחד הגושים.

אם הסכם בגדאד צופן בחובו סכנות לישראל — ואין ספק
שכך הוא — הרי מקורן אינו בזה שבבגדאד חל מפנה לרעה ביחס התורכים
לישראל, אלא בזה שהולכות ומתגשמות התכניות האמריקניות בעניין הגנת
האיזור. המדיניות של מחמ"ד לגבי הגנת האיזור צופנת בקירבה סכנות
רציניות לביטחונה של מדינת ישראל. ככל שהתכניות הללו מתקרבות לשלב
של התגשמות — והודעת בגדאד מהווה צעד קדימה — כן נעשות ברורות
ומוחשיות יותר הסכנות הנשקפות לישראל. המפתח למניעתן נמצא לא
בתורכיה, שהיא עושה דברם של האמריקנים, אלא בארצות הברית. יחד עם
זאת אין להתעלם מכך, שלפני חודש היו מאמצי מנדרס לצרף את עיראק
לתכניות המערב בבחינת מבצע תורכי במסגרת הפעילות האמריקנית, ואילו
עתה — לאחר ביקורו בבגדאד — מהווה חתימת הברית התורכית-העיראקית
המוצעת עניין של פרסטיז'ה עבור מנדרס, כדי להעלות את קרנו בעיני
וואשינגטון, ואמצעי לחיזוק המשטר הפנימי בתורכיה, אשר זוכה לביקורת
לא מעטה. תורכיה תמשיך ותגביר את מאמציה להידוק יחסיה עם הערבים
ותעשה כל אשר באפשרותה, כדי להביא לחתימת הברית הדו-צדדית התורכית-
עיראקית ולצירוף כמה מדינות ערביות נוספות לברית. מאמציה אלה
עלולים לגרום לרפיון, הן ביחסיה עם ישראל הן ביחסיה עם מצרים.

3/...

כשם שוואשינגטון צריכה להיות הכתובת העיקרית לטענותינו נגד הסכם בגדאד, כך צריכה להיות אנקרה הכתובת לטענותינו נגד הגילויים אשר חייבים להדאיגנו מבחינת עתיד יחסינו עם תורכיה. הכיפה במאמר הראשי של "זאפר" מיום 6.1.55 והחלטתה של תורכיה לעזור למצרים בענין "בת-גלים" וחופש השיט בתעלת סואץ מעידים על שינוי שחל לרעה ביחסה של תורכיה לישראל. התורכים סבורים, כי עלינו לא להטיל ספק בהבטחותיהם, "שהתקרבותם לערבים לא תשפיע על יחסיהם הטובים אלינו". הם מפרשים את ספקותינו בענין זה "כצעקנות האופיינית לעם היהודי". אולם שני הגילויים שהזכרנו למעלה באים ללמדנו, כי במאמציהם לרכוש לצידם את הערבים, מוכנים התורכים לא רק לגילויי התחייבות מאתנו, אלא גם לתת את ידם להחלטות ולפעולות העלולות לגרום לנו נזק רב.

בברכה,

א. גפן

<u>העתק:</u> מנכ"ל
סר ג. רפאל
אמ"ן
הציר באנקרה
הציר ברומא
מ.מ.ח.

אבג/יג.

כמוס

LEGATION OF ISRAEL

צירות ישראל

אנקרה, 28.1.1955
אנ/34/2965

אל : שר-החוץ
מאת: ציר ישראל, אנקרה.

הנדון: __שיחתי עם מר מנדרס שהתקיימה ב-27.1.1955.__

ראש הממשלה מר מנדרס קבע פגישות לארבעה בצירים ל-27 בינואר בערב: לאיטלקי בשעה 6.30, ליוגוסלבי בשעה 7.00, לי בשעה 7.30, וליווני בשעה 8.00. השיחה אתי ארכה שעה שלמה ולכן חיכה השגריר היווני חצי שעה עד לקבלתו.

בשיחות נכחו שר-החוץ מר קופרולו, והמזכיר הכללי של משרד-החוץ מר בירגי, ששימש מתורגמן. בשיחה אתי שמע מר מנדרס את דברי בצרפתית ללא תרגום וענה בתורכית, פרט לפעמים אחדות כאשר פנה אלי בצרפתית רצוצה.

הקבלה היתה לבבית ביותר והחיוך לא סר מעל פני השרים במשך כל השיחה. מר קופרולו לא השתתף בשיחה בשום מלה, והסתפק מזמן לזמן בנדנוד ראשו.

ראש הממשלה פתח באמרו כי גם לו לא ~~היתה~~ מבקשת שיקבל~~אותי~~ היה מזמין אותי לשיחה. שאלתי אם ברצונו לפתוח, או אם ~~הוא~~ ירשה לי לעשות זאת. כשהסכים שאני אפתח, הרציתי כדלקמן:

ממשלת ישראל ועמה המשתייכים לעולם החפשי מבינים יפה את רצון העולם החפשי כולו ואת רצונה של תורכיה בפרט להבטיח את בטחונם ולהשלים את מערכת ההגנה שכבר קיימת באירופה ע"י מערכת הגנה מזרח-תיכונית. אבל ~~יש לציין כי~~ ממשלת ישראל תמיד עמדה~~על כך~~ ועומדת על ~~כך כי~~ שני ~~הנושאים~~ ~~פרקטיים~~ חיוביים ~~הם~~ בשטח זה. ראשית, ~~כל~~, לפני שיכניסו את מדינות-ערב למערכת הגנה יש להסותן מרצון הנקמה שלהן נגד ישראל, ולהימנע מלתת להן נשק כל עוד לא יהיה מובטח רצונן הכנה לחיות בשלום עם ישראל, כדי שנשק זה ישמש ממש נגד מתקיף, אם יהיה כזה, ולא נגד ישראל אשר לעולם לא תהיה מתקיפה. שנית ~~התנאי השני הוא כי~~ הקמת מערכת-הגנה במזה"ת אשר איננה לוקחת בחשבון את ישראל מתעלמת מהגורם היחיד אשר יחד עם תורכיה עלול להיות במערכת-הגנה זו גורם לא רק פסיבי כי אם גם אקטיבי.

LEGATION OF ISRAEL

צירות ישראל

בהצהרת שבתן בכנסת ראש-הממשלה ושר-החוץ שלי הצהיר כי ממשלת ישראל נמצאת בשיחות ידידותיות עם אנשי הממשלה התורכית בנוגע לכמה נקודות בהצהרת בגדאד שפורסמה לא מזמן, אשר עוררו דאגות בממשלה ובדעת-הקהל הישראלית. אלה הן הנקודות שארשה לעצמי לבקש מראש הממשלה כי יתן לי הסברים ביחס אליהן, אשר אני מקווה, יתנו סיפוק לממשלתי.

כמה פעמים קיבלנו הבטחה רשמית כי בהתקרבות בין תורכיה וארצות-ערב, אשר איננו מתנגדים לה, לא יכול להיות גורם אשר יגע ליחסי ערב-ישראל, או אשר ישנה את העמדה הידידותית של תורכיה כלפי ישראל. והנה בהצהרת בגדאד ובכמה ידיעות שבאו אח"כ ושהגיעו אלינו יש גורמים אשר מדאיגים אותנו מאד:

לאמתו של דבר דובר בהצהרת בגדאד מחוץ לאפשרות של התקפה מבחוץ גם על האפשרות של התקפה מבפנים האיזור. דובר על ערבות שתורכיה נותנת לעיראק מבלי שערבות מקבילה תינתן לישראל. ידוע מאיזה צד קיימת סכנת התקפה. מתן ערבות חד-צדדית כזו סבירה לבך במזה"ת את אי-שווי המשקל המסוכן. האם תורכיה תהיה מוכנה לתת לנו ערבות דומה?

שנית, דובר בהצהרה על החלטות האו"מ. במחשבת הערבים ביצוע החלטות או"מ פירושו ריסוק מדינת ישראל ע"י החזרתה לגבולות תכנית החלוקה של 1947, פיצוצה מבפנים ע"י החזרת הפליטים לתוכה, וכריתת ראשה ע"י בינאום ירושלים. לעודד את הערבים לחשוב כי תורכיה תתמוך בהם בדרישות אלו פירושו לעודד אותם בעמדתם הקיצונית, זאת אומרת למנוע את הפניית פניהם מהסכנה הפנימית המדומה כלפי הסכנה החיצונית, במילה אחת, לא לעשות מאומה לטובת היציבות והבטחון במזה"ת, כי אם להיפך.

ממשלתי היתה רוצה לדעת את ההיקף האמיתי של ההבטחות שניתנו לעיראק וגם את הדברים שנאמרו בדמשק ובבירות בקשר לשתי נקודות אלו. ידוע כי ההתייחסות לבעיית הפלשתינאית הוגבלה בפומבי ע"י מנהיגי עיראק ולבנון. מחוץ לזאת, ממשלתי היתה נרגעת לו הייתי יכול לתת לה את ההבטחה הרשמית, כי אף אחת משתי ההתיחסויות לבעייה הפלשתינאית, לא זו הנוגעת להתקפה מבפנים ולא זו הנוגעת להחלטות האו"מ, לא יוכנסו לתוכן האמנה או האמנות שייחתמו בין תורכיה ועיראק או מדינות ערביות אחרות.

שנית, אני אמרתי כי ממשלתי בדעה כי שום מערכת הגנה באיזור אינה יכולה להתעלם מקיום מדינת ישראל. דרך-אגב, זו היתה הדעה שהביע ראש הממשלה עצמו בשיחתו עם חברי לעבודה בוואשינגטון, בזמן בקורת ראש הממשלה בארה"ב. והנה מגיעות אלינו ידיעות כאילו שגם בבגדאד וגם בבירות ניתנו הבטחות כי תורכיה לעולם - ואני חוזר, לעולם - לא תחתום על חוזה עם ישראל שיהיה דומה לזה שהיא רוצה לחתום עם עיראק. אדוני ראש הממשלה, אני אצא מחר לירושלים ואני מקווה שתשובתך תבוא להרגיע את ממשלתי, אשר כל אחד מודה בבך שקיבלה את הידיעות מאד מדאיגות של השבועות האחרונים בשקט ובמתינות למופת.

בתשובתו אמר מנדרס: ~~אני רוצה~~ ראשית כל לבקש ממך שתעביר לממשלתך את הוקרתי העמוקה על העמדה המכובדת ובעלת האופי ~~המדיני~~ אשר ~~ממשלתך~~ נקטה בתקופה הקשה אשר אנחנו חיים בה. גם על התגובות בעתונות הישראלית אין לי כל תלונה. עמדה זו מצביעה על הבנה למאמצינו, ואנו יודעים להעריך אותה. כל המאמץ הזה מכוון לתיקון המצב במזה״ת וזה כולל יציבות באיזור בפנים והסכת היחסים בין תורכיה וארצות-ערב ובין ישראל וארצות-ערב כאחד. עד לפני זמן-מה היו השנאה לתורכיה והשנאה לישראל הגורמים שהפריעו להכנסת ארצות-ערב למאמץ של העולם החופשי לארגן את עצמו נגד אפשרות של התקפה. הליגה הערבית היא שהתנגדה להצטרפות זו, כי לבני בנין הליגה מחוברות ע״י טיט אשר אפיו הוא שנאה לתורכיה ולישראל. בהסכם העקרוני שהגענו אליו בבגדאד התחלנו לפורר את הטיט הזה. לו היינו רוצים להגיע להסכם עם הליגה היינו יכולים להגיע לכך, אבל ידוע באיזה מחיר. לעולם לא נסכים להסדר עם הליגה. לא מקרה הוא כי אנו הפנינו את רוב מאמצינו כלפי עיראק, היות ומבחינה אסטרטגית החבל עיראק, איראן ופאקיסטאן הוא החשוב ביותר. חשובה תהיה גם סוריה. ליתר ארצות-ערב אין חשיבות אסטרטגית כי אם רק חשיבות ~~בקשר~~ ליציבות באיזור. ~~אני~~ סיר ~~רוצה להגיד לך~~ כי אני וממשלת תורכיה לא שנינו את דעתנו אשר הבעתי אותה לפני השגריר שלכם בוואשינגטון כאשר ~~הוא~~ בא לראותני. רק צריך סבלנות והדברים ייעשו בשלבים. אנחנו עומדים לעשות את השלב הראשון.

אשר לשאלתך, קודם כל בקשר להתקפה מבפנים האיזור: בידוע לך, בהקל כל נסיון להפנות את תשומת-לבן של ארצות-ערב לסכנה מבחוץ בתשובה: אין לנו אפשרות לשים לב לסכנה כזו כי הסכנה המידית היא מבפנים, מישראל. לזה יכולנו רק לענות: איננו מאמינים כי קיימת סכנה כזו, אבל תהיה זו אמיתית או מדומה, אנו נותנים לכם ערבות נגד התקפה מישראל. אני רוצה שתבין כי מתן ערבות לעיראק או למדינה אחרת נגד התקפה מחייב את אותן המדינות שגם הן תימנענה מהתקפה. כאן הפסקתי את ראש הממשלה והערתי: גם אם זה כן, הרי זה רק משתמע! ראש הממשלה המשיך: נכון כי זה רק „משתמע", אבל ההשתמעות הזו ~~היא~~ ברורה מאד ולא יתכן כי חוזה ~~אשר~~ מכוון נגד התקפה יעודד אחד החותמים להתקפה. אשר לבטחונכם, אני משוכנע ללא ספק כי ~~גרמתם~~ תורכיה מאמנה הקושרת מדינה או מדינות ערביות אתה מהווה בטחון עצום לישראל. אתה תגיד לי כי גם זה רק „משתמע", אבל אני חוזר על מה שאמרתי כי אנו נמצאים בהתחלת השלב הראשון. מאותו הרגע שתורכיה נמצאת בקשר עם ארצות-ערב היא תשמש גורם שישפיע ~~ללא~~ הרף ~~על~~ ~~המטפח~~ המתיחות באיזור ושיצליח ללא ספק במשך הזמן לשנות את העמדה הקיצונית של מדינות-ערב כלפי ישראל. כאן המקום לענות על טענת ממשלתכם בקשר למסירת נשק למדינות-ערב. מציאותן של מדינות-ערב אלו בברית עם תורכיה תבטיח גם כי נשק זה לא ישמש נגד ישראל.

LEGATION OF ISRAEL

צירות ישראל

בנוגע לשאלה השניה — ההסתמכות על החלטות או"ם, אני ~~ידעתי~~ קודם כל להגיד כי עמדת תורכיה תמיד היתה תמיכה בהחלטות או"ם. הדבר שנאמר לעיראקים היה רק חזרה על העמדה העקרונית הזאת, ולא ~~התנגדה~~ כל עמדה מסובכת. תורכיה יודעת להעריך באיזו מידה יש צורך לבצע החלטות או"ם ומדיניותה לא תשתנה ע"י ההצהרה שניתנה בבגדאד. גם בקשר לדרישת הערבים לביצוע החלטות או"ם תשפיע ממשלת תורכיה לטובה על ממשלות ערב באם תעמוד בקשר אתן, ובמשך הזמן היא תהיה לעזר למציאת פתרון שיחזיר את השלום באיזור ללא פגיעה באינטרסים הישראליים.

כאן הפסיק מנדרס לדבר, ואני שאלתי: ~~אתהו~~ האם תרשה לי להעיד את תשומת-לבך כי לא ענית לשאלתי: האם יוכללו ההתייחסויות לבעיית א"י ~~בהסכם~~ בחוזה שיחתם עם עיראק או עם ארצות ערביות אחרות?

בזמן מתן תשובתו לשאלה זו ~~חבים~~ מנדרס ובירגי ~~בשנבים~~, שאל אותו כמה פעמים שאלה קצרה וקיבל תשובה, והתרגום הסופי היה בדלקסן: בשיחות שהיו לנו בבגדאד לא התחייבנו להכניס את ההצהרה הזאת ~~להוכך~~ החוזה. ~~אבר~~ מצדנו ~~לא~~ רואים כל צורך בכך. עליך לדעת כי התוכן הכללי של האמנה יהיה מאד דומה לאמנה שתחתנו עם פאקיסטאן.

אחרי שבירגי גמר להגיד לי מלים אלו, הפניתי את ראשי לעבר מנדרס, והיות ולא אמר מאומה כי אם הביט אלי בחיוך, ~~אני~~ המשכתי: כשאגיע לירושלים יבקשו ממני תשובה ברורה ולא אוכל לתת תשובה ברורה אם לא אקבל אותה ממך. האם אוכל להגיד כי קיבלתי הבטחה שההתייחסויות לבעיית א"י לא יוכנסו לאמנה או לאמנות שתיחתמנה?

שוב ~~מעט~~ התפתח דיכוח קצר בין ראש הממשלה לבין בירגי. התרגום הסופי היה כדלקמן: מהצד העיראקי לא היתה כל דרישה עד עכשו להכניס את הדברים האלה לתוך החוזה, ואין לנו כל כוונה להיכנע אם תהיה דרישה כזו. 90% ~~בטוח~~ כי נצליח לעמוד נגד דרישה כזו. אבל ~~אף אחד~~ אינו יודע ~~מה יהיה עשוי~~ קעתיד. 99% ~~בטוח~~ כי לא יוכנס הדבר.

כאן שאלתי את בירגי בחיוך: ~~אתה~~ אמרת פעם 90% ופעם 99%. מהו המספר הסופי?

~~הוא~~ השיב: בתורכית, כשאנו אומרים 90%, כוונתנו לומר שדבר-מה הוא מאד ~~ברור~~ ודאי.

אחרי הערה זו המשיך מנדרס בהסברתו ~~כדלקמן~~: גם במקרה הבלתי-צפוי שנהיה נאלצים להכניס ~~איזה שהוא~~ רמז לבעיית א"י,

בעמוד על כך שזה ייעשה בנימוסים הדרושים. אני גם מבטיח [כי] לך ששום דבר לא ייעשה מבחינה זו בלי שנודיע לך מראש על התפתחות העניינים.

לאחר זאת ביקשתי את מנדרס להרשות לי עוד שלש שאלות. ~~בבא~~ הסכים וניצלתי את ההזדמנות לשאול ארבע שאלות. אמרתי: לא נתת לי תשובה על שאלתי אם נכון הוא שנאמר בבגדאד או במקום אחר כי תורכיה לעולם לא תחתום עם ישראל הסכם דומה לזה שהוצע לעיראק ולארצות-ערב. מנדרס ענה מבלי להניד עפעף: מעולם לא נתנו הבטחה כזו. להיפך, כשנתקלתי בקשיים רבים עם המדינאים הערביים, אמרתי להם פעם: "אני רואה ~~שאני צריך~~ [כי אין] לוותר על חתימת אמנה אתכם ולגשת לחתימת הסכם עם ישראל". לסיפור זה הודיתי בחיוך דיפלומטי.

אחרי זאת שאלתי: האם תרשה לי להודיע לממשלתי כי קיבלתי ממך הבטחה כי לא יהיה כל שנוי במדיניות התורכית כלפי ישראל, גם באו"ם וגם בשטח הכלכלי? התשובה היתה: תוכל לעשות זאת בפה מלא.

אח"כ שאלתי אם ירשה לי לבוא בהצעה: אנו עומדים על כך כי שתי ההתייחסויות לבעיית א"י הנוגעות להתקפה מבפנים ולהחלטות האו"ם לא תופענה באמנה. כאן הפסיק אותי מנדרס באמרו: ההבטחה שקיבלת מתייחסת רק לדבר השני. המשכתי: הבנתי כי יתכן ויהיה יותר קשה להימנע מהתייחסות לדבר הראשון מאשר לדבר השני, ולכן אם באמת לא תהיה אפשרות שלא להזכיר את "התקפה מבפנים" יש לי הצעה לגבי דרך אשר במידת-מה תבטיח גם אותנו מאפשרות של התקפה. האמנה תהיה מכוונת נגד התקפה; אם-כן מדוע לא יוזכר בהקדמה כי שני הצדדים מצהירים כי האמנה מכוונת נגד התקפה ולכן כל אחד מהצדדים החותמים יימנע בעצמו מכל מעשה תוקפני. הרי תורכיה יכולה לחתום על הצהרה כזו ללא כל קושי ולא נראה [ל]כי לעיראק תהיה אפשרות לסרב לחתום על התחייבות דומה. מנדרס ענה לי כי הצעתי מאד מתקבלת על הדעת וכי בוודאי יקח אותה בחשבון כשיגיע הזמן לניסוח הסופי של האמנה.

לבסוף ביקשתי ממנדרס ~~שיתן~~ [לקבוע] נוסח של הודעה על שיחתנו כדי שלא תהיינה אי-הבנות. מר מנדרס התחיל להסביר לי כי בשלב זה של המו"מ המדיני שתורכיה מנהלת עם ארצות-ערב האשמה הגדולה ביותר שמטיחים בפניהם של התורכים היא הידידות עם ישראל. לכן הוא יודה לנו מאד אם נימנע מלהזכיר כל דבר אשר יוכל לעזור למתנגדי הפעולה המדינית התורכית. פעולה מדינית זו היא לטובת תורכיה, אבל גם לטובת ישראל. אין צורך ברגע זה בהצהרות פומביות על ידידות תורכיה-ישראל. הרי ידידות זו קיימת. חוץ מזה, עכשו כשתורכיה מתכוננת להיכנס במדיניות

LEGATION OF ISRAEL — צירות ישראל

האיזור ש„בין העור והעצמות", ברור שהיא לא תוכל לפעול לטובת יציבות באיזור אם היא לא תהיה ביחסים הידידותיים ביותר עם שני הצדדים.

~~אני~~ התחלתי: האם יספק אותך שיפורסם כי בשיחתנו באתי להביע את דאגותינו.... מנדרס הפסיק אותי, באמרו: כן, וזה יספיק בהחלט. את יתר הדברים תמסור ישר למר שרת.

כשנפרדתי ביקש מר מנדרס ~~שאביע~~ [להגיע] את ברכותיו ואת אחוליו הלבביים ביותר למר שרת. ~~אני~~ ביקשתי ממר קופרולו למסור ד"ש לידידנו המשותף אליאס ששון ברומא, ובסוף אמר לי מנדרס: „אני מקווה שבאת על סיפוקך". עניתי: „אם להשתמש בבטוי שלך - רק 90%". „אם נהיה חכמים יבואו גם ה-10% החסרים" - סיים ראש הממשלה.

~~היום~~ בבוקר בא אלי יועץ השגרירות האמריקאית מר קולר ומסרתי לו על תוכן השיחה. ~~הוא~~ הבטיח ~~לי~~ כי השגרירות האמריקאית תעשה את כל המאמצים ~~כדי~~ לתמוך בדרישתנו ~~לא להכניס את~~ התתייחסות להחלטות או"ם לאמנה שתיחתם. „גם אנחנו" - אמר מר קולר - „רוצים להפריד בין האמנה ובין השאלות הכרוכות בבעיית א"י". ~~הוא~~ הבטיח ~~גם כן~~ כי השגרירות תשתדל למצוא את הדרך להשפיע על התורכים שיכניסו סעיף באמנה ~~אשר~~ יבטל את תקפה במקרה שאחד הצדדים יהפך לתוקפן.

מר קולר דיבר בהערכה גבוהה על ההצהרה של מר שרת בכנסת.

בברכה,

מ. פישר

4241/0

רומא, ד' בשבט, תשט"ו
27 בינואר, 1955

צר/ 387

ס ו ד י - א י ש י

אל : מנהל מע"ר, הקריה

מאת : ציר ישראל, רומא

הנדון: ליחסי ישראל-תורכיה

אמיל היקר,

הבוקר קיבלתי שתי הזמנות לקבלות-פנים לכבוד ראש ממשלת תורכיה ושר החוץ שלה, ה"ה מנדרס וקופרולו, שיגיעו לכאן במטוס מיוחד ב-30 לח.ז.. ההזמנה הראשונה מאת ראש הממשלה, מר ש'לבה, ליום השני הבא, 31.1.1955, בשעה 22.30 בלילה. ההזמנה השניה מאת שר החוץ, מר מארטינו, ליום שלישי הבא, 1.2.1955, בשעה 22.30 בלילה. לשתי המסיבות מתבקשים המוזמנים להופיע ב"פראק". קרוב לודאי שמחר נקבל את ההזמנה השלישית מאת השגריר התורכי שמתכונן אף הוא, כנראה, לערוך קבלת פנים מפוארת לכבוד האורחים שלו, אלא אם כן הוא ינסה ללכת בעקבותיו של השגריר הצרפתי בימי ביקורו של מנדס-פראנס כאן ויזמין רק את נציגי המדינות החברות באמנה האטלנטית, במועצה האירופאית, בברית הבלקאנית ועוד.

לפני שלושה שבועות הודעתי למע"ר, בזכור, שהשגריר התורכי כאן, מר אצ'יקלין, מסר לי שהוא נתבקש על ידי שר החוץ שלו להזמין אותי לשיחה אתו, שתתקיים בשגרירות התורכית באן ללא פירסום, ושאלתי להוראותיכם ביחד לדברים שעלי להעלות בשיחה הזאת. מאז לא קיבלתי מכם דבר, פרט לחיובך אישית את השיחה ולהבטחתך – לדון בדבר עם הנהלת המשרד וצירותנו באנקרה. וכן מאז לא חזר השגריר התורכי שנית על הודעתו בדבר קיום השיחה, למרות שנפגשתי אתו כמה פעמים במשך השבועיים האחרונים: במסיבות קוקטייל, בארוחות, בהרצאות ועוד.

לאור השתיקה שלכם ושל השגריר התורכי מצאתי לרצוי לא לעורר את השאלה יותר בפניכם ולא

2/...

לנסות לשאול את השגריר התורכי למועד הפגישה. באם
אוזמן לשיחה – אופיע, אשמע את אשר בפיו של קופרולו
ואענה בעת הצורך לפי הקוים שקבע שר החוץ בתשובותיו
בכנסת בדבר ההסכם התורכי-עיראקי. ובאם יעורר קופרולו
בפני דברים חשובים ומעניינים – אבטיח לו שאעביר את
דבריו אליכם – לשיקולכם, וכן אבטיח לו שצירנו באנקרה
יתקשר אתו וימסור לו את תשובתכם. צר לי מאד רק
שאינני יודע דבר על השיחות שהתנהלו בימים האחרונים,
באנקרה ובארץ, בינינו לבין התורכים וקראתי עליהן
בעתונות בלבד.

ב ב ר כ ה ,

א. ששון

העתק: המנהל הכללי, הקריה
מנהל הסברה , הקריה

סודי

אנקרה, 27.1.1955

אנ/34/2964

אל : מער
מאת : הצירות, אנקרה.

<u>הנדון : שאילתא במג'ליס בקשר לישראל</u>

ביום 25.1.55 הובא תקציב משרד החוץ לאישור המג'ליס, ובהזדמנות זו הוצגו שאילתות לשר החוץ.

לפי העתונות השר נשאל בין היתר מה יש לו לומר על כך שבריטניה לא הביעה שבעת-רצון ביותר מנסיעת המדינאים התורכיים לבגדאד, וכי נסיעה זו עוררה דאגה גם בישראל.

פרופ. קופרולו ענה, לפי גירסא אחת, כי בריטניה קבלה בשביעות-רצון את שיחות תורכיה-עיראק, וכי אין סיבה לדאגה מצד ישראל. מדיניות החוץ התורכית מבוססת על שמירת השלום והמשכת הידידות עם כל שכנותיה.

לפי גירסא אחרת אמר השר כי ישראל עוקבת בשקט ובקפדנות אחרי המאורעות. המקור שמסר זאת הוסיף כי הצירים קיבלו תשובה זו בסיפוק.

התקשרתי עם ראש לשכת שר החוץ איזו גירסא נכונה. תשובתו היתה כי הישיבה היתה סודית, לא נכח בה שום עתונאי, לכן הידיעות אינן רשמיות. בגלל סודיות הישיבה הוסיף, לא יוכל למסור לי מה באמת ענה השר.

ראוי לציין שהציר שהציג את השאילתא הנ"ל הנו שכיב איגאל ( ) מסחוז הטאי (אלכסנדרטה), אשר תושביו התורכיים שכנאים את הערבים. אגב, באיזור זה מאזינים רבים לתכנית התורכית ב"קול-ישראל", משום ששידורי רדיו אנקרה ואיסתנבול אינם נקלטים שם היטב.

בברכה

ב. גלעד

העתק : לשכת המנכ"ל
מר. ג. רפאל
חקר

רומא, ב' בשבט, תשט"ו
26 בינואר, 1955

צר/ 387

ס ו ד י

אל : מר ה. דיקן, מע"ר, הקריה

מאת : ציר ישראל, רומא

הנדון : למאמר ב"זאפר"

למכתבך מספר ח/4241 מיום 18.1.1955:

א. חן חן לך על שראבת להמציא לנו, לידיעתנו, את העתק הדו"ח, מספר אנ/34/2922 מיום 9.1.1955, של ציר[...] באנקרה, מר מ. פישר, על פרשת המאמר שהופיע בעתון התורכי החצי-רשמי "זאפר" והצביע, בין היתר, על ישראל בפרס ועל השפעת יהודית בכלל כגורמי המאמרים האנטי-תורכיים שהופיעו בזמן האחרון ב"ניו-יורק טיימס". הדברים מענינים מאד ויש לברך את מר פישר על חקירותיו ופעולותיו.

ב. אשה לעצמי תיקון עובדה אחת: בראשית הדו"ח שלו מציין מר פישר, כי אגא-אזבלי הוצא בשנת 1950 מתפקידו כסגן ראש הממשלה וכו'. באם זכרוני אינו מטעה אותי - ההיפך הוא הנכון. עם קבלתה של המפלגה הדימוקרטית את השלטון ביוני 1950, נתמנה אגא-אזבלי כסגן ראש הממשלה ונשאר בתפקידו זה כשנה וכמה חדשים. אחר כך עבר לתפקידים אחרים ונמנה עד היום הזה בין ראשי המפלגה הדימוקרטית בעלי ההשפעה הגדולה בתוך המפלגה ומחוצה לה.

ג. כן ארשה לעצמי הערה אחת: משיחה של ציר[...] באנקרה עם מר אורהן אזראלב מראה שמר פישר משתמש לעתים בלשון הקיפה מדי בשיחותיו עם התורכים ואין זה רצוי ביותר - לדעתי. התורכים בדרך כלל רגישים מאד. נכון שהכרחי לעתים לדבר אתם בשפה בהירה וברורה, וכן נכון שהכרחי לפעמים להעמידם על טעותם ולהצביע בפניהם על העוול שעושים לנו, ביודעין או בלא יודעין. אך אפשר, לדעתי, לעשות זאת בכל הידידות והבהירות בלי לפגוע ברגשותיהם ובלי "להשוות אותם להיפלד".

ב ב ר כ ה ,

א. ששון

העתק: המנהל הכללי, הקריה
מנהל ה ס ב ר ה , הקריה
מר ג. רפאל, הקריה

ירושלים, כג' בטבת תשט"ו
17 בינואר 1955
38/55
4249

א ל : הציר, אנקרה

מ א ת : שר החוץ

אני נאלץ להגיב על ההערה הכתובה ביד בשולי אשגרך המעניין ביותר, שקראתיו בנשימה אחת לפרות ארכו, בענין המאמר המהולל ב"דאפר".

כוונתי לדבריך לאמר: בהזדמנות זו עלי לציין עוד פעם כי אני חושב את זאת לבושה וחרפה כי אין המשרד יכול למנוע פרסום ידיעות לא נכונות ע"י "קול-ישראל".

עלי להסביר לך כי הדבר שאתה מבקש הוא בלתי מעשי לחלוטין. כשמגיעה לארץ ידיעה של אחת הסוכנויות העולמיות – במקרה זה יו.פי. – אין לנו כל אפשרות ואיננו רואים טעם למנוע פירסומה, גם אם היא נראית לנו מופרכת ויוצאת-דופן לחלוטין. כל נסיון שלנו בכיוון זה יתפרש כהטלת צנזורה וגם יירָאה כאיוולה, שכן אם זוהי ידיעה של רויטר או של יו.פי. או של א.פ.פ., הרי"הי מתפרסמת ממילא ברחבי תבל ומה אנו מועילים ע"י העלמתה מעיני קוראינו? אנו רק מוליכים אותם שולל בהסתירנו מהם את המתפרסם על ישראל בעתונות העולמית, אחת היא אם אמת הדבר או לא.

מבחינה זו אין כל הבדל בין "קול ישראל" לבין העתונות. אין כל טעם למנוע את "קול ישראל" מלפרסם במישדר-הערב ידיעה העתידה ממילא להופיע למחרת היום בכל עתוני הבוקר. בלימה כזו של "קול ישראל" תוריד את קרנו כמכשיר של הפצת ידיעות ותיצור אליו יחס של זלזול ואי-אמון.

דבר אחר אם יש בידינו מניה וביה להכחיש את הידיעה ע"י פירסום הודעה מוסמכת וממשית מצדנו. גם אז תפרסם העתונות הן את המברק של הסוכנות והן את הכחשתנו. וכך חייב לנהוג גם "קול ישראל".

במקרה המסויים שאתה מתריע עליו, אעפ"י שהיה ברור לנו כי חל אידה בלבול וסוכן יו.פי. בדה דברים מלבו, לא היתה לנו באותו ערב שום ידיעה מהצירות אשר בכוחה יכולנו לפרסם הכחשה רשמית מפורשת. ממילא לא היתה לנו ברירה אלא להניח לידיעה הכוזבת להתפרסם ולהאזר בסבלנות עד שיהא לאל ידינו לענות עליה. זאת עשינו למחרת הבוקר, לאחר שהגיעו ונתפענחו מברקיך.

ירושלים, יב' בשבט תשכ"ה
16 בינואר 1965

מ/

א ל : ציר ישראל, אנקרה

<u>העתק:</u> שר החוץ
המנכ"ל
הסברה

מאת : מנהל מע"ר

קראתי בעניין רב מכתבך מה-9 בינואר 1965 המיועד לשר החוץ בעניין המאמר ב"זאפר". אין אלא לברך אותך בעד פעולתך המהירה והנמרצת.

הרשה לי להעיר כי קיימת עתה, לדעתי, סכנה בהפעלת אפשרויותינו התעמולתיים בארצות-הברית לטובת תורכיה. אין באפשרותנו להבטיח כי אם נצליח היום נוכל להצליח גם מחר. בינתיים התורכים יהיו עוד יותר משוכנעים מכוח השפעתנו בארצות-הברית בכל השטחים ובהפוך לערבים לדעת הקהל בארצות-הברית כלפי תורכיה. האירוע הנכלל במאמר "זאפר" ובשיחתך עם זורלו דורש, לדעתי, שיקול מאד רציני לגבי פעולתנו לטובת תורכיה בארצות-הברית. הייתי מאד מעריך תגובתך לשיקולים אלה.

עוד הערה. לצערי מצאת מברקי מע"ר בפרשת "זאפר" במיותרים. אולם שים לב כי לא הבדקת מלה על כל פעולה מצדך, טרם למברקך על שיחתך עם זורלו היזומה על ידו. בהעדר ידיעות כאלה, חובתנו היתה להבדיק הוראות.

ב ב ר כ ה ,

א. כב'ד

ירושלים, בח' בשבט תשט"ו
19 בינואר 1955
50/55

ט/ג'

4241

אל : השגריר והציר, ושינגטון

מאת : מזכיר מדיני לשר החוץ

ר"ב לידיעתכם האישית מכתב מאת ציר ישראל באנקרה אל שר החוץ בענין המאמר ב"דבר" העשוי לענין אתכם.

בברכה,

ז. ש"ק

קושטא, ט"ז בטבת תשט"ו
10.1.55

מס. 6892/505/ל

17.1.

תיק 4347

נשלח אל

אל: מר מ.פישר, שגריר ישראל, אנקרה

מאת: מ.גלי, קושטא

שגרירי היקר,
הנני מצרף בזה לתשומת לבך את תרגומי המאמרים שפורסמו ב"Cumhuriyet" בעקבות נסיעתו של סגן ראש הממשלה והשיחות שהיו לו ערב נסיעתו, עם השגרירים של ארה"ב, אנגליה וישראל.

כמו כן, המצא ר"ב הדו"ח של שיחתך עם בא-כוח העתון באנקרה.

בברכה,

מ.גלי.

העתק: מנהל מע"ר.
שנב"ל.

מג/אר

CUMHURİYET - 9.1.1955

Déclarations du ministre d'Israel sur son entrevue avec F.R.Zorlou

Au cours de ces derniers mois la colonie israélienne dans notre pays a suivi avec intérêt et attention le développement des relations amicales entre la Turquie et les pays arabes. L'opinion de ces milieux est que le développement de ces relations est loin de donner lieu à une atteinte à l'amitié turco-israélienne. Aussi, les contacts turco-arabes sont-ils suivi avec intérêt et non avec inquiétude.

Certes, le fait que le Président de la République, Djelal Bayar, n'ait pas fait allusion à Israel dans son discours à l'ouverture de la Grande Assemblée Nationale, a attiré l'attention, mais les milieux politiques israéliens de notre ville déclarent à ce sujet que l'amitié turco-israélienne a pris racine. Par conséquent, il est inutile d'entrer dans des détails.

Au cours d'un entretien d'une demie-heure que j'ai eu avec l'Ambassadeur Fischer aujourd'hui à 16 h. à son domicile de Tchankaya, je lui ai demandé:

Q. 'Est-il vrai que vous avez rendu hier visite à Fatin Rüştü et qu'au cours de cette visite vous avez déclaré que le gouvernement d'Israel aurait quelque inquiétude dans le cas où Menderes arrive à conclure un accord ~~à~~ avec l'Irak?'

R. 'Il est vrai que j'ai rendu visite à Fatin Rüştü. Mais il est tout à fait infondé que nous serions inquiets du fait d'un pacte ~~éventuel~~ militaire entre la Turquie et l'Irak ou bien que j'aurais proposé qu'un tel Pacte ne soit point signé. Je suis absolument sûr que les leaders turcs déploient tous leurs efforts en vue d'assurer la paix dans le monde et dans le Moyen-Orient. Donc, il n'y a aucune raison pour que je sois le moins du monde inquiete'

Q. 'Le gouvernement d'Israel est-il satisfait de l'amitié qui se développe entre la Turquie et les pays arabes?'

R. 'Israel désire ~~xxxxxxxxxxxxxxx~~ vivre en amitié avec ses voisins. Comment alors pourrions-nous prendre position contre le désir de la Turquie de fonder de bonnes relations avec les pays arabes? Israel est certain que les relations se développant entre la Turquie et les pays arabes ~~seront comprises dans les efforts tentés en vue d'assurer la paix et la sécurité.~~' auront pour but ~~[illegible]~~ de défendre la paix et la sécurité

Q. 'Dans le cas où un plan est formé en vue de la défense du Moyen-Orient, pourrait-il être question d'une participation d'Israel, ensemble avec les pays arabes, à un tel système de défense?'

R. 'C'est là une chose qui ne dépend point de nous.'

'Sur quel sujet vous êtes vous entretenu avec Fatin Rüştü?'

'Sur des sujets commerciaux.'

'Avez-vous fait la moindre allusion au voyage en Irak de Menderes?' A cette question, l'Ambassadeur répondit après une légère hésitation :

'Non.'

Trad. M. Bilen

Précisions au sujet de l'entrevue des Ambassadeurs des USA, de Grande-Bretagne et d'Israel avec Fatin Rushtu Zorlou

Le CUMHURİYET (9.I.55) précise que c'est sur l'invitation fait par Menderes de se rendre à Bagdad que Fatin Rushtu Zorlou s'y est rendu. La raison de ce départ serait en corrélation avec les négociations qui ont lieu en Irak au sujet de la part turque dans les pétroles irakiens. Les mêmes milieux précisent, d'autre part, que Menderes a demandé à Fatin Rushtu Zorlou d'apprendre de la bouche même des Ambassadeurs d'Angleterre et d'Amérique et de l'Etat ami d'Israel, leurs dernier point de vue au sujet des questions intéressant le Moyen-Orient. Ces Ambassadeurs ne se sont donc pas rendus d'eux-mêmes chez Fatin Rushtu, mais ont été convoqués par ce dernier.

D'ailleurs, les Ambassadeurs d'Angleterre et d'Amérique ont opposé le démenti le plus formel aux rumeurs selon lesquelles ils auraient conçu quelque inquiétude au sujet d'un éventual pacte militaire turco-irakien, d'où leur visite à Fatin Rushtu.

Le correspondant du CUMHURİYET ajoute que selon les milieux américains, le Pacte de défense du Moyen-Orient n'aurait une réalisation qu'à longue échéance, d'abord parce qu'il importe de bien établir les intentions et les désirs des pays arabes, ensuite, parce qu'il importe de réunir les voeux anglais et américains. D'ailleurs, les portes-paroles officiels avaient déclaré, avant même le départ de Menderes en Irak, que les nouvelles selon lesquelles un accord serait conclu avec ce pays devaient être considérées absolument infondées.

L'Agence ANADOLU a publié un communiqué qui oppose un démenti à la nouvelle donnée par l'Agence ŞARK et selon laquelle les Ambassadeurs d'Angleterre, des USA et d'Israel auraient exprimé leur inquiétude à Fatin Rushtu Zorlou devant l'éventualité d'un pacte militaire turco-irakien. Le communiqué déclare que l'information de cette Agence ne repose sur aucun fondement et que cette information n'est inspirée que du désir de donner des nouvelles sensationnelles sans considération de l'intérêt du pays.

Trad. M. Bilen

סודי

LEGATION D'ISRAEL

ציר ישראל

אנקרה, 9.1.1955
אנ/34/2922

אל : שר החוץ
מאת: ציר ישראל, אנקרה.

הנדון: המאמר ב."זפר".

מיד לאחר שנודע לי על המאמר המצביע על ישראל בפרס ועל השפעה יהודית בכלל כגורמי המאמרים האנטי-תורכיים של ה-"ניו-יורק טיימס" פתחתי באקירה ופעולה.

יש לציין ראשית כל כי המאמר הופיע ערב צאתם של המדינאים התורכיים לבגדאד. לכן עשה רושם קשה בחוגים דיפלומטיים ואחרים. המאמר חתום "זפר" וידוע יפה כי מאמר בחתימה זו עפ"ר עובר בקורתו של ראש הממשלה. הדעה הכללית היא כי המאמר נכתב ע"י שר התקשורת הממשלתית אגאאוגלו שהיה פעם סגן רה"מ ושר העבודה והוצא בשנת 1950 מתפקידו כסגן רה"מ בגלל נסיונותיו הימניות הקיצוניות. אגאאוגלו הוא חבר הועד המרכזי של המפלגה הדמוקרטית ובעל השפעה גדולה. אחרי צאתו של זורלו לבגדאד נתמנה לשר-החוץ בפועל. מיד חשדו כי רה"מ אישר את תוכן המאמר. הסיבה להתקפה על ישראל היא כנראה כי לא נוח לרה"מ להטיל את האשמה של התקפות של ה-"ניו-יורק טיימס" על גורמים אמריקאיים, יותר נוח להטיל את האשמה על יהודים ובודאי מחשבתו של רה"מ היתה כי שיטה זו עלולה יותר להזיק ל-"ניו-יורק טיימס" מאשר שיטה אחרת. יתכן שגם חשב כי לא יזיק "Hors D'oeuvre" לשיחות בבגדאד, ולבסוף גם יתכן כי כדוגמת רוב הגויים הוא כה מאמין בהשפעה היהודית שמשוכנע כי אם נשתדל נוכל להשתיק את ה-"ניו-יורק טיימס".

שיחתי הראשונה בערכה ב-6 לינואר עם יועץ השגרירות האמריקאית, סר קולר. תבעתי מהשגרירות האמריקאית כי יסבירו לתורכים שאין למדינת ישראל או ליהודים היהודים בתורכיה כל השפעה על מערכת ה-"ניו-יורק טיימס". היה לי הרושם כי מר קולר מאד התפלא מההתקפה הפתאומית על ישראל ועל יהודים. הוא הבטיח לי כי השגרירות תפנה מיד כהסברה ברמה הגבוהה ביותר

LEGATION D'ISRAEL — צירות ישראל

והודיע לי על תוצאות השיחות. עוד יותר מאשר על המתקפה עליגו רוגז קולר על ההתקפות של ה-„ביו-יורק טיימס". הוא קרא לי מברק ארוך שבשלח לסטייט-דפרטמנט כדי להסביר להם עד כמה התקפות אלו מוגזמות ובחלקן לא נכונות ועלולות להזיק ליחסי אמריקה-תורכיה.

שיחתי השנייה שהתקיימה באותו יום היתה עם אורהאן ארא־לפ. זה האחרון טען שלא ראה את המאמר. הביאו לו אותו והוא קרא אותו בפני. הוא נראה היה מאד מבולבל ואמר לי מיד כי המאמר נראה לו טפשי מאד, אבל אין לי כל סיבה לדאוג. אני מחיתי במלים החריפות ביותר והלכתי עד כדי להזכיר כי גם היטלר מצא לנכון להטיל אשמת כל עוול על היהודים. שאלתי את אראלפ האם אין הוא חושב כי אם נכון היה שיש לנו השפעה על משפחת זולצברגר הרי היינו משתמשים בה כדי לשרת את תורכיה ולא להזיק לה; ידוע לאראלפ כי את השפעתנו בארה"ב אנו מעמידים לרשות תורכיה וזאת דווקא לא פחות מתוך חשבון מאשר מתוך רגש ידידות. הוספתי כי ידוע לנו יפה כי מאמר החתום „זפר" מהווה את דעת הממשלה וכי יש בעיר אומרים כי לא יתכן שרה"מ לא ראה את המאמר לפני שנדפס. אראלפ אמר כי בטוח הוא כי רה"מ לא ראה את המאמר; יתכן כי נתן פקודה להתקיף את ה-„ביו-יורק טיימס" וכי עורך ה-„זפר" הלביש את הרעיון הזה בתלבושת המוזרה האנטי-ישראלית. אראלפ הבטיח לי שיעביר את מחאתי לממונים עליו, וכי יגיד שניסה להשקיט אותי ולשכנע אותי כי אין המאמר מכוון נגד ישראל. „תוכל להוסיף שלא הצלחת לשכנע אותי" - הוספתי. הוא הבטיח למסור לי על תוצאות שיחותיו ויעץ לי לראות את זורלו או את סארול. (באותו יום ללא בקשה מצדי הזמין אותי זורלו לשיחה שצריכה היתה להתקיים למחרת אחה"צ).

פגישתי השלישית שנערכה ג"כ באותו יום היתה עם מוסתאז מאיק פגיק - עורך ה-„זפר". פגיק קיבל אותי בצורה האדיבה והנעימה ביותר. הוא אמר לי שהמאמר פורסם ללא ידיעתו בזמן היותו בקושטא, כי הוא מצטער על תכנו וכי ידוע לו שתכנו איננו מתאים למדיניות הממשלה. הבטיח לי שישתדל בעתיד הקרוב לתקן את הרושם הקשה שעשה המאמר. כשדיברתי אתו על ביקור עתונאים תורכיים בארץ כאביב, אמר לי שמאד ישמח אם יוכל להצטרף.

יש להוסיף כי טענותיו של פגיק, גם אם הן נכונות, לא מוכיחות שום דבר, היות ואין לו השפעה על מהלך העתון המתנהל ע"י רעיה והוא רק מקבל משכורת כדי לכתוב מזמן לזמן מאמרים ראשיים. נראות לי רק כעובדות כי הוא לא כתב את המאמר וכי הוא איננו מחייב אותו. (רושם זה אושר לי ע"י השגריר היוגוסלבי).

LEGATION D'ISRAEL

צירות ישראל

בבוקר השכם של ה-7 ליבואר הודיע זורלו כי עליו לנסוע לבגדאד בשעה ארבע אחה"צ ולכן הוא מבקש שאבוא אליו בעשר וחצי בבוקר. את קוויה הכלליים של השיחה מסרתי במברק, והנה כמה פירושים ותוספות.

העובדה כי רה"ם פקד על סגנו לראות אותי בקשר למאמרי ה"ניו-יורק טיימס" הראתה עד כמה רציני המצב. נכונה מאד היתה הערתו הציבית של זורלו כי לא תשובה האמת כי אם השקר שאנשים מאמינים בו, ועובדה היא כי רה"מ וחברי ממשלתו מאמינים כי יש בידינו להפסיק את התקפות ה"ניו-יורק טיימס" על תורכיה. גם אם הצלחתי לשכנע את זורלו בעזרת הפעולה של השגריר האמריקאי, לא נוכל להתעלם מהעובדה כי הוא וראש ממשלתו ימשיכו להאמין כי גם אם לא היתה לנו השפעה על "ניו-יורק טיימס" בעבר הרי לרכוש השפעה זו בעתיד תלוי רק במאמצינו. אינני רוצה ליצור רושם עליכם כאילו שגם אני מאמין בזאת, אבל חובתי לייעץ כי עלינו להשתדל ליצור את הרושם על התורכים כי עשינו מאמץ לנהל פעולת הסברה ב"ניו-יורק טיימס". מאד יועיל לנו אם נוכל להראות לתורכים כי הודות להשתדלויותינו הופיעו מאמרים חיוביים בעתונים אמריקאיים אחרים. זורלו ביקש - היות ולא יכול היה להגיד לי בפנים שאיננו מאמין כי אין אנו יכולים לשנות את הקוו המדיני של ה"ניו-יורק טיימס" - כי נשתדל לנצל את השפעתנו בארה"ב לפרסום מאמרים בעתונים אמריקאיים אחרים שיהיה בהם כדי לתקן את הרושם הקשה של מאמרי ה"ניו-יורק טיימס". הוא הוסיף כי הוא מקווה שבמאמרים אלה ידובר בצורה כללית על תורכיה ללא כל הדגשה מיוחדת של יחסי ישראל-תורכיה.

הבטחתי לזורלו להביא לידיעת ממשלתי את הבקשה הזו. את ההזדמנות הזו ניצל זורלו כדי לתת לי להבין בצורה הברורה ביותר כי הממשלה התורכית אינה מעוניינת במאמרים בעתונות העולמית והתורכית על יחסי תורכיה-ישראל. הוא נתן לי להבין כי מספיק אם למרות ההתקרבות עם הערבים אינם מופיעים מאמרים שליליים. עלינו לדאוג לא לעורר תשומת לב מיוחדת. בקשר לזה הסיח זורלו בקורת חריפה על המאמר שנשלח ע"י סופר "ניו-יורק טיימס" באנקרה, הנכון, על היחסים הכלכליים בין תורכיה וישראל שפורסם ב"ניו-יורק טיימס" של ה-27 בדצמבר.

יש לציין כי זורלו הדגיש כמה פעמים כי המאמר ב"זפר" פורסם ללא ידיעת הממשלה. הוא פתח את השיחה בצורה זו והזכיר את פניתי לארולט. אבל לדעתי מצביע תוכן השיחה ללא כל צל של ספק כי המאמר נכתב לפי פקודת רה"מ. העובדה כי המאמר פורסם לפי פקודת רה"מ קיבלה אישור כתוצאה של פעולה שהטלתי על גלי בקושטא. לפי הוראותי פנה גלי בשמאה לסמי גינצברג בבקשה להתקשר

מיד עם ידידיו. ביננברג עשה זאת מיד והעביר את המחאה לממלא-מקומו של רה"מ, אדהם מנדרס. אדהם מנדרס אישר בנוכחותו כי המאמר פורסם לפי פקודת רה"מ.

יש להדגיש כי באותה השיחה הבטיח לי זורלו בצורה החגיגית ביותר כי ההתקרבות עם הערבים לא תשבת מאומה ביחסי ישראל-תורכיה. אמנם הוא הזהיר אותי כי עלינו להראות הבנה ולהתאזר בסבלנות וכי עלינו להאמין בכוונותיה הטובות של תורכיה. הממשלה התורכית יודעת כי ממשלתנו ריאליסטית ותחשוב את הבנתנו בתקופה עדינה זו כהוכחה נוספת של הריאליזם שלנו. התוצאות הסופיות תהיינה טובות - הבטיח לי זורלו - כי גם בין הערבים נמצאים כמה אנשים ריאליסטיים, (ביחוד כשנמצאים אתם בשיחה ללא עדים - הוסיף בחיוך) והשפעה תורכית תביא להגברת ההשפעה של הריאליסטים הערבים האלה; הכוונה של ההתקרבות התורכית-ערבית היא אך ורק הבנת האיזור ואין כל קשר שהוא עם יחסי ישראל-ערב, למרות שכמה ערבים חושבים אחרת ומשתדלים להכניס גורם זה לשיחות ללא כל הצלחה בעבר, בהווה ובעתיד.

אחרי שזורלו נתן לי להבין כי לא היה לו מה להוסיף גבי השיחה בבצרה ביקשתי מסגנו להרשות לי לחזור לנושא אחר. כידוע לכם התכבד זורלו, בשיחה קודמת על ענינים כלכליים, כי נשגר משלחת ישראלית לניהול מו"מ באנקרה. מסקנתו היתה כי החוגים הכלכליים התורכיים עמוסי עבודה וכי נפחיד אותם אם נבקש מהם הזמנה. הוא יעץ כי ניצור עובדה וכי אנשינו יבואו לתורכיה ללא הודעה קודמת. ביקשתי מסגנו עכשו לתת פקודה למוסמכים לאפשר בואה של משלחת רשמית. כנראה כשנוי משקל לחלק הראשון הבלתי נעים של השיחה, הסכים הפעם זורלו מיד להזמנת משלחת ישראלית. הוא הבטיח לי כי עוד לפני חזרו מבגדאד נקבל פרטים על ההזמנה מאת אישיק, מנהל האגף הכלכלי במשה"ח.

לאחר הפגישה אתי ראה זורלו את השגריר האמריקאי וורן. התקשרתי אחרי זאת עם השגרירות האמריקאית וספרו לי כי השגריר לא חסך במלים וכי לא השאיר כל ספק כי ה"ניו-יורק טיימס" לא רק בלתי תלוי בהשפעת הסוחרים היהודיים התורכיים והממשלה הישראלית, כי אם גם בלתי תלוי בהשפעת הסטייט-דפרטמנט. למרות זאת התקיף זורלו קשות את השגריר על המאמרים.

למחרת בבוקר (ה-8 לינואר) הופיע מאמר ראשי שני ב"זפר" חתום "זפר", שוב פעם מוקדש למאמרי ה"ניו-יורק טיימס". הפעם נשפך כל הזעם על הסופר האנקראי הנגן. בצאתם מהאוירונים היה איש זה הראשון שראו המנהיגים התורכיים וזה מאד הרגיז את רה"מ שמיד פקד כי יטלפנו לאנקרה את המאמר הארוך המצורף בזה. במאמר שני זה לא הוזכרה ישראל וגם מתייחסים למאמר הקודם האנטי-ישראלי כאילו היה ג"כ מופנה נגד הנגן. זיוף המסודרי זה לבדכה.

LEGATION D'ISRAEL

צירות ישראל

יש לציין כי לפני שראה אותי זורלו ב-7 לינואר ראה גם את השגריר הבריטי. שלוש הפגישות עם נציגי המדינות המעוניינות ביותר בעניני עיראק-תורכיה עוררו כמובן תשומת-לב גדולה מאד. עתוני האופוזיציה וסוכני „יו.פי" ו-„שארק" הסתפקו בהשערות ופרסמו ידיעות על מסירת איגרת על ידי. ידיעות אלו הוכחשו באותו היום בצורה החריפה ביותר ע"י משה"ח התורכי, שהטיל את כל האשמה על הדסיון של „סוכנות שארק" שפעל ללא התחשבות עם אינטרסים של המדינה התורכית. באותו יום מסרתי הכחשות ל-„יונייטד פרס", לסוכן מס"א באיסטנבול, לסוכן „אנקרה אז'נסי", ומסרתי אינטרביו מפורט לעתון „ג'ומהוריית" שהופיע למחרת. אני מקווה שאין צורך להוסיף כי אין לאף חבר הצירות חלק של אחריות בפרסום הידיעות הלא נכונות. יש גם להוסיף כי אין אני רואה בסופו של החשבון אסון גדול בפרסומת זו. *

מברקיכם בתקופת המשבר הזה היו לדאבוני מיותרים היות ולא יכולתי כמובן לחכות להוראות לפני שאפעל. המיותר ביותר בין המברקים היה זה שהתייחס לידיעה של בן-חורין על מאמרי ה-„ניו-יורק טיימס".

בברכה,

[signature]

ס. פישר

העתק: מנהל מע"ר
מנהל כלכלית

* בהזדמנות זו עלי לציין עוד פעם כי אני חושב את לנכון לחזור ולהדגיש כי אין המשרד יכול למנוע פרסום ידיעות לא נכונות ע"י „קול-ישראל".

ZAFER Editorial: 5. I. 1955

The Motives of"a" Hostility

The daily New York Times continues to publish articles against Turkey, by describing the situation in our country as it considers it to be and by imagining or distorting facts.

Whereas that paper had hitherto indulged in such unfriendly practice only occasionally, its article titled "Turkey Goes Backward" published on 29.12 1954 indicates on the part of the New York Times an effort to systematize its claims, complaints or rather its "hostilities".

The pretext for publishing the article is a cabled information released in the paper on the same day and communicated by the daily's correspondent here. It deals abundantly with a well known event which took place in Izmir five months ago i.e; an attempt by the dock-workers to organize a strike and the legal action taken by the Government to prevent such outcome.

One cannot help wondering why this information has suddenly caught the attention of the paper after a five months delay.

It is striking to note however that, notwithstanding the fact that the correspondent's cable mentioned fully the legal proceedings, the different stages of the trial and outlined that the workers had been judged as free people, the author of the article distorted those details stating that 556 workers had been sent to trial under arrest. In the question of "respecting the truth" the New York Times does not seem to gratify its correspondent with the necessary attention and precision.

It can be clearly presumed that tha paper had asked its correspondent to let it know of any past and present events likely to furnish a pretext for attacking Turkey. In fact, a five months old feature has thus been refreshened and made up to uphold an article containing what actually the author had wanted to say anyhow.

The article is worthy of attention. It considers the workers' attempt at organizing a strike and the administrative and legal action taken against them as an element of proof. The second such element is the imprisonment of a number of newspapermen. Why, what for and how? This is not important for the New York Times

for, while seeming to aim at attacking the present Government and the measures it has taken, its real purpose is to condemn our political existence and the different stages it has gone through since 1908 to this day.

According to the New York Times, Atatürk, Inönü, Bayar and Menderes have all been formed at the schoold of "Union and Progress" of the "Young Turks". The adepts of that school believe in positive philosophy and in the scientific implementation of politics and vice-versa. Consequently theirs is an ideology of dogmatism and obscurantism, which finds its expression in life in tyranny and dictatorship.

After such statesmen have established and implemented a certain social order, any person objecting to it is considered by them as a "traitor".

And Menderes is one of them.

The New York Times implies that Turkey has been governed since 1908 by dictatorial and dogmatic statesmen and that she has reached her present stage, not by means of the free evolution of her social, economic and political assets, but through a "revolutionarism" which influences and directs the executive powers. And, as this is what ruined the Ottoman Empire together with its military forces, this again is bound to ruin the present republic which fails to walk on the path of real democracy.

Turkey's friends abroad feel extremely sorry about this state of affairs.

We find it rather queer that a paper appearing in New York should pass such a judgment on as long a period as 47 years, at the outcome of which Turkey has emerged as the only military and political support in the Middle East that the Americans can rely on. But the anxiety expressed in the article should neither be attributed to Americans nor to Turks. And the term "Turkey's friends abroad" is completely fake.

As far as we know today's Turkey gives in no way any reason for anxiety to her real friends. On the contrary she is being relied on for security.

No, the motives lying behind this article are of a different nature and it will be right to reveal them.

The article, as a whole, reflects a feeling of discontent, concern and even fear at Turkey's present Middle-Eastern policy and her friendliness towards the Arabs. We do not mean to

attribute this to a tendency of the paper to consider every event from the angle of the Israel-Arab questions. No, this discontent, this fear, this anxiety are caused by the fact that the orientation of Middle-East development (including Turkey) happens to be contrary to the interests governing the New-York Times.

However, Adnan Menderes is not essentially blamed for those philosophic tendencies ending with "ism"; neither are the points regarding democracy a real matter of reproach. No, Menderes' main fault, according to the newspaper, is his desire to industrialize Turkey and to endow the country with a strong economic structure. And this, the paper says, is carried out by driving the country into indebtedness. That addition is meant to frighten "our galery spectators".

We believe that the reason of all this is simple and clear.

For one thing, the industrialization of Turkey and others will somehow bring about the liquidation of tradesmen dealing with import.

Secondly the assembling industry which has been established in Israel at the cost of great efforts and which consists in completing the manufacture of half manufactured goods which are then being sold to the neighbouring markets, will lose its' raison d'être".

These, in our opinion, are the real reason of the New York Times' enmity. However, had the paper studied Turkey thoroughly, it would have found out that are no grounds for such anxiety. Progress and civilisation can bring harm to no one.

"ZAFER"

ה ע ת ק

ס ו ד י

אנקרה 30.12.1954
אנ/270/2912

א ל : מנהל מע"ר

מאת : ציר ישראל, אנקרה

בידי ה"ג'רוזלם פוסט" מה-28 בדצמבר בו מופיעים שני מאמרים על יחסי ישראל-תורכיה: בעמוד הראשון לפי מאמר שהופיע ב"ניו-יורק טיימס" מאת כתבו באנקרה. בעמוד הרביעי במאמר ראשי ללא חתימה, אבל אני מתאר לעצמי שחובר ע"י ישראלי.

קשה מאד לנציגנם בתורכיה, אשר משקיע מאמצים רבים לשיפור היחסים הכלכליים והמדיניים בין שתי המדינות, לעמוד בפני העובדה שדווקא מהצד הישראלי באה פעולה הנוגדת לכוון פעולתו. מה יכול היה להניע את הכותב לדבר על almost insatiable demand, או לדבר על "אינפלציה" או להגהיר כי המאזן של מסחר החוץ התורכי הוא במצב של חוסר שווי משקל תמידי, או לכתוב כי המובות לזמן קצר של תורכיה הגיעו לממדים מדאיגים בזמן האחרון. גם אם עובדות אלו נכונות, האם עלינו לכתוב עליהן ולתת בזאת לתורכיה אות של חוסר ידידות דווקא בזמן שמדינות כמו צרפת וגרמניה נותנות לתורכיה סימני אמונה ע"י השקעות חדשות חשובות? מה יכול היה להניע כתב ישראלי לכתוב כי בזה הקליטה הישראלי לגבי תוצרת חקלאית תורכית מוכרח ללכת ולפחות, בו בזמן שנציגנם דוגל בראיון כי דווקא ישראל היא קונה קבועה גם לעתיד הרחוק לתוצרת החקלאית התורכית?

עד כמה שידוע לי אין ה"ג'רוזלם פוסט" עתון האופוזיציה. האם אי אפשר להשפיע על עתון זה שמאמריו הראשיים יהיו יותר מתאימים לאינטרסים של נציגויות החוץ שלנו?

ב ב ר כ ה ,

(-)

ס. פישר

dementi du ministere des affaires etrangeres

14. ankara. a.a.a.- le ministere des affaires etrangeres publie un dementi concernant la nouvelle publiee par l'agence ''şark'' concernant le voyage du president du conseil m.adnan menderes en irak. dans cette nouvelle de l'agence ''şark'' il est dit entre autres que les representants diplomatiques de grande-bretagne, des usa et d'israel a ankara, ont fait des demarches aupres du vice president du conseil fatin rüştü zorlu, en lui domandant des assurances qu'aucun accord militaire ne serait conclu entre la turquie et l'irak au cours du voyage de m.adnan menderes a bagdad.

les entretiens de m.fatin rüştü zorlu, est dit dans le dementi du ministere des affaires etrangeres, avec les ambassadeurs des trois pays precites, ont ete decides avant plusieurs jours et concernaient des questions courantes.

par consequent la nouvelle de l'agence ''şark'' est denuee de tout fondement, et publiee sans scrupule pour des raisons sensationnelles.

- f i n -

דאר [illegible] ביום
42478 I. 195
תיק
ת אל

רומא, א' בטבת, תשט"ו
26 בדצמבר, 1954

387 /צר

ס ו ד י
=========

אל : מר ה. דיקן, מע"ר, הקריה
מאת : ציר ישראל, רומא

הנדון: ראיון קופרולו עם סופר A.F.P.

מכתבך מספר ח/4241 מיום 12.12.1954

בעיון ובענין קראתי את תשובותיו של שר החוץ התורכי, פואד קופרולו, לשאלותיו של סופר A.F.P. ולא מצאתי בהן משהו מיוחד וחדש שאינו ידוע לנו אף שיש בו כדי "להרגיע" אותנו, פרט לעובדה שהדברים נועדים לפרסום. הערותיו של מר א. בן-חורין לדבריו של קופרולו נראות לי כהגיוניות וכקולעות ויש לברך אותו על ההדרכה הטובה שנתן לסופר A.F.P. בטרם לכתו אל קופרולו לשיחה.

קופרולו ומנדרס עומדים, כידוע, לבקר רשמית ברומא בסוף החודש הבא. לפני כמה ימים מסר לי השגריר התורכי כאן, אצ'יקלין, שהוא נתבקש על ידי קופרולו לקבוע לו, במשך שהותו כאן, שיחה של חצי שעה אתי בבית השגרירות ושישמור על כך שהדבר לא יוודע ברבים. לשאלת השגריר לדעתי על כך - עניתי שאשמח מאד להזדמנות כזאת שתאפשר לי לשוחח עם ידידים כה יקרים כמנדרס וקופרולו ולעמוד לשרותם. הוספתי שאני מעריך מאד את הג'סטה היפה הזאת מצד קופרולו ואקווה, כי יעלה בידי להיות לו לעזר במשהו. ביחס לסודיות הדבר, אמרתי שאני מבין את הגורם לכך ומבטיח שלא אמסור על הפגישה אלא לממשלתי בלבד.

אבקש את המנכ"ל ומנהל מע"ר להדריכני לקראת הפגישה באם הנהלת המשרד תאשר את קיומה.

ב ב ר כ ה ,
א. ששון

העתק: המנהל הכללי, הקריה
מנהל הסברה, הקריה
מנהל חקר, הקריה

Réponses de Monsieur le Professeur
Fuad KOPRULU, Ministre des Affaires Etrangères
aux questions posées par Monsieur Jacques Marot,
correspondant de l'Agence France-Presse.

Question 1 - On constate une sensible évolution dans les rapports entre la Turquie et les pays arabes. A quoi attribuez-vous cette évolution ?

Réponse 1 - La solution de la question du Canal de Suez et celle de la question du pétrole iranien ont certainement dégagé, dans une large mesure , la première par effet direct et la seconde par effet indirect, l'état d'esprit dans les pays arabes de cette sorte d'inquiétude et de suspicion à l'égard de toute collaboration dépassant les limites de la Ligue Arabe.

Si d'autre part vous tenez compte du fait que la Turquie n'a jamais cessé de proclamer sa politique envers les pays arabes, qui est une politique dépourvue de toute arrière-pensée et visant à une collaboration dans le respect absolu des droits et des intérêts fondamentaux de chacun au service de la consolidation de la paix et du bien-être de tous, vous comprendriez que cet assainissement de l'atmosphère générale que j'ai mentionné plus haut, devait tôt ou tard créer chez les pays arabes une disposition morale dans le sens d'une meilleure réceptivité à l'égard de la politique claire et sincère de la Turquie. L'existence des liens historiques et sentimentaux entre les pays arabes et la Turquie a certainement constitué un appoint appréciable dans ce développement dont, pour notre compte nous nous félicitons bien sincèrement. Nous souhaitons de tout coeur que ces développements qui n'ont absolument rien d'incompatible avec l'existence de la Ligue Arabe aillent toujours en progressant. Cela est dans l'intérêt des pays arabes au moins autant que dans celui de la Turquie.

Question 2 - Le voyage du Président du Conseil Irakien à Istanbul, une interview de l'Ambassadeur d'Egypte à Ankara, les récentes déclarations du Président de la République Turque à la Grande Assemblée Nationale permettent de penser que des pactes bilatéraux pourraient être signés entre la Turquie et l'Irak d'une part, d'autre part entre la Turquie et l'Egypte.

Pensez-vous que le traité qui pourrait être signé entre la Turquie et l'Irak aurait la même efficacité que l'inclusion de l'Irak dans le Pacte Turco-Pakistanais?

Réponse 2 - Malgré qu'aucun projet n'ait été ébauché dans le sens d'accords bilatéraux, je pense personnellement que c'est là une idée intéressante.

Quant à la question de savoir si un traité bilatéral entre la Turquie et l'Irak pourrait avoir la même efficacité que l'inclusion de l'Irak dans le Pacte Turco-Pakistanais, je crois qu'il serait prématuré d'émettre un jugement quelconque à cet égard en ce moment puisqu'aucun projet n'ayant encore été ébauché, il serait logiquement impossible d'en peser les mérites du point de vue qui vous intéresse.

Question 3 - L'Egypte a accepté une réoccupation de la zone du Canal

de Suez par l'Angleterre en cas de menace de guerre contre la Turquie.

Estimez-vous nécessaire de compléter cette disposition par un traité avec l'Egypte ?

Réponse 3 - Nous sommes reconnaissants à l'Egypte aussi bien qu'à la Grande-Bretagne d'avoir fait état de la sécurité de la Turquie dans leur traité sur le Canal de Suez. Les dispositions de ce Traité se rapportant à cette question ont le grand mérite de donner leur expression juridique à des nécessités découlant de la logique des choses.

Quoique lesdites dispositions ont par elles-mêmes un poids et une efficacité suffisante, je ne vois pas pourquoi les deux pays intéressés, à savoir l'Egypte et la Turquie, ne les compléteraient pas dans une forme appropriée par des engagements contractuels. Cependant l'essentiel se trouvant déjà réglé dans le Traité du Canal, le reste n'est plus d'une urgence brûlante. Le Gouvernement égyptien se trouvant en ce moment absorbé par une besogne gigantesque de réforme et d'assainissement dans tous les domaines, ce serait plutôt à lui de dire si et quand une telle chose pourrait être faite.

Question 4 - La signature éventuelle d'accords avec certains pays arabes - et notamment l'Irak et l'Egypte - est-elle conciliable avec la politique suivie jusqu'ici par la Turquie à l'égard d'Israel ?

Réponse 4 - Si de tels accords étaient signés, il n'y aurait absolument rien d'inconciliable avec la politique de la Turquie envers Israel, puisque les bonnes relations que la Turquie a toujours entretenues avec les deux parties en conflit, n'ont en aucun moment eu et n'auront jamais le caractère d'une prise de position hostile envers l'une ou l'autre des deux parties, par conséquent il serait absolument erroné de penser que le resserrement des liens d'amitié et de collaboration entre la Turquie et les pays Arabes puisse comporter un changement dans la nature de la politique turque envers l'Israel.

Je crois qu'il ne serait pas juste d'envisager le développement des relations turco-arabes sous l'aspect d'une sorte de dilemme. En examinant les choses d'un point de vue constructif on arriverait à la conclusion suivante : l'une des manifestations frappantes de l'antagonisme arabe-israélien est constituée par la crainte de chacune des deux parties de voir l'autre se livrer à une agression sur elle. Par conséquent, tout arrangement, entre la Turquie et les pays arabes, dont l'un des buts essentiels serait de consolider la sécurité et la stabilité dans le Moyen Orient en conformité avec les principes de la Charte des Nations Unies, aurait pour résultat direct de faire disparaître de telles craintes.

En effet, devant avoir un caractère défensif par leur essence, de tels arrangements constitueraient un appoint de sécurité de plus pour les pays arabes : et par le fait même qu'ils sont basés sur les principes de la Charte des Nations Unies - banissant entre autres l'usage de la menace et le recours à l'agression et recommandant la solution de tous les problèmes par des voies pacifiques - cela devrait rassurer également l'Israel.

Question 5 - Croyez-vous que la Turquie puisse jouer un rôle de médiateur entre Israel et les pays arabes ?

Réponse 5 - En principe la Turquie est prête à faire de son mieux mais je ne crois pas qu'en ce moment une telle médiation au sens juridique du mot, puisse être considérée comme pouvant donner des résultats pratiques.

Question 6 - Quelle attitude la Turquie compte-t-elle prendre à l'avenir aux Nations Unies sur les plaintes respectives des pays arabes et d'Israel ?

Question 7 - La Turquie se considérera-t-elle moralement obligée de soutenir à l'ONU le point de vue arabe si les questions marocaine et tunisienne y étaient évoquées ?

Réponse 6 et 7 - Vos deux questions ont une proche parenté avec votre question No. 4 au point de vue de l'état d'esprit qui vous l'inspire. Je veux dire par là que vous semblez procéder de cette idée qu'être en relations étroites avec un pays ou groupe de pays ne peut se concevoir que sous la forme d'une prise de position hostile envers la partie adverse. J'ai essayé de vous prouver qu'il n'en est rien.

משרד החוץ

מזכר

אל: מר [illegible]	אל: לשכת המנהל
מאת: [illegible]	מאת: מש"ר

[illegible]

[illegible] פאריס

[illegible] בלגרד, מוסקבה

ואתונה

[illegible]

הדפיסו את החוזר כולו והעבירו לכל הנציגויות שבוינו ע' המנהל.

[illegible]

3.12.54

תאריך	חתימה	תאריך	חתימה

ד. מ. 3392-51-7 585 א

סודי

גלרף

אנקרה, 1.12.54
אנ/~~1000~~/34

משרד החוץ
דאר נכנס ביום
5. XI 1954
מספר ______ תיק 4244
תיק נשלח אל ______

אל : מנהל מע"ד
מאת: צירות ישראל, אנקרה

הנדון: <u>ראיון סופר A.F.P. עם שר-החוץ התורכי.</u>
בהמשך לטברקי מאתמול.

שלחתי לכם בדואר אויר מספר העתקים של נוסח ראיון זה,
ולשם בהירות אני מצרף העתק נוסף.

אם כי תשובות קופרולו ל-7 השאלות שהוצגו לו אינן מחדשות
הרבה לגבי הידיעות שבידינו, הרי לאחדות מתשובותיו נודע, לדעתי,
ענין ניכר בגלל פומביותן.

א. התשובה לשאלה 2 מאשרת, לדעתי, את הרגשתנו על קו המחשבה
התורכי בעניני ארגון הגנת האיזור, כלומר, השאיפה להגיע
להסכם בילטראלי עם עיראק, אם אי-אפשר להשיג את הצטרפות
מדינה זו לברית אנקרה-קראצ'י.

ב. התשובה לשאלה 3 היא לדעתי תוצאת מסקנות התורכים שהמאמצים
לדחוף את מצרים לסבבתם בעניני הגנה נתקלים בהתנגדות גדולה
בהרבה משהונח תחילה. (בהקשר זה רצוני להזכיר לכם את הידיעות
שמסרנו בשעתו על הויכוח הפנימי בעת כנס הצירים התורכים ביולי
ש.ז., שעה שמנדרס פסק - בניגוד לחוות דעת נציגו בקאהיר -
שאחרי חתימת הסכם סואץ, תסכים מצרים בהקדם להיות שותפה להסדר
הגנה הרצוי לתורכים).

ג. אני חושב שלתשובת קופרולו לשאלה בדבר השפעת התקרבות התורכית
לערב על מדיניותה כלפי ישראל, אפשר לראות קוים חיוביים לגו.
אין התשובה מוסיפה על ההרצעות שהושמעו באזנינו בשיחות דיפלומטיות,
אבל הפעם נאמרו הדברים בפומבי. ואם כי לעומת הדברים על
"הידוק קשרי הידידות ושיתוף הפעולה בין תורכיה לערב" אין
ביטויים כאלה בדברי השר אלינו, הרי מרחק רב בין דברי קופרולו
לבין ההתעלמות המחושבת מישראל בנאום הנשיא בפתיחת המג'לס.

ד. התשובה לשאלות 6 ו-7 - אף יותר נכון ההתחמקות מתשובה -
נותנת, לדעתי, תוקף נוסף לחששותינו בדבר התנהגותה של תורכיה
בשאלות ארץ-ישראליות בדיוני האו"ם.

./.

ה. התשובה לשאלה 5 מאשרת את הסברה שהבענו לא פעם, שאין לקוות כיום מתורכיה למאמצים ממושכים ונמרצים להשפיע על ארצות ערב בכוון הסדר אתנו.

לי נראה שהטון הכללי של תשובות קופרולו מרמז על נסיגה כלשהי בהסתערות התורכית על ארצות-ערב בהשואה לטון האופטימי בנאום באיאר. אין כל יסוד לחשוב שהבדלי טון אלה נעוצים בהבדלי אישיות של הנשיא ושר החוץ, כי שני המסמכים נכתבו על ידי אותו איש: נורי בירגי.

הרקע לשאלון הוא דלהלן, ובגלל עדינות הענין עלי להדגיש את סודיותה המיוחדת של ידיעה זו:

סם מארו, סופר האי-אף-פי באנקרה (אשר חזר משלשום לפריז), רצה לסיים את שרותו כאן בראיון עם שר החוץ. לפני שניסח את שאלותיו, בקרני, לכאורה לשם שיחה כללית, אבל אמר שעומד להגיש שאלון ובקשר לכך מעונין „להחליף אתי דעות". לא ניסיתי להשפיע על הניסוח המדויק של השאלות, אבל הבנתי שמארו נותן לי הזדמנות לכוון את הרוח הכללית של שאלונו. יעצתי לו להיות ככל האפשר ספציפי בשאלותיו, על-מנת לא לקבל תשובות סתמיות וכלליות. הדגשתי את ענין האו"ם, את שאלת היחסים עם ישראל ואת טיב ההתקשרות עם ארצות ערב וצורתה.

הבוקר טלפן אלי הציר הצרפתי לשאול אם כבר ראיתי את המסמך ואמר שהוא קבע יחד עם מארו את הנוסח הסופי של השאלות.

כבר הבהרתי לכם שאדלפ אמר לי אתמול כי בתשובותיו לשאלות הנוגעות לנו, הביא שר החוץ (קרי בירגי) בחשבון את ההצעות שהגשתי בשעתו בפני בירגי.

בברכה, [חתימה]

א. בן-חורין
ממונה זמני

נ.ב.
מע"ר מתבקשת להמציא למר ג. רפאל ולחקר העתק מן המסמך.

העתק: לשכה
מר ג. רפאל (בלי צרופים)
חקר (בלי צרופים).

משרד החוץ

ירושלים, ד' בכסלו, תשנ"ה.
1 בדצמבר, 1994.

מ/ 4294

אל: שגרירות ישראל, וושינגטון.
שגרירות ישראל, לונדון.
שגרירות ישראל, פריס.
שגרירות ישראל, מוסקבה.
צירות ישראל, רומא.
צירות ישראל, בלגרד.
נציגות ישראל, אתונה.

צירות ישראל, אנקרה - לידיעתכם.
לשכת המנכ"ל - לידיעתכם. ✓

מאת: מע"ר.

הנידון: יחסי תורכיה - ישראל.

נתבקשנו על ידי המנהל הכללי להביא לתשומת לבכם מסקירתו של מר א. בן-חורין, מזכיר ראשון ומשנה לציר בצירות ישראל באנקרה משיחתו עם מר נורי בירגי, מזכ"ל משרד החוץ התורכי, וזכרון דברים מאותה שיחה.

נשמח לקבל הערותיכם.

בברכה,

מע"ר.

משרד החוץ
דאר נכנס ביום 5 XII 1954
42417
תיק
מספר
העתק נשלח אל

בריסל,
ד' בכסלו תשט"ו
1 בדצמבר 1954

בר/350/ 21361

אל: מ ע ר

העתקים: לשכת השר
לשכת המנכ"ל
צירות ישראל באנקרה

מאת: א. יאפו, צירות ישראל, בריסל

עמדת תורכיה כלפינו

Semih H. Günver
מר סמיך ה. גינבר
יועץ הצירות התורכית יזם בפעמים האחרונות שנפגשנו במסיבות שונות שיחה עניינית על יחסי תורכיה-ישראל ואמש, במסיבת הציר היוגוסלבי אף האריך בזה יותר, ולהלן תמצית דבריו:-

טוב שאנו נבין את קו הדיפלומטיה התורכית כלפינו ביום. ברור לתורכים שאותם יחסי ידידות ואמון הקיימים בין תורכיה לישראל אינם קיימים עדיין בין תורכיה וארצות ערב, ומבלי יחסים כאלה גם עם ארצות ערב לא תוכל תורכיה למלא את משאלתה להביא ביום מן הימים להסדר בין ישראל ומדינות ערב.

כאן ההסבר לעובדה שבהצהרתה האחרונה של ממשלת תורכיה לא הוזכרה ישראל בכלל. הזכרת ישראל לא היתה מוסיפה ולא היתה מורידה מהיחסים הטובים הקיימים בין אנקרה וירושלים בשעה שדבר זה עוזר להם לאמץ הקשר בין תורכיה לבין מדינות ערב, שאחר כך ירשה לתורכיה להשתמש בו למטרה לעזור להסדר בינינו לבין הערבים. הדבר הראשון שיש לעשות עתה הוא - להשקיט את הערבים. לא צריך לכן להביט בחשד מיוחד על מגע זה או אחר של התורכים. הקו שהוא מסביר הוא בנה ומוצדק לגמרי לדעתו.

בהמשך השיחה, בקשר ליום הולדתו של צ'רצ'יל, אמר מר גינבר שצ'רצ'יל רצה מאוד כי תורכיה תכנס לוהר מוקדם למלחמה נגד הנאצים, אבל בה בשעה לא היה מוכן לתת להם את הנשק שהיו זקוקים לו לשם כך.

שיחתנו הופסקה פעמיים על-ידי לחיצות יד עם הצירים של סוריה ושל הלבנון שנגשו אל מר גינבר. הוא העיר על כך:- "אתה רואה, הנני בין הזאב והכבש; השאלה רק מי הוא זה ומי הוא זה".

בברכה,

אליעזר יאפו

אי/מס

משרד החוץ
דאר נכנס ביום
5. XI. 1954
מספר 4271
תיק
נשלח אל

בריסל,
ו' בכסלו תשט"ו
1 בדצמבר 1954

21361 /בר/380

אל: מ ע ר

העתקים: לשכת השר
לשכת המנכ"ל
צירות ישראל באנקרה

מאת: א. יאפו, צירות ישראל, בריסל

עמדת תורכיה כלפינו

Semih H. Günver

מר סמיך ה. גינבר
יועץ הצירות התורכית יזם בפעמים האחרונות שנפגשנו במסיבות שונות שיחה ענינית על יחסי תורכיה-ישראל ואמש, במסיבת הציר היוגוסלבי אף האריך בזה יותר, ולהלן תמצית דבריו:-

טוב שאנו נבין את קו הדיפלומטיה התורכית כלפינו כיום. ברור לתורכים שאותם יחסי ידידות ואמון הקיימים בין תורכיה לישראל אינם קיימים עדיין בין תורכיה וארצות ערב, ומבלי יחסים כאלה גם עם ארצות ערב לא תוכל תורכיה למלא את משאלתה להביא ביום מן הימים להסדר בין ישראל ומדינות ערב.

כאן ההסבר לעובדה שבהצהרתה האחרונה של ממשלת תורכיה לא הוזכרה ישראל בכלל. הזכרת ישראל לא היתה מוסיפה ולא היתה מורידה מהיחסים הטובים הקיימים בין אנקרה וירושלים בשעה שדבר זה עוזר להם לאמוץ הקשר בין תורכיה לבין מדינות ערב, שאחר כך ירשה לתורכיה להשתמש בו למטרה לעזור להסדר בינינו לבין הערבים. הדבר הראשון שיש לעשות עתה הוא - להשקיט את הערבים. לא צריך לכן להביט בחשד מיוחד על מגע זה או אחר של התורכים. הקו שהוא הסביר הוא כנה ומוצדק לגמרי לדעתו. calmer (1)

בהמשך השיחה, בקשר ליום הולדתו של צ'רצ'יל, אמר מר גינבר שצ'רצ'יל רצה מאוד כי תורכיה תכנס יותר מוקדם למלחמה נגד הנאצים, אבל בה בשעה לא היה מוכן לתת להם את הנשק שהיו זקוקים לו לשם כך.

שיחתנו הופסקה פעמיים על-ידי לחיצות יד עם הצירים של סוריה ושל הלבנון שנגשו אל מר גינבר. הוא העיר על כך:- "אתה רואה, הנני בין הזאב והכבש השאלה רק מי הוא זה ומי הוא זה".

בברכה,

אליעזר יאפו

אי/מס

סודי

אנקרה, 18.11.1954
אנ/34/2764

משרד החוץ
דואר נכנס ביום
28.XI.1954
תיק
נשלח אל

אל : מנהל מע"ר
מאת: הצירות, אנקרה.

הנדון: **שיחתי עם בירגי.**

אחד החברים כאן העיר לזכרון-הדברים שרשמתי על שיחתי עם בירגי כי יכול להשתמע מתוכו כי קבלתי את המדיניות התורכית כעובדה שאין לערער אותה וכי לא הבעתי את התנגדותנו לה. נדמה לי שמזכרון-הדברים משתמעים דברים אחרים לגמרי, אף אם לא כתבתי בכל עמוד שמחיתי בתקיפות.

אך אם בכל זאת קיים גם אצל אחד הקוראים במשרד ספק בנקודה זו, הריני להבטיחכם שלא פעם במשך השיחה כפרתי בעיקר. טענתי את הטענות הסטנדרטיות שלנו על החיזוק הצבאי, המדיני והפסיכולוגי הנובע עבור אויבנו מתוך המדיניות התורכית החדשה. כפרתי ביעילות ההתקשרויות מבחינה מטרתן הרשמית - הגנת האיזור. הדגשתי שהתקשרויות אלו יכולות רק להרחיק את היום בו יחזור השלום למזה"ת. כמו-כן אמרתי במפורש שגם אם יסדרו התורכים תוך 24 שעות את העניינים המעשיים התלויים ועומדים בינינו, לא נסתפק בכך בשום אופן. (זאת, אם כי למעשה הוגבלתי ע"י מכתב ומברק להשגת סדור העניינים המעשיים ומחאה על התעלמות מישראל בנאום ביאר).

כאשר רשמתי את זכרון-הדברים יצאתי מתוך הנחה שאלה דברים כה אלמנטריים עד שאמירתם ע"י נציג ישראלי נחשבת גם בעיני המשרד לדבר מובן מאליו וכי אין צורך להזכירם במפורש. כן לא רציתי לסרבל יתר על המידה את הדו"ח אשר בלאו הכי היה ארוך למדי.

בברכה,
א. בן-חורין
ממונה זמני.

העתק: מנכ"ל
לשכת השר

סודי

ד החוץ
נכנס
28. XI 1954

אנקרה, 18.11.1954
אנ/34/2764

אל : מנהל מע"ד
מאת: הצירות, אנקרה.

הנדון: **שיחתי עם בירגי.**

אחד החברים כאן העיר לזכרון-הדברים שרשמתי על שיחתי עם בירגי כי יכול להשתמע מתוכו כי קבלתי את המדיניות התורכית כעובדה שאין לערער [illegible] וכי לא הבעתי את התנגדותי לה. נדמה לי שמזכרון-הדברים משתמעים דברים אחרים לגמרי, אף אם לא כתבתי בכל עמוד שמחיתי בתקיפות.

אך אם בכל זאת קיים גם אצל אחד הקוראים במשרד ספק בנקודה זו, הריני להבטיחכם שלא פעם במשך השיחה כפרתי בעיקר. טענתי את הטענות המסבדרטיות שלנו על הוויזוק הצבאי, המדיני והפסיכולוגי הנובע עבור אויבינו מתוך המדיניות התורכית החדשה. בפרטי ביעילות ההתקשרויות מכחינה מסרתן הרשמית - הגנת האיזור. הדגשתי שהתקשרויות אלה יכולות רק להרחיק את היום בו יחזור השלום למזה"ת. בסו-כן אמרתי במפורש שגם אם יסדרו התורכים תוך 24 שעות את העניינים המעשיים התלויים ועומדים בינינו, לא נסתפק בכך בשום אופן. (זאת, אם כי למעשה הוגבלתי ע"י מכתבך ומברקך להשגת סדור העניינים המעשיים ומחאה על ההתעלמות מישראל בנאום ביאר).

כאשר רשמתי את זכרון-הדברים יצאתי מתוך הנחה שאלה דברים כה אלמנטריים עד שאמירתם ע"י נציג ישראלי נחשבת גם בעיני המשרד לדבר מובן מאליו וכי אין צורך להזכירם במפורש. כן לא רציתי לסרבל יתר על המידה את הדו"ח אשר בלאו הכי היה ארוך למדי.

בברכה,
א. בן-חורין
ממונה זמני.

העתק: מנכ"ל
לשכת השר

א/2

שלום עליך

שמחה גדולה של י —
הי' — אני מתכוון לעולם
המל — עלשי עדין לן ליציו
גוי — עלה אם כן
התחלה אך אחרת.

שיגע מסכים מיוחד — אמר
שלומך שלך שלום שלך,
[illegible]

סודי ביותר
דחוף

5

אנקרה, 14.11.1954
אנ/34/2741

XI 1954
4241/2

אל . מנהל מע"ר
מאת: הצירות, אנקרה.

הנדון: יחסי תורכיה-ישראל – אחרי שיחתי עם בירגי.

הברקתי לכם את עיקר שיחתי הנ"ל, ותיאור מפורט יותר כלול בזכרון הדברים המצורף למכתב זה. ברצוני להביא לעיון המשרד אי-אלו מסקנות משיחה זו לגבי עתיד יחסי שתי המדינות בזמן הקרוב, וכן מספר המלצות לפעולה בארץ, בתורכיה, ובמקומות אחרים.

בדברי בירגי לא מצאתי חידוש יסודי כי אם בעיקר אישור רשמי וקצת גס – למרות שטעם ידידות נודע בשיחתו – לאפשרות שבהעדרו בגב באז החלה תורכיה לגלות ביולי ש.ז. יוזמה מיוחדת לפתיחת דף חדש ביחסיה עם ארצות-ערב.

התורכים עצמם אינם יודעים עדיין בבירור מה יהיה טיבם המדוייק של הקשרים הצבאיים והמדיניים אשר אליהם הם חותרים. אך אם תהליך ההתקרבות התורכית-ערבית יימשך ללא הפרעה ואם לא תבוא הפתעה מן הצד הערבי, הרי נראה מנקודת תצפית זו כי תוך זמן קצר בשדמן יחתמו הדבן סדרת הסכמים בין תורכיה מצד אחד, לבין עיראק, מצרים ואולי מדינות ערביות אחרות מצד שני – בין אם בדרך של הסכמים דו-צדדיים ובין אם ע"י הסכם שיכלול יותר ממדינה ערבית אחת. במקרה האחרון קיימת לגבינו הסכנה הנוספת שהחבר הערבי כגוף לא יישבר כלל כי אם ישמור על זהותו ועל אחדים לפחות מעקרונותיו.

כדי למנוע השפעת תהליך זה לצמוח מכוון אחר, תשאף תורכיה לצמצם מספרים של יחסיה אתנו, ולהצניע אותם הקשרים הקיימים והעתידים לקום אתנו אשר היא תראה לתועלתה הישירה. כך אני מפרש את דברי בירגי בדבר עמדה של תורכיה בפיתוח היחסים אתנו – דברים אשר נאמרו רק תחת לחץ שאלותי המפורשות.

אם אכן זו תהיה ההתפתחות עלולים הקשרים הפעילים בין שתי המדינות להצטמצם לתקופה ממושכת בעיקר בקשרי המסחר, אשר מהן מפיקה תורכיה כיום תועלת ישירה. אינני חושב שקשרים אלה יושפעו לרעה במידה ניכרת

על ידי שיקולים מדיניים תורכיים. אך בעוד שאיבני רואה בקשרים אלה קוניונקטורה קצרת טווח בלבד, הרי עתידם תלוי בגורמים רבים אשר עליהם אין לנו שליטה, כגון מאזן המסחר התורכי עם מדינות אחרות, האפשרות של הנהגת משטר צבא בארץ זו, וכדומה. יתר על-כן, אין לזלזל באפשרות שעם התפתחות היחסים המדיניים הערביים-תורכיים יופעל לחץ ערבי על תורכיה לחפש בארצות-ערב לפחות חלק מן המוצרים שאנו מספקים לה כיום, כגון מלט במצרים.

כבר הבעתי בהזדמנויות שונות את ספקותי בדבר עמדתה העתידה של תורכיה בשאלת א"י באו"ם.

תוצאה חמורה נוספת תהיה שלא זו בלבד שמשך תקופה ממושכת לא תבוא תורכיה בחשבון כגורם של לחץ ממשי על מדינות-ערב למען הסדר אתנו – וזה אולי איננו דבר חדש – כי אם למרות רצונה תתרום תורכיה לבידודנו הגרוף.

אני מקווה שאיבני מפריז בהשערותיו של מאמץ סוריה למנוע השפעה כמתוארת לעיל של ההתקרבות התורכית-ערבית על היחסים אתנו. אני מציע לדון בפעולות הבאות:

1. __במישור הכללי.__ יהיה זה משגה מדי לומר שמקור כל הטוב והרע במחלקת המדינה של ארה"ב. אך כאן סבורים שתורכיה פועלת בעידודה של מחלקת המדינה אם לא בהשראתה, ויש אומרים גם בעידודה של אנגליה. (הדיבורים בין שתי מעצמות אלו כאן מתבטאים, לדעת משקיפים, בנסיון ארה"ב לפעול להרחבת האמנה התורכית-פקיסטאנית משותף במשמע, לעומת נסיון אנגליה להביא למסדרים ~~משהו~~ בשיתופות תורכיה אבל במסגרת אחרת). על-כן נראה לי שיש מקום להביע דאגה וביקורת מצד ידידים נכבדים, הן באזני ממשלת ארה"ב והן באזני התורכים, על שהפעילות הצבאית האמריקאית במזה"ת מזיקה לבר לא רק במישרין כי אם גם עשויה להרחיק מאתנו את הידיד האחר באיזור, אשר דווקא בשיתופו ויחסיו אתו היתה ארה"ב צריכה להיות מעוניינת מטעמים כלכליים ואחרים.

הציר הצרפתי כאן אמר לי כי התפתחות העניינים היא לטובת-הדם הצרפתיים, וזה טבעי כי תורכיה הולכת ודוחקת את מה שנשאר מרגלי צרפת במזה"ת. יש על-כן מקום לשקול עצה בפאריס לפעולה משותפת לשם שמירת האיתנות והאמינות של יחסי תורכיה-ישראל במקום להקריבם על מזבח הידידות הערבית. (הצרפתים רמזו לי כי הם מוכנים לדון בשיתוף פעולה אתנו כאן).

2. __בארץ.__ כדי להוסיף את המשקל הדרוש יש לדעתי מקום לשיחת לב אל לב של ראש הממשלה עם ציר תורכיה.

אם תורכב גם בפתיחות בקורת פומבית יזומה על התפתחות זו של היחסים, אבקש לא להתעלם גם מן האפשרות שבשלב זה אנו עלולים לשמש ע"י

בקורת כזו לידי התורכים, מאחר שנספק להם בזאת „ראיות" בהם יוכלו
להופיע בפני הערבים כצדיקים. כן אין לשכוח את הרגישות החדשה
לבקורת הבלתי משוערים של התורכים.

3. בתורכיה. כיון ששם יהיה עלינו להגביר את המאמצים – הכרוכים כבר
כלאו הכי בקשיים מרובים הנובעים מהעדר דעת-קהל בלתי תלויה מספיקה
בשאלות מדיניות חוץ – כדי לעורר את התנגדותה של העתונות הגדולה לרפיון
ביחסי שתי מדינותנו. דבר זה יהיה כרוך בסדורים ארגוניים.

4. הפרעת תהליך התקרבות התורכית-ערבית, ע"י אמצעים שמר רפאל ומומחים
שונים היו יכולים לחשוב עליהם. זה דורש תכנון רב, וזהירות מיוחדת בביצוע.

איני מתעלם מן העובדה שהצעות מסוג זה אינן אלא פליאטיבים,
וכי מוטב היה לו היו בידינו הצעות אשר יכלו לעורר את עניינה המיוחד של
תורכיה. בשלב זה, נדמה לי שהצעות פוזיטיביות של התקשרות הדוקה עם
תורכיה אינן מעניינות את התורכים במיוחד, וכי הצעות באלו היו יכולות
לשמש רק כנקודת עמדה בשאלות אסטרטגיות בילאטרליות ואולי לזרוע קצת
מבוכה בלב אלה אשר אינם מעוניינים לקבלן.

שעלינו להמשיך בלחץ שקט על הממשלה התורכית ולנסות להמשיך
וליצור עובדות בנות קיימא ביחסי שתי המדינות – זה נראה לי כדבר
מובן מאליו.

בברכה,

א. בן-חורין
ממונה זמני.

העתק: שר-החוץ ✓
מנכ"ל
מר ג. רפאל
חקר
מר מ. פישר, ניו-יורק

סודי ביותר
דחוף

אנקרה, 14.11.1954
אנ/34/2741

אל : מנהל מע"ר
מאת: הצירות, אנקרה.

הנדון: **יחסי תורכיה-ישראל – אחרי שיחתי עם בירגי.**

הברקתי לכם את עיקר שיחתי הנ"ל, ותיאור מפורט יותר כלול בזכרון הדברים המצורף למכתב זה. ברצוני להביא לעיון המשרד אי-אלו מסקנות משיחה זו לגבי עתיד יחסי שתי המדינות בזמן הקרוב, וכן מספר המלצות לפעולה בארץ, בתורכיה, ובמקומות אחרים.

בדברי בירגי לא מצאתי חידוש יסודי כי אם בעיקר אישור רשמי וקצת גם – למרות ששפע ידידות ונועם בשיחתו – לחששות שנתעוררו בנו מאז החלה תורכיה לגלות בילי ש.ז. יוזמה מיוחדת לפתיחת דף חדש ביחסיה עם ארצות-ערב.

התורכים עצמם אינם יודעים עדיין בבירור מה יהיה טיבם המדוייק של הקשרים הצבאיים והמדיניים אשר אליהם הם חותרים. אך אם תהליך ההתקרבות התורכית-ערבית יימשך ללא הפרעה ואם לא תבוא הפתעה מן הצד הערבי, הרי נראה מנקודת תצפית זו כי תוך זמן קצר באופן יחסי תוכן סדרת הסכמים בין תורכיה מצד אחד, לבין עיראק, מצרים ואולי מדינות ערביות אחרות מצד שני – בין אם בדרך של הסכמים דו-צדדיים ובין אם ע"י הסכם שיכלול יותר ממדינה ערבית אחת. במקרה האחרון קיימת לגבינו הסכנה הנוספת שהחבר הערבי כגוף לא יישבר כלל כי אם ישמור על זהותו ועל אחדים לפחות מעקרונותיו.

כדי למנוע הפרעת תהליך זה לפחות מכוון אחד, תשאף תורכיה לרפיון מסויים של יחסיה אתנו, ולהצנעת אותם הקשרים הקיימים והעתידים לקום אתנו אשר היא תראה לתועלתה הישירה. כך אני מפרש את דברי בירגי בדבר ענינה של תורכיה בפיתוח היחסים אתנו – דברים אשר נאמרו רק תחת לחץ שאלותי המפורשות.

אם אכן זו תהיה ההתפתחות עלולים הקשרים הפעילים בין שתי המדינות להצטמצם לתקופה ממושכת בעיקר בקשרי המסחר, אשר מהן מפיקה תורכיה כיום תועלת ישירה. אינני חושב שקשרים אלה יושפעו לרעה במידה ניכרת

על ידי שיקולים מדיניים תורכיים. אך בעוד שאיבני רואה בקשרים אלה קוניונקטורה קצרת מועד בלבד, הרי עתידם תלוי בגורמים רבים אשר עליהם אין לגו שליטה, כגון מאזן המסחר התורכי, עם מדינות אחרות, האפשרות של הנהגת משטר צבע בארץ זו, וכדומה. יתר על-כן, אין לזלזל באפשרות שעם התפתחות היחסים המדיניים הערביים-תורכיים ירפעל לחץ ערבי על תורכיה לחפש בארצות-ערב לפחות חלק מן המוצרים שאנו מספקים לה כיום, כגון מלט במצרים.

כבר הבעתי בהזדמנויות שונות את ספקותי בדבר עמדתה העתידה של תורכיה בשאלות א"י באו"ם.

תוצאה חמורה נוספת תהיה שלא זו בלבד שמשך תקופה ממושכת לא תביא תורכיה בחשבון כגורם של לחץ ממשי על מדינות-ערב למען הסדר אתנו - וזה אולי איננו דבר חדש - כי אם למרות רצונה תתרום תורכיה לבידודנו הנוסף.

אני מקווה שאיבני מפריז בחשיבותו של מאמץ מרוכז למנוע השפעה כמתוארת לעיל של ההתקרבות התורכית-ערבית על היחסים אתנו. אני מציע לדון בפעולות הבאות:

1. בבירות הגדולות. יהיה זה פשטני מדי לומר שמקור כל הטוב והרע במחלקת המדינה של ארה"ב. אך כאן מביחים שתורכיה פועלת בעידודה של מחלקת המדינה אם לא בהשראתה, ויש אומרים גם בעידודה של אנגליה. (הניגודים בין שתי מעצמות אלו כאן מתבטאים, לדעת משקיפים, בנסיון ארה"ב לפעול להרחבת האטבה התורכית-פקיסטאנית פשוטו כמשמעו, לעומת נסיון אנגליה להביא להסדרים ~~[illegible]~~ בשותפות תורכיה אבל במסגרות אחרות). על-כן נראה לי שיש מקום להבעת דאגה וביקורת מצד ידידים נכבדים, הן באזני ממשלת ארה"ב והן באזני התורכים, על שהפעילות הצבאית האמריקאית במזה"ת מזיקה לנו לא רק במישרין כי אם גם עשויה להרחיק מאתנו את הידיד האחד באיזור, אשר דוקא בפיתוח יחסיבו אתו היתה ארה"ב צריכה להיות מעוניינת מטעמים כלכליים ואחרים.

הציר הצרפתי כאן אמר לי כי התפתחות העניינים היא למורת-רוח הצרפתים, וזה טבעי כי תורכיה הולכת ודוחקת את מה שנשאר מרגלי צרפת במזה"ת. יש על-כן מקום לטכיסת עצה בפאריס לפעולה משותפת לשם שמירתם האיתנה והגלויה של יחסי תורכיה-ישראל במקום להקריבם על מזבח הידידות הערבית. (הצרפתים רמזו לי כי הם מוכנים לדון בשיתוף פעולה אתנו כאן).

2. באנקרה. כדי להוסיף את המשקל הדרוש יש לדעתי מקום לשיחת לב אל לב של ראש הממשלה עם ציר תורכיה.

אם תדובר גם במתיחות בקורת פומבית יזדמן על התפתחות זו של היחסים, אבקש לא להתעלם גם מן האפשרות שבשלב זה אנו עלולים לשחק ע"י

בקורת כזו לידי התורכים, מאחר שבספק להם בזאת "ראיה" בהם יוכלו להופיע בפני הערבים כצדיקים. כן אין לשכוח את הרגישות והוסר חוש הבקורת הבלתי משוערים של התורכים.

3. בתורכיה. בין השאר יהיה עלינו להגביר את המאמצים – הכרוכים כבר בלאו הכי בקשיים מרובים הנובעים מהעדר דעת-קהל בלתי תלויה חשובה בשאלות מדיניות חוץ – כדי לעורר את התנגדותה של העתונות הגדולה לרפיון ביחסי שתי מדינותנו. דבר זה יהיה כרוך בסדורים ארגוניים.

4. הפרעת תהליך התקרבות התורכית-ערבית, ע"י אמצעים שמר רפאל ומוסדות שונים היו יכולים לחשוב עליהם. זה דורש תבונה רב, וזהירות מיוחדת בביצוע.

אינני מתעלם מן העובדה שהצעות מסוג זה אינן אלא פליאטיבות, וכי מוטב היה לו היו בידינו הצעות אשר יכלו לעורר את ענינה המיוחד של תורכיה. בשלב זה, נדמה לי שהצעות פרטניות של התקשרות הבנתית עם תורכיה אינן מעניינות את התורכים במיוחד, וכי הצעות באלו אין יכולות לשמש רק כבקיעת עמדה בשאלות אסטרטגיות בינלאומיות ואולי לזרוע קצת מבוכה בלב אלה אשר אינם מעונינים לקבלן.

שעלינו להתמיד בלחץ שקט על הממשלה התורכית ולנסות להמשיך ולאצור עובדות בגורה קיימא ביחסי שתי המדינות – זה נראה לי כדבר מובן מאליו.

בברכה,

א. בן-חורין
ממונה זמני

העתק: שר-החוץ
מנכ"ל
מר ג. רפאל
חקר
מר מ. פישר, ניו-יורק

סודי

אנקרה, 14.11.1964
אנ/34/2740

זכרון דברים משיחה עם מר גורדי בירגי,
מנכ"ל משרד-החוץ התורכי - 11.11.64.

השיחה התקיימה לפי בקשתי. מטרתה היתה לברר בדרך רשמית ומוסמכת את משמעות המדיניות הערבית החדשה של תורכיה, ולתבוע את הפיתוח הסדיר של יחסינו גם בעתיד. השיחה נמשכה כשעה וחצי והיתה מורכבת מפתיחתי, מתשובת מר בירגי שנמשכה כשלושת-רבעי שעה, מהערותי לתשובתו וממחליפת דברים לאחר-מכן. לקראת הסוף נאלצנו לקצר יותר משרצינו כי השגריר היוגוסלבי חיכה בחוץ זמן רב.

פתחתי באמרי שממשלתי עקבה בענין רב אחרי היזמה המדינית שגילתה תורכיה בחדשים האחרונים בעניני המזה"ת. הבעתי את הערכתנו על ההבטחות שהגיעונו במישרים ובעקיפים כי תורכיה לא תפתח את קשריה החדשים עם ארצות-ערב על חשבון ידידותה לישראל. ידידות זו יקרה לממשלת ישראל ולציבור הישראלי מראשית קיומנו. בצורה עקבית הראנו במשך השנים כי אנו מארגנו חייבנו רוצים לראות הידוק הולך וגובר של יחסי ידידות אלה, לתועלת שני הצדדים. את ההבטחות שהגיעונו אנו רואים כמייצגות נכונות את מגמותיה הכלליות של תורכיה. דוקא משום כך הייתי רוצה להצביע בחששות על תופעות אחדות העלולות לגרוע, לדעתנו, מהמשמעות המעשית של הבטחות ידידות אלו. ידידות חייבת לעתים לעמוד במבחנים מעשיים, והנה עומדים ותלויים בין שתי המדינות ענינים שונים אשר אולי לא כל אחד מהם ענין חשוב מאד בפני עצמו, אך אי סדור אף אחד מהם במשך תקופה ממושכת אינו יכול שלא להתפרש כבעל משמעות מדינית. כידוע גם יחסי המסחר בינינו, אשר התפתחו כה יפה בשנים שחלפו, עוברים עתה תקופה קשה. אנו יודעים את קשיי היסוד האובייקטיביים של תורכיה שהביאו לידי כך, אך יחד עם זאת קיימת אצל אחדים מאתנו ההרגשה שפה ושם מראה הממשלה התורכית גם בשטח זה רגישות בפני לחץ ערבי. נוסף על כך הרי המלה ידידות אינה מאותן המלים שיש לחוש אותה באזנינו בסתר ולהתעלם ממנה לחלוטין ובמכוון בהצהרות מדיניות חשובות אשר בהן זכו אויבינו לשבחים ולעדוד בלתי רגילים. צירות ישראל באנקרה עשתה כמיטב יכולתה לדווח בצורה האובייקטיבית על התפתחותה של מדיניות תורכית מזרח-תיכונית זו, לראות מניעים כנים של ממשלת תורכיה, ולהביא בחשבון תמיד את ההבטחות על שמירתה המלאה של הידידות התורכית-ישראלית. אך עם בצרף רצון ההתקשרות עם ארצות-ערב, מחיבת ענינים מעשיים והשתיקה הצורמת אזנו על היחסים אתנו, הרי לא יפלא אם ישראל תוהה על משמעותה המעשית של ידידות תורכית זו. זה חל לא רק על ממשלת ישראל ועל דעת-

הציבור הערה, כי אם גם על ידידי המדינה – ואולי גם על אויביה. אנו כופרים בתועלת, לגבי יחסי תורכיה-ערב, של הנסיון להתעלם בפומבי מהיחסים עם ישראל. אולם לכל הפחות ממשלתי מצפה ותובעת פיתוח בלתי רעוש של יחסי שתי המדינות בשטחים שונים, באופן פחות או יותר מקביל ליחסי תורכיה-ערב.

חלקה הראשון של תשובת בירגי הוקדש למשהו ספק התנצלות ספק הסבר על הלחש שבידידות תורכיה לישראל. חלק זה של דבריו לא היה מובן מראש ולא היה בתירוציו כל דבר משכנע. כך, למשל, ביקש להראות שלו בכל הזדמנות היתה תורכיה חוזרת ומדגישה בפומבי את ידידותה כלפי ישראל היו יכולים לחשוב שיש לה מצפון רע. לאחר מכן הגדיר את מדיניותה של תורכיה כדלהלן:

אין כל שנוי לרעה ביחסה של תורכיה לישראל, וההבטחות הידידות כנות ובעינן עומדות. הזכיר שיחת מנדרס-אבן ודברים שנאמרו לבו במשך שנים. ביקש שנשמור על אמוננו בתורכיה ובידידותה, ונראה בזאת את המסגרת לדברים האחרים שעליו לומר, ואל-נא נראה בדבריו הגלויים נימה של ציניות, כי אם נראה בכך את גלוי-הלב שבדברי ידיד אל ידיד, "שהרי אני מרגיש תמיד שבשיחה עם נציג ישראלי אני יכול לדבר בחפשיות".

הסכנה הסובייטית הנה מוחשית מאד באיזור זה. הסכסוך הישראלי-ערבי מהווה כיום מכשול רציני בפני ארגון הגנתו של המזה"ת. קיימת הברירה לדחות הכנות אלו עד ליישוב הסכסוך או להתחיל בהן מיד. לאור הסכנה החמורה החליטה תורכיה להתחיל מיד. ועתה בידיה ברירת משנה: להתקשר אתנו תחילה, או לארגן את ההגנה בראש ובראשונה בעזרת הערבים. הרי עלינו להבין כי בשל אוכלוסייתם הרבה ומרחב שטחיהם חשובים הערבים יותר. זו על-כן החלטת היסוד, ומשמקבלים אותה צריך ללכת עד לקצה ההגיוני. התורכים אינם משחקים משחק כפול ואינם רוצים להוליך את הערבים שולל לשם השגת מטרות אחרות. בעצם הם מחבבים את הערבים ומצטערים על כך שבמשך תקופה כה ממושכת לא הבינו ארצות-ערב את תורכיה. הם שמחים שעתה נפתח סכוי טוב של שיתוף פעולה לצרכי הגנה. ורק להגנה מכוונת הצעותיה של תורכיה. הם משננים לערבים היטב שאין בדעתם כלל וכלל להצטרף לאיזו חזית אנטי-ישראלית. אינם מעלימים כלל מאזני הערבים כי היו רוצים ביישוב הסכסוך עם ישראל, אם כי מוגזם יהיה לומר שחוזרים על נימה זו בכל שיחה ושיחה עם מדינאי ערבי.

על תורכיה להיזהר בפני מכשולים מיותרים בדרך להבשלת ההבנה התורכית-ערבית עד כדי הסכמים איתנים. על-כן, באשר לעניני הגנה, תצטרך ישראל לעמוד לעת-עתה מן הצד, ואולי אף עד ליישוב הסכסוך עם הערבים. כמו-כן, צריכים התורכים להימנע מהצהרות ידידות כלפי ישראל היכולות להתפרש ע"י הערבים כהתגרות בהם. זה היה קורה לו הוזכרה ישראל בנאום הנשיא בפתיחת המג'לס. הוא מסכים אתי בהחלט שאין דומה

אי הזכרת ישראל לאי הזכרת הולנד למשל. וכן יהיו אולי אשר יאמרו כי לא היה זה מן התבונה להרחיק לכת עד כדי כך בהבלטת הערבים, אולם הבלטה זו באה משום כדי להדגיש שהמזה״ת, ובראש בראשונה ארצות-ערב, הם עתה בעיית המדיניות הדחופה ביותר של תורכיה ויעמדו במרכז תשומת-לבה בזמן הקרוב. (דרך אגב, ידוע לי כי בירגי כתב אותו חלק של נאום הנשיא הדן במדיניות-חוץ). אפילו בנות-ברית קרובות מאד של תורכיה לא הוזכרו ואף ארה״ב נזכרת רק כלאחר-יד, כי מוזר היה מאד לו על בת-הברית החשובה ביותר לא היה הנשיא מוצא אף מלה אחת לומר.

נכון הוא שהדרך אשר בה תורכיה בחרה - כלומר של התקשרות עם צד אחד ושל זהירות מיוחדת לא לפגוע ברגשותיו - איננה הדרך האידיאלית. אך אי אפשר לעצום את העינים בפני המציאות, והיא הרגישות והרגשנות המיוחדת של העולם הערבי. הוא יכול להבין שבדעת-הקהל הישראלית עלול להווצר רושם מוזר, אך הרי אל ישראל אפשר לדבר ביתר תבונה מאשר אל ארצות-ערב. אשר לעניינים המעשיים הנמצאים בדיון משה״ח התורכי זה זמן רב, הרי אין ברובם חדש - כגון שאלת העלאת הנציגויות והסכם התרבותי - ועל-כן איננה מתעוררת בעצם בעייה חדשה(שימו לב שלא הכחיש כי יש לאי-סידורם משמעות מדינית).

בתגובתי חלקתי על זהירותם המופרזת פן ידרכו על יבלות ערביות, והבעתי מחדש ספקותי אם זהירות זו תביא תועלת ליחסי תורכיה-ערב. בודאי שאינה עשויה לתרום ליישוב הסכסוך הערבי עם ישראל. אמרתי כי דברי מר בירגי אמנם גלויים וחפשיים אך הם רק מחזקים את התייחסנו. על אף כוונותיה הטובות של תורכיה הרי מוכרחות התקשרויותיה עם ארצות אויבות לנו לפגוע בנו במישרין. הן תפגענה בסופו של חשבון גם בכושר ההגנה של האיזור, כי מי כתורכים יודע כי על אף המרחב של העולם הערבי ואוכלוסייתו הרבה ישראל היא הארץ בעלת כושר ההגנה וכושר התמיכה להגנת אחרים. בקורתנו ודאגתנו הן על-כן מוצדקות. אולם בראש ובראשונה מטרת בקורתי אצלו איננה מטרה שלילית של מתיחת בקורת כי אם מטרה חיובית של חיפוש דרך לפיתוח היחסים ולא רק לשמירת הקיים. הייתי על-כן מבקש לדעת מה אני יכול לדווח בנקודה זו לממשלתי, נוסף על החזרה על ההבטחה הכללית לשמירת הידידות. האם יש טעם כי נמשיך לפעול לחתימת הסכם תרבותי? היש סכוי להעלאת רמת הייצוג? הנחדל לגלות ענין בהידוק קשרים בין הצבאות? מה על נושאים אחרים העשויים להתעורר מדי פעם בפעם?

בירגי השיב שבתור כלל מדיני מעוניינת תורכיה בקידום היחסים בכל השטחים. „זה מעין גב". מתחת לגב יש לבדוק כל ענין בנפרד לפי הצדקתו ותועלתו. כך, למשל, הם לא רק מוכנים כי אם גם מעוניינים בהסכם הסגרה, אך אינם מבינים מדוע ברצוננו לשגר משלחת, שהרי אפשר לסדר ענין זה ע״י חליפת מזכרות ומכתבים. הוא כבר נתן את הסכמתו העקרונית לכריתת הסכם תרבותי והענין נמשך בעיקר מטעמים בירוקרטיים במשרדי ממשלה שונים, אך גם כאן אינם מעוניינים בפעילות ובפרסומת רבתי.

(בקשתיו לבדוק היכן העניין עומד וללחוץ על סיומו המהיר), הוא מקווה שענייני המסחר יסתדרו, ומשלחצתי עליו הבטיח להביע מחדש למעוניינים את העידוד של משה"ח בשטח זה. "ברור שאנו מעוניינים בהידוק הקשרים בין הצבאות" (דברתי על קשרי תעש ואחרים שהצעבו באיגרת רשמית לפני זמן-מה, אחרי הכנה בשיחת מר פישר עם שרי ההגנה והפיתוח), אך הבה נמנע משלחות ופרסומת. אשר להעלאת הצירויות לשגרירויות, יצטרך עניין ישן זה להכות עד שתועליגה הנציגויות התורכיות בארתן מדינות המזה"ת בהן קיימות עדיין צירויות.

מר בירגי סיים בחזרה על הטעמת הידידות היציבה וביקש שלא ניפגע מלחישתה. הוא יכול להבטיחנו כי אין אנו דומים למין אהובה אשר אתה כרגיל הבעל באשתו הערבית בסתר ומכחיש כל קשר אתה בגלוי. "אך אנא אל תדרשו מאתנו יותר מדי".

משעמדנו לקום עוררתי שתי נקודות נוספות. הבעתי כי באיזה הסכם היכול להחתם בעתיד בין תורכיה וארץ ערבית, אל יתחייבו התורכים שלא לכרות אתנו הסכמים דומים. בירגי השיב כי איננו משוכנע כי דרישה כזו תועמד ע"י הערבים בנוסח הסכם, אך לא השיב לעצם העניין. כן שאלתי מה תהיה תוצאת ההסכמים תורכיים-ערביים על מעמדו של החבר הערבי בגוף ביחסיו עם תורכיה. בירגי השיב כי אפיים המדוייק של ההסכמים איננו ידוע עדיין. אולי יהיו אלה הסכמים דו-צדדיים בין תורכיה ומדינה ערבית זו או אחרת, הסכמים הפתוחים להצטרפות מדינות ערביות אחרות. ואולי יהיו אלה כבר מלכתחילה הסכמים רב-צדדיים. בנקודה זו קיימת עדיין חליפת דברים עם מדינות ערביות. אשר למעמד הליגה הערבית, היה רוצה לתת לי תשובה ספק אישית ספק רשמית. התשובה איננה רשמית בגלל הבירורים המתנהלים עדיין (והשתמע מדבריו שהוא יותר מאישית כי יש לו חלק רב בקביעת הקו הרשמי). הוא סבור ששיתוף פעולה צבאי עם החבר הערבי - להבדיל מאיזה מגע מדיני שגרתי - איננו אפשרי כיום כל עוד לא תחול הפיכת יסודות (*a basic reshuffle*) בעקרונות החבר ואמנת מבטחון הקיבוצית.

עד כאן השיחה. להשלמת התמונה רצוני להוסיף כי בירגי ניסה לתת לי ברגע את אשר לא יכול היה לתת בתוכן.

מעניין כי טענה אחת שאנו שומעים בבירות שונות נעדרה כליל מדברי בירגי. לא ניסה לשכנעני כי ההתקשרות עם מדינות-ערב תפעל בפרוצת הזמן לטובתנו ולטובת יישוב הסכסוך, בגלל השפעה המערבית שתגבר בארצות-ערב ואשר בה אפשר יהיה להשתמש, וכו' וכו'. אפשר כי פשוט שכח לומר זאת, ואפשר שהוא יותר מדי פקח כדי להביא שטיעון כזה יעשה רושם עלינו, בשעה שניסה באמת לומר דבריו בגלוי-לב גמור.

בשלב אחד של השיחה אמר בידגי שהוא יודע כי אנו ספקנים לגבי התועלת ההגנתית של התקשרות עם מדינות ערב. נכון שמדינות אלו לא תמלאנה להגנת תורכיה תפקיד כתפקידה של ארה"ב. "פשוט אין לדרוש מאף אחד יותר משהוא מסוגל לתת".

מסקנות והצעות לפעולה במכתב נפרד.

א. בן-חורין
ממונה זמני.

תפוצה: מנהל מע"ר
שר-החוץ
מנכ"ל
מר ג. רפאל
חקר
מר מ. פישר, ניו-יורק

סודי

אנקרה, 14.11.1964
מא/2740/34

זכרון דברים משיחה עם מר נורי בירגי, מנכ"ל משרד-החוץ התורכי - 11.11.64.

השיחה התקיימה לפי בקשתי. מטרתה היתה לברר בדרך רשמית ומוסמכת את משמעות המדיניות הערבית החדשה של תורכיה, ולמנוע את הפיחות המדיני של יחסינו גם בעתיד. השיחה נמשכה כשעה ורבע והיתה מורכבת מפתיחתי, מתשובת מר בירגי שנמשכה כשלושת-רבעי שעה, מהערותי לתשובתו ומחליפת דברים לאחר-מכן. לקראת הסוף נאלצנו לקצר יותר משרצינו כי השגריר האיטלקי חיכה בחוץ זמן רב.

פתחתי באמרי שממשלתי עקבה בעניין רב אחרי היזמה המדינית שגילתה תורכיה בחדשים האחרונים בענייני המזה"ת. הבעתי את הערכתנו על ההבטחות שהגיעונו במישרים ובעקיפים כי תורכיה לא תפתח את קשריה החדשים עם ארצות-ערב על חשבון ידידותה לישראל. ידידות זו יקרה לממשלת ישראל ולציבור הישראלי מראשית קיומנו. בצורה עקבית הדגשנו במשך השנים כי אנו מצדנו היינו רוצים לראות הידוק הולך וגובר של יחסי ידידות אלה, לתועלת שני הצדדים. את ההבטחות שהגיעונו אנו רואים כמייצגות בנאמנות את מטרותיה הכלליות של תורכיה. דוקא משום כך הייתי רוצה להצביע בחפשיות על תופעות אחדות העלולות לגרוע, לדעתנו, מהמשמעות המעשית של הבטחות ידידות אלו. ידידות חייבת לעתים לעמוד במבחנים מעשיים, והנה עומדים ותלויים בין שתי המדינות ענינים שונים אשר אולי לא כל אחד מהם ענין חשוב מאד בפני עצמו, אך אי סדור אף אחד מהם במשך תקופה ממושכת אינו יכול שלא להתפרש כבעל משמעות מדינית. כידוע גם יחסי המסחר בינינו, אשר התפתחו כה יפה בשנים שחלפו, עוברים עתה תקופה קשה. אנו יודעים את קשיי היסוד האובייקטיביים של תורכיה שהביאו לידי כך, אך יחד עם זאת קיימת אצל אחדים מאתנו ההרגשה שמא גילתה הממשלה התורכית גם בשטח זה רגישות בפני לחץ ערבי. נוסף על כך הרי המלה ידידות אינה מאוזן המלים שיש לחוש אותה באזנינו בשתיקה ולהתעלם ממנה לחלוטין ובמכוון בהצהרות מדיניות מסוימות אשר בהן זכו אויבינו לשבחים ולעידוד בלתי רגילים. צירות ישראל באנקרה עשתה כמיטב יכולתה לדווח בצורה האובייקטיבית על התפתחות של מדיניות תורכית מזרח-תיכונית זו, לראות מניעים כנים של ממשלת תורכיה, ולהביא בחשבון תמיד את ההבטחות על שמירת המלאה של הידידות התורכית-ישראלית. אך אם בצד רצון ההתקשרות עם ארצות-ערב, מחייבת ענינים מעשיים והשתיקה הנוגעת על אינטרסים אתנו, הרי לא ייפלא אם ישראל תוהה על משמעותה המעשית של ידידות תורכית זו. זה חל לא רק על ממשלת ישראל ועל דעת-

הציבור הערה, כי אם גם על ידידי המדינה — ואולי גם על אויביה. אבל מכירים בתועלת, לגבי יחסי תורכיה-ערב, של הבטחון להתעלם במוצבי שהיחסים עם ישראל. אולם לכל השאלות ממשלתי מצפה ותובעת פיתוח בלתי רועש של יחסי שתי המדינות בשטחים שונים, באופן שהוא או יותר מקביל ליחסי תורכיה-ערב.

חלקה הראשון של השיחה בידכי הוקדש לפשוט ספק התבצלות מפק הסבר על הלחש שבידידות תורכיה לישראל. חלק זה של דבריו לא היה מוכן מראש ולא היה נהירא כל דבר משכנע. כך, למשל, ביקש להראות שלו בכל הזדמנות היתה תורכיה חוזרת ומדגישה בנועבי את ידידותה כלפי ישראל איך יכולים לחשוב שיש לא מעוין רע. לאחר מכן הגדיר את מדיניותה של תורכיה כדלהלן:

אין כל ספק לדעה ביחסה של תורכיה לישראל, והבטחות הידידות כנות ובעינן עומדות. הזכיר שיחת מנדרס-אבן ודברים שנאמרו לגבי במשך פגישה. ביקש שנשמור על אמונתנו בתורכיה ובידידותה, ונראה בזאת את המסגרת לדברים האמורים שעליו לומר, ואל-נא נראה בדבריו המלוליים ציפה של ציניות, כי אם נראה בכך את גלוי-הלב שבדברי ידיד אל ידיד. „שהרי אני מרגיש תמיד שבשיחה עם נציג ישראלי אני יכול לדבר בחפשיות".

הסכנה הסובייטית הנה מוחשית מאד באיזור זה. הסכסוך הישראלי-ערבי מהווה כיום מכשול רציני בפני ארגון הכנתו של המזה"ת. קיימת הברירה לראות הכנות אלו עד ליישוב הסכסוך או להתחיל כהן מיד. לאור הסכנה המסודרה החליטה תורכיה להתחיל מיד. ועתה ניצבה בפניה ברירה משנה: להתקשר אתנו תחילה, או לארגן את ההגנה כראש ובראשונה בעזרת הערבים. הרי עלינו להבין כי בשל אוכלוסייתם הרבה ומרחב שטחיהם חשובים הערבים יותר. זו על-כן החלטת היסוד, ומשמקבלים אותה צריך ללכת עד לקצה הגבול. התורכים אינם משחקים משחק כפול ואינם רוצים להוליך את הערבים שולל לשם השגת מטרות אחרות. בעצם הם מחבבים את הערבים ומצטערים על כך שבמשך התקופה כה מסולפת לא הבינו ארצות-ערב את תורכיה. הם שמחים שעתה בפתח סכוי טוב של שיתוף פעולה לצרכי הגנה. ורק להגנה מכוונות הצעותיה של תורכיה. הם מסבירים לערבים היטב שאין כוונתם כלל וכלל להצטרף לאיזו חזית אנטי-ישראלית. אינם מעלימים כלל מאזני הערבים כי הם רוצים ביישוב הסכסוך עם ישראל, אם כי טובתם יהיה לדבר שהחזורים על בימה זו בכל שיחה ושיחה עם מדינאי ערבי.

על תורכיה להיזהר בפני מכשולים מיותרים בדרך להבשלת ההגנה התורכית-ערבית עד כדי הסכמים איתנים. על-כן, באשר לענייני הגנה, תצטרך ישראל לעמוד לעת-עתה מן הצד, ואולי אף עד ליישוב הסכסוך עם הערבים. כמו-כן, צריכים התורכים להימנע מהצהרות ידידות כלפי ישראל היכולות להתפרש ע"י הערבים כהתגרות בהם. זו היתה קורה לו הוזכרה ישראל בנאום הנשיא בפתיחת המג"לס. הוא מסכים אתי בהחלט שאין דומה

אי הזכרת ישראל לאי הזכרת הולנד למשל. וכן יהיו אולי אשר יאמרו כי לא היה זה מן התבונה להרחיק לכת עד כדי כך בהבלטת הערבים, אולם הבלטה זו באה פשוט כדי להדגיש שהמזה"ת, ובראש ובראשונה ארצות-ערב, הם עתה בעייה המדינית הדחופה ביותר של תורכיה ויעמדו במרכז תשומת-לבה בזמן הקרוב. (דרך אגב, ידוע לי כי בירגי כתב אותו חלק של נאום הנשיא הדן במדיניות-חוץ). אפילו בנות-ברית קרובות מאד של תורכיה לא הוזכרו ואף ארה"ב נזכרה רק כלאחר-יד, כי ברור היה. שאלו על בת-הברית החשובה ביותר לא היה הנשיא מוצא אף מלה אחת לומר.

נכון הוא שהדרך אשר בה תורכיה בחרה – כלומר של התקשרות עם צד אחד ושל זהירות מיוחדת לא לפגוע ברגשותיו – איננה הדרך האידיאלית. אך אי אפשר לעצום את העינים בפני המציאות, והיא הרגישות והרגשנות המיוחדת של העולם הערבי. הוא יכול להבין שבדעת-הקהל הישראלית עלול להוצר רושם מוזר, אך הרי אל ישראל אפשר לדבר ביתר הבנה מאשר אל ארצות-ערב. אשר לעניינים המעשיים הנמצאים בדיון משה"ח התורכי זה זמן רב, הרי אין ברורם חדש – כגון שאלת העלאת הנציגויות וההסכם התרבותי – ועל-כן איננה מתעוררת בעצם בעייה חדשה (שים לב שלא הכחיש כי יש לאי-סדורים משמעות מדינית).

בתגובתי חלקתי על זהירותם המופרזת פן ידרכו על יבלות ערביות, והבעתי מחדש ספקותי אם זהירות זו תביא תועלת ליחסי תורכיה-ערב. בודאי שאיננה עשויה לתרום ליישוב הסכסוך הערבי עם ישראל. אמרתי כי דברי מר בירגי אמנם בלויים ומעשיים אך הם רק מחזקים את התיזתנו. על אף כוונותיה הטובות של תורכיה הרי מוכרחות התקשרויותיה עם ארצות אויבות לנו לפגוע בנו במישרין. הן הפגיעה בסופו של חשבון גם בכושר ההגנה של האיזור, כי מי כתורכים יודע כי על אף המרחב של העולם הערבי ואוכלוסייתו הרבה ישראל היא הארץ בעלת כושר ההגנה וכושר התמיכה להגנת אחרים. בקורתנו ודאגתנו הן על-כן מוצדקות. אולם בראש ובראשונה מטרת בקורי אצלו איננה מטרה שלילית של מתיחת בקורת כי אם מטרה חיובית של חיפוש דרך לפיתוח היחסים ולא רק לשמירת הקיים. הייתי על-כן מבקש לדעת מה אני יכול לדווח בנקודה זו לממשלתי, נוסף על החזרה על ההבטחה הכללית לשמירת הידידות. האם יש טעם כי נמשיך לפעול לחתימת הסכם תרבותי? היש סכוי להעלאת רמת הייצוג? הכדאי לגלות ענין בהידוק קשרים בין הצבאות? מה על נושאים אחרים העשויים להתעורר מדי פעם בפעם?

בירגי השיב שבתוך כלל מדיני מעוניינת תורכיה בקידום היחסים בכל השטחים. „זה מעין ‚כלל'. מתחת לכך יש לבדוק כל ענין בנפרד לפי הצדקתו ותועלתו. כך, למשל, הם לא רק מוכנים כי אם גם מעוניינים בהסכם התרבות, אך אינם מבינים מדוע הזדרזנו לשגר משלחת, שהרי אפשר לסדר ענין זה ע"י חליפת [illegible] ומכתבים. הוא כבר נתן את הסכמתו העקרונית לעריכת הסכם תרבותי והענין נמשך בעיקר מטעמים בירוקרטיים במשרדי ממשלה שונים. אך גם כאן אינם מעוניינים בפעילות ובפרסומת רבתי.

(בקשתיו לבדוק היכן הענין עומד וללחוץ על סיומו המהיר). הוא מקווה שענייני המסחר יסתדרו, ומשלחצתי עליו הבטיח להביא מחדש לפעולתם את העידוד של משה"ח בנושא זה. "ברור שאנו מעוניינים בהידוק הקשרים בין המדינות" (דברתי על קשרי העם ואמרתי שהצעתי באיגרת רשמית לפני זמן-מה, אחרי הכנה בשיחת מר פישר עם שרי התבנה והתיירות), אך הנה נכנע ממשלתו והדרסות. אשר להעלאת הצירויות לשגרירויות, יצטרך ענין ישן זה לחכות עד שתועלינה הנציגויות הערביות באותן מדינות המוזכ'ת בהן קיימות עדיין צירויות.

מר בירגי סיים באזהרה על הטעמת הידידות היציבה וביקש שלא ניכנע מלאישתה. הוא יכול להבטיחנו כי אין אנו דומים לטין אהובה אשר אתה כדבר הבעל באשתו הערבית בסתר ומכחיש כל קשר אתה בגלוי. "אך אנא אל תדרשו מאתנו יותר מדי".

משעמדנו לקום עוררתי שתי נקודות נוספות. הבעתי כי באיזה הסכם היכול להתהום בעתיד בין תורכיה וארץ ערבית, אל יתחייבו התורכים שלא לכרות אתנו הסכמים דומים. בירגי השיב כי אינו משוכנע כי דרישה כזו תועמד ע"י הערבים בכורתם הסכם, אך לא השיב לעצם הענין. כן שאלתי מה תהיה תוצאת ההסכמים תורכיים-ערביים על מעמדו של החבר הערבי בגוף ביחסיו עם תורכיה. בירגי השיב כי שאיים המודייק של ההסכמים טרם ידוע עדיין. אולי יהיו אלה הסכמים דו-צדדיים בין תורכיה ומדינה ערבית זו או אחרת, הסכמים הפתוחים להצטרפות מדינות ערביות אחרות. ואולי יהיו אלה כבר מלכתחילה הסכמים רב-צדדיים. בנקודה זו קיימת עדיין חליפת דברים עם מדינות ערביות. אשר למעמד הליגה הערבית, היה רוצה לתת לי תשובה ספק אישית ספק רשמית. התשובה אינה רשמית בגלל הבירורים המתנהלים עדיין (והשתמע מדבריו שהיא יותר מאישית כי יש לו חלק רב בקביעת הקו הרשמי). הוא סבור שישתף פעולה צבאי עם החבר הערבי – להבדיל מאיזה מגע שגרתי – אינו אפשרי כיום כל עוד לא תחול הפיכה יסודית (a basic reshuffle) בעקרונות החבר ואמנת הבטחון הקיבוצית.

עד כאן השיחה. להשלמת התמונה רצוני להוסיף כי בירגי ניסה לתת לי בנועם את אשר לא יכול היה לתת כתוכן.

מענין כי טענה אחת שאנו שומעים בבירות שונות נעדרה כליל מדברי בירגי. לא ניסה לשכנעני כי התקשרות עם מדינות-ערב תפעל במרוצת הזמן לטובתנו ולטובת יישוב הסכסוך, בגלל השפעה המערבית שתגבר בארצות-ערב ואשר בה אפשר יהיה להשתמש, וכו' וכו'. אפשר כי משום שבא לומר זאת, ואפשר שהוא יותר מדי פקח כדי להבין שטיעון כזה יעשה רושם עלינו, בשעה שניסה באמת לומר דבריו בגלוי-לב גמור.

בשלב אחד של השיחה אמר בירגי שהוא יודע כי אנו ספקנים לגבי התועלת ההגנתית של התקשרות עם מדינות ערב. נכון שמדינות אלו לא תמלאנה לגבי תורכיה תפקיד כתפקידה של ארה"ב. "משום אין לדרוש מאף אחד יותר משהוא מסוגל לתת".

מסקנות והצעות לפעולה במכתב נפרד.

א. בן-חורין
מסדבא זמני.

הפוצה: מנהל מע'ר
שר-החוץ
מנכ'ל
מר ג. רפאל
חקר
מר מ. פישר, ניו-יורק

הלשכה

יג' בחשון תשט"ו
9 בנובמבר 1954
ים/6/4241

מספר
תיק
הועתק נשלח אל
XI 1954

מר א. גפן, חקר; משרד החוץ, ירושלים
יוחנן מרוז, השגרירות בוושינגטון

<u>הנדון: יחסי תורכיה - ישראל; מכתבך מ/41/53.2 מיום 27.10.54</u>.

אני מודה לך מאד על השגותיך והערותיך למכתבי. אף כי אינני משתכנע מהן במרביתן מרב עשה, דומני, אם אשאיר את המשך הויכוח וההתכתבות לצירות אנקרה באם תראה צורך בעך.

בברכה,

יוחנן מרוז
מזכיר ראשון

<u>העתק:</u> הלשכה
מר ג. רפאל
מע"ר
מאה"ב
הצירות באנקרה
י. שמעוני

מדינת ישראל

שמואל, הנשיא.

מס' 4341/ן

יש חליפות משמעיים בי

ידיעה שליצמן הוא שלון - גוש

לבין מעקב, בעיקר ממולך שטון

ויחסלתי שאינני בפני למרכות –

אושה חיניו הוא יחולמב בקרב מצב,

מני שמעשה את ויטליה בה הוא מכוון,

לכחי המאבק עפודות של [illegible] -

(בקרב נוער עולים - אין בלתי מיצגת)

כל אשמת אלה.

[illegible]

994 ב.ג

ס ו ד י

ירושלים, יב' בחשון תשט"ו
8 בנובמבר 1954

ח/

א ל : ציר ישראל, רומא.

מאת : מנהל מע"ר

הנדון: יחסי ישראל-תורכיה, ישראל-איטליה.

אליאס היקר,

רב תודות לך על מכתביך מס' צר/33 ו-צר/1102 מה-11, 15, 22 ו-25 באוקטובר 1954 ועל זה ששיתפת אותי במחשבותיך בניתוח המעמיק של יחסי ישראל-תורכיה וישראל-איטליה.

אין בדעתי להרחיב כאן את הנושא. אסתפק בכמה הערות בלבד.

א) אפשר להבין טענתך כי יחסיהן כלפי ישראל של תורכיה מזה ואיטליה מזה נראים היום כבעלות אותן התופעות. אך, עובדה היא כי יחסים אלה אינם נובעים ממחשבה פוליטית מקבילה שכן מגמת יחסי תורכיה-ישראל ואיטליה-ישראל אינה אותה המגמה בשני המקרים.

ב) על אף עברה ההסטורי הקרוב ורצונה העז להראות כבעלת אופי ותכונות שונות מאלה של שאר מדינות האיזור, תורכיה היא ארץ מוסלמית. אולם גורם זה לא השפיע על החלטתה להכיר בישראל ולפתח אתה יחסים מדיניים וכלכליים תקינים וזאת על אף אכזבותיהן העמוקות ומאוויהן החריפות של ארצות ערב. קיום היחסים המדיניים עם תורכיה מהווה כשלעצמו חשיבות מיוחדת אם נחשוב כי המדובר הוא במדינה חשובה במזרח התיכון שאין לזלזל בקשריה ההיסטוריים, הגיאוגרפיים, המדיניים והרוחניים עם שכניו.

ג) תורכיה גילתה הבנה וקרבה לבעיותינו ומכירה בנו כמדינה בעלה עמדה וחשיבות בהתפתחות הפוליטית, הכלכלית והסוציאלית של האזור. לעומת זאת, נשארת ישראל בגורם זר במחשבות המדיניות של איטליה שמרכזת לפי שעה את תכניותיה במזרח התיכון סביב ארצות ערב בלבד.

ד) אני מסכים אתך כי יש צורך לפתח את יחסינו עם תורכיה בכל השטחים ועלינו לפעול בצורה מאמצת½ מוחשית וזהירה. ראויות לתשומת לב ארבע הנקודות הנזכרות במכתבך מס' 387 מה- 18 באוקטובר בנדון.

ה) אני בטוח שתסכים אתי אם אומר כי תורכיה גילתה יותר "יוזמה" ויותר רצון טוב כלפינו מאשר איטליה, והיא לא נמנעה מלעשות כן למרות רצונה לשחק תפקיד מרכזי באיזור.

2/..

ו) עתה, הרשה-נא לי לעזוב את הדיאלקטיקה ולגשת לענין מנקודת ראות אמפירית.

(1) לפי דבריו של פרופ' טוסקאנו אל דן אבני "הדיפלומטיה האיטלקית לגבי המזרח התיכון מתרכזת במדיניות של ידידות כלפי ארצות ערב... נכון, כי נחמנו חוזים מסחריים שונים עם ישראל אך חוזים אלה שייכים לנחלה העבר ואינם מסמלים שנוי של מדיניות לטובה או הדוק יחסים. ישראל נשארה גורם זר במחשבה של אותם האנשים המטפלים במזרח התיכון במשרד החוץ האיטלקי ומה שחשוב יותר, ישראל איננה גורם בעל ערך מספיק כדי שהמדיניות לגביה תיעשה בשלבים גבוהים של המשרד. חוסר מדיניות זה משאיר את יחסי איטליה-ישראל בתחום של יחסים פחות או יותר קונסולריים". בתגובה לדבריו של פרופ' טוסקאנו הנך כותב במכתבך מה-11 באוקטובר 1954 כי "אף לי אין לפי שעה הצעה לתיקון המצב באופן יסודי ואני תמים-דעים עם פרופ' טוסקאנו שעלינו לא להיות ברוגז ולהזדיין בסבלנות.."

(2) לעומת זאת, אתה מדגיש במכתבך מה-18 באוקטובר כי "התורכים הם אנשים נבונים וריאליסטים. הם מכירים היטב כי בלי הסדר מניח את הדעת בין ישראל לשכנותיה הערביות לא ישרור שקט במזרח התיכון ולא יקום כל ארגון של הגנה הראוי לשמו בחלק זה של העולם. כן מכירים התורכים היטב את כוח השפעתה ועוצמת תעמולתה של ישראל בארצות האנגלו-סאכסיות ולא אחת ביקשו בעבר הרחוק והקרוב את עזרתנו בשטח זה". על יסוד הכרה תורכית כזו, אתה מציע כי ישראל תפנה אל ממשלת תורכיה ותבקש:

- התחייבות שהברית התורכית-פאקיסטנית לא תיפנה נגד ישראל,
- התחייבות שתורכיה תשתמש בהשפעתה כדי להחיש את ההסדר בין ישראל לשכנותיה הערביות,
- התחייבות לפתוח אתנו מיד בשיחות על עריכת כמה הסכמים: הסכם תרבותי, הסכם ידידות, הסכם אי-התקפה, הסכם להחלפת אינפורמציה בטחונית ועוד.
- העלאת הייצוג מיד בישראל ובאנקרה לדרגת שגרירות.

גישתך ליחסינו עם איטליה שונה לכן מגישתך ליחסינו עם תורכיה. האם עובדה זו איננה מתנגדת להקבלה ההגיונית ביחסי איטליה-ישראל, תורכיה-ישראל אשר מוצאת בטוי במכתבך מה-22 באוקטובר.

ז) מטרת מכתבי מה-17 באוקטובר היתה בעצם לבקש חוות דעתך על הפעולה הכללית שעלינו ליזום על מנת לשבור את המניעים שהביאו לידי הגברת ההסתייגות האיטלקית כלפינו בחודשים האחרונים. קיים צורך במציאת דרכים מתאימות להבטחת יתר התחשבות איטלקית בישראל. אני מקווה כי עם השינויים החדשים במצבת משרד החוץ האיטלקי תינתן אפשרות לפעולה יותר חיובית כלפינו.

ח) ברצוני להביא לפניך שיקול שנראה לי רציני ביותר ואשר עזר
לי לא מעט בשיחותי עם נציגים זרים שונים וביחוד עם ג'ילברט.
טעות היא לחשוב כי יחס חיובי כלפינו מטעם מדינה מסויימת מהווה
גורם שלילי לגבי קשריה עם ארצות ערב. למעשה, בלי ענין בישראל
מטעם מדינה מסויימת מכריח את ארצות ערב לבוא/במענה ובפניות
אשר עשויות לפתוח אפשרויות של השפעה הרבה יותר רחבות מאשר
אדישות או הסתייגות כלפי ישראל. גם ארצות הברית, גם אנגליה, גם
צרפת וגם תורכיה הבינו את זאת ורק איטליה חושבת כי אחדות הערבים
דורשת מדיניות של "זהירות" מוגזמת כלפי ישראל.

ב י ד י ד ו ת,

א. נג'ר

העתק: מנכ"ל

ירושלים, י"א חשון תשט"ו
7 בנובמבר 1954

אל : מע"ד

מאת : המנהל הכללי

ס ו ד י

ב-4 בנובמבר 1954 ערכו נשיא המדינה ורעיתו ארוחת צהרים לכבוד הציר התורכי. היחיד שנכח זולתם היה הח"מ. גב' בן-צבי ואנכי נכנסנו בשיחה עברית ערה, כדי לתת לנשיא את ההזדמנות לשוחח בתורכית עם הציר. ביקשתי את הנשיא להכתיב דו"ח על שיחה זו.

כאשר מר איסטינילי ואנכי הלכנו מבית הנשיא, מסרתי לו כי מר שרת הופתע ואוכזב מהעובדה כי ישראל לא הוזכרה כלל בנאומו האחרון של נשיא תורכיה, בו הקדיש מקום כה רב לפיתוח יחסים הדוקים בין ארצו למדינות ערב. הציר הצטדק בדרך הרגילה, באמרו כי ידידותה של תורכיה לישראל הינה בבחינת בל-תמוט, אולם לא תמיד תצמח תועלת מהזכרתה בקולי קולות בכל הזדמנות. אמרתי לו כי לא זו בלבד שישראל לא הוזכרה, אלא העתונות האמריקנית מיהרה להדגיש עובדה זו. מר איסטינילי הביע את התקווה כי העתונות הישראלית לא תתקיף את תורכיה בשל תקרית זו, מאחר שהתקפה כזו היתה מביאה רק נזק.

ו. איתן

העתק: שר החוץ
תקר
הסברה (עתונות)
צירות ישראל, אנקרה
מר מ. פישר, ניו יורק.

סודי - ביותר

ז' בחשון תשט"ו
3 בנובמבר 1954

מ/16/45   4247

אל : מנהל מע"ר

מאת : מחלקת המחקר

הנדון : יחסי איטליה - ישראל, איטליה - ערב.

מכתביו של מר א. ששון צר/35 מה- 11.10.54
ו- 22.10.54.

להלן סקירה על יחסי איטליה - ישראל, איטליה - ערב, כפי שמסתכמת מהחומר, הסודי והגלוי, הנמצא בידינו.

איטליה איננה חברה באו"ם, ולא נתן לה להביע את יחסה להחלטה על הקמת מדינת ישראל, שנתקבלה ב- 29.11.47, מעל בימת האו"ם.

הקמת המדינה זכתה להד חיובי בעתונות האיטלקית ובקרב חוגים מסוימים. האיטלקים עזרו לנו בימי מלחמת השחרור והממשלה עצמה עין מכל פעם- לותגו באיטליה. אולם מראשית תקופת המדינה עשו האיטלקים מאבגדה בקביעת יחסם אלינו ואל הערבים, ובמכתבו לקונסול האיטלקי בירושלים, כותב שר החוץ האיטלקי הרוזן ספורצה, "כי יש להדגיש במיוחד בפני הערבים את אי-השתתפותה של איטליה בהחלטת האו"ם על החלוקה וחוסר כל אחריות מצד איטליה בקשר לכך".

לא עבר זמן רב, ואיטליה המנוצחת החלה בהתאם למסורתה לחשוב על התפשטותה במזרח התיכון, ובוועידותיה אלו עמדו לקבוע את מגמת יחסיה אלינו ואל הערבים. בעקבות דרישתו של המנסדר היהודי הקונסניסטי פרג'ינה ממשלתו שמכיר בישראל, כתב הקונסול האיטלקי בירושלים לממשלתו: "התפשטותנו מכלכלית במזרח, אשר תתקל בהתחרות ניכרת מצד המדינה היהודית התעשיתית, מחייבת את איטליה לקיים יחסי ידידות ואימון עם ארצות ערב". אולם זה לא מנע מהנציג האיטלקי בקהיר לומר לשר החוץ המצרי כי "הקמת יחידה לאומית יהודית בא"י היא עובדה קיימת, בהתחשב בכך שהיא הוכרה דה-פקטו ודה-יורה ע"י שתי המעצמות הגדולות, ארה"ב וברית המועצות".

ב- 15.10.48, בעת הויכוח בסנט האיטלקי על תקציב משרד החוץ אמר הרוזן ספורצה: "העם האיטלקי שהיה תמיד ידיד לעם הערבים - פרט לתקופה הפאשיסטית - היה תמיד ידיד ליהודים, שלא דחוק מאתנו תהיה להם יהירה לאומית, וידידותנו אליה בטוחה מראש".

הרוזן ספורצה היה רפובליקני, אך לא נחשב לפרו-יהודי. יחד עם זאת בזמן היותו שר החוץ לא היתה דריסת רגל ממשית לאותם האיטלקים אשר המליצו על מדיניות פרו-ערבית גלויה.

./.

הכרתה של איטליה בישראל הושהתה כי הם נמנעו מלעשות כל צעד שלא לפי רוח הבריטים. בתקופה ההיא היתה איטליה תלויה בבריטים בענין המושבות. אך מיד אחרי שצרפת ואנגליה הכירו בישראל, הכירה בה גם איטליה דה-פקטו (ב- 8 לפברואר 1949).

מיד אחרי זה הוחלפו עם איטליה נציגים דיפלומטיים, ולפי הסכם מיוחד - כדוגמת ההסכם עם הבריטים - נתן לנציגי איטליה וישראל מעמד צירים, אף-על-פי שממשלת איטליה הכירה בנו רק דה-פקטו.

עם התפטרותו לציר הראשון של איטליה בישראל, הביע מר אבצילוטי את דעתו בפני חבריו במשרד החוץ האיטלקי כי "במדיניותה לגבי ישראל, צריכה איטליה לעזוב את הקוו של מדיניות מודרכת ע"י הותיקאן" והוא המליץ על חתימת הסכם מסחרי בין שתי המדינות.

בינואר 1950 הכירה איטליה בישראל דה-יורה. באותו חודש נתקבל ברומא ציר החדש של מצרים בכבוד ופאר שלא כמקובל לגבי צירים אחרים. צירותנו ברומא מסרה על הדבר למשה"ח והודיעה על כוונות האיטלקים והמצרים להעלות את נציגויותיהם לדרגת שגרירויות.

באוקטובר 1950 התנהלו שיחות איטלקיות-מצריות על הקמת גוש פוליטי-כלכלי-תרבותי ים-תיכוני-לטיני-ערבי. ברעיון זה טפלו מצד אחד מר אנריקו אונס-בטו, מי שיסד בזמנו את "המרכז למחקר בעיות הים-התיכון", ומצד שני המופתי של ירושלים. מר אונסבטו הצליח לרכוש את השתתפותם של מספר אישים חשובים ובולטים ותמיכתם של כמה תעשיינים וסוחרים המעוניינים בדבר זה למטרותיהם האישיות.

בינואר 1951 בקר עזאם פחה ברומא. הוא נתקבל ע"י הנשיא איינאודי וע"י ראשי משרד החוץ האיטלקי. אם כי דובר בעת בקורו הרבה על חזית נוצרית-מוסלמית, לבקורו לא היה ערך רב. כפי שנתברר, החשובה שבפגישותיו של עזאם ברומא היתה זו עם אנריקו אונסבטו אתו שוחח ארוכות על תכניותיו של האחרון להקמת הגוש הים-תיכוני כדי להדק את יחסי איטליה עם ארצות ערב.

עזאם פחה אשר את תכניות אונסבטו, ומאז האחרון התמסר יותר ויותר לבצוע תכניותיו, ובחודש מאי 1951 הגיש פרוטמוריה לתת-שר דומיניגו להקמת גוף שיפעל למען הדוק יחסי איטליה עם ארצות ערב וקבל מכתב תודה מדו-מיניגו.

בימים 11 - 13 ליוני 1951 התקיים בפלרמו "כנוס בין-לאומי למחקרים ים-תיכוניים". בכנוס זה השתתפו נציגי כל המוסדות האיטלקיים המטפ-לים בבעיות אזור הים-התיכון וכן נציגי מוסדות תרבות מהלבנון, מספרד ומסוריה, והנספחים לתרבות של צרפת, בלגיה, פרס, אפגניסטאן, מצרים, ירדן, לבנון ופ-קיסטאן. בין יושבי ראש הכנוס היו התת-שרים האיטלקיים אנדריאוטי ודומיניגו. בכנוס דובר על ארצות האיסלם ועל הארצות הלטיניות. לא הוזכר דבר על ישראל או על היהודים וחלקם בים-התיכון. הכנוס החליט להקים "אקדמיה ים-תיכונית", אשר מתפקידה יהיה לארגן בעתיד כנוסים דומים בקביעות, ולא רק באיטליה, אלא גם בספרד, במצרים, בצרפת וכו'.

צירות ישראל ברומא קבלה הזמנה להשתתף בפגישה הראשונה של מארגני הקונגרס, אולם לא נענתה להזמנה. המארגנים היו ברובם סיציליאנים מונרכיסטים - ובראשם הנסיך אליאטה, ציר הפרלמנט של המפלגה המונרכיסטית - וצירותנו ראתה בענין זה אמביציה אישית של הנסיך ולא התייחסה ברצינות לענין.

./.

עם יציאתו של ספורצה ממשרד החוץ (דה-גספרי קבל גם את תיק משה"ח) ועם התמנותו של טביאני לתת-שר החוץ, החלה רוח חדשה לנשוב בפלזו-קיג'י, ואנריקו אוגסטר, שהוא חברו האישי של טביאני, נעשה שם פעיל ובעל השפעה גוברת והולכת.

בפגישה בבארי, בספטמבר 1951, עם שר המסחר המצרי, מסר טביאני לאחרון על מדיניות החוץ החדשה של דה-גספרי, שהיא: התקרבות לעולם הערבי. השניים דנו על הדוק הקשרים המסחריים בין שתי המדינות.

לאור התנגדותה של מצרים להצטרף לתכניות האמריקאיות להקמת האזור כל עוד הבריטים לא יצאו, האיטלקים ראו לעצמם הזדמנות להופיע כמתווכים בין מצרים למערב וע"י זה לחזור לזירה הבין-לאומית. האיטלקים טענו בפני האמריקנים שיש לתת למדינות ההבנות מאיזון הערבים ולא השדות במטרות קולוניאליסטיות אימפ ריאליסטיות, שהן תפעלנה למען קירוב הערבים אל המערב, והאמריקנים אסכימו למדיניות הפרו-ערבית של איטליה. ובחודש אוק-טובר 1951 הצהיר דה-גספרי כי "מצבה של מצרים כמנהיגת העולם המוסלמי מקביל למצבה של איטליה בעולם הנוצרי".

באותו זמן התנהלו דיונים במשה"ח שלנו וסוכם כי על ישראל לפתוח במסע לשפור יחסיה עם איטליה, שיכולה לשמש לנו בימי חירום ראש גשר לעולם הברזל". הוחלט להציע לאיטלקים מיד סו"ם על חוזה ידידות, מסחר ונווטות; החלפת בקורים של יחידות צבא, צי ואוויריה; החלפת בקורי משלחות פרלמנטריות; החלפת פרצים באוניברסיטאות; בקורי עתונאים וסופרים; ובקור שר החוץ של ישראל ברומא לשיחות על הענינים האלו.

לציר איטליה בישראל נמסר על רצוננו להדק את הקשרים אולם הציר הזהיר אותנו בדבר הצורך בשמירת האינטרסים האיטלקיים במדינות-ערב.

בתחילת נובמבר 1951 נפגש צירנו באיטליה, מר מ. ישי, עם דה-גספרי ומסר לו על רצוננו להדק את היחסים עם איטליה. דה-גספרי הביע את אהדתו להדוק הקשרים ביניהן והסכים לבקורו של שה"ח ברומא כאורח הממשלה אגב שובו של השר מפריס ארצה.

כך התחילה "הסתערות" של ידידות מצדנו כלפי האיטלקים, אשר לדאבוננו לא זכתה להדדיות. האיטלקים לא היו מוכנים להפגין את ידידותם כלפי ישראל והדגישו בפנינו שיש להם אינטרסים חיוניים בעולם הערבי, וידידות-ראווה עם ישראל הוא דבר מסוכן בשבילם.

בתחילת 1952 הגיעו אלינו ידיעות כי עומד לקום ברומא מרכז איטלו-ערבי, ביזמתו של טביאני ובחסותו של משה"ח האיטלקי. פתיחת המרכז נקבעה ל- 27 במרץ מתוך הנחה שזה יהיה כבר אחרי בקורו של שה"ח הישראלי.

בגלל מחלתו של השר והאחור בבקורו, נדחתה הפתיחה ל- 3 באפריל. בפתיחה היו נוכחים 300 איש, ביניהם נציגי הממשלה והפרלמנט האיטלקי, כל אנשי הסגל הדיפלומטי הערבי והמוסלמי ע"י ממשלת איטליה וע"י הותיקן. בשם הממשלה האיטלקית נאם התת-שר טביאני, אשר הצהיר כי "באמצעות מרכז זה מתכוונת איטליה להדק יותר ויותר את הקשרים התרבותיים והכלכליים עם העולם הערבי".

./.

המרכז, שבראשו עומד אנריקו אינסבטו, ושמו "המרכז האיטלקי ליחסים עם ארצות ערב" הוקם במסגרת "המכון למדעי המזרח", שבראשו עומד הפרופסור צ'יאסקה.

כוונתו של אינסבטו היתה להפוך את המרכז לגוף מייעץ והקובע בכל הנוגע למדיניות האיטלקית לגבי מדינות ערב.

דברי האהדה שהביע נגיב לאיטלקים, עם סילוקו של פארוק, עוררו הד רב בציבור האיטלקי. העתונות האיטלקית נתנה פרסום רחב להצהרותיו של נגיב על הגברת הצבא המצרי ועל התיקונים החברתיים שבכוונתו להנהיג במצרים. באותו פרק זמן כמעט ונפקד לחלוטין מהעתונות האיטלקית שמה של ישראל.

השאיפה לשוב ולחדור למזרח התיכון עם ירידת השפעה הבריטית והרצון להוכיח לאמריקנים שאיטליה מעצמה מקובלת על הערבים ושביכלתה לתווך ביניהם לבין המערב דחפו את האיטלקים לנקוט עמדה פרו-ערבית מובהקת, אם כי העמידו פנים של נוקטי מדיניות ניטרלית ביחסיה לישראל ולארצות ערב.

למצרים היה כדאי המשחק של התקרבות לאיטליה, והנספח הצבאי המצרי הציע לאיטלקים בקורו במצרים של הרמטכ"ל האיטלקי לשפור היחסים בין שתי המדינות. המצרים היו מעונינים בבקור בעל אופי צבאי מוחלט. הפניה המצרית באה לאיטלקים בזמן מתאים. האיטלקים רגזו בתקופה ההיא על אי-תשומת לב מצד המערב לבעיות התוך שלהם (הצהרת דה-גספרי בסנט) ועל אדישות המערב לגבי בעית טריאסט. כן, נפגעו האיטלקים מהשיחות על הסכם תורכי-יווני-יוגוסלבי ועל אי-צירופה של איטליה לפקוד המזרח-תיכוני המתוכנן.

כל זה, נוסף להתפשטות השפעתה של גרמניה במזרח התיכון והתקרבות מועד הבחירות הפוליטיות באיטליה, הביעו את האיטלקים לעשות איזה מעשה אשר לדעתם, ישפיע לשנוי יחס המערב אליהם.

אולם האיטלקים לא היו מעונינים בבקור של הרמטכל שלהם בקהיר בגלל זה שאיטליה חברה בנאטו והרמטכל שלהם הוא חבר ועדת ראשי המטות. לכן הם החליטו לנצל את הפניה המצרית לבקור שיהיה לו אופי מדיני-מסחרי, עם תוספת קלה של צבאיות, ובחודש פברואר 1953 יצאה משלחת לקהיר ובראשה שר ההגנה האיטלקי, מר פצ'יארדי.

מטרות הבקור היו :

1. להעלות את קרנה של איטליה מחדש ולתפוס מקום מכריע בין מעצמות המערב בכלל ובין המעצמות המעונינות באזור הים-התיכון בפרט.

2. להוכיח למזרח שבלי איטליה אי-אפשר לעשות שום דבר במזרח התיכון ועי"ז להביא לצירופה לפקוד המזרח תיכוני.

3. להדק ככל האפשר יותר את קשרי המסחר עם ארצות ערב ולשלוח טכנאים ומומחים איטלקיים לארצות אלו.

חוסר תשומת לב מיוחדת מצד האמריקאים והאנגלים גם לבקור זה הניע את האיטלקים לא להרחיק לכת בהתרפקות בשטח המדיני והדיפלומטי ולהתמסר יותר לפתוח יחסי המסחר כדי למנוע את כבוש שווקי המזרח התיכון ע"י הגרמנים.

./.

ב- 7.3.53 מסר דובר משרד החוץ האיטלקי כי ב- 15 למרץ תתקיים ועידת פלרמו לשותפות ים-תיכונית, בחסות משרד החוץ האיטלקי ובמסגרת הדוק יחסי איטליה עם ארצות הים-התיכון המזרחי. ישראל לא הוזמנה לועידה, כי האיטלקים לא רצו לפוצץ את הכנוס בגלל השתתפותה של ישראל.

הכנוס אורגן ע"י המרכז לשותפות ים-תיכונית שהוקם ע"י משה"ח האיטלקי וכולל ארבעה גופים: האוניברסיטה של פלרמו, האקדמיה הים-תיכונית של פלרמו, השלטון המקומי של סיציליה ותערוכת הלידואנט.

להלכה, באם ישראל היתה בעצית להזמנה ב- 1951 ומשתתפת בכנוס בו נבחרה האקדמיה הים-תיכונית, אז היתה ישראל משתתפת בועידה זו באופן אוטומטי, בתור חברה באקדמיה הים-תיכונית. אולם יש להבין שגם במקרה זה האיטלקים היו מוצאים את הדרך לא להזמין את ישראל.

כל מאמצינו, ברומא ובארץ, לשנות את עמדת האיטלקים לא הועילו. הכנוס התקיים בלעדינו. אולם מר דל-בלצו מנהל המחלקה המדינית של משה"ח האיטלקי הבטיח לצירנו ברומא מר א. ששון, כי יותר לא יקרה כדבר הזה, ושלהבא ישראל תוזמן. הוא גם טען, כי סבירותינו בענין זה באו מאוחר מדי.

אולם תגובתנו החריפה בענין פלרמו עוררה את משרד החוץ האיטלקי למחשבות, והם נסו למצוא משהו לפצותנו. צץ אצלם הרעיון להקים מרכז איטלקי-ישראלי להדוק יחסי התרבות בין שתי המדינות, אשר "יכשיר את הקרקע" לדברי דל-בלצו "להסכמים הדרגתיים בין ישראל לאיטליה". אך האיטל-קים הססו לעשות משהו ביזמתם וחכו שתבוא איזו יזמה מצדנו.

בינתים בקרה במאי 1953 משלחת צבאית מצרית באיטליה ונתקבלה בכבוד רב.

גם המרכז איטלו-ערבי הלך והרחיב את היקף עבודתו, הקים סניפים חדשים במרכזים שונים באיטליה ורכש לו אנשים בעלי שם כדי להעמידם בראשם; התחיל בהוצאת ירחון בשם "לירואנט" בשתי השפות: איטלקית וערבית, ומשה"ח האיטלקי הגיש לו עזרתו המלאה. לדוגמה, משה"ח הקציב לעמכון למדעי המזרח" סכום של 20 מיליון לירטות, בתנאי שהמכון יקציב מזה 14 מיליון למרכז האיטלקי-ערבי.

ביולי 1953, בנאומו בבית הנבחרים, חזר דה-גספרי והדגיש את "הברכה הרבה הצפוחה למדינה מידידותה החזקה עם מדינות ערב".

בינתים גם הוקמה חברה איטלקית מסחרית למזרח, אשר - בחסות הועדה המסובה על יריד בארי - קבלה לידה את תפקיד ארגון המסחר במזרח התיכון, כדי להקל את התפשטות הכלכלית האיטלקית באזור.

אולם גם מצדנו נעשה משהו, וביזמתו ובלפו של מר מאיר, הקונסול הכללי שלנו במילנו, הוקמה לשכת המסחר איטליה-ישראל, אשר קבעה לעצמה במשימה ראשונה את הפצת הרעיון לחתימת הסכם מסחרי בין ישראל לאיטליה.

בספטמבר 1953 התקיים בבארי כנס כלכלי איטלקי-ערבי, ביזמת המרכז האיטלו-ערבי ולשכות מסחר איטלקיות שונות ובחסות משה"ח האיטלקי. השתתפו בכנס נציגים מכל ארצות ערב ודנו על אפשרויות חזוק הקשרים המסחריים. לכנוס הזה נתנה פרסומת רבה, והוקמה ועדה קבועה לחלופים כלכליים בין המדי-נות הערביות לאיטליה.

./.

באוקטובר 1953 נפגש ציר ערבי ברומא עם שר ההגנה האיטלקי מר טביאני (מי שהיה קודם תת-שר החוץ) בקשר לסכסוך ערוץ הירדן. טביאני הבטיח לציר הערבי לפעול בקרב החוגים המדיניים השונים לטובת הערבים. הוא הביע את רצון ממשלת איטליה להדק את קשריה עם הערבים ואמר, כי „איטליה תעשה כמיטב יכלתה לסייע לערבים שישיגו את זכויותיהם הצודקות".

באותו זמן נתן מר דומינדו, תת-שר החוץ, הבטחות לציר ערבי ברומא, כי הצירות האיטלקית בישראל לא תועבר לירושלים.

בראשית דצמבר 1953 הגיע לישראל ציר החדש של איטליה, מר קפומצא, ובידו תדריך של משה"ח האיטלקי, אשר קובע את מסגרת פעולותיו בישראל.

לפי התדריך, צריך הציר האיטלקי בישראל להיות יותר משקיף מאשר פעיל, ועליו לקיים יחסים טובים עם ממשלת ישראל. "מדינת ישראל", נאמר בתדריך „עלולה בעתיד הרחוק להתגבר על הערבים בסכסוך שביניהם; כן, מהוות מדינת ישראל והציונות כבר כיום כוח מדיני במזרח התיכון – ובאמצעות אמריקה גם בעולם".

בתדריך נאמר כ"כ, כי „איטליה תספק את בקשת ישראל לחתימת הסכם מסחרי, אשר מהווה ענין רב בשביל ישראל".

האיטלקים היו שבעים רצון מזה שמצאו פתרון בענין הגשת כתב האמנה: הגשת כתב האמנה בטבריה, והעתק בירושלים.

לאחר בקורו של קפומצא בירושלים, נפגש ציר ערבי ברומא עם מר דומינדו והתריע לפניו, שזה בנגוד להבטחות שנתנו לערבים. הציר הערבי דבר גם נגד הקמת לשכת המסחר ישראל-איטליה. דומינדו הסביר לערבי שללשכה אין כל אופי רשמי ושהיא תכניתה של חוגי מסחר פרטיים. אולם הערבי לא קבל את ההסבר וטען כי היתה האפשרות בידי ממשלת איטליה למנוע את הקמת הלשכה באם היא היתה רוצה בכך.

בדצמבר 1953 בקר ברומא סגן המזכיר הכללי של הליגה הערבית אחמד שוקיירי וקיים פגישות עם ראשי משה"ח, עם ראשי המשרד לסחר חוץ, עם מנהלי בנקים ואנשי ותיקאן. בעת בקורו, התקיימה גם פגישה של כל הנציגים הערביים ברומא והוחלט שלהבא הנציגים הערביים יקיימו פגישות קבועות כדי לתאם את דרכי הפעולה. בעת הפגישות עם שוקיירי הוחלט להגביר את החרם הכלכלי על ישראל ונמסר על כך לאיטלקים.

בפגישותיו עם פיללה, ראש הממשלה ושר החוץ, הציע שוקיירי לעשות מאמצים להקמת גוש ערבי-מזרחי-לטיני, ושאיטליה תהיה מנהיגת הגוש. שוקיירי הזכיר לפיללה את דבריו בבית-הנבחרים כי "יחסי איטליה וערב אינם יכולים להיות טובים יותר מאשר עתה", התריע בפני העברת הצירות האיטלקית לירושלים והבטיח את תמיכתם הנלהבת של כל הארצות הערביות לקבלת איטליה לאו"ם.

משיחות שוקיירי ברומא בולט החשש הערבי של שנוי ביחסי איטליה לגבי ישראל עם עלותו של פיללה לשלטון.

נכון הוא, שגם אצלנו נתקבל רושם כאילו פיללה מנסה לנקוט במדיניות חדשה לגבי בעיות המזרח התיכון וכאילו בפלצו קיג'י נוצרה נטיה של התקרבות לישראל.

./.

בסוף דצמבר 1953 הגיעה צירותנו ברומא לפשרה עם האיטלקים בבעיית הרכוש והליפטים, אשר הועברה לאשורו של האוצר. חלה גם תזוזה בענין חתימת ההסכם המסחרי. בבית הנבחרים אמר פיללה כי "לאיטליה יחסים טובים עם ישראל".

אולם ההטיה החדשה לא הספיקה להכנס לשלב של מדיניות ברורה, ועם עזיבתו של פיללה חלפה ההטיה הזאת, מבלי שחל כל שנוי בעל משקל במדיניות הפרו-ערבית של האיטלקים.

אשר למשבר המצרי בתעלת סואץ ובמפרץ עקבה, היתה עמדתה של איטליה חיובית לגבי ישראל. משה"ח האיטלקי נתן הוראות לנציגיו בלונדון, ושינגטון, פריס, קהיר וע"י האו"ם להביע בכל האמצעים שברשותם את תמיכת איטליה בשייט החפשי בתעלה לכל המדינות ללא כל תנאי והסתייגות וכן לתמוך בדרישת ישראל למעבר חפשי במפרץ אילת. אין ספק שבענינים אלה חרגה עמדת איטליה ממסגרת יחסיה עם ישראל וארצות ערב.

בעת שנעשו הכנות לחתימת ההסכם המסחרי עם ישראל בקרה באיטליה משלחת מסחרית מצרית ונעשו הכנות לועידת פלרמו של שנת 1954 בלי שיתופה של ישראל, על אף הבטחות מר דל-בלצו בשנה שעברה. הכנוס נקבע לחודש מאי.

בתחילת פברואר 1954 התכנסו ברומא נציגי כל המדינות שהשתתפו בועידת פלרמו במרץ והקימו - בהתאם להחלטות הועידה - את המזכירות הקבועה. ההזמנות לישיבת ה- 8 בפברואר נשלחו ע"י משה"ח האיטלקי. ישראל לא הוזמנה, כדי לא לפוצץ את הכנוס. כל מדינה חדשה שרצתה להתקבל לארגון צריכה היתה להגיש בקשה למזכירות. מר דל-בלצו הסביר לצירנו ברומא, שלאור הרכב המזכירות, אין כל סכויים שישראל תתקבל.

באותם הימים התקיימה בצירות הלבנונית ברומא מסיבה בהשתתפות ראשי משרד החוץ ונציגים ערביים, ובה הוענקו שני אותות כבוד לבנוניים: אחד למר סרינבטה ממנהלי יריד בארי, על "עבודתו הנאמנה בהדוק הקשרים המסח-ריים בין איטליה לבין ארצות ערב", והשני למר לו-רדסו, פקיד משה"ח האיטלקי "על שיתופו הנאמן להדוק הקשרים התרבותיים, החברתיים והפוליטיים בין איטליה לארצות ערב".

כן, הצהיר דובר השגרירות האיטלקית בקהיר: "אשר ליחסי איטליה עם ישראל, הרי הם יחסים רגילים בין שתי המדינות, הם מושתתים על בסיס העובדה הקיימת. איטליה סרבה להיענות לבקשת ישראל בנוגע להעברת משרד החוץ שלה ועמדה על דעתה שצירה בישראל לא יגיש את כתב האמנתו בירושלים. הציר התעכב באיטליה ארבעה חדשים עד אשר נכנעה ישראל להשקפת איטליה ההולמת את השקפת הערבים ואת החלטת האו"ם".

ב- 6.3.54 נחתם ההסכם המסחרי בין ישראל לאיטליה, שהמטפל בו במשך 5 שנים.

אולם באותם הימים סרב משה"ח האיטלקי לתת את הסכמתו להכנסת חמשה קצינים ישראליים למוסדות ההדרכה של הצי האיטלקי, אם כי ראש המטה של הצי האיטלקי נתן בזמנו את הסכמתו לבקשתנו. בשיחות שהיו לצירנו ברומא עם מר דל-בלצו, טען האחרון כי "האיטלקים רוצים מאד לעזור לנו בענין זה, אלא שהמצב המתוח בעולם הערבי והיחסים הרעים בינינו לבין הערבים אינם מעודדים לעשות זאת עתה". לנספח הצבאי שלנו ברומא נאמר שמשה"ח האיטלקי מעונין לדחות את הענין למספר חדשים לרגל הלחץ הערבי החזק ומתוך חשש שמא הסכמתם תתפרש ע"י הערבים כאילו איטליה תורמת במתכוון לחיזוקו של צ.ה.ל.

במאי 1954 בקר ברומא המזכיר הכללי של הליגה הערבית, עבד אל-חולק חסונא, באורח הממשלה. בשיחה שהיתה לחסונא עם תת-שר החוץ בנבנוטי, ציין הראשון כי הפתרון היחידי לבעיית א"י הוא להשליך את היהודים הימה. לדבריו, שאיפות ההתפשטות היהודית יוליכו לקראת מלחמה שסבבו הערבים יצאו כמנצחים. חסונא הטעים כי לערבים יש טענות לאיטלקים במה שנוגע מיחסיהם עם ישראל ושאל את בנבנוטי מה בדבר בתוך היחסים הדיפלומאטיים בין איטליה לישראל; דבר זה ישמש, לדעתו, אות לרצון הטוב של איטליה כלפי הערבים.

בנבנוטי השיב כי ממשלתו רואה את ישראל כעובדה קיימת שיש להתחשב בה והוסיף: "אם כי היחסים בין שתי המדינות רשמיים בלבד, אין כל מקום לשאלת בתוך היחסים בין איטליה לבין ישראל".

בתחילת יוני 1954, מסר ראיף אבו אל-למע, העוזר למזכ"ל הליגה הערבית, במסיבת עתונאים בקהיר, כי מחרם על ישראל בכל מיני ועידות איזוריות הדלק וסוכר, הוא העלה על גם את העובדה שגם איטליה נענתה לדרישת הערבים ונמנעה מלהזמין את ישראל לוועידת פלרמו שנתקיימה בחודש מאי בשביל ארצות הים-התיכון, ושבה יוצגו כל 8 מדינות הליגה.

לא ממשלת פנפני ולא ממשלת שלבה הכניסו שנוי כל שהוא במדיניות האיטלקית לגבי המזרח התיכון. שר החוץ פיצ'וני הצהיר, שהממשלה תמשיך במדיניותה הידידותית כלפי ארצות ערב. נאומו של פיצ'וני זכה לתגובות חיוביות ביותר מצד הנציגים הערביים ברומא.

בתחילת חודש אוקטובר היתה למר דן אבני שיחה עם פרופסור טוסקאנו, מנהל מחלקת המחקר של משה"ח האיטלקי, והאחרון אמר בין היתר, כי כל הדיפלומאטיה האיטלקית מתרכזת במדיניות של ידידות כלפי ארצות ערב, ושישראל נשארת גורם זר במחשבה של האנשים המטפלים במזה"ת במשה"ח האיטלקי, לדבריו, ישראל איננה גורם בעל ערך מספיק כדי שהמדיניות תיעשה לגביה בשלבים גבוהים של המסדר, ושיחסי ישראל-איטליה נשארו בתחום של יחסים פחות או יותר קונסולריים. מצב זה, לדבריו, הניע את ציר איטליה בישראל לבקש את העברתו למקום בו הוא יוכל לפעול ביתר יעילות.

באמצע אוקטובר ש"ז הגיעה לאיטליה משלחת צבאית מצרית מורכבת מ-[illegible] קצינים, לבקור במחנות הצבא האיטלקי ומתקניו.

ב- 17.10.64 התכנסה ברומא ועידה לטיבית עולמית בהשתתפות נציגים ממערב אירופה ואמריקה הלטינית והחליטה על שיתוף פעולה עם עמי האיסלאם הערביים.

בנאומו בבית הנבחרים האיטלקי, גם שר החוץ החדש של איטליה, מר פרטיני לא מנה את ישראל בין המדינות באזור שאתן מתכוונת איטליה להגביר את קשריה.

בתחילת חודש זה תצא משלחת כלכלית איטלקית לארצות ערב במטרה להדק את הקשרים הכלכליים בין איטליה לארצות ערב וכדי להשיג הסכמים שיאפשרו השקעות הון איטלקי לפתוח תעשיות בארצות ערב. בראש המשלחת יעמוד פרופסור ודובטו, ציר בית-הנבחרים וחבר המפלגה הדמו-נוצרית. המשלחת תבקר בדמשק, ברבת עמון, בבגדאד, בג'דה, בקהיר ובטריפולי. במשלחת נציגים של ענפים שונים של הכלכלה האיטלקית, נציגי משה"ח האיטלקי ונציגי המרכז האיטלקי-ערבי.

ממשלת איטליה הזמינה את נשיא הלבנון לבקר באיטליה בסוף נובמבר והציעה לשגר את תת-שר החוץ ללבנון כדי להזמין את הנשיא רשמית.

לפי דברי [illegible] מיום [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] מיום 2.11.64 [illegible] [illegible] [illegible]

לפי מאמר שנכתב ע"י אוביק מרשיאן שהופץ ע"י "פביקס בידספיצר סרבים", שהיא מוכנות ידיעות שהוקמה ע"י "ידידי המזרח התיכון", האיטלקים יערכו בחודש הבא במצרים יריד נודד על גלגלים. לפי דברי "אנסא", מוכנות הידיעות האיטלקית, 20 בלי רכב יובילו סחורות איטלקיות בערים ובכפרים של מצרים במשך 100 יום. אח"כ יסעו ללבנון, לסוריה ולירדן.

לאחרונה גם הגיעונו ידיעות כי ראשי המרכז לשותפות ים-תיכונית עושים מאמצים להפוך את המוסד הזה לגוף פוליטי מובהק, שייעץ לחברים בארגון הזה את הקו הפוליטי שעליהם לנקוט בכל מעי בעידת מדיניות, ושומר להפוך את המוסד לגוף שיתאם את מדיניות החוץ של המשתתפים בו.

ס כ ו ם :

מאז אוקטובר 1961 מקדישה ישראל תשומת לב מיוחדת ליחסיה עם איטליה ועושה רבות לשיפור יחסינו אתה. עדיין ישראל נמצאת במצב של מדינה המבקשת את ידידותה של איטליה.

איטליה מעוניינת לקיים עם ישראל יחסים תקינים; אולם נמנעת מכל צעד הפגנתי שעלול להרגיז את הערבים.

איטליה רואה בישראל עובדה קיימת שיש להתחשב בה, וכוח מדיני, אשר מאחוריו עומדות התנועה הציונית העולמית ואמריקה.

לא חל כל שנוי יסודי במדיניות האיטלקית לגבי ישראל וארצות ערב מאז הקמת המדינה. הגורם העיקרי הקובע במדיניות האיטלקית לגבי המזרח התיכון הוא המסורת האיטלקית לראות את אזור המזרח הקרוב כאיזור להתפשטותה המדינית והכלכלית, ורצונה לרכוש לעצמה מחדש את המעמד שהיה לה באיזור זה לפני מלחמת העולם האחרונה.

העובדה שאיטליה וישראל אינן משלימות זו את זו מבחינה כלכלית, האפשרויות הרבות לחדירה איטלקית לארצות ערב, הרצון למנוע את כבוש השווקים האלה ע"י הגרמנים וקיום מושבה איטלקית נכבדת במצרים - מובילים את איטליה להדוק יחסיה עם הערבים ומשפיעים עליה לקבוע את יחסיה עם ישראל מתוך חשבון ודאגה קודם כל לאינטרסים שלה בעולם הערבי.

ספק רב, אם יש לייחס חשיבות רבה לענין "האישים שמנהלים את משה"ח האיטלקי" ולחשוב שעם החלפתם יחול שנוי לטובה במדיניות האיטלקית לגבי ישראל.

אין להניח שאיטליה תחליט אי-פעם על נתוק היחסים עם ישראל, אולם אין גם להניח שהיא תזנח בעתיד הקרוב את מדיניותה הפרו-ערבית.

באם כזאת היתה המדיניות של האיטלקים בזמן שהם הניחו כי "באמצעות אפריקה הופכת ישראל לכוח מדיני בעולם", אין להניח שהמדיניות החדשה של הסטייט-דפרטמנט לגבינו תשפיע על איטליה לשנוי מדיניותה לטובתנו.

ב ב ר כ ה

א. גפן

מג/שמ.

העתקים: מנכ"ל, מר ג. רפאל, הציר ברומא
ממ"ח.

כ מ ו ס

ל' בתשרי תשכ"ה
27 באוקטובר 1964

41/53.2/ט

4241/

אל : מר יוחנן מרוז, מזכיר ראשון, השגרירות בוואשינגטון

מאת : מחלקת המחקר

הנדון : יחסי תורכיה - ישראל.

מכתבך יט/9/10/64 מיום 18.10.64

מאשר בתודה קבלת מכתבך, ולהלן הערותי :

לא הזכרתי בסקירה את הישגינו לגבי התורכים לא מפני שאינני מכיר בהם, אלא מפני שלא היה זה מטרת הסקירה להעריך את עבודת המשרד או עבודת צירותנו באנקרה. כן לא היתה המטרה להגדיר מהותה של ידידות בכלל ולהדביק לתורכיה תואר ידידות זה או אחר. מטרת הסקירה היתה להביא עובדות בלבד ולהוציא מהן את המסקנות הנראות.

בנוגע התנגדותה של תורכיה להעברת משרד החוץ לירושלים, דעתי לגופו של הענין ללא כל התחשבות בקוו של יתר המדינות המערביות, לצורך המסקנה זה גם לא חשוב. באם אנו נגשים לסכם לעצמנו מהו היחס של מדינה מסוימת לישראל, עלינו לסכם זאת לאור היחסים העובדתיים בינינו לבין אותה ארץ ולא לאור יחס יותר טוב או גרוע מצד מדינות אחרות.

גם אם נקבל את דבריך, שאין לנו אף ידיד בעולם, ידיד במלוא מובן המלה, הרי גם אז נטעה טעות יסודית, אם נקרא בשם "ידידות יקרה", כדבריך, לרצונה של תורכיה ביחסים תקינים וטובים אתנו, מפני שיחסן של שתי המדינות האנגלו-סכסיות אלינו גורע מיחסה של תורכיה.

לא הוזכר בסקירה דבר אשר אפשר היה לפרש כחוסר הערכת העמדה התורכית, אולם לא ראיתי מקום להשלות את עצמנו בזה.

לדעתי, הערותיך באות לאשר את ההגדרה בסקירה, כי "תורכיה כיום מעוניינת בעצם קיומה של מדינת ישראל, בקיום היחסים התקינים אתה ובפתוח הקשרים הכלכ-ליים אתה, אולם תוך הנמנעות מצעדים הפגנתיים העלולים להרגיז את הערבים".

לא היתה בסקירה כל נעימה של פסימיות לגבי יחסינו עם תורכיה בעבר או בהווה. הובעה רק הדעה שעלינו להיות מוכנים לרפיון ביחסים אלה לאור המצב הפוליטי הבין-לאומי ולאור מדיניות הסטייט-דיפרטמנט לגבינו.

באם לא הזכרתי בסקירה מספר עובדות שהייתי צריך להזכיר קרה רק מפני שעובדות אלה לא היו לפני בעת כתיבת הסקירה. לא היתה לכך כל סבה אחרת.

./.

אשר לעובדות שאתה מזכיר במיוחד, הרי ענין הצבעות תורכיה במועצת הבטחון על מעבר אורפשי בסראץ וחדוש עבודות ערוץ הירדן נכלל במאמר בסקירה: "לעמדתה של תורכיה במועצת הבטחון בסכסוכי ישראל-ערב היו שלש מטרות: קירוב העולם הערבי אל מחנה המערב, הבטחת האזור, העלאת קרנה של תורכיה בעיני המערב נוכח חשיבות מעמדה במזה"ת. אולם לא נראו כל סימנים שתורכיה מוכנה היתה לזנוח את ידידות ישראל, כדי להשיג מטרות אלו".

מסכים אתי, שהצבעות תורכיה בענין השייט החפשי וחדוש העבודות ארבו מסגרת יחסיה עם ישראל וערב מחד גיסא, ומאידך גיסא מרכיחות שהיא לא היתה מוכנה לזנוח לגמרי את ידידות ישראל.

הזכרתי באופן מיוחד את הצבעות תורכיה מהצבעה במועצת הבטחון בענין מסר"ם הישיר, כי הצבעה זו היתה קשורה עם המאמר במאמרו של סופר אל-אהראם לאחר שיחתו עם מר קופ־דולו. אבל ראיתי בראיון זה עובדה שעלינו לזכור אותה, אם גם אתה חושב שזה היה בבחינת בדותה מוחלטת.

עלול לקרות, כי ביום מן הימים קופ דולו יאשר את דברי העתונאי המצרי, כשם שמר מנדרס בא עתה - בעת בקורו של בורי סעיד בתורכיה - לאשר את דברי מדחמד עלי בקהיר, בדרכו מתורכיה לקראצ'י, כי "תורכיה לא תנהג לעולם מדיניות הנוגדת את האינטרסים הערביים". ונורי סעיד הודה למר מנדרס על המגמה החדשה ביחסיה עם הערביים" (דפ אע, 20.10.64).

לא ראיתי צורך מיוחד להזכיר את הצהרות הידידות והבטחות התורכים לנציגינו הדיפלומטיים, כי הן עלולות לפעמים להטעות.

חשבתי כהכרחי להביא את דברי התורכים לערבים, כגון שיחת הנשיא עם הציר העיראקי וכו', כי מדברים אלו אנו עומדים בצורה יותר ברורה ובלתי משלה על כוונותיה האמתיות של תורכיה.

אינני חושב שהיה מקום להזכיר בסקירה באופן מיוחד את פנייתה של תורכיה אלינו שנסייע בידה לקבל הלוואה מארה"ב - לאור ממקבתנו העקרונית שתורכיה דיאליסטית ומעוניינת ביום בעצם קיומה של מדינת ישראל ובטפוח קשריה אתה.

לא ציינתי כל שלילה בשיחת הנשיא והציר העיראקי, כפי שבדמה לך. הבאתי את תוכן השיחה הנ"ל לשם הוכחה כי תורכיה מעוניינת ביחסים המסחריים עם ישראל ולכן לא נכנעו ללחץ הערבים לבטל את הקשרים האלה אתנו. לכן לא מובן לי במה יש סתירה בפירוש שנינו בדתניים לשיחה זו.

כמוך, כן אני אופטימי לעתיד קשרי שתי המדינות. אולם אסור שאופטימיות זו תשלה אותנו והמנע מאתנו לראות את הדברים - בטוב וברע - באמיתותם.

מטרת סקירות מחלקת המחקר, כידוע לך, לתת תמונה המשקפת את המצב המציאותי, והעדות הבוליבר בנציגויות מתקבלות בברכה ומסייעות לנו בהשגת מטרה זו.

ב ב ר כ ה

[signature]

א. גפן

אבג/שפ.

העתקים: למנכ"ל, מר ג. רפאל, סע'ר, מאה"ב,
הציר באנקרה, הציר בוואשינגטון,
מר י. שמעוני, ממ"ח.

רומא, כ"ב בתשרי, תשט"ו
20 באוקטובר, 1954

צר/ 387

סודי
=====

אל : מר א. גפן, מחלקת המחקר, הקריה

מאת : ציר ישראל, רומא

הנדון: "יחסי ישראל-תורכיה"

בעיון רב קראתי את העתק מכתבך, מספר 272/ח/22 מיום 4.10.1954 אל יועץ שגרירותנו בוואשינגטון, מר י. שמעוני על יחסי ישראל-תורכיה. לא זו בלבד שאין לי מה להעיר על העובדות וההבחנות, אלא גם תמים-דעים אני אתך ביחס לסיכום שמשקף, לדעתי, את המצב בשעה זו בצורה קרובה מאד למציאות ודורש מאת ראשי המשרד שלנו עיון רציני, דיון רציני ופעולה מאומצת ודחופה כדי להשתדל לשנות את פני הדברים בטרם שיהיה מאוחר מדי. חתימת ההסכם האנגלו-מצרי על פינוי התעלה, הפרדה נורי אל-סעיד על כוונות ארצו להצטרף לברית התורכית-פאקיסטאנית בעת הצורך, פתרון בעיית טריסט, אישור בית-הנבחרים המצרי את החלטת ועידת לונדון, חלופת נציגים דיפלומטיים בין תורכיה למצרים ועוד כמה דברים חיוביים אחרים בעיני המערב - כל אלה עשויים, לפי עניות דעתי, להרגיע את מחלקת-המדינה והפורין-אופיס ביחס למצב הדברים ומהלכם במערב ולהגביר את התענינותם במזרח-התיכון. במצב כזה תיראה תורכיה את עצמה, ובצדק, כראש הגשר אל המזרח הזה ותכנס לפיכך עוד יותר ולהתקרב עוד יותר אל הערבים, באם לא נכנס בכל כוחנו לעצור בעדה.

ב-18 לח.ז. כתבתי באריכות על כך למע"ר.

בברכה,

א. ששון

העתק: המנהל הכללי, הקריה
מנהל מע"ר, הקריה
מר ג. רפאל, הקריה
צירות ישראל, אנקרה

ס ו ד י

ירושלים, א' בחשון תשט"ו
28 באוקטובר 1954

מ/

א ל : א. בן-חורין, צירות ישראל, אנקרה

מאת : מנהל מע"ד

בן-חורין היקר,

קראתי בעיון מכתבך מס' אנ/34/2672 מה-18 באוקטובר 1954.

אני מבין יפה כי בעוד שאתה עד בתורכיה להתרוצצות דיפלומטית גדולה למדי, הנך מרגיש הצורך הטבעי לברר את השפעת העניינים האלה על מצבנו וזאת בדמה הגבוהה ביותר. מכאן מחשבתך לבקש ראיון אצל שר החוץ התורכי. הרשה לי כמה הערות.

עלי להגיד כי לא מקובל הדבר כי מיופה כוח זמני יבקש ראיון אצל שר החוץ, אלא במקרים מאד בודדים ודחופים ולשם מסירת הודעות מיוחדות מממשלתו. אחרת בקשת הפגישה לא תהיה מובנת. מצב כזה אינו קיים לפי שעה ולכן תצטרך להסתפק בשיחות במשרד החוץ עם הפקידים הגבוהים שאתה עומד בקשר אתם.

אנו עדים בתורכיה לתהליך מדיני אשר תוצאותיו אינן ברורות. יתכן מאד כי התמונה אינה גם ברורה לתורכים עצמם. תורכיה נכנסת בכל מיני התחייבויות או מסגרות ביטחוניות אשר תוצאותיהן בחלקן מוחשיות ובחלקן עשויות להשאר רק דברים פורמליים. יש לעקוב אחרי ההתפתחות הזאת ולנסות לפרשה וגם לשקול מה תהיינה התוצאות המוחשיות של תהליך כזה. הצורך לברור בודאי קיים אולם מוטב לך לפי שעה לבדוק טיב יחסינו אתם דרך הטיפול בבעיות מוחשיות. היחסים המסחריים שלנו אתם עוברים דרך משבר אשר נובע בעיקר מהמצב הכללי של תורכיה. צורת הטיפול במצב זה תתן לנו מידה מוחשית מגישת התורכים ליחסיהם עם ישראל. לפי דברי ברטוד, התורכים מגלים יחס חיובי והוא לא הרגיש כל נטיה להפליה לרעתנו, אלא להיפך. התורכים יודעים היטב על דאגותינו ויש לדאוג יותר להסברה שוטפת גם במשרד החוץ, גם בעתונות וגם בקרב כל האישים המוכרים לנו בתורכיה, יותר מאשר לשיחה מיועדת לסיכום מדיני. אנו שוקלים גם אם לעורר כעת בעית העלאת הצירויות לשגרירויות.

פרט לבעיות המסחריות נושאים אשר עומדים על הפרק הם המלודה שאנו שמים להשיג לטובת תורכיה באו"ם ובעית קפריסין. לדאבוני לא קבלתי כל פרטים על פעילותנו בענין הראשון באו"ם. אני מניח כי עד גמר הבחירות לא נדע הרבה על פעולה בשטח זה.

בענין קפריסין, ראיתי שבנאומו במליאת העצרת ישים אבן הדגיש על הזכות להגדרה עצמית של כל חלקי האוכלוסיה בקפריסין ונתתי לאיסטנג'ילי פירוש פרו-תורכי של עמדתנו בענין. דברים אלה הובהרו גם לפישר וגם לך ויש להמשיך לנצל הדבר.

אני מצטער כי לא יכולתי להגיב בחיוב להצעתך לפגישה בינך לבין השר אולם תשובתי מבוססת על שיקול קר. מכל מקום הצטיידתי בדעת החברים במשרד ותגובתם ללא יוצא מן הכלל זהה עם דעתי.

א. נצ"ד

כמוס
דחוף

אנקרה, 18.10.1954
אנ/34/2672

משרד החוץ

אל : מנהל מע"ר
מאת: המטרנה על צירות ישראל, אנקרה.

המאורעות המדיניים שהתרחשו בסוף הקיץ באנקרה מהווים התפתחות חשובה במדיניותה המזרח-תיכונית של תורכיה. אמנם דיווחתי בשיטת ידיעתי על משמעות מאורעות אלה (כנס הצירים, ביקור חוסיין, חליפת המכתבים בין נאצר למנדרס, ביקור נורי סעיד וכו'), אולי פרט לחסר בו לוקות בלי ספק ידיעותינו, הרי לא הושמעה באזנינו עד כה כל הצהרה פרינית מוסמכת מפי הממשלה התורכית על משמעות הדברים עבורנו. שלא מעמדם נאמר לנו שהיחסים עם ישראל לא יופרעו כתוצאה מהתקרבות התורכית לערבים (דברי אראלפ לי בידלי, מיד אחרי כנס הצירים; הצהרתו של איסטינילי באזני בעת ביקור הפרידה שלו כצירות; חזרתו על אותם הדברים באזניך משרבר ארצה). אולם לכל הדברים האלה היה אפי כללי מדי, אף אם נביא שהם נאמרו בכל הסמכות הדרושה. מה פירוש המלים „ידידות לישראל"? במה מתבטאת הידידות? האם ביחסי מסחר בלבד? מה בדבר העניינים הרבים שהצענו להידוק היחסים, כגון אמנה תרבותית, הידוק בשטח הצבאי, העלאת רמת הייצוג וכו'? בלי כל אלה, הרי היחסים אתנו דורכים במקום, לכל היותר, בעוד שהיחסים עם הערבים מתהדקים והולכים. ויותר חשוב מזה – איך לראות „ידידות" זו לאור שמועות על התקשרויות צבאיות אפשריות עם אויבינו, התקשרויות שאין בהן תועלת לכשלעצמן, ויחד עם זאת טובעות כנו קשות?

משמע? נדמה לי שלשם בירור יסודי יותר של היחסים ושל כוונות תורכיה בשטח תכנת האזור, מן הראוי לבקש בהקדם פגישה במישור גבוה יותר. אביא לך מיד שאינני טש במיוחד לקראת שיחה כזו עם שר-החוץ התורכי (ואין טעם רב לנהלה עם אחר), אולם אבקש לראותו אם תורונני לעשות כן.

בשיחה כזו אשר לקראתה יהיה צורך להגיש תזכיר הסכיל ראשי הפרקים של הנושאים שאעורר, בדעתי לומר שממשלתי שמחה לשמוע מפי איסטינילי כי לא ייפגעו היחסים. הממשלה היתה שמחה לקבל דברים קצת מפורטים יותר על משמעות התפתחויות הקיץ; אביע תקוה שהתורכים יודעים היטב את ערכן של המדיניות השונות באזור לא יתנו יד לחיזוק הליגה על ידי התקשרות צבאית, אשר תפגע קשות בבן-הברית הדמוקרטי האמיתי היחיד; ואוסיף שאנו היינו רוצים לא רק באי-פגיעת היחסים כי אם גם בקידומם.

נדמה לי שלשם שיחה עם השר לא כל כך די בזה. מאד היה מועיל לו בצד השגותינו על קשרים צבאיים עם ארצות ערב, יכולנו להציע מצדנו דבר-מה מוחשי. קראתי בענין את כסיונו של מר ידין להשיג תמיכתו של טיטו לשיתופנו באיזו צורה, בהכנות התגבה של הברית הבלקנית. האם אני מוסמך לדבר ברוח זו כאן, ועד היכן אוכל להרחיק לכת?

אודה לך מאד על הוראות ברורות. אם אתם מחייבים את קיום השיחה, היה מוטב כי תבריקו, כי דרוש זמן להכנתה. במקרה זה אבקש גם תדרוך כתוב, בהנחה שיש לכם להוסיף לתכן השיחה כפי שאני מציע אותו בקוים כלליים, או לגרוע מסבו.

בברכה,

א. בן-חורין
מטרנה זמני

424/א

סודי ביותר

ירושלים, ז' בתשרי תשט"ו
4 באוקטובר 1954

272/ת/22

אל: מר י. שמעוני, יועץ, השגרירות בוואשינגטון

מאת: מחלקת המחקר

הנדון:- יחסי תורכיה-ישראל.

מכתבך: יש/64/09/47 מיום 17.9.54

בהתאם לבקשתך, להלן סקירה על יחסי תורכיה-ישראל, כפי שמסתכמת מהחומר, הסודי והגלוי, הנמצא בידינו ומשתי סקירות שנכתבו ע"י מר יוחנן מרוז, לשעבר מזכיר ראשון בצירותנו באנקרה.

ב-29.11.47 תורכיה הצביעה נגד תכנית החלוקה בהיותה מעוניינת בנוכחותם של הבריטים בא"י כבגורם יציב במזרח התיכון, לעומת החשש, שמא מדינת ישראל תהווה מעין ראש גשר לברית המועצות. אחד הגורמים לחשש זה היתה השפעת התעמולה האנטי-יהודית שהציגה את הציונות כתנועה קומוניסטית.

בעת מלחמת השחרור עמדתה של תורכיה היתה נויטראלית. עם הקמת המדינה, עקב הרושם הרב שעשו נצחונות צה"ל על דעת הקהל בתורכיה ותוסף אהבה מיוחדת מצד התורכים לערבים, בעקבות הכרתם של ארה"ב, אנגליה וצרפת בישראל ולאור תוצאות הבחירות לכנסת הראשונה, תורכיה הריאליסטית הכירה בישראל ב-29.3.49 דה-פקטו.

מתוך רצון לא לעורר את חמת הערבים יותר מדי, הושהו חלופי הנציגים הדיפלומטיים ובוצעו רק בסוף חודש דצמבר 1949.

במארס 1950 הודיע משה"ח התורכי לציר ישראל באנקרה כי עם עצם הקמת היחסים הדיפלומטיים יש לראות הכרה דה-יורה, מבלי שתבוא על כך הודעה מיוחדת.

ב-4.7.50 נחתם באנקרה הסכם מסחרי בין שתי המדינות.

בעצרת או"ם החמשית עשתה ישראל רבות לסען בחירתו של נציג תורכיה למועצת הבטחון בעוד שמדינות ערב עשו מאמצים לבחירת המועמד הלבנוני, והתורכים הודו לישראל עבור עזרתה.

באוקטובר 1950 הושג הסכם עם התורכים על מעברם של עולים מפרס לישראל דרך תורכיה.

ב-1.11.50, בסקירתו בפתיחת מושב בית הנבחרים אמר נשיא תורכיה: „עם ישראל אנו מקיימים יחסים תקינים. נחתם הסכם מסחרי עם מדינה זו והוחלפו נציגים דיפלומטיים. השקענו מאמצים רבים בוועדת הפיוס כדי למצוא פשרה לבעיות השנויות במחלוקת בין שני הצדדים".

בשנת 1951 היחסים בין שתי המדינות המשיכו להיות אלה של 1950. אמנם ישראל נסתה לאמץ את הקשרים, אבל התורכים סרבו, וב-1.11.51 נמנע הנשיא מלהזכיר את ישראל בנאום ~~[illegible]~~ הפתיחה בבית הנבחרים.

2/.

לעמדתה של תורכיה במועצת הבטחון בסכסוכי ישראל-ערב היו שלש מטרות: קרוב העולם הערבי אל מחנה המערב, הבטחת האזור, העלאת קרנה של תורכיה בעיני המערב נוכח חשיבות מעמדה במזה"ת. אולם לא נראו סמנים שתורכיה מוכנה היתה לזנוח את ידידות ישראל כדי להשיג מטרות אלו.

אותו מצב של קפיאה על השמרים נמשך בשנת 1952. התורכים סרבו גם להעלות את נציגותם לדרגת שגרירות כדוגמת 3 מעצמות המערב.

אשר להעברת משרד החוץ לירושלים, התורכים בקשו מישראל „להמנע מפעולה חד-צדדית כל עוד לא יושבה בעיית ירושלים ע"י האו"ם, כי תורכיה מייחסת משקל רב להחלטות או"ם ובנסיבות הנוכחיות עלולה העברת משרד החוץ לירושלים לשמש תקדים רציני ולערער את היציבות במזה"ת."

ב-19.12.52, תורכיה היתה בין הנמנעים בעת ההצבעה על הצעת שלש מעצמות המערב הקוראת לפו"מ ישיר בין הצדדים בסכסוך א"י ללא שום תנאי מוקדם. בנאום בבית הנבחרים ב-29.2.53, שר החוץ התורכי הסביר התנהגות זו באי-יכולתם של התורכים להסכים לכך שתתקבל החלטה אשר מתעלמת מהחלטות או"ם קודמות בבעיה זו.

באותו נאום הזכיר שר החוץ התורכי שבין תורכיה וישראל שוררים יחסים ידידותיים ושתורכיה מצדדת בפתרון-צדק של בעיית א"י בדרכים ההולמות את עקרונות או"ם. אולם הוסיף, „בזמן האחרון נפוצו שמועות שממשלת ישראל התכוננה להשיג פתרון הבעיה בעזרת שיטות המבוססות על כוח. אולם מאחר שאנו מכירים את אופיה של ממשלת ישראל, אין אנו יכולים להאמין ששמועות אלו נכונות." בדבריו אלה יש לראות מעין איום.

שיחתו של שר החוץ התורכי עם כתב „אל-אהראם" מיום 26.3.53 מגלה לאיזו „החלטות קודמות" התכוון שר החוץ התורכי; והן: גבולות של ישראל כפי שנקבעו בתכנית החלוקה ב-1947, בנאום ירושלים והחזרת הפליטים לישראל.

אם כי בשנת 1953 נעשו מצד ישראל מספר פעולות להדוק היחסים, כגון: נטיעת יער אתא-טורק, הגשת הסעד לנפגעי רעידת האדמה, חגיגות האוניברסיטה העברית למלאות חמש מאות שנה לכבוש איסטנבול, תרומת העצים לקבר אתא-טורק וכו', הרי מצד התורכים היתה היענות חיובית על פי רוב לשאלות פחות חשובות. בשתי שאלות חשובות - העברת משרד החוץ והעלאת הנציגויות לשגרירויות - לא היתה כל תזוזה מצדם.

בקשר להעברת המשרד לירושלים, יש לציר התורכי הוראה לבקר בירושלים לעתים רחוקות מאוד ועליו לנהוג בזהירות בעת בקוריו אלה ובהתאם למה שנוהגים נציגים אחרים שממשלותיהם חברים בוועדת הפיוס.

חתימת האמנה התורכית-פאקיסתאנית ב-2.4.54, גרמה לדאגה נכרת בישראל ביחס לעתיד יחסיה עם התורכים. חששות אלה גברו כאשר מוחמד עלי, ראש ממשלת פקיסתאן, הצהיר שברית זו לא תשנה את החלטת פקיסתאן לתמוך באחיהם הערבים בבעיית פלסטין. לשם הרגעה הכריז שר החוץ התורכי כי תורכיה לא תשנה את עמדתה הנויטראלית כלפי הבעיות השרויות במחלוקת במזה"ת שכן היא איננה מעורבת באופן ישיר. התורכים הבינו אמנם לדאגותיה של ישראל החוששת להשאר במצב מבודד, אולם, במשרד החוץ התורכי הובעה הדעה שחוגים רשמיים בישראל מנסים לנצל הגנה זו בצורה שעלולה להעמיד את התורכים במצב קשה.

המסחר עם תורכיה ממשיך ומתפתח, כי ישראל ותורכיה משלימות זו את זו מבחינה כלכלית. התורכים מוכרים לנו תוצרת חקלאית ואילו אנו מוכרים להם תוצרת תעשייתית. ב"כ חייבת תורכיה כסף רב לאיגוד התשלומים האירופאי ולכן צריכה היתה למצוא ספקים אחרים במדינות הנמצאות מחוץ למסגרת איגוד התשלומים. לכן לא נכנעו התורכים עד כה ללחץ הערבים לבטל את הקשרים המסחריים עם ישראל.

בשיחה עם שגריר עיראק, אמר נשיא תורכיה: „יחסינו עם ישראל מבוססים על האינטרסים של שתי המדינות. כלום יכולנו לנהוג אחרת? עובדה היא, כי לישראל היום ממשלה מבוססת ומוכרת."

3/.

ביוני 1954, בתגובה לבקורת הערבית על מדיניותה כלפי הערבים הודיע משרד החוץ התורכי לשר החוץ של ארץ ערבית: ש"הטענה שיחסי תורכיה-ישראל מנוגדים לאינטרסים של העולם הערבי, היא טענה נטולת יסוד. לא תורכיה אחראית להקמת מדינת-ישראל. היא הכירה בה יחד עם יותר 49 מדינות רק לאחר חתימת הסכם שביתת הנשק. אשר לטענה על יחסי המסחר בין תורכיה לישראל, הרי המסחר הזה לא עולה על סחר החליפין הבלתי חוקי שמתנהל בין ארצות ערב לבין ישראל".

בידיעה שנתפרסמה מדמשק בעיתון "Manchester Daily Telegraph" מיום 17.6.54 נאמר, כי מוחמד עלי, בדרכו לקראצ'י מתורכיה, הצהיר בקהיר שישראל לא תצורף לאמנה התורכית-פקיסתאנית. "אם כי תורכיה מכירה בישראל", אמר מוחמד עלי, "תורכיה לא תסכים לצירוף ישראל לאמנה כי מוחלט אתה לא לנהוג בניגוד לרצון הארצות המוסלמיות".

חודש אחרי זה, בוועידת הדיפלומאטיים התורכיים בארצות ערב שנערכה בימים 12-18 ליולי ש"ז, הוחלט שאין לסטות מן המדיניות של נייטראליות כלפי ישראל ושיחסי ישראל-תורכיה לא ישמשו נושא למקח וממכר ביחסים שבין תורכיה וארצות-ערב.

הנציגים התורכים קיבלו הוראה לשכנע את ארצות ערב שישראל היא עובדה שיש לקבלה.

לאחר שפקיסתאן וארצות ערב נוכחו לדעת שלא יצליחו לשנות את מדיניותה של תורכיה לגבי ישראל בקו שנקטה עד כה, הם החליטו לנקוט בקו מדיניות חדש: לשפר את יחסי ארצות ערב עם תורכיה מתוך הנחה ששפור זה ישפיע באופן אוטומטי להרעת יחסי תורכיה-ישראל.

בעקבות ביקור חוסיין בתורכיה והאגרות הידידותיות שהוחלפו בין תורכיה ומצרים בא ביקורו של עבד אל-אילאה, יורש העצר העיראקי בתורכיה, וגלויים אחרים של מדיניות ההתקרבות בין מדינות ערב לתורכיה.

בעתון "פלסטין" מיום 22.9.54 הופיעה הידיעה שמצרים הציעה ועידה תורכית-מצרית לדיון בבעיות ההגנה על המזרח התיכון ובבעיות המעניינות את שתי המדינות.

כ"כ נמסר בידיעה זו כי קשרים רשמיים מתנהלים עתה בין תורכיה ומצרים שתכליתן לאחר את ההשקפות בנוגע לאפשרות של הצטרפות מצרים ומדינות ערב לברית הפקיסתאנית-תורכית. גם ממקורות אחרים מגיעות ידיעות שהנציגים הדיפלומאטיים של תורכיה דנים עם מדינות ערב על הברית התורכית-פקיסתאנית.

יחד עם זאת ידוע לתורכים שעל אף עצתו של נורי סעיד למצרים להצטרף להסכם-בטחון אזורי, המצרים עדיין מהססים וחושבים שלא יוכלו להצטרף בלי השלמת פינוי התעלה. אי-לכך, תורכיה תעשה עתה מצדה את כל הניתן וצריך להיעשות לשיפור יחסיה עם מצרים ולצירופה להסכם התורכי-פקיסתאני.

תחנות השידור של ראמאללה וקהיר הודיעו ב-30.9.54, כי נורי סעיד עומד לבקר בתורכיה ולהפגש עם ראש ממשלתה באיסטנבול ב-10.10.54. על כן אין להניח שתורכיה תעשה עתה לאמוץ יחסיה עם ישראל - דבר שלא רצתה לעשות כשיחסיה עם הערבים היו מתוחים.

משרד החוץ התורכי רואה בברית התורכית-פקיסתאנית ובהידוק הקשרים הפוליטיים והצבאיים עם ארצות ערב נקיטת עמדה נגד ברית-המועצות ולא נגד ישראל. לעומת זאת, הדוק קשריה של תורכיה במצב הנוכחי עם ישראל יתקבל, לדעתה, כנקיטת עמדה נגד הערבים.

סיכום:

מאז קשירת היחסים עם תורכיה, ישראל הקדישה תשומת לב מיוחדת ליחסיה עם מדינה מוסלמית מזרח-תיכונית זו, שהקשרים אתה מהווים פירצה בחומת ההסגר שהערבים שואפים להטיל על ישראל.

ישראל עדיין לא נהפכה מדינה המבקשת את ידידותה של תורכיה למדינה אשר ידידותה יקרה לאותה ארץ.

4/.

תורכיה כיום מעוניינת בעצם קיומה של מדינת ישראל, בקיום היחסים התקינים אתה ובשמרת הקשרים הכלכליים אתה, אבל תוך המנעות מצעדים הפגנתיים העלולים להרגיז את הערבים.

תורכיה היא ריאליסטית ונוהגת להכיר בעובדות קיימות, אולם לא חל כל שנוי יסודי במדיניותה מאז 1947. כמו בהצבעתם בקשר להקמת המדינה היהודית וכמו ביחסים שלה אתנו מאז הכרתה בנו, כך גם כיום הגורם העיקרי הקובע במדיניותה של תורכיה הוא ענינה ביציבות במזרח התיכון שבה תלויים בטחונה הצבאי והאינטרסים המסחריים שלה.

המציאות הנוכחית והשנוי שחל ביחס השלטונות התורכיים כלפי האיסלאם עם עלותם של הדמוקרטים לשלטון, מובילים את תורכיה לשפור יחסיה עם הערבים ולמניעת הדוק יחסיה עם ישראל.

אין להניח שתורכיה הריאליסטית תחליט אי-פעם על נתוק יחסיה עם ישראל, אולם אליבר כן להיות מוכנים לרפיון יחסים אלה.

המצב הפוליטי הבינלאומי והמדיניות הנוכחית של הסטייט-דפרטמנט לגבינו פועלים למען הצלחתם של פקיסטאן וארצות ערב בקו המדיניות החדש שלהם לגבי תורכיה, אחותם לדת, אשר פחדה בפני הרוסים הופך אותה לעושה דברם של האמריקנים.

בברכה,

אבא אבן

אבג/לב.

העתק ל: מבכ"ל
מר ג. רפאל
מע"ר
מאה"ב
הציר באנקרה

משרד החוץ

מזכר

אל: [illegible]	אל: [illegible]
מאת: [illegible]	מאת: [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

לפני לענות למכתב
זה כבר הצעת תמר שהם
ניתן מבקש את חוות
דעתך במה נוגע את
צלם העניין.

22/[illegible]

ח.ס

אין אלא לבדוק כל
קשר נוסף עם הוגלי.
במקרה שלילי יש
לבקש דעתו של
צ'רוחמנו

[illegible]

חתימה

תאריך

חתימה

תאריך

[illegible] [illegible]

א 585

מדינת ישראל

20. IX. 1954

תיק נשלה אל: 4241/15

אל: המנהל הכללי, משרד החוץ, ירושלים

מאת: היועץ המשפטי, משרד העבודה, ירושלים

תאריך: 16 אלול תשי"ד
16 ספטמבר 1954
מס. 1250/13567

הנדון: קשרים עם טורקיה

בימים אלה שהה בארץ מנהל משרד ארגון העבודה הבינלאומי לפעולות במזרח התיכון.

קיימתי אתו שיחה אישית בעניני מעמדנו בפעולות משרדו ותוך השיחה, שהבטחתי לו כי היא אישית בהחלט, הוא עורר את השאלה למה אין אנו מקיימים קשורים הדוקים יותר עם טורקיה בשטח התחוקה הסוציאלית ופעולות משרד העבודה – דבר שהטורקים מעונינים בו מאד. העלאתי את ההצעה שמשרדנו ישלח לארץ משתלמים מטורקיה במסגרת הסיוע הטכני וכן הועלתה בשיחה הצעה בלתי רשמית, כמובן, להזמין פקיד גבוה או פקידים גבוהים ממנסטריון העבודה בטורקיה לביקור בארץ וכן לקיים ביקור דומה מצדנו בטורקיה.

בכלל ציין איש-שיחי שבטורקיה יש רצון רב להדק היחסים אתנו דוקא בשטח זה והנני מביא את השיחה לידיעתך שמא תמצא לנכון לנקוט בפעולה מתאימה.

צ. בר-ניב

בנ/מל.

אנקרה, כ"ה אלול תשי"ד.
23.9.1954
37/2638/אנ

משרד החוץ
דאר

סודי

אל : מע"ר
מאת: הצירות, אנקרה.

הנדון: <u>תורכיה, הערבים וישראל - שיחה עם מר איסטיניילי, ציר תורכיה בישראל.</u>

מר איסטיניילי בקרני ערב שובו לישראל. אגב סקור באופק של שאלות שונות ביחסי שתי מדינותנו הגענו גם לשמועות בלויי הידידות התורכיים למדינות-ערב בחדשים האחרונים. מר איסטיניילי דבר בצורה שפעלית וברורה: „אנו רוצים לקרב אלינו את הערבים עד שיהיו בידינו. אנחנו נדע כיצד לנהוג בהם, על זאת אתם יכולים לסמוך. אין לישראל כל סיבה לחשוש בגלל התפתחות זו. לא נעשה כל דבר נגדכם או מאחורי גבכם - את זאת אני יכול להבטיחך מתוך ידיעה אינטימית של התפתחויות אלו. כמו-כן הייתי הבוקר אצל נורי בירגי (שהועלה זה עתה מדרגת תת-מזכיר מדינה לדרגת מזכיר כללי של משה"ח), וגם הוא חזר והדגיש בפני שלא חל כל שנוי שהוא במדיניות תורכיה כלפי ישראל בעקבות מאמצי קירוב הערבים לתורכיה. סבורני שלישראל תצמח רק תועלת מהתגברות מעמדה של תורכיה בארצות-ערב."

הודיתי למר איסטיניילי על דבריו הברורים והוספתי שאנו, בעקבנו אחרי התפתחויות אלו, נתנו אמון במציאותיותה של תורכיה בשאלות המזה"ת כבשאלות אחרות, מציאותיות היכולה אולי לעמוד כדוגמא למעצמה ידידותית או שתים אחרות.

בינתיים נמשך הפלירט התורכי עם ארצות-ערב, לפחות מן השפה ולחוץ. לפני ימים מספר פרסמה ידיעה קצרה בעתון של האופוזיציה, האומרת כי המיופה-כח המצרי טס מאנקרה [illegible] לעיר שדה לפגישה עם ראש הממשלה אשר עבר שם אותה שעה. מתוך העובדה שלרשותו של המצרי הועמד מטוס צבאי מסתבר שראש הממשלה הוא אשר הזמין את הפגישה. לפי השמועה, רצה מר מנדרס למסור אישית למיופה-כח המצרי את קורת-רוחו נוכח ההצהרות הידידותיות המאוחרות של נאצר כלפי תורכיה ולהביע את תקוותו כי יחסי שתי המדינות יתהדקו בעתיד הקרוב.

כמו־כן הופיעו בשבים מגאמטיר האחרונים של סנדרס בערי־שדה ־באלמים אשר היו מוקדשים בראש ובראשונה לשאלות כלכליות ופנימיות אחרות – שני משפטים בהם דובר על „השמחה נוכח ההתפתחות ההדרגתית של היחסים בין תורכיה לבין אחיותינו המוסלמיות והערביות." זאת, נוסף על הזכרה מפורשת של היחסים ההדוקים עם פקיסטאן.

אתמול עבר דרך קושטא מאמד עלי, ראש ממשלת פקיסטאן, שם אמר לעתונאים כי הוא מקווה כי עתה, משנחתם הסכם סואץ, תצטרף מצרים לברית תורכיה־פקיסטאן, „או לברית הגנה אחרת של המזרח הקרוב." הוסיף שעוד ידובר על נושא זה כאשר ראש ממשלת מצרים יבקר בקראצ'י בחודש נובמבר.

השער החדש של השיקולים המניעים את תורכיה למסע זה של הצהרות ידידות לארצות־ערב קבלתי השבוע מעמית בשגרירות הצרפתית, שאמר שעל אף ההבדלות שלש המעצמות טרם בראשה תורכיה מלשחק תפקיד גדול יותר בשאלות המזה'ת במעצמה וביעית באגודה הקיימת. עמיתי הצרפתי הוסיף שגם ארה'ב מתנגדת עתה לצירוף תורכיה להצהרה מחודשת של שלש המעצמות וכי עניין זה מחוה אך יותר מת. (על דברים דומים מפי עמית בריטי דווחתי בשעתו. כאן הייגו מעוניינים לדעת מה האמת בדבר העמדה האמריקאית בשאלה זו).

בברכה,

א. בן־חורין
ממונה זמני.

העתקים : מנכ"ל
מר ג. רפאל
מאה'ב
מקר.

מדינת ישראל

בתשובה נא להזכיר

המשרד ....

תיק ....

4241/ י

אל: ~~[illegible]~~

מאת: מל"ן

המברק מתייחס לנאום נשיא תורכיה
בפתיחת הפרלמנט והשמטת שם של
ישראל בו.

ר.ב. הדאק מדוא"ה השואה פיטר-קופולו
(התאריך היה 16.9.)

מאמר ב-N.Y. Times מיום 2.11. טרם הגיע לידינו.

בברכה,
ישראל מאיר

13. IX

בסוד

ט' באלול תשי"ד
7 בספטמבר 1954

ימ/1/09/54

מאת"ב, משרד החוץ, ירושלים

יוחנן מרוז, השגרירות בוושינגטון

הנדון: מלוה לתורכיה באה"ב - מזכר מנהל מע"ר ללשכת השר מיום 22.8.54 על לוטוחין.

הציר קיים פגישות "טרום-גישושיות" אחדות עם אנשי בנקים בניו-יורק ובסן-פרנציסקו. תגובתם הבלתי מחייבת והבלתי רשמית לשאלותיו הבלתי מחייבות והבלתי רשמיות נותנת מקום לקוות שמבצע העזרה הישראלית להשגת המלוה עשוי להצליח. עם זאת מותנית הסכמת הבנקים באהדת מחלקת המדינה לתכנית המלוה עצמה, הן בחינת אישור מדיני והן בחינת כיסוי, כיון שמלואות לזמן ארוך אינם ניתנים בדרך כלל. כמו-כן יהא צורך בשיגור איש תורכי (או בהועדה עובד מעובדי השגרירות התורכית כאן) אשר יטפל בענין אחרי קשירת הקשרים הראשונים על-ידינו.

הציר מניח שהסכום המכסימלי אשר יוכל להינתן לא יעלה על 150 מיליון דולר, והוא בדעה שעלינו לתבוע מתוך מלוה זה חלק לעצמנו באם הדבר יראה רצוי מבחינה כלכלית.

2. מן הסתם שהמפתח למבצע באנקרה ולא בוושינגטון, ברור לנו שללא יזמה תורכית אסור לנו לפעול בכל צורה שהיא. הדרך המוצעת על ידי מנהל מע"ר מתקבלת בהחלט על דעתנו, אם אמנם ניתן בפגישת מנדרס-פישר לכוון את השיחה בדרך זאת.

3. לבסוף יורשה-נא הח"מ, בתור אנקראי בעבר הלא-רחוק, להביע הזדהות להערכת בן-חורין במכתבו מה-13 באבגוסט, בהסתייגות היחידה שגם מאמץ מוכר ורציני מצדנו ללא הצלחה חמרית בצדו עשוי לבוא על שכרו במכלול יחסי תורכיה-ישראל; מובן שלא יסתפקו בהצגה, אך אם ישתכנעו שמאמצינו היו כנים יבואו גם אלה על הערכה. אולם, כיון שבאמור הסכויים כאן אינם נראים מבוטלים כל עיקר, יש לעשות למען השגת פנייה תורכית מפורשת אלינו.

בברכה,

י. מרוז
מזכיר ראשון

העתק: מע"ר
לשכת שר החוץ
ציר ישראל, אנקרה

הציר
י. שמעוני

קושטא, ח' באלול תשי"ד
16.9.54

[stamp] 29. IX. 1954
4241
העתק נשלח אל

6194 / 603

אל: מע"ר

מאת: מ. פישר, ציר ישראל, אנקרה

ביום אתמול אחה"צ, טילפנו מקושטא לצירות באנקרה ומסרו כי שר החוץ הפרופ' פואד קפרולו, ושר האוצר מר חסן פולטקאן – רוצים לראותני למחרת היום, בארמון ה"דולמבאהצ'ה" אשר באיסתנבול, בשעה 10.30 בבוקר. עניתי בחיוב.

שר החוץ התורכי, מר קפרולו, בא לבדו לפגישה – באיחור של 40 רגע.

הוא הסביר שראש הממשלה אמר לו שיסדיר לו ולשר האוצר פגישה עמדי, ברם שכח למסור לו את התשובה.

מר קפרולו היה לבבי ביותר.

הוא אמר כי ממשלתו החליטה לנסות ולהיעזר על ידינו – כדי לקבל את אשר ראש הממשלה לא הצליח לקבל בעת ביקורו בוושינגטון.

מר קפרולו הזכיר שכבר פעם – עת תורכיה היתה מועמדת לכניסה ל"נאטו" – פעל למען תורכיה ידידו אליהו ששון, קודמי, והשיג עבור תורכיה הכולת תעמולה עולמית בעתונות. לכן, אין לו כל ספק שגם עכשיו נשתדל לעזור.

עניתי כי לעולם לא הייתי מציע את שרותנו מיוזמתי – באשר לא מובטחת הצלחה. ועתה, היות והממשלה התורכית פנתה אלינו – קודם דרך מר צורלו, ועתה דרך שר החוץ – נהיה מוכנים, כמובן, להעמיד לרשות מדינה כה ידידותית את כל מאמצינו.

לשם זה, יהיה צורך שהממשלה התורכית תמנה בא-כוח, אשר יבוא במגע עם נציגותנו בארצות הברית.

ציינתי את הסגולות הדרושות לבא-כוח שכזה, ואמרתי שבכל-עת שהוא יהיה בארה"ב – אפשרי יהיה לפנות אלי דרך מר סירמן ולאחר חזרי לתורכיה – ~~דרך~~ שגרירותנו בוושינגטון.

מר קפרולו אמר כי הוא מאמין שעדיין לא באו לידי החלטה על מינוי בא-כוח מעין זה, וכי אין המועמדים לעיניהם אלה – והיינו ה"ה זורלו ופולטקאן – נוכחים בשיחה.

הוא ביקש שאשתדל להתראות עם מר זורלו בפאריס, בדרכי לניו-יורק.

עברנו לדבר על בעיות העצרת ועל הבעיות העולמיות.

אמרתי למר קפרילו – שהצטער על כשלון הארגון הצבאי האירופאי – כי, באם תצמח מאסון זה הברכה של שיתוף פעולה הדוק בין אנגליה והגוש האירופאי – הרי יהיה זה אולי לטובה.

מר קפרילו הסכים עמי, ואמר שהוא מבין את הפחד של כמדינה צרפת להשאר במצב יחידה מול גרמניה מזויינת.

דיברנו, כמובן, גם על בעיית קפריסין.

קפרילו לא שאל מה תהיה עמדתנו. הוא הסתפק להגיד כי הדבר אולי יעלה על סדר היום, אולם אנגליה לא תרשה התערבות; וכן תומכת תורכיה בעמדה זו.

קפרילו הביע את כל צערו על העובדה שאין היוונים מבינים כי יש להבין, לעת-עתה, בעיות פנימיות של העולם החופשי – כדוגמא בעיית קפריסין – מול הסכנה המשותפת.

הערתי כי עמדה ריאליסטית-תורכית זו הנה נגד לפי שעמדנו באשר בודאי דומה עמדתה של מדינה זו לכשהדבר מגיע לתביעות ערביות נגד ישראל.

קפרילו אמר לי שהוא לא יוכל לנסוע לעצרת, והוא מצטער על כך שהוא הפסיד – ע"י בעיות של מדיניות פנימית וחיצונית (בעיות ההגנה של העולם החופשי, ומגע עם המדינות הקרובות). שאלתי – מה ההתפתחות בשטח זה. הוא ענה כי המכשול העיקרי בעלה מזרחה – עם הסדר סוריה; וכי יש לקוות להתפתחות שתביא עמה הסדרים עם מדינות ערב.

עד כה היתה מצריים הגורם המפריע ביותר; היא הדלה להיות שכנה.

אבל, שאלתי, איך לבטוח להסדרים סופיים – כל זמן שלארצות ערב לא יונח משטר מבוסס יציב.

"אתה מדבר היום עם מדינאי ערבי, ולמחרת – אין הוא יותר בשלטון", העיר קפרילו. ארצות ערב הנן עדיין רחוקות מהבנה כי יש לוותר על המדיניות האנטי-ציונאלית שלהן; אך ישנם סימנים קלים להטבה".

שאלתי את קפרילו – באם סימנים אלה מתייחסים גם לעמדת מדינה, או מדינות ערביות, כלפי ישראל.

הוא ענה לי – "באם ישופר המצב הכללי, ישתפר גם מצב זה".

לכשנפרדתי מעל מר קפרילו – הודה לי שוב על העזרה שאנו מתכוננים להגיש לתורכיה.

נמו"כ אמר לי כי – השיחה שהיתה לו אתמול עם ראש הממשלה – מסר לדה האחרון כי הוא ערב על כך שעזרת ישראל תהיה כנה ואמיצה, וגם דיסקרטית כאחד.

אמרתי לקפרולו כי אעבור דרך רומא עוד הערב, ובודאי אראה את אליהו ששון.

הוא ביקש למסור לו דרישת שלום, והזכיר כי – בזמנו, לכשערך אצלו מר ששון ביקור עיפק, אמר לו כי להורכיה יהיה בא-כוח נוסף – ברומא...

ואכן, אין לקפרולו ספק שכך הוא הדבר.

אני, מצדי, העירותי כי גם עם נסיעתי לארצות המאוחדות – יהיה עוד אדם בנוסף אשר יקח ללבו את האינטרסים של תורכיה.

"גם על זאת אין לי כל ספק" – סיים קפרולו.

בברכת שנה טובה,

JN

מ. פישר.

מפ/חק

העתקים: אלישיב בן-חורין, אנקרה.

שמור

אנקרה, י"ז אלול תשי"ד.
15.9.1954
130/2615/28

משרד החוץ
דואר נכנס
20. IX.1954

אל : מע"ר
מאת: ציר ישראל, אנקרה.

היום (שהוא יום צאתי מאנקרה) טלפן לי מר אסנבל, המטפל על ענינים כלכליים במשרד-החוץ התורכי, כי לפני צאתו לפריס בקש מטין זורלו שימסור לי כי הממשלה התורכית החליטה לקבל בברכה את תשובתכו החיובית לבקשתה לעזרה להשבת מלונה וכי הוא מבקש שאפעל בהתאם.

בעברי בפריס אשתדל לראות את זורלו ולקבוע אתו פרטים.

בברכה,

ט. פישר.

אנקרה, 6.9.54
אן/34/2590

אל : מע"ר
מאת : ציר ישראל, אנקרה
העתק: שר החוץ
מנכ"ל

הנדון: עזרה לטלוניה להורכיה.

ב-20 ליולי 1954 הברקתי למנכ"ל (מס. ש/562) כי אשמח לקבל תשובה בענין מברקי מקודם בנדון לסר. קבלתי תשובה, אבל כאשר שלח השגריר אבן את מברקו המשוב, שפתח את עיני בנדון ולא הברקתם לי העתקו. למרות שהקשר באלחוט עם פריז איננו עולה בכסף.

במקרה נודע לי על שהותו של מר אבן בפריז. מפיו שמעתי חלק מתוכן מברקו אליכם. כמובן – לא ידעתי כי הדברים ששמעתי הנם רק חלק. היות והגיוני היה להניח כי בשיחה יאמר יותר.

הברקתי לכם ועניתם לי; הברקתי שוב ובמברקכם האחרון נאמר כי אתם סומכים על גישתי הזהירה בטיפולי בענין, וכי הברקתם לאנקרה לרכז עבורי באיסתנבול כל החומר. מיד כשהגעתי לאיסתנבול בקשתי מן הנציגות את החומר הנ"ל, ונענתי כי אין בידם שום דבר מלבד תכנה של שיחה טלפונית המוסרת כי הענין נמסר לטיפולי האישי.

אך את הסיבה העיקרית לרוגזי מצאתי רק בשובי לאנקרה. לפני שני מברקים: האחד שלכם מס. 688 מ-25/8 האומר כי מתחילה חשבתם שלפניכם יוזמה של מנדרס. המברק השני הוא שלי מ-11/7 מס. 331/100/אגא, בו נאמר במפורש כי היוזמה באה מאת גינצבורג. מובן כי בפריז לא היה בידי העתק מברקי ויכלתי לחשוד שמא טעה מרוז בניסוח המברק שהוריתיו לשלוח. לא יכלתי להעלות על דעתי כי לא שמתם לב לתכן מברקי.

בהגיעי לאיסתנבול התלוננתי בפני הד"ר גינצבורג כי באו מהנציגות לחקור אם היוזמה באה מאת מנדרס או מסבו. הוא אמר לי: "לא רק שאמרתי לו כי היוזמה באה מצידי, אבל גם בלאו הכי יכלת להבין כי לא תתכן פניה מאת מר מנדרס אלי בענין כזה, אילו היה הוא היוזם".

אמרתי לגינצבורג כי באם יפנו אלי מר מנדרס או מר זורלו, אספר להם השגתנו על אפשרויותינו בארצות-הברית. יומיים לאחר מכן ב-4/9, באמצע ביקורו של האמיר עבד-אל-אילה באיסתנבול, הזמינני מר זורלו לשיחה בארמון "דולמהבחצ'ה".

סר זורלו פתח את השיחה במלים הבאות:
„בשיחותיו עם ראש הממשלה ואתי, יעץ לנו הד"ר גינצבורג לפנות אליכם כדי לקבל עזרתכם למלוה בארה"ב. הרשנו לו לפנות אליך והוא מסר לנו כי פנית בנדון לממשלתך לפני צאתך לחוץ-לארץ. לפני יומיים מסר לנו ד"ר גינצבורג כי אתה רוצה לשמוע מאתנו מה אנו מבקשים מכם. אני פונה בזאת אליך ומציין כי לו יכלתם לעזרנו, היתה לדבר חשיבות".

עניתי לזורלו כי מאד אשמח אבני כי ד"ר גינצבורג מסר את כל הענין בצורה כה נאמנה. „הוא איש רציני" העיר זורלו. אמרתי כי אמנם יש לנו קשרים רבים בארה"ב וכי נשמח להעמיד לרשות תורכיה את כל נסיוננו ואת כל קשרינו. ללא ספק היינו עושים כך ברצון רב כי אנו מעריכים מאד את הידידות התורכית. אם תחליט הממשלה התורכית להשתמש בעזרתנו, הנני מציע כי תמנה אדם שיעמוד בקשר בוושינגטון עם שגרירנו, רצוי שיהיה בקיא ביותר בעניני הכלכלה התורכית. הוספתי כי אם יחליט על מינוי איש כזה, אבריק מיד לממשלתי ואשאל למועד חזרת שגרירנו לוושינגטון.

סיימתי בהדגשת העובדה כי אין הצלחת מאמצינו מובטחת מראש, וכי אנשים כה בקיאים בעניני כספים כמו מר מנדרס ומר זורלו מבינים זאת היטב. תקותי כי <u>אפילו כשלון המאמצים לא יביא כל התקררות ביחסים הידידותיים.</u>

מר זורלו שאלני: „מהם הסכומים בארצות-הברית אותם מביאים הנכם בחשבון?" עניתי לו כמדומני: „אינני יודע". היה לי הרושם שתשובתי זו אכזבתו. הוא אמר: „אל תבריק עדיין לממשלתך. אנו נתיעץ קודם ואתקשר אתך באנקרה".

קמתי באמרי: „אתה כודאי עסוק מאד בביקורו של האמיר עבד-אל-אילה". „כן, יש לנו בקורים רבים מסוג זה", ענה זורלו, „ואני חושב זאת לדבר טוב מאוד".

הערתי: „ההשפעה התורכית על המנהיגים הערבים יכולה להיות רק טובה". „תאמין לי, הם זקוקים לה", סיים מר זורלו.

בברכה,

מ. פ.

מ. פישר

ה

סודי

שטוקהולם

יב' באב תשי"ד
11.8.54
1085/101/שט

אל: מנהל מא"ס
היועץ לענייני המזרח התיכון
לשכת המנכ"ל
מע"ר

מאת: ציר ישראל שטוקהולם

הנדון: - טורקיה וישראל.

הציר הטורקי M. Dülger בקר אצלי אתמול "לשיחה ידידותית" לרגל התמנותו לציר בבירות.

בזמן כהונתו כאן בתקשרו בינינו קשרי ידידות ובשיחותינו הרבה לדבר בשבחה של ישראל ובגנותה של הפוליטיקה הערבית העקרה.

בהגיעו לכאן לפני כשנתים, לאחר שש שנות שרות כציר בסעודיה שוחח אתי על המהפכה במצרים ואז כבר ניבא לכשלונו האישי של נגיב. כעת הוא רואה סימני התפקחות במצרים ותפיסה יותר מציאותית של המצב הבינלאומי, המחייב כוננות בטחונית מתמדת לא לשם מלחמה, אלא למען השלום.

ברכתיו לרגל חתימת האמנה הבלקאנית ואמרתי כי טורקיה הפכה כעת חוליה מרכזית בחזית ההגנה של המערב.

הציר אמר: "האמנה הבלקאנית היא צעד נוסף לחיזוק השלום בעולם, והשלום הוא עיקר העיקרים של המדיניות הטורקית. הדבר ידוע היטב בבריה"מ ומשום כך שופרו היחסים בינינו לבינה. בשעת המו"מ על האמנה הבלקאנית דאגנו גם לשיפור היחסים בין יוגוסלביה ואיטליה ותבענו בתוקף מבת בריתנו להגיע לידי הסדר עם האיטלקים בשאלת טריאסט.

כעת הגיע תורו של המזרח התיכון. בכינוס הצירים שלנו במדינות ערב שהתקיים לפני זמן מה באיסטנבול, סוכם כי יש לעשות הכל למען השכנת השלום בין ערב לישראל. טורקיה לא תוותר על יחסי הידידות עם ישראל, אם כי לא נעלם ממנה כי בגלל זה נפגע מעמדה בארצות ערב, אולם היא גם מעוניינת בידידות אתם מבחינה פוליטית ובטחונית. השלום בין ישראל למדינות ערב הוא איפוא צורך חיוני לטורקיה ולאיזור כולו.

קודם כל יש לעשות הכל בכדי להחדיר למוחות הערבים כי ישראל היא עובדה קימת וכי עליהם להכיר בזכות קיומה כשם שטורקיה הכירה בזכות קיומם הלאומי. שנית עליהם להשלים עם העובדה כי מן הנמנע הוא להחזיר את הפליטים לישראל - רק לאחר זה יהיה מקום למו"מ ישיר על שאר הענינים השנויים במחלוקת. הציר מחשיב מבחינה

./.

זו את מקום כהונתו החדש והוא מבטיח לעשות כמיטב יכולתו לקידום העניין. "תדעו כי יש לכם ידיד בבירות, שמטרתו - שלום במזה"ת".

חזרתי על דברי, כי טורקיה הפכה להיות מבצר הבטחון והשלום בחזית המלחמה הקרה, חוליית הקשר הבטוחה ביותר בין נורבגיה בקצה הצפוני של החזית לבין פאקיסטן בקצה הדרומי-מזרחי, ואם היא תצליח להשכין שלום בחלל המסוכן שבינה לבין קראצ'י - תמלא שליחות היסטורית. בדמה שיותר מכל מדינה אחרת מתאימה היא לשליחות זו.

הציר הוסיף: "עלינו להגיד לערבים הנה טורקיה מדינה אנטי-קומוניסטית מובהקת, כרתה ברית צבאית עם מדינה קומוניסטית - כי המדיניות שלנו היא ישרה, כנה ומציאותית. עליכם לחדול ממדיניות הסבוב השני, יש לכם מה לעשות במדינות שלכם. קבלתם מירושה מאתנו שטחים עצומים ושפע של אוצרות טבעיים, אולם לא עשיתם כלום בכדי לנצל אותם לטובת האוכלוסיה הנמקה בעוני ובחוסר כל. אתם מעוניינים אך ורק בסיוע צבאי, אולם הנשק בלבד איננו תריס בפני הקומוניזם."

הציר רואה היטב את המכשולים העצומים העומדים בדרך להסדר עם הערבים והוא שואל לעמדת האנגלים בעניין זה. אם הם באמת מעוניינים בשלום בין ערב לישראל למה הם סובלים את גלב פחה, הנוקט עמדה אנטי-ישראלית מובהקת? (אגב הציר ההודי הפנה את תשומת לבי, במכתבו הפרטי אלי, למאמרו של גלב ב"פורין אפיירס" האמריקני מחודש יולי).

עמדתי על ההתפתחות ההיסטורית של היחסים בינינו לבין אנגליה ועל ההתחרות בינה לבין ארה"ב ברכישת האהדה הערבית. הבינותי מדבריו כי אין לו אימון רב ביחסו של אידן לישראל.

הרושם הכללי שלי מן השיחה הוא, כי הטורקים נוטים כעת לנקוט קו פעיל יותר בעניני ישראל-ערב, ביחד עם זאת ואולי גם לשם זה להדק את קשריהם עם מדינות ערב.

אני אזדמן עוד לשוחח אתו כי הוא עומד לעזוב את שטוקהולם רק כעבור חדשיים בערך.

הוא מכיר היטב את הציר הטורקי בישראל, אשר שרת אתו יחד כמזכיר שני בשגרירות בפאריס בשנים 30 - 1925.

כדאי לשמוע את דעת הציר אצלנו על אישיותו של מר Dülger מבלי לרמוז, כמובן, על שיחתנו, כי היתה פרטית לגמרי והוא הדגיש כמה פעמים שהוא מדבר אתי כידיד פרטי בלבד.

בברכה,

ד"ר א. ניסן

אב/רק

4241/ [illegible]

~~[illegible]~~

טורקיה ויחסי ישראל-ערב

~~שיחה [illegible] עם ציר [illegible]~~

(תמצית דו"ח של ד"ר ניסן) ~~[illegible]~~.

הציר התורכי דילגר (DÜLGER) [illegible] במסגרת ~~[illegible]~~ ציר בבירות ~~[illegible]~~ ~~שנפגש [illegible] עם [illegible] בשם [illegible]~~ [illegible] עם ד"ר ניסן ואמר בין השאר:

~~[illegible]~~

1. בפגישה האחרונה של נציגי תורכיה ~~[illegible]~~, סוכם כי יש לעשות את הכל למען השכין שלום בין מדינות ערב לישראל. תורכיה לא תוותר על יחסי הידידות עם ישראל, אם כי לא נעלם ממנה כי עקב זה נפגע מעמדה בארצות ערב. תורכיה מעונינת בידידות הערבים מבחינה מדינית ובטחונית. שלום ישראלי-ערבי הוא איפוא צורך חיוני לתורכיה ולאזור כולו.

2. יש להחדיר לתודעת הערבים כי ישראל עובדה קיימת וכי עליהם להכיר בזכות קיומה כשם שתורכיה הכירה בזכות קיומם. עליהם להשלים עם העובדה כי מן הנמנע הוא להחזיר את הפליטים לישראל. רק לאחר מכן יהיה מקום למו"מ ישיר על שאר הענינים השנויים במחלוקת.

הציר הביע כי במקום מהותו החדש יקשה במיוחד יכולתו לקידום הענין. "שמעו כי יש לכם ידיד בבירות, שמטרתו שלום במזרח התיכון".

~~3. אנו (התורכים) עוסקים להגיד לערבים: "שלכם לוותר [illegible] המיוחד השני. יש לכם גם לעזור בארצותיכם. דרושים באמנו שמחים [illegible] ואוצרות הבעיות למכביר, אולם לא עיתות דבר כדי לנצל לטובת האוכלוסיה המספקת בענבי. אתם מדברים אך ורק בסירוק אבני, אולם הנשק בלבד איננו תריס בפני הקומוניזם".~~

4. הציר רואה היטב את המכשולים בדרך להסדר עם הערבים ותוהה על עמדת הבריטים. אין לו אמון רב ביחסו של אידן לישראל ואינו מבין מדוע משאירים על כנו את גלאב פחה.

התרשמותו של ד"ר ניסן ~~היא~~ [illegible], כי התורכים נוטים כעת לנקוט קו פעיל יותר בעניני ישראל-ערב. יחד עם זאת ואולי גם לשם כך מעונינים הם להדק את קשריהם עם מדינות ערב.

[illegible]

שי"ך

קושטא, ו' באב תשי"ד
5.8.54
מס. ל/5959/211

משרד החוץ
דואר נכנס
9. VIII 1954
תיק 424/1/...

אל: מע"ר

מאת: מ.גלי, קושטא

הנדון: __בעקבות ההסכם לפנוי הסואץ.__

בעקבות ההסכם הנ"ל פרסמה כאן העתונות את הודעתו של Abdel Nasr אשר בשיחתו עם עתונאי הכריז בין השאר, כי תורכיה איבדה הרבה מכבודה בעיני הערבים הטוענים"שתורכיה נהגה בצורה שאינה מתאימה לארץ ערבית וגם לא לארץ מוסלמית ביחסיה עם מדינת ישראל".

לכשקראתי הכרזה זו נזכרתי בשיחה שהיתה לי עם Cihan Baban, ציר בית הנבחרים התורכי, באחת מנסיעותי לאנקרה.

נפגשנו ע"י השולחן בקרון המסעדה ברכבת ההולכת מקושטא לאנקרה, ובין השאר נגעה השיחה כמובן, גם ביחסים שבין ישראל לתורכיה.

Cihat Baban סיפר לי על נסיעתו לספרד, שם השתתף בועידה הבין-פרלמנטרית בה ייצג את תורכיה יחד עם מר אדטו המנוח (הציר היהודי בבית הנבחרים התורכי שנספה בתאונת אווירון לפני זמן מה) ועל השיחות שהיו לו על יחסי תורכיה-ישראל עם נציגי ארצות ערב שהשתתפו גם הם בועידה. החלטתי לנצל את הסיפור כתגובה להכרזה הנ"ל ודאגנו שיפורסם בעתון Journal d'Orient.

הקטע רצ"ב.

בהזדמנות זו דאגנו גם שהעתון יפרסם בתרגום הצרפתי את המאמר שהתדרנו לפני ימים לעתון התורכי YENI ISTANBUL.

בברכה,

מ.גלי.

מג/אר
העתק: לשכת המנכ"ל
ציר ישראל, אנקרה.

Les Arabes n'aiment pas les Turcs

D'ORIENT ... 1.7.54

Les journaux ont reproduit les déclarations de Abdel Nasr, premier égyptien : « La Turquie n'est pas populaire parmi les Etats arabes ». La raison ? Tout simplement parce que « les Arabes sont d'avis qu'elle n'a pas agi comme un Etat arabe ou même comme un Etat musulman dans son attitude à l'égard d'Israël »...

Ceci nous rappelle la courte discussion qui eut lieu, dans un pays étranger, entre un de nos députés en mission et le représentant diplomatique d'un Etat arabe, que l'on nous a rapportée en son temps, et que voici : le diplomate arabe : Pouvez-vous me dire pourquoi la Turquie ne s'est pas portée au secours des pays arabes lors de notre guerre contre Israël ?

Le député turc : Nous n'avons jamais pensé qu'il eût fallu se porter au secours de 40 millions d'hommes qui avaient à lutter contre moins qu'un million...

Le diplomate arabe : Pourtant rien que leur qualité de Musulmans aurait dû inciter les Turcs à prêter assistance aux Etats arabes.

Le député turc : Si la question religieuse doit être invoquée, mon cher ami, on pourrait également se demander ce qui a poussé les Arabes qui sont, sans conteste, des Musulmans, à porter le coup de poignard dans le dos des Turcs pas plus loin qu'à la Première Guerre Mondiale...

Le parlementaire turc ajouta avec le sourire, que le diplomate arabe préféra laisser là la discussion.

100 Livettes	0.44.80
100 francs suisses	64.03
100 Florins	73.68.40
100 francs belges	5.60

OBLIGATIONS

1941 Demiryolu 6	111.50
1951 Istikrazi	101.70
1953 »	101.90
Kalkinma 1, 2, 3	102.90
1934 Sivas-Erzurum 2-7	21.75
1941 Demiryolu 3	20.95
Mil. Mud. 1	22.65
Banque Agricole 1	21.10
Is-Bankasi (N)	61.—

Güven
S.A. Turque d'Assurances

est à votre disposition
pour partager vos
souffrances éventuelles

Adresse
GALATA
Immeuble Sumerbank
ISTANBUL

Téléphone

Central 44610
Direction 40630

L'évacuation de Suez et le point de vue d'Israel

J. D'ORIENT — 5. 8. 54

Sous ce titre le « Yeni Istanbul » publie une correspondance de Jérusalem, qui dit :

« Une personnalité du ministère israélien des affaires étrangères a exposé comme suit le point de vue du gouvernement israélien sur l'accord anglo-égyptien concernant l'évacuation de la zone du canal de Suez :

« L'évacuation de la zone du canal intéresse de très près Israël. Notre pays n'a jamais cherché à entraver la réalisation des aspirations nationales de l'Egypte. Mais il est dans l'obligation aussi de tenir compte de ses propres intérêts. Car l'Egypte met Israël dans une situation assez embarrassante.

» Lorsque les Britanniques se seront retirés complètement de la zone du canal, les Egyptiens s'assureront d'importants avantages militaires. La question qui se pose est de savoir de quelle façon l'Egypte voudra utiliser ces avantages. Les dirigeants égyptiens n'ont pas laissé de doute sur leurs projets d'avenir. La semaine passée le premier ministre égyptien a dit qu'il considérait Israël comme l'ennemi No. 1 de l'Egypte et il a souligné que les autres Etats arabes nourrissaient à son égard les mêmes sentiments ».

La personnalité autorisée du ministère des affaires étrangères a rappelé que l'état de guerre existait toujours entre Israël et les pays arabes et a parlé ensuite de l'aide militaire et économique que les USA accorderont à l'Egypte et a dit :

« Le but des Etats arabes est de se procurer des armes dans la plus grande mesure possible et de tenter comme en 1948 d'occuper Israël. Le fait que les USA commencent à accorder de l'aide militaire à l'Irak rend impossible le maintien de la Déclaration des Trois de 1950. Cette déclaration visait au maintien de l'équilibre des forces. Renforcer l'Irak et ne rien donner en échange à Israël, c'est amener la rupture de cet équilibre.

» D'un autre côté lorsque les Britanniques seront partis, la défense du canal de Suez sera uniquement assurée par les Eg[illegible]ns. La décision des USA d'accorder une aide militaire à l'Egypte afin de la mettre à même à remplir le rôle, peut-être la conséquence d'un sentiment sincère. Il n'en reste pas moins que l'Egypte pourrait utiliser contre Israël les armes qui lui auront été remises. Pour pouvoir maintenir l'équilibre des forces dans le Moyen-Orient il faudrait par conséquent que l'on aide aussi Israël dans la même mesure que les Etats arabes. Donner à Israël des garanties écrites ou publier d'autres Déclarations à Trois n'a aucune signification pour lui».

ÇINAR HOTEL
YEŞILKÖY
CE SOIR JEUDI 5 Août
GRANDE SOIRÉE
de Gala
Défilé extraordinaire
des
Manequins de Milan

Prenez vos Déjeuners
Au
Restaurant-Pavillon
NORMANDIE
Siraselviler Tél. : 44407

ARLON
La montre
des connaisseurs

Importateurs
Détenteurs Licences
Françaises
PROTOCOLE TABAC
avant de passer vos commandes, contactez l'Agent :
E. LORENZI B. P. 823
Istanbul

LE CONGRES DES CHAUF-

*

Les rennes sont marqués aux oreilles par leur propriétaire.

*

Deux alpinistes allemands ont été trouvés accrochés sur les rochers, le tissu de leur veste a résisté à leur poids. Ils ont été sauvés par miracle. Il faut décorer les fabricants de ce tissu.

*

Le parcours Londres-Amsterdam s'effectue par voie des airs en 25 minutes.

*

Le métropolite du Monténégro Arsenije Bradsarevic a été condamné à Cettigné à 11 ans de travaux forcés.

*

Trente mille catholiques vietnamiens se sont réfugiés à Hanoi.

*

Les tempêtes des lacs sont terribles par la violence du vent qui fait chavirer les petites embarcations.

*

La pitié est comme la force, on l'a ou ne l'a pas.

*

Si la politique envahit l'art, l'art cesse d'être ce qu'il est : une expression de vérité.

*

Vu dans un salon une femme ronde, à petite tête, le nez en bec, une mèche droite sur le front, toute pareille à une poule, qui parlait toutes les langues, très mal, y compris la sienne et qui à elle seule avalait tout un plat de sandwichs.

*

Froid mortel au Chili, neige sur les Alpes, tempêtes violentes dans les vallées, vague de chaleur brûlante à Paris, rafales à Turin, tremblement de terre à Çanakkale, tempêtes terribles dans la haute Adria

מדינת ישראל

4241/ג

כמוס

מר

28/11/54

ע.מ. 0950

משרד החוץ

כמוס

מזכר

אל: [illegible]

מאת: [illegible]

[illegible]

אל: [illegible]

מאת: [illegible]

1) [illegible]

2) [illegible]

3) [illegible]

[illegible]

תאריך

חתימה

[illegible]

תאריך

חתימה

K 583

משרד החוץ

מזכר

אל: המנכ"ל

מאת: א.נ.ג'ל

לאחר שביקשת ממני לטפל
במברקו של עישר (ירדן בלי)
התייעצתי עם לוי והתקשרתי
עם טדי קולק אשר ביקש מ Ball
לחשוב על אפשרותנו לעזור
למורבים - בינתיים הבהרתי
לעישר כי הענין בטפול. יודעתי
על צעדי לקק.
[illegible] אני רואה כי ישר
לטפל בעצמו בדבר ויבריק
מיד לעישר - מברק ישר
אומר בין היתר שהוא מעביר את
הענין לאבן. (לא ראיתי מברק ישר
לאבן) - נאלצתי לבקש מ טדי
להפסיק מצדו את הטפול.
נדמה לי כי בזה טפולי נגמר

תאריך: 15/7

חתימה: א.נ.ג'ל

א 585

מדינת ישראל

אל ....

מאת ....

מס' ....

הנדון:

לטיפולך, בבקשה.

אנקרה, כ"ט סיון תשי"ד
30 ביוני 1954

אנ/2434/365

ס ו ד י

העתק נשלח אל

אל : מ ע " ר
העתק : לשכה
מאת : י. מרוז, אנקרה.

כבר צטטתי עצמי פעם בדואר השבוע, ואני מהסס לעשות זאת שנית. עם זאת אפנה תשומת לבכם עוד הפעם לדו"ח השנתי על יחסי תורכיה - ישראל (אנ/1031/34 מ-14 בינואר), סעיף 10:

"מאידך גיסא עלינו לזכור רגישותה המיוחדת של תורכיה בשאלות של כבוד לאומי וכיו"ב. שטחי המגע הרבים הקיימים היום לכדבה בין עמים שתי הארצות עלולים להפוך מוקדי תבערה אם לא תינקט זהירות מתמדת. מלה בלתי שקולה בעתון ישראלי, העדה מזלזלת של פלח ישראלי בנטל תורכי, התנהגות בלתי נאה של תייר או סוחר - כל אלה עלולות להשיכנו אחור. אין תורכיה כשאר ארצות ברגישותה הלאומית, ותקריות מסוימות שהן דבר של מה בכך בארץ אחרת עשויות ללבש ממדים גדולים בארץ זאת."

הדברים אמורים בשלושה עניינים אשר הובאו לתשומת לבנו בימים אלה, מפי איסטינבלי או בעקבות ביקורו.

ענין ראשון הוא פרשת הרכוש התורכי בגלל ובנמי סעדת קאמל בפרס. אני מפנה תשומת לבכם לאמור בסוגיה זאת במכתבו של השגריר, מס. אנ/2417/360 מיום 24.6.54

ענין שני הוא שאלת גיוס נתינים תורכים לשרות בצה"ל. אנו מבינים היטב קשייו של הצבא ראי-יכולתו העקרונית להסכים ליוצאים מן הכלל. אולם במסתבר מדברי איסטינבלי אין מספר המקרים השנויים במחלוקת גדול כל עיקר (הוא דבר על כמה עשרות), ויתכן שימצא "הסדר-עבודה" למעשה. איסטינבלי רואה את השאלה בעקרונית ובגבעת מתחולתו הטבעית של החוק התורכי על נתינים תורכיים - עם זאת יש להביא שיקולים להסדר אשר יספק דרישותיו למעשה בכל מקרה ומקרה מבלי שתהא התחייבות פורמלית מצדנו. לא מן הנמנע הוא גם שהתורכים מעלים את האפשרות של גבילה כגמול (ראה פרשת הקיסרגלר); ובענין שלא רק חוק ישראל מתנגש בחוק התורכי, אלא גם חוק תורכיה מתנגש בחוק הישראלי (ואף זה דוקא בשאלות של שרות צבאי), יש מקום למעשי נקם.

ענין שלישי - תמונת הציר התורכי ותאור מעשה שהיה ב"ידיעות אחרונות" מה-20 ביוני. אני יודע שאין לנו שליטה על העתונות ואיני בא בטענות. אך פרסום זה בודאי איננו מוסיף למצב רוחו של איסטינבלי.

בברכה,

י. מרוז

אנקרה, כ"ט סיון תשי"ד
30 ביוני 1954

אנ/2433/365

ס ו ד י

אל : ס ע " ר
העתק : לשכה
מאת : י. מרוז, אנקרה.

ה"התעוררות המפתיעה " של תורכיה בעניני ישראל

ולגביה, התעוררות אשר התבטאה באישורי הביקור הימי וטיסות חיל האויר הישראלי, בשיחותיו של מנדרס עם המדינאים הפקיסטנים ועם שגריר ישראל בושינגטון, בדמיזה (אשר מידת מהימנותה אמנם מוטלת בספק) של בירגי על הידוק הקשר הדו-צדדי בין תורכיה וישראל וכו' וכו' - התעוררות זאת אין לחשבה למפתיעה במידה שהיא פונקציה של מדיניותה ההגיונית והמציאותית של תורכיה לגבי ישראל כמעט מראשית קיום היחסים בין שתי המדינות. כותב שורות אלה לא פקפק מעודו שתורכיה רוחשת לישראל אהדה כנה, ושהיא מוכנה לתרגם אהדה זאת ללשון המעשה. וכך אמרתי בסעיף האחרון של דו"ח שנתי על יחסי תורכיה-ישראל ב-14 בינואר השתנה (אנ/34/1031).

"אני מצוים , איפוא, בעירנות ובקפדנות מתמדת. אם נשכיל במעשינו ובדברינו ונוסיף להוכיח לתורכים שיחסיהם אתנו נובעים להם יתרונות חשובים, אזי מובטח לנו עתידנו בארץ זאת. שנת 1953 הראתה בעליל שהלכנו בדרך הנכונה."

דו"ח זה הוערך בשעתו ע"י מבקרים מסגקריים שונים כמצייר תמונה בהירה ואופטימית מדי, בעקר לאור "המשבר", כביכול, אחרי התחלת המו"מ התורכי-פקיסטני והתורכי-ערבי להקמת "ברית השכבה הצפונית".

2. מאידך גיסא - בעיר שידידות תורכיה - ישראל היא יסוד איתן במסכת של מדיניות החוץ התורכית, אין פירוש הדבר שסיפוקים טכניים נבדלים לא ישפעו יסוד זה לפרקים מתחת לפני השטח.

מתציתה הראשונה של שנה זאת היתה - לפחות עוד לפני זמן מה - תקופה אשר ניתן לתארה כשפל טכניים מסיבות ברורות ומובנות. השאלה הנשאלת איפוא עתה, לאור התעוררות הפרו-ישראלית (ולדעתי יש לכלול בהתעוררות זאת גם את שאיפתה של תורכיה להצטרף להצהרת השלש המחודשת, באם תקום), איננה "מה הניע את תורכיה לשנות יחסה לישראל?", כי אם "מדוע ראתה תורכיה מקום לפחות את הסייגים הטכניים?"

3. ובכן, יתכן - והדבר באמר בהסתייגות רבה - ואותם הגורמים אשר ילדו קודם לכן את הסייגים לגבינו הביאו עתה להפעלתם לטובתנו. כבר באמר מספר פעמים בשבועות האחרונים שמאמצי השידול לעבר העולם הערבי אינם נראים אלא כמעלים חרס, ובעיקר בתורכיה חוזר היאוש המסורתי מן הערבים לישנו. יתכן , איפוא, שבהפגנת ידידותה לישראל

בפרספיה מקיימת תורכיה לא רק את יסוד מדיניותה האיסטרטגי, אלא היא
גם מפעילה אמצעי טכטיסי לעבר העולם הערבי ברוח "אם לא אתם, כי
אז הם". מה שכר יהיה לטכטיס זה – אם אמנם טכטיס הוא – זו שוב שאלה
אחרת.

בברכה,

י. מרון

ירושלים, כח' בסיון תשי"ד
29 ביוני 1954

4241 ח-

ס ו ד י

א ל : ציר ישראל, אנקרה

העתק: מנכ"ל
מר א. לבבי, סגן מנכ"ל

מאת : מ ע " ר

הנדון: ישראל והצטרפות תורכיה להצהרת השלוש.

אין בידי להוסיף הרבה על מה שכתבתי עד עתה בענין הידוע הצהרת משנת 1950 והרחבתה, פרט לציון העובדה כי לפי הידיעה האחרונה מארצות הבריה לא חלה התקדמות בפרשה זאת ויש אומרים כאילו הונחה ההצעה, לפי שעה, במקרר.

עמדתנו בשלב זה מבוססת על ההשגות שנוסחו ע"י המנכ"ל וע"י שגריר ישראל בוושינגטון. הערותיו של המנכ"ל נמסרו בסקירה השבועית (מס. 115) וזאת הערותיו של מר אבן הועברו לאנקרה במכתב קודם. כאשר אנו נשאלים בדבר עמדתנו איננו אומרים דבר מחייב אלא נותנים ביטוי להסתייגויות ולקושיות המרובות אשר ענין ההצהרה מעורר בלבנו.

אולם דבר אחד נראה בעינינו חיובי בדיבורים הרבים על נושא זה בזמן האחרון, אם אפשר לבודד אותו מתוך הרקע שלו, והוא שיתופה של תורכיה בערבויות של מעצמות המערב. מכל מקום אין אנו רואים נזק במתן ביטוי לדעה זאת באזני התורכים.

וכאן קובע עוד שיקול אחד. יתכן כי ניתנת לנו הזדמנות חדשה, במבצע זה, לעורר אצל התורכים את ענין רמת היצוג שלנו באנקרה ושלהם בישראל. בהתיעצות עם מר לבבי נתגבשה דעה האומרת כי אולי יש מקום לשיחה זהירה במשרד החוץ התורכי אשר מטרתה תהיה לתת ביטוי, במסגרת ההסתיגויות שדובר בהן לעיל, לסיפוק הניתן לנו בעצם הרעיון של הצטרפות תורכיה לשורת שלושה הגדולים במזרח התיכון ויחד עם זאת להגיד כי ראוי, לקראת אותה אפשרות, שמעמד הנציג התורכי כאן יהיה שוה למעמדם של נציגי המערב.

אם מחשבות אלה נראות לך ומתקבלות על דעתך, אנא מעל ונשמח לשמוע תגובת התורכים.

ב ב ר כ ה ,

מ. ארזאל.

נ.ב. לאחר הכתבת מכתב מודיעים על ישיבה שתתקיים בסוף השבוע על ענין הצהרת המעצמות. יתכן איפוא כי יהיה צורך להוסיף דבר על האמור לעיל אולי במברק.

ירושלים, כח' בסיון תשי"ד
29 ביוני 1954
ת-

ס ו ד י

א ל : ציר ישראל, אנקרה

העתק: מנכ"ל
מר מ. לבבי, סגן מנכ"ל

מאת : מ ע " ר

הנדון: ישראל והצטרפות תורכיה להצהרת השלוש.

אין בידי להוסיף הרבה על מה שכתבתי עד עתה בענין הידוש ההצהרה משנת 1950 והרחבתה, פרט לציון העובדה כי לפי הידיעות האחרונות מארצות הברית לא חלה התקדמות בפרשה זאת ויש אומרים כאילו הונחה ההצעה, לפי שעה, במקרר.

עמדתנו בשלב זה מבוססת על ההשגות שנוסחו ע"י המנכ"ל וע"י שגריר ישראל בוושינגטון. הערותיו של המנכ"ל נמסרו בסקירתו השבועית (מס. 113) וזאת הערותיו של מר אבן הועברו לאנקרה במכתב קודם. כאשר אנו נשאלים בדבר עמדתנו איננו אומרים דבר מחייב שלא נרתנים ביטוי להסתייגויות ולקושיות השונות אשר ענין ההצהרה מעורר בלבנו.

אולם דבר אחד נראה בעינינו חיובי בדיבורים הרבים על נושא זה בעבר האחרון, אם אפשר לבודדו אותו מתוך הרקע שלו, והוא שיתופה של תורכיה בערבויות של מעצמות המערב. מכל מקום אין אנו רואים נזק במתן ביטוי לדעה זאת באזני התורכים.

וכאן קובע עוד שיקול אחד. יתכן כי ניתנת לנו הזדמנות חדשה, במכלול זה, לעורר אצל התורכים את ענין רמת הייצוג שלנו באנקרה ושלהם בישראל. בהתייעצות עם מר לבבי נתגבשה דעה האומרת כי אולי יש מקום לשיחה זהירה במשרד החוץ התורכי אשר מטרתה תהיה לתת ביטוי, במסגרת ההסתייגויות שדובר בהן לעיל, לסיפוק הניתן לנו מעצם הרעיון של הצטרפות תורכיה לשורה שלושה הגדולים במזרח התיכון ויחד עם זאת להגיד כי ראוי, לקראת אותה אפשרות, שמעמד הנציג התורכי כאן יהיה שווה למעמדם של נציגי המערב.

אם מחשבות אלה נראות לך ומתקבלות על דעתך, אנא פעל ונשמח לשמוע תגובת התורכים.

נ.ב. לאחר הכתבת המכתב מודיעים על ישיבה שתתקיים בסוף השבוע על ענין הצהרת המעצמות. יתכן איפוא כי יהיה צורך להוסיף דבר על האמור לעיל אולי במברק.

ב ב ר כ ה ,

מ. ארזל.

21

אנקרה, ט"ו בסיון תשי"ד
16 ביוני 1954

2379/

אל : מ ע ר
העתק : לשכה
מאת : י. מרוז, אנקרה.

אתמול (14 ביוני) פגשתי את אראלפ במסיבת קוקטייל. הוא הזכיר את שיחת מנדרס-אבן ואמר: "אם אי-פעם היו לכם ספקות לגבי תורכיה, הרי שבשיחה זאת עלה בידינו להפריכם לתמיד". כיון שטרם ראינו רישום השיחה במלואה לא היה לי מה לומר.

אראלפ הוסיף שקבל ידיעה מן הארץ שהנסב" הביע לציר התורכי הערכתו על השיחה.

בברכה,

י. מרוז

אנקרה, כ"ב באייר תשי"ד
25 במאי 1954

אנ/2319/65

4241/

<u>כ מ ו ס</u>

אל : השגריר
העתק : מע"ר, לשכה, מחקר,
מר ג. רפאל
מאת : י. מרוז, אנקרה.

הנידון: <u>שיחה עם אראלפ.</u>

אחרי שיחתי המאכזבת עם אראלפ בשבוע שעבר ראיתי צורך ללבן אתו דברים בצורה יסודית וגלויה. בקשתי איפוא פגישה אשר התקיימה אתמול אחה"צ. בסיכומה היתה השיחה מעודדת.

פתחתי ואמרתי לאראלפ שבאתי אליו על מנת לשמוע ולא להשמיע. זה זמן מה נתרשמתי כאלו אין הדברים מתפתחים באותה מידה אשר ראינו עצמנו רשאים לצפות לה, ורושם זה נתחזק במיוחד אחרי אשר אמר לי שבמשרדך להשהות את המשא־ומתן על הסכם תרבותי (ראה דו"ח מס. אנ/2305/36 מיום 21.5.54 להלן מניתי את הנקודות השנויות אשר בהן לא חלה כל תזוזה כגון ההסכם התרבותי, הבקוד הימי, קשר טלפוני וטלגרפי, ההסכם לכפל מסים וכו'. על כן באתי לשאול: היש דברים בגו? אנא ידבר אתי בכל גלוי הלב.

אראלפ ענה מיד ללא היסוס או מבוכה. יחסי תורכיה ישראל טובים, ובודאי שאין לפי שהוא מחשבה לטשטש ספק הידידות לא להלכה ולא למעשה. נהפך הוא — נעשים מאמצים לשפור יתר. הנה כי כן, נציגנו למשרד החוץ והצבענו על חוסר סיפוקו של הנספח הצבאי שלנו. משרד החוץ הסמיך את הדבר ללבו, והוא מפעיל לחץ על כל הנוגעים בדבר לקראת תקון תנאי עבודתו של גאון. כאן הפסקתי את אראלפ ואמרתי לו שאמנם בשטח נראה לי (ואני אומר זאת על דעתי האישית) כי חלה כבר תזוזה כל שהיא. אראלפ הבטיח שהמצב יוסיף להשתפר.

אשר להסכם התרבותי הסביר אראלפ שהשהיה אשר דבר עליה זמנית בהחלט, והמדובר בחודש חדשיים. משרד החוץ סבר שאחרי שנשלחה תשובה חריפה לירדנים על הזמנתם את תורכיה לועידה המוסלמית בירושלים אי אפשר לתת לערבים סטירת לחי שניה בצורת משא־ומתן גלוי ורשמי על הסכם תרבותי בין תורכיה לישראל. אמרתי לאראלפ שהסבר איננו משכנע; יתרה מזו — הוא מסוכן, פרושו למעשה מתן פרס לתקפנות מדינית. אראלפ הסכים להנחה זאת אך אמר מיד בחיוך שמדינות אחרות מידידות ישראל נוהגות בשיטה זאת בצורה הרבה יותר חמורה. מכל מקום, אמר, המשא ומתן יחודש בעתיד הלא רחוק. הוא עצמו מעונין מאד בהסכם, ועמדתו העקרונית של משרד החוץ לא

בשתבחה.

אשר לבקור היפי הרי אמר שאף כי אין הענין נכנס בתחום שפוטו היה במקרה נוכח כאשר שר החוץ אישר את הבקור. על כן אל לנו לחשוש מן הסתכת הנוספת, מחבת שהיא בידוקרטית גרידא, ושכמותה מוצאים בכל מדינה ומדינה. כיון ששר החוץ נתן את אשורו אין ספק מה תהיה החלטת הממשלה.

אשר לכמה ענינים קטנים אשר הזכרתי הרי בחלקם ידע עליהם ובחלקם שמע עליהם לראשונה ממני. בכל אופן עלי להבין - ושוב הוא מזכיר דוגמת מדינות רבות אחרות - שטפול מקצועי במשרד ממשלתי זה או אחר חייב להמשך זמן רב.

מבל מקום הבטיח ארגלפ לעקוב גם אחרי ענינים אלה. ובקשתיו במיוחד לנסות לזרז את הטפול בהסכם לבטול בפל מסים. אף כי ענין זה פחות חשוב מכמה דברים אחרים שטרם הגיעו לסיום ולסכום, נראה היה לי שיש חשיבות בהסכם דוקא, אף הקטן ביותר, הנושא את חתימות שתי הממשלות.

הודיתי לארגלפ על הסברתו אשר תארתי אותה כדרך כלל כמניחה את הדעת. הוא חזר ואמר שכל חשד או מחשבה אשר התגבשו אצלנו לגבי תורכיה במולים כל יסוד; תורכיה שומרת ידידות ושותפות עם ישראל ומגמה זאת לא תשתנה.

בברכה,

י. מרוז

אנקרה, כ"ב באייר תשי"ד
26 במאי 1954

אנ/2319/65

[stamp, illegible] 1241

כ מ ו ס

אל : המנכ"ל
העתק : מ ע " ר, לשכת.חקר.
מר ג. רפאל
מאת : י. מרון, אנקרה.

הנידון: שיחה עם ארמלם.

אחרי שיחתי המאוכזבת עם ארמלם בשבוע שעבר ראיתי צורך ללבן אתו דברים בצורה יסודית וגלויה. בקשתי איפוא פגישה אשר התקיימה אתמול אחה"צ . בסיכומה היתה השיחה מעודדת.

פתחתי ואמרתי לארמלם שבאתי אליו על מנת לשמוע ולא להשמיע. זה זמן מה נתרשמתי כאלו אין הדברים מתפתחים בארחה פידה אשר ראינו עצמנו רשאים לצפות לה, ורושם זה נתחזק במיוחד אחרי אשר אמר לי שנצטרך להשהות את המשא-ומתן על הסכם תרבותי (ראה דו"ח מס. אנ/2305/36 מיום 21.5.54) להלן מניתי את הנקודות השונות אשר בהן לא חלה כל תזוזה כגון הסכם התרבותי, הבקור הימי, קשר טלפוני וטלגרפי, הסכם לבטול מסים וכו'. על כן באתי לשאול: היש דברים בגוף? אנא ידבר אתי בכל גלוי הלב.

ארמלם ענה מיד ללא תסוס או מבוכה. יחסי תורכיה ישראל טובים, ובודאי שאין לפי שהוא מחשבה לסגת מקו הידידות לא להלכה ולא למעשה. נהפך הוא - נעשים צעדים לשפור יתר. הנה כי כן, פנינו למשרד החוץ והצבענו על חוסר סיפוק של הנספח הצבאי שלנו. משרד החוץ הסמיך את הדבר ללבו, והוא מפעיל לחץ על כל הנוגעים בדבר לקראת תקון תנאי עבודתו של גאון. כאן הפסקתי את ארמלם ואמרתי לו שאמנם באמת נראה לי (ואני אומר זאת על דעתי האישית) כי חלה כבר תזוזה כל שהיא. ארמלם הבטיח שהמצב יוסיף להשתפר.

אשר להסכם התרבותי הסביר ארמלם שהשהיה אשר דבר עליה זמנית בהחלט, והמדובר בחודש חדשיים. משרד החוץ סבר שאחרי שנשלחה תשובה חריפה לירדנים על הזמנתם את תורכיה לועידה הפוליטית בירושלים אי אפשר לתת לערבים מסירת לחי שניה בצורת משא-ומתן גלוי ורשמי על הסכם תרבותי בין תורכיה לישראל. אמרתי לארמלם שהסבריו איננו משכנע; יתרה מזו - הוא מסוכן, פירושו לבקשה מתן פרסי לתקפנות מדינית. ארמלם הסכים להנחה זאת אך אמר מיד כאילו שמדיניות אחרות מידידות ישראל נוהגות בשיטה זאת בצורה חריפה יותר מזורה. מכל מקום, אמר, המשא ומתן יחודש בעתיד הלא רחוק. הוא עצמו מעונין מאד בהסכם, ועמדתו העקרונית של משרד החוץ לא

בשתנתה.

אשר לבקור הימי הרי אמר שאף כי אין העניין בכנס בתחום שפרטר היה במקרה ברכה באשר שר החוץ אישר את הבקור. על כן אל לנו לחשוש מן המחאה הנוספת, מאחר שהיא בירוקרטית גרידא, ושכמותה מוצאים בכל פינה ופינה. כיון ששר החוץ נתן את אישורו אין ספק מה תהיה החלטת הממשלה.

אשר לכמה עניינים קטנים אשר הזכרתי הרי בחלקם ידע עליהם ובחלקם שמע עליהם לראשונה ממני. בכל אופן עלי להבין – ושוב הוא מזכיר דוגמת מדינות רבות אחרות –שטפול מקצועי במשרד ממשלתי זה או אחר חייב להמשך זמן רב.

מכל מקום הבטיח אראלפ לעקוב גם אחרי עניינים אלה, ובקשתיו במיוחד לנסות לזרז את הטפול בהסכם לבטול כפל מסים. אף כי עניין זה פחות חשוב מכמה דברים אחרים שטרם הגיעו לסיום ולסכום, נראה היה לי שיש חשיבות בהסכם דוקא, אף הקטן ביותר, הנושא את חתימות שתי הממשלות.

הודיתי לאראלפ על הסברתו אשר תארתי אותה בדרך כלל כמניחה את הדעת. הוא חזר ואמר שכל חשד או מחשבה אשר התגבשו אצלנו לגבי תורכיה בטלים כל יסוד; תורכיה שוחרת ידידות ושותפות עם ישראל ומגמה זאת לא השתנתה.

בברכה,

י. מרוז

משרד החוץ

ירושלים, י"ט באדר ב' תשי"ד
24 במרס 1954

מספר 4244/

א ל : שר החוץ
מר ג. רפאל
מר י. הרצוג
מר מ. יובל
מר אבא אבן, שגריר ישראל, ושינגטון
מר א. אילת, שגריר ישראל, לונדון
מר י. צור, שגריר ישראל, פאריס
מר א. ששון, ציר ישראל, רומא

מ א ת : לשכת המנהל הכללי

הנדון: שיחה עם ראש הממשלה התורכית.

רצ"ב מכתבו מ-16 במארס 1954 מס' 2121/34/15

ממר מ. פישר, ציר ישראל, אנקרה המופנה אל

המנהל הכללי.

ל י ד י ע ת ך.

ב ב ר כ ה

תמר אשל
לשכת המנהל הכללי

מדינת ישראל

אנקרה, י"ג אדר ב' תשי"ד
16.3.1954

2121/36/מ

אל : המנהל הכללי

מ א ת : ציר ישראל, אנקרה

הנדון: שיחה עם ראש הממשלה התורכית.

אתמול, בקשתי לאחר זמן [illegible] האפשרות פגישה עם ראש הממשלה. היה ידוע לי משיחות עם חברי הסגל, שבקשות אלה כמעט תמיד נשארות ללא תשובה. לכן הופתעתי אתמול, כשנודע לי שראש הממשלה יקבלני היום בשעה 12 בצהריים. שגריר מצרים, שישב אמש על שולחני אמר לי, כי ראש הממשלה [illegible], בהסכמה עם [illegible] הלאומיים, לקבל את כל ראשי הנציגויות שלא נתקבלו עד כה.

לפני הפגישה [illegible] את חברי סגל השגרירות לשיחה על [illegible] [illegible].

[illegible] ראש הממשלה אמר לי [illegible], כי [illegible] [illegible]. ראש הממשלה [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] ראש הממשלה [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] 10 [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] ראש הממשלה, [illegible], [illegible] [illegible] [illegible].

אמרתי, כי לדעתי [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] רק ארץ ישראל [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ישראל.

2../.

עולה אי 10 על המדינה.

סנדרס עבר לנושא הבלקני. הוא אמר, שמכיר בעובדה שהלכלכה שתי המדינות משליכות זו את זו. גבורה הקרבי על אי אמירה ישראל היוצר את כל מודיע לה בנושא הבלקני ובתמכה עוינו את הבנק את יבואו בחורבה.

דיוקים לו הקשיים שהיו בזמן האחרון - וזה בלייט - בנושא מתן רשיונות היבוא, אבל ידוע לו שכיום זה נושא השמור לשנבנה על סיפוקו. הוא בטוח כי עניין החליפין המשחריים בין ישראל ומדינה ניתן להמשכות מסודר.

בעניין מהמשא הערבו-ישראלי אמר, כי בשלום מחייב את הרבר, וזה נובע מה שאמר קודם על הקרבה האידיאולוגית בין שני העמים, על נאמנתם משותפת לשיטה אחת, ובמלחמה הנוכחית של שני העמים למלחם בעד האידיאלים האלה.

לסוף, אמר סנדרס, ברצונו להוסיף דבר מה בשוליים. הוא דיבר בכתף הדדית, אך הרגיש של בירגי נעשה מקורטל ומרגיעה. המרכזיות, שהוא הזכיר, כי קיימים בסדה"ם מצבים עוינים ורגישויות עדינות ביותר. לכן מוכרחים מאוד לשמור כי יחסים בין מדינה ישראל ימשכו בצורה חלקה, ללא שגם. המרכזיות, כי בורמה סנדרס חייבה להזהיר כי המדינה משייך לראוג, לכך שלא משבעבה מדינות ערב בצורה דומה כדי יחידה בהמשמעות יחסי בורמה-ישראל. אולם לא ראיתי, כי משרד החוץ והודבר ישתמש בפסוק זה כדי לעצב את המדינה להסכם הערבויי. לכן שאלתי את ראש הממשלתו האם דבריו האחרונים מכוונים לאמצע הערבויי? סנדרס ענה ללא כל הסוס: בהחלט לא. זאת היתה הערה כללית וקירבתה בהרצאתי לעניין המשא הערבוי היה מקרים בהחלט.

ראש הממשלה שיים באומרו כי עם זה הוא לקבלני נבורה מה בלתי מרגון לדרוה וכי ישעה את אספיך לשבת ולשוחח לאחר טיום מולק הרשמי. עניתי, כי ברצוני לא לנצל יותר מזמנו וכי ידוע לי רק להביע התמעלותי על מידה זכירנו! הוא שב ענה לכל מה של הרצאתי. סנדרס ענה, כי זכרונו עוד יותר טוב משסיפרתי לקצר, כי הוא גם זוכר בדיוק כי אני ומה הנלידה היי ולכן כה מהשנה שהדיך את משיחה. הוא מקש לשמור דרישה שלום חמה ביוזר לשר שרת, ולהביע לו את הערכתו בעתיד היחסים הידידותיים בין שתי המדינות.

מודיעני לסנדרס על כי דרשו להרבה מה נבחר מסר נדרי בירגי וגישותי בעבר. ישנני מהמדד עם בירגי ואמרתי לו שאני שמח כי היה בינה משיחה. הוא שאליבי האם יש בזה דקירתו שהקובו והוא הוסיף שהמה שקבל עונדה גדמהונו כשיחה הדרכה מעובה. נדמה לי, שהעדרתו של בירגי מעביקה על האופי הידידותי היוצא מהכלל של עמדת סנדרס.

אני חייב הסברה על כי לא הרסמתי בדבר על עמדתו בעניין ירדן ומדינות ערב. רציתי להשאיר לפל מבוצעו את אווירת הידידות. עמדתנו כלפי אחדות ערב ידועה לסנדרס ונדמה לי, שמעוניבים שלא הזכרתי את הקדמים עשתה עליו רושם יותר טוב מאשר לו הייתי מעקיפם. והעבשתי גם בשבתות בירגי, ב"מ משרד החוץ ולא רציתי שאי אילם בהרצאתי מצויה בבקורות על יחס משרד החוץ אלינו.

מיד לאחר הפגישה מסר אוזגות, בין הגישה אתמול, ריד? אנקרה.

מ ב ר ב מ

משרד החוץ

ירושלים, י"ט באדר ב' תשי"ד
24 במארס 1954

כמוס

א ל : שר החוץ
מר ג. רפאל
מר י. הרצוג
מר מ. יובל
מר אבא אבן, שגריר ישראל, וושינגטון
מר א. אילת, שגריר ישראל, לונדון
מר י. צור, שגריר ישראל, פאריס
מר א. ששון, ציר ישראל, רומא

מ א ת : לשכת המנהל הכללי

הנדון : שיחה עם ראש הממשלה התורכית.

רצ"ב מכתב מ-16 במרס 1954 מס' אנ/34/2121 ממר מ. פישר, ציר ישראל, אנקרה המכוון אל המנהל הכללי.

ל י ד י ע ת ך .

ב ב ר כ ה

תמר [illegible]
לשכת המנהל הכללי

ה
ע
ת
ק

צירות ישראל

אנקרה, י"א אדר ב' תשי"ד
16.3.1954

2121/34/אנ

אל : המנהל הכללי

מאת: ציר ישראל, אנקרה

הנדון: שיחה עם ראש הממשלה התורכית.

כנהוג, בקשתי לאחר הגשת כתב האמנה פגישה עם ראש הממשלה. היה ידוע לי משיחות עם חברי הסגל, שבקשות אלה כמעט תמיד נשארות ללא תוצאה. לכן הופתעתי אתמול, כשנודע לי שראש הממשלה יקבלני היום בשעה 12 בצהרים. פקיד משרד החוץ, שסעד אמש על שולחני אמר לי, כי ראש הממשלה החליט בתקופה היותר שקטה, שנמשכה עם פגרת האספה הלאומית, לקבל את כל ראשי הנציגויות שלא נתקבלו עד כה.

לפני הפגישה אספתי את חברי סגל הצירות לשיחה על קביעת קוי הסברתי.

בהגיעי למשרד ראש הממשלה אמר לי מזכירו הפרטי, כי המתרגם יהיה נורי בירגי וכי לכן מבקשים שאדבר צרפתית. ראש הממשלה מבין יפה גם אנגלית וגם צרפתית, אבל מבכר להעזר במתורגמן בדברים שיש לו לומר.

פתחתי בהזכירי לראש הממשלה שפגישתנו הראשונה היתה בפריס, וכי אז שמעתי מפיהם של כל ידידי וביניהם נשיא הרפובליקה וינסנט אוריול, ראש הממשלה רנה מאיר, ושר החוץ מר ביזו, דעה אחת אודות אישו/ שיתי, כי הוא איש מדינה אמיתי. הבעתי את התקוה, כי איש שיהי יסלח לי אם אומר לו, שנסיוני במשך 10 חדשים בתורכיה אישר לי כי רושם זה התאים למציאות.

המשכתי בהבעת ברכות מטעם ראש ממשלתי, מר שרת, למר מנדרס והזכרתי את הקשר האישי של מר שרת לתורכיה: למודיו באיסטנבול, שירותו בצבא התורכי בימי מלחמת העולם הראשונה והעובדה שהוא מדבר תורכית שוטפת.

אמרתי, כי לדעתי בהזדמנות פגישה זו לקבוע עובדה היסטורית בעלת ערך עצום, כי עליה ~~---~~ מבוססת לא רק אהדת ארץ ישראל לתורכיה, אלא גם אהדת היהדות העולמית: תורכיה היא אחת הארצות המעטות בעולם שבה לא נשפך מעולם דם יהודי. אין ספק, כי נשיא הרפובליקה בנסיעתו בארצות-הברית הרגיש באהדה זו וגם בשרשיה הכפולים: העובדה שהזכרתי לעיל והיחסים של אחוה בין המדינה התורכית ומדינת ישראל.

הקשרים שבין העם הישראלי ובין יהדות ארה"ב ידועים לאיש שיחי. הוא יודע מה היה תפקידם ביסוד המדינה ובהתפתחותה בשנותיה הראשונות, ומה הם הקשרים ההדוקים האידיאולוגיים והחמריים עם יהדות זו כהיום. הקשר החי עם יהדות ארה"ב וארצות אחרות של המערב הוא אחד מאבני היסוד של העמדה המדינית המערבית של ישראל, מחוץ לקרבה התרבותית והשקפותית עם ארצות המערב. עם יהדות ארצות מזרח אירופה לא קיים, לדאבוננו, כמעט כל קשר, אך ידועים לנו געגועיהם לישראל ושאיפותיהם להשתחרר מהמשטר הקומוניסטי.

העובדות שציינתי עושות את ישראל לאחד משני המבצרים של העולם המערבי במערב אסיה. המבצר השני הוא תורכיה. לתורכיה יש יסוד אתרגני לא פחות חזק משלנו לעמדתה המערבית האיתנה. יש לשמוח, כי שני מבצרים אלה מהוים גם שני הכוחות הצבאיים היחידים בעלי ערך במערב אסיה, ז.א. באגף המזרחי של ארגון ההגנה המערבי. ישראל יכולה במקרה של התקפה לגייס 16 אוגדות עם ציוד מלא וכבד, המהוות 250 אלף אנשי צבא.

מובן לנו, כי תורכיה מחפשת מצבים קדמיים בכוון מזרחה, ובנאום ראש ממשלתך לפני מספר ימים בכנסת, הוא הביע הבנה לשאיפה זו. אולם אנו משוכנעים, כי שני המבצרים היחידים הם תורכיה וישראל. הנני בטוח, כי העובדה שמדרום לתורכיה שוכנת מדינה חזקה מלוכדת עד גש בתכונה. הזכרתי שבמקרה של מלחמה עלולה ישראל לשמש בסיס הספקה וגם מקור הספקה של תוצרת צבאית חשובה, וגם גשר בקו התחבורה בין תורכיה ובני בריתה המערביים. במשך כל הזמן שדברתי על ענינים צבאיים נענע מנדרס בראשו לאות הן. הוספתי, כי אני שמח לציין, כי לקרבה האידיאולוגית והמדינית בין תורכיה וישראל יש להוסיף קרבה כלכלית.

נתתי סקירה קצרה על התפתחות היחסים הכלכליים והזכרתי, שבמו"מ המסחרי שהתקיים לא מזמן מדובר על החלטתנו לקנות את מחצית כמות החיטה הדרושה לישראל (150 אלף טון) בתורכיה. והחלטנו, כמו כן, לקנות את הכותנה – כעת עשרת אלפים טון לשנה – במקום בארה"ב בתורכיה ולשם זה התאימו את המסרקות במפעלים בארץ. ציינתי, כי האופי הגיאוגרפי של הארץ אינו מרשה לנו לחשוב על פתוח של חקלאות בעל ומי לכן תמיד נהיה זקוקים ליבוא מתורכיה. אין לי ספק, כי עובדה זו מוסיפה לבטחונה הכלכלי של תורכיה. יש לי רק הערה אחת והיא, כי אי-מתן רשיונות יבוא בזמן האחרון לא איפשר לנו לבצע במילואן את הקניות בתורכיה, הכוללות מחוץ למצרכים שהזכרתי גם זרעי שונים ובקר.

סיימתי את דברי בהזכרת המו"מ על החוזה התרבותי. הסברתי את חשיבות הדבר ואת התאמת חוזה זה לקרבה הנפשית והתרבותית בין שתי הארצות.

מר מנדרס בתשובתו להרצאתי נגע בכל סעיף וסעיף שהזכרתי. הוא פתח בדברי הערכה גבוהים על מר שרת. אמר, שהכיר את תולדות חייו גם לפני שהזכרתים ושחושב אותו לא רק לידיד כי אם גם לאח לנשק, כי גם הוא, מנדרס, נלחם במלחמת העולם הראשונה. הוא הדגיש כמה הוא מאושר, שבהנהגת השלטון של העם שלמאמציו ולגבורתיו הוא מלא הערכה והתפעלות, נמצא איש כה מוכשר.

מנדרס המשיך לאמר, כי ללא כל הסתייגות הוא מאשר את השקפותי בנוגע לקרבה עמדות תורכיה וישראל בשטחים מדיניים, אידיאולוגיים וצבאיים. הוא מסכים, ששתי מדינות אלה הן מבצר המערב באסיה. הוא השתמש בתורכית במלה הצרפתית Bastion שהשתמשתי בה. הערכתו את ישראל אינה מדודה לפי גודל שטחה ומספר תושבה. ידוע לו כי עוצמה

3../.

עולה פי 10 על ממדיה.

מנדרס עבר לשטח הכלכלי. הוא אמר, שמעיד בעובדה שכלכלות שתי המדינות משלימות זו את זו. נכונה הערתי על אי אפשרות שישראל תיצור את כל הדרוש לה בשטח הכלכלי ובחכמה עשינו את המגבר את יבואנו מתורכיה.

ידועים לו הקשיים שהיו בזמן האחרון – והם גלויים – בשטח מתן רשיונות היבוא, אבל ידוע לו שענין זה נמצא בסמוך ושנבוא על סיפוקנו. הוא בטוח כי עתיד החליפין המסחריים בין ישראל ותורכיה ניתן להתפתחות מתמדת.

בענין הסכם התרבות אמר, כי בהחלט מחייב את הדבר, וזה נובע ממה שאמר קודם על הקירבה האידיאולוגית בין שני העמים, על נאמנותם המשותפת לשיטה אחת, והחלטתם הנחושה/ של שני העמים להלחם בעד האידיאלים האלה.

לבסוף, אמר מנדרס, ברצונו להוסיף דבר מה בסוגריים. הוא דיבר בשטף תורכית, אך תרגומו של בירגי נעשה מעורפל ומגמגם. הבינותי, שהוא הזכיר, כי קיימים במזה"ת מצבים עדינים ורגישויות עדינות ביותר. לכן מוכרחים תמיד לשמור כי היחסים בין תורכיה וישראל יתפתחו בצורה חלקה, ללא פגם. הבינותי, כי כוונת מנדרס היתה להזהירני כי תורכיה ממשיך לדאוג לכך שלא תפגענה מדינות ערב / בצורה יותר מדי ישירה מהתפתחות יחסי תורכיה-ישראל. אולם לא ראיתי, כי משרד החוץ התורכי ישתמש בפסוק זה כדי לעכב את המו"מ להסכם התרבותי. לכן שאלתי את ראש הממשלה: האם דבריך האחרונים מכוונים להסכם התרבותי? מנדרס ענה ללא כל היסוס: בהחלט לא. זאת היתה הערה כללית וקירבתה בהרצאתי לענין הסכם התרבותי היא מקרית בהחלט.

ראש הממשלה סיים באמרו כי שמח מאוד לקבלני בצורה כה בלתי פרוטוקולרית וכי ישמח אם אמשיך לשבת ולשוחח לאחר סיום החלק הרשמי. עניתי, כי ברצוני לא לגזול יותר מזמנו וכי ירשה לי רק להביע התפעלותי על כוח זכרונו: הוא ~~עה~~ ענה לכל משפט של הרצאתי. מנדרס ענה, כי זכרונו עוד יותר טוב משחשבתי לעצמי, כי הוא גם זוכר בדיוק מי אני ומה הדלדון היה ולכן כה ~~מעטה~~ העריך את השיחה. הוא ביקש למסור דרישת שלום חמה ביותר למר שרת, ולהביע לו את בטחונו בעתיד היחסים הידידותיים בין שתי המדינות.

הודיתי למנדרס על כי דאג למתורגמן מן נבחר כמר נורי בירגי ונפרדתי ממנו. יצאתי מוחדר עם בירגי ואמרתי לו שאני שמח כי היה נוכח בשיחה. הוא שאלני: האם יש בזה דקירה? שתקנו והוא הוסיף ששמח שקבל הודות נוכחותו בשיחה הדרכה חשובה. נדמה לי, שהערתו של בירגי מצביעה על האופי הידידותי היוצא מהכלל של עמדת מנדרס.

אני חייב הסברה על כי לא הרחבתי בדבור על עמדתנו בענין דיון ארצות ערב. רציתי להשאיר לכל הפגישה את אופיה החיובי. עמדתנו עלפי ארצות ערב ידועה למנדרס ונדמה לי, שהעובדה שלא הזכרתי את הערבים עשתה עליו רושם יותר טוב מאשר לו הייתי מתקיפם. התחשבתי גם בנוכחות בירגי, ג"כ משרד החוץ ולא רציתי שאף מילה בהרצאתי תפורש כביקורת על יחס משרד החוץ אלינו.

מיד לאחר הפגישה מסר אנדוליה, בין פגישות אחרות, רדיו אנקרה.

ב ב ר כ ה
מ. פייר

LEGATION D'ISRAEL

ציר[ות] ישראל

אנקרה, יט' אדר ב' תשי"ד
24.3.1954

אב/2159/1

משרד החוץ
דאר נכנס ביום
29. III. 1954
מספר
תיק 4251/ס
העתק נשלח אל

אל: המנהל הכללי,
מאת: מ. פישר, אנקרה.

שמעתי אתמול ב"קול-ישראל" את הידיעה על שיחתי עם ראש הממשלה אדנן מנדרס.

אני מאד מצטער על שעלי לבוא שוב בתלונה. בהודעה הנ"ל נאמר, כי מנדרס הבטיח לי, שהאמנה התורכית-פקיסטנית לא תשנה את היחסים הידידותיים בין תורכיה וישראל. הבוקר עברתי בקפדנות על הדו"ח ששלחתי אחרי שיחתי עם ראש הממשלה.

אין כל ספק, שאפשר להוציא משיחתי את המסקנה, שמר מנדרס מתכונן להמשיך במדיניות הידידותית עם ישראל. אבל בשיחה הוא לא הזכיר את האמנה החדשה. אני מניח, ללא ספק, שלו הייתי שואל אותו היה עונה לי ברוח מתאימה להצהרת „קול-ישראל". אבל העובדה בעינה נשארת, שלא הצהיר הצהרה כזאת. in so many words.

משרד החוץ התורכי יכול לקבל את הרושם, כאילו שאינני מוסר את תוכן שיחותי בדיקנות, וזה עלול להזיק לעמדתי.

אפשר היה על יסוד הדו"ח שלי למסור הודעה בדיון, שתכנה היה לא פחות מעודד, אבל יותר מדויק.

בברכה,

מ. פישר

מ. פישר

מפ/שא

אנקרה, יט' אדר ב' תשי"ד
24.3.1954

2159/1/אנ

משרד החוץ
דאר נכנס
2? III. 1954
מספר 1271/
העתק נשלח אל

אל: המנהל הכללי,
מאת: מ. פישר, אנקרה.

שמעתי אתמול בקול-ישראל" את הידיעה על שיחתי עם ראש הממשלה אדנן מנדרס.

אני מאד מצטער על שעלי לבוא שוב בתלונה. בהודעה הנ"ל נאמר, כי מנדרס הבטיח לי, שהאמנה התורכית-פקיסטנית לא תשנה את היחסים הידידותיים בין תורכיה וישראל. הבודק עברתי בקפדנות על הדו"ח ששלחתי אחרי שיחתי עם ראש הממשלה.

אין כל ספק, שאפשר להוציא משיחתי את המסקנה, שמר מנדרס מתכוון להמשיך במדיניות הידידותית עם ישראל. אבל בשיחה הוא לא הזכיר את האמנה החדשה. אני מניח, ללא ספק, שלו הייתי שואל אותו היה עונה לי ברוח מתאימה להצהרת "קול-ישראל". אבל העובדה בעינה נשארת, שלא הצהיר הצהרה כזאת, in so many words.

משרד החוץ התורכי יכול לקבל את הרושם, כאילו שאינני מוסר את תוכן שיחותי בדיקנות, וזה עלול להזיק לעמדתי.

אפשר היה על יסוד הדו"ח שלי למסור הודעה ברדיו, שתכנה היה לא פחות מעודד, אבל יותר מדויק.

בברכה,

מ.פ

מ. פישר

מפ/שא

משרד החוץ

ירושלים, י"ט באדר ב' תשי"ד
28 במארס 1954
4/2191

מ מ ו ס

אל: שר החוץ
מר א. לבבי, סגן המנהל הכללי
מ"א ח"ב
מר אבא אבן, שגריר ישראל, וושינגטון
מר א. אילת, שגריר ישראל, לונדון
מר י. צור, שגריר ישראל, פאריס
מר א. ששון, ציר ישראל רומא,
ד"ר ע. יורן, ציר ישראל, בלגרד
מר דרום, נציגות ישראל, אתונה

מאת: לשכת המנהל הכללי

הנדון: הערכת עמדת תורכיה בהגשמת האמנה האיזורית.

רצ"ב מכתב מ-9 במארס 1954 מס' אנ/2100/47
מאת מר י. מרוז, צירות ישראל, אנקרה.

לידיעתך.

בברכה

תמר שה[illegible]
לשכת המנהל הכללי

שמור

ה
ע
ת
ק

אל : מע"ר

מאת : י. מרוז, אנקרה

אנקרה, ו' אדר ב' תשי"ד
9.3.1954

אנ/2100/47

הנדון: **הערכת עמדת תורכיה בהתגבשות האמנה האיזורית.**

לפי הנתונים והידיעות שבידינו ניתן לסכם את עמדת תורכיה כיום פרעי ראשון כדלהלן:

1. האמנה החדשה בין תורכיה לפאקיסתאן נובעת מיזמה תורכית יותר מאשר מיזמה פקיסתאנית. בעוד שענינה של תורכיה בהקמת האיזורית מוסבר ע"י שיקולים איסטרטגיים כנים לגבי הגנת האיזור (כבות זאת, כמובן, אינה מוציאה מכלל אפשרות שיקולים אלה מושפעים מיסודם), הרי שהענין הפקיסתאני באמנה הנו תכסיסי, כלומר אמצעי לזכות באספקת נשק מארצות הברית.

2. תורכיה מעונינת למלא את המסגרת החדשה תוכן ממשי. בידעה שחברות פקיסתאן ותורכיה לבדן באמנה החדשה אינה פותרת על שאלה איסטרטגית, הרי שהיא שואפת ומוכנה לקראת הצטרפות מדינות אחרות - וראשונה אלה העונות לצרכי הרציפות הגיאוגרפית (פרס ועיראק).

3. אין תורכיה מתעלמת מהקשיים הפנימיים בפרס ובעיראק, העלולים להכריע נגד הצטרפות מדינות אלה לאמנה החדשה; כן אין היא מתעלמת מערכן הצבאי המפוקפק; עם זאת עדיף במחשבתה רעיון רציפות השטח, ועל כן הגבירה פעולת הפיתוי וההסברה לשתיהן - ובעיקר לעיראק, אשר הצטרפותה נראית ~~בעבבבב~~ בעיני תורכיה קרובה יותר למימוש בשלב זה, מאשר הצטרפות פרס.

4. בידעה שקשיה המדיניים העיקריים של עיראק נעוץ בנאמנותה לליגה הערבית, פועלת תורכיה בשני כיוונים מקבילים: הבלטת אפסיותה של הליגה לגבי עיראק, והצגת המחויבויות הספציפיות עם כמה מדינות ערביות לשם ריכוך עמדתן הן. במסגרת הכיוון השני יש לראות את נכונות תורכיה לחסל את "משבר השגרירים" עם מצרים והתנערותה מנקיטת עמדה אחרי ההתפתחות האחרונות בסוריה.

5. בעוד שהשלמת החגורה הצפונית הנה מטרתה הראשונה של תורכיה (ובדיעבד אין היא אומרת נואש אף מהצטרפות הסופית של אפגניסתן, תוך חידוש ברית סעדאבד), הרי, באם תושג מטרה זאת, תקבל תורכיה בברכה את הרחבתה דרומה.

6. אין לפי שעה לקבוע האם ובאיזו מידה יפגעו יחסי תורכיה-ישראל מהרחבת האמנה התורכית-פקיסתנית.

2../.

ניתן להבין, שתהיה השפעה מלכודי וניתן לשער שהיא תהיה מלווה במידה רבה בעבודת העיראקים. באם יציגו שגריר ביחסי תורכיה-ישראל בתנאי להתפתחותם, אין לשער שדרישה זאת תתקבל על ידי התורכים; אם, מאידך גיסא, יסמכו על כך, שבעקבות הבדיקות עם התורכים באמנה יעשה הזמן במידה טבעי את שלו, אזי לא מן הנמנע שיהיה שכר להקדמם.

7. לעומת זאת, אפשר להניח שלא יחול שנוי מכוון במדיניות תורכיה-ישראל. לא זאת בלבד שיתנו הבטחות ברורות ברוח זאת, אלא גם אילולא כך אין שנוי כזה לאינטרס תורכיה. יתכן, מאידך גיסא, שלתקופה מה תמשך תורכיה בלשהו בצמצומים חיצוניים לידידות שהיא רוחשת לישראל.

8. אשר לתגובות חיזוקה של ישראל להצטרפות עיראק, הרי שתורכיה ערה לה, אולם אין להבין שהאיום או תשנה בגללה תהליך המאורע. טענת תורכיה כפולה: מבחינת מדיניות יכולה ישראל אף ליהנות מפיצול הליגה ומכניסת עיראק בברית עם תורכיה (וקשה לקבוע אם טיעון כזה כנה אם לאו); מבחינה צבאית, הרי זירגה והידוקה של עיראק הוא אינטרס של ארצות הברית, ועל כן אין תורכיה מוסמכת לדון בסוגיה זאת.

9. ספק אם המשכת קו השכנוע נגד הצטרפות עיראק תהיה לתועלת בתורכיה. יש לשער, שהגברת המסבה (והעברתה, בין היתר, לעתונות וכו') עשויה להזיק ובודאי לא תועיל, כי החלטת התורכים נחושה, והם עלולים לראות את נסיונותינו במטרידה בלבד. מן הצד השני, אין לשלול לחלוטין האפשרות שהתקשרות תורכיה עם פקיסטאן תביא לשבוי כלשהו של יחס מדינה זאת אלינו, בפרט אם עיראק תישאר מחוץ לאמנה.

ב ב ר כ ה,

(-)
י. מרוז

העתק:
לשכה
ה' י. הרצוג
מ ק ר
ה ס ב ר ה

משרד החוץ

ירושלים, [illegible]
[illegible] 1954

חוזר

אל : [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

מאת : לשכת מנהל המשרד

הנדון: [illegible]

רצ"ב [illegible] 2100/47/ז"א

[illegible]

ב ב ר כ ה

[illegible]
לשכת מנהל המשרד

ירושלים, יב' באדר ב' תשכ"ד
17 במרס 1964

מ/ [handwritten number]

ס ו ד י

א ל : ציר ישראל, אנקרה

מאת : מ ע " ר

המנכ"ל ביקשני לבדוק את האמור במכתבך אליו מה-5 במרס על האופן בו הודיעו ב"קול ישראל" על פגישתך עם שר החוץ התורכי.

מתברר כי קצין העתונות של המשרד פירש, בטעות, את מברקך על הפגישה כאילו הנך מבקש שהדבר יפורסם כלשון המברק ללא שינויים ותוספות.

קצין העתונות מעיד עוד כי ימים רצופים לפני אותו שידור ב"קול ישראל" כתבה העתונות הישראלית הרבה, ברוח הדרושה, על עמדת תורכיה ביחס לישראל ועל העובדה כי ההסכם עם פקיסטן לא ישנה את מדיניותה ביחס לסכסוכים באיזור. על כן, לדעתו, אפשר היה להניח כי אחרי הכנה כזאת משמעות הידיעה בדיוק היתה מובנת לגמרי.

ב ב ר כ ה ,

ש. אראל

העתק: מנכ"ל.

מזכר

תאריך 42·41/11

לתיק מס׳

אל מעלר

מאת י.י.ש

הנידון:

ודא שהם להשיב על מכתב זה בשמו — ולשלוח לי העתק מתשובתכם

י.י.ש

[illegible]

<u>ב ס ו ד</u>

אנקרה, יא' אדר ב' תשי"ד
16.3.1954

אנ/2121/34

אל: המנהל הכללי
מאת: ציר ישראל, אנקרה.

הנדון: <u>שיחה עם ראש הממשלה התורכית.</u>

כנהוג, בקשתי לאחר הגשת כתב האמנה פגישה עם ראש הממשלה. היה ידוע לי משיחות עם חברי הסגל, שבקשות אלה במעט תמיד נשארות ללא תוצאה. לכן הופתעתי אתמול, כשנודע לי שראש הממשלה יקבלני היום בשעה 12 בצהרים. פקיד משרד החוץ, שסעד אמש על שולחני אמר לי, כי ראש הממשלה החליט בתקופה היותר שקטה, שנפתחה עם פגרת האספה הלאומית, לקבל את כל ראשי הנציגויות שלא נתקבלו עד כה.

לפני הפגישה אספתי את חברי סגל הצירות לשיחה על קביעת קוי הסברתי.

בהגיעי למשרד ראש הממשלה אמר לי מזכירו הפרטי, כי המתורגמן יהיה נורי בירגי וכי לכן מבקשים שאדבר צרפתית. ראש הממשלה מבין יפה גם אנגלית וגם צרפתית, אבל מבכר להעזר במתורגמן בדברים שיש לו לומר.

פתחתי בהזכירי לראש הממשלה שפגישתנו הראשונה היתה בפריס, וכי אז שמעתי מפיהם של כל ידידי וביניהם נשיא הרפובליקה וינסן אוריול, ראש הממשלה רנה מאיר, ושר החוץ מר בידו, דעה אחת אודות איש שיחי, כי הוא איש מדינה אמיתי. הבעתי את התקוה, כי איש שיחי יסלח לי אם אומר לו, שנסיוני במשך 10 חדשים בתורכיה אישר לי כי רושם זה התאים למציאות.

המשכתי בהבעת ברכות מטעם ראש ממשלתי, מר שרת, למר מנדרס והזכרתי את הקשר האישי של מר שרת לתורכיה: למודיו באיסתנבול, שירותו בצבא התורכי בימי מלחמת העולם הראשונה והעובדה שהוא מדבר תורכית שוטפת.

אמרתי, כי לדעתי בהזדמנות פגישה זו לקבוע עובדה היסטורית בעלת ערך עצום, כי עליה מבוססת לא רק אהדת ארץ ישראל לתורכיה, אלא גם אהדת היהדות העולמית: תורכיה היא אחת הארצות המעטות בעולם שבה לא נשפך מעולם דם יהודי. אין ספק, כי נשיא הרפובליקה בנסיעתו בארצות-הברית ירגיש באהדה זו וגם בשרשיה הכפולים: העובדה שהזכרתי לעיל והיחסים של אהדה בין המדינה התורכית ומדינת ישראל.

הקשרים שבין העם הישראלי ובין יהדות ארה"ב ידועים לאיש שיחי. הוא יודע מה היה תפקידם ביסוד המדינה ובהתפתחותה בשנותיה הראשונות, ומה הם הקשרים ההדוקים האידיאולוגים והחמריים עם יהדות זו בהוה. הקשר החי עם יהדות ארה"ב וארצות אחרות של המערב הוא אחד מאבני היסוד של העמדה המדינית המערבית של ישראל, מחוץ לקרבה תרבותית והשקפתית עם ארצות המערב. עם יהדות ארצות מזרח אירופה לא קיים, לדאבוננו, כמעט כל קשר,

2./.

אך ידועים לנו נענועיהם לישראל ושאיפותיהם להשתחרר מהמשטר הקומוניסטי.

העובדות שציינתי עושות את ישראל לאחד משני המבצרים של העולם המערבי במערב אסיה. המבצר השני הוא תורכיה. לתורכיה יש יסוד ארגוני לא פחות חזק משלנו לעמדתה המערבית האיתנה. יש לשער, כי שני מבצרים אלה מהוים גם שני הכוחות הצבאיים היחידים בעלי ערך במערב אסיה, ז.א. באגף המזרחי של ארגון ההגנה המערבי. ישראל יכולה במקרה של התקפה לגייס 16 אוגדות עם ציוד מלא וכבד, המהוות 250 אלף אנשי צבא.

מובן לנו, כי תורכיה מחפשת מוצבים קדמיים בכוון מזרחה, ובנאום ראש ממשלתי לפני מספר ימים בכנסת, הוא הביע הבנה לשאיפה זו. אולם אנו משוכנעים, כי שני המבצרים היחידים הם תורכיה וישראל. הנני בטוח, כי העובדה שמדרום לתורכיה שוכנת מדינה חזקה מוסיף לרגש בטחונה. הזכרתי שבמקרה של מלחמה עלולה ישראל לשמש בסיס הספקה וגם מקור הספקה של תוצרת צבאית חשובה, וגם גשר בקו התחבורה בין תורכיה ובני בריתה המערביים. במשך כל הזמן שדברתי על ענינים צבאיים נענע מנדרס בראשו לאות הן. הוספתי, כי אני שמח לציין, כי לקרבה האידיאולוגית והמדינית בין תורכיה וישראל יש להוסיף קרבה כלכלית.

בתתי סקירה קצרה על התפתחות היחסים הכלכליים והזכרתי, שבפו׳ם המסחרי שהתקיים לא מזמן מסרנו על החלטתנו לקנות את מחצית כמות החיטה הדרושה לישראל (160 אלף טון) בתורכיה. החלטנו, כמו כן, לקנות את הכותנה – כעת חמשת אלפים טון לשנה – במקום בארה׳ב בתורכיה ולשם זה התאימנו את הספרקות במפעלים בארץ. ציינתי, כי האופי הגיאוגרפי של הארץ איננו מרשה לנו לחשוב על פתוח של חקלאות בעל וכי לכן תמיד נהיה זקוקים ליבוא מתורכיה. אין לי ספק, כי עובדה זו מוסיפה לבטחונה הכלכלי של תורכיה. יש לי רק הערה אחת והיא, כי אי-מתן רשיונות יבוא בזמן האחרון לא איפשר לנו לבצע את הקניות בתורכיה, הכוללות מחוץ למצרכים שהזכרתי גם זרעי שמנים ובקר.

סיימתי את דברי בהזכרת המו׳ם על החוזה התרבותי. הסברתי את חשיבות הדבר ואת התאמת חוזה זה לקרבה הנפשית והתרבותית בין שתי הארצות.

מר מנדרס בתשובתו להרצאתי נגע בכל סעיף וסעיף שהזכרתי. הוא פתח בדברי הערכה גבוהים על מר שרת. אמר, שהכיר את תולדות חייו גם לפני שהזכרתים ושחושב אותו לא רק לידיד כי אם גם לאח לנשק, כי גם הוא, מנדרס, נלחם במלחמת העולם הראשונה. הוא הדגיש במה הוא מאושר, שבהנהגה השלטון של העם שלמאמציו ולגבורותיו הוא מלא הערכה והתפעלות, נמצא איש כה מוכשר.

מנדרס המשיך לאמור, כי ללא כל הסתייגות הוא מאשר את השקפתי בנוגע לקרבת העמדות התורכית והישראלית בשטחים מדיניים, אידיאולוגיים וצבאיים. הוא מסכים, ששתי מדינות אלה הן מבצר המערב באסיה. הוא השתמש בתורכית במלה הצרפתית bastion שהשתמשתי בה. הערכתו את ישראל איננה מדודה לפי גודל שטחה ומספר תושביה. ידוע לו כי ערכה עולה פי 10 על מדידה.

מנדרס עבר לשטח הכלכלי. הוא אמר, שמכיר בעובדה שכלכלות שתי המדינות משלימות זו את זו. בכונה הערתי על אי אפשרות שישראל תיצר את כל הדרוש לה בשטח הכלכלי ובחכמה עשינו אם תכננו את יבואנו מתורכיה.

3./.

ידיעה לו הקשיים שהיו בזמן האחרון - והם כלליים - בשטח מתן רשיונות היבוא, אבל ידוע לו שעניין זה נמצא בטפול ושבנוא על סיפוקנו. הוא בטוח כי עתיד החליפין המסחריים בין ישראל ותורכיה ניתן להתפתחות מתמדת.

בעניין הסכם התרבותי אמר, כי בהחלט מחייב את הדבר, וזה נובע ממה שאמר קודם על הקרבה האידיאולוגית בין שני העמים, על באמונתם המשותפת לשאיפה אחת, והחלטתם הנחושה של שני העמים להלחם בעד האידיאלים האלה.

לבסוף, אמר מנדרס, ברצונו להוסיף דבר מה בסוגריים. הוא דיבר בשטף תורכית, אך תרגומו של בירגי נעשה מעורפל ומגומגם. הבינותי, שהוא הזכיר [redacted], כי קיימים בתוה'ת מצבים עדינים ודבישויות עדינות ביותר. לכן מוכרחים תמיד לשמור על היחסים בין תורכיה וישראל יתפתחו בצורה חלקה, ללא פגם. הבינותי, כי כונת מנדרס היתה להזהירני כי תורכיה תמשיך לדאוג לכך שלא תפגענה מדינות ערב בצורה יותר מדי ישירה מהתפתחות יחסי תורכיה-ישראל. אולם לא רציתי, כי משרד החוץ התורכי ישתמש בפסוק זה כדי לעכב את המו"מ להסכם התרבותי. לכן שאלתי את ראש הממשלה: האם דבריך האחרונים מכוונים להסכם התרבותי? מנדרס ענה ללא כל הסוס: בהחלט לא. זאת היתה הערה כללית וקירבתה בהרצאתי לעניין ההסכם התרבותי היא מקרית בהחלט.

ראש הממשלה סיים באומרו כי שמח מאד לקבלני בצורה כה בלתי פרוטוקולרית וכי ישמח אם אמשיך לשבת ולשוחח לאחר סיום החלק הרשמי. עניתי, כי ברצוני לא לנצל יותר מזמנו וכי ירשה לי רק להביע התפעלותי על כוח זכרונו: הוא ענה לכל משפט של הרצאתי. מנדרס ענה, כי זכרונו עוד יותר טוב ממשערתי לעצמי, כי הוא גם זוכר בדיוק מי אני ומה תולדות חיי ולכן כה העריך את השיחה. הוא בקש למסור דרישת שלום חמה ביותר למר שרת, ולהביע לו את בטחונו בעתיד היחסים הידידותיים בין שתי המדינות.

הודיתי למנדרס על כי דאג למתרגם כה נכבד כמר נורי בירגי ונפרדתי ממנו. יצאתי מהחדר עם בירגי ואמרתי לו שאני שמח כי היה נוכח בשיחה. הוא שאלני: האם יש בזה עקיצה? צחקנו והוא הוסיף ששמח שקבל הודות נוכחותו בשיחה הדרכה חשובה. נדמה לי, שהערתי של בירגי מצביעה על האופי הידידותי היוצא מהכלל של עמדת מנדרס.

אני חייב הסברה על כי לא הרחבתי בדבור על עמדתנו בעניין ארצות ערב. רציתי להשאיר לכל הפגישה את אפיה החיובי. עמדתנו כלפי ארצות ערב ידועה למנדרס ונדמה לי, שהעובדה שלא הזכרתי את הערבים עשתה עליו רושם יותר טוב מאשר לו הייתי מתקיפם. התחשבתי גם בנוכחות בירגי, ב כ משרד החוץ ולא רציתי שאף מילה בהרצאתי תפורש כביקורת על יחס משרד החוץ אלינו.

מיד לאחר הפגישה מסר אדרותיה, בין פגישות אחרות, רדיו אנקרה.

בברכה,

ס. פישר

כאוס

[illegible]

שגריר ישראל

אנקרה, י״ג אדר ב׳ תשי״ד
16.3.1954

2123/34/ש

אל: המנהל הכללי

מאת: ציר ישראל, אנקרה

הנדון: שיחה עם ראש הממשלה התורכי.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

2../.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

3../.

עולה מי 10 על ספריה.

הבדיל עבר לשמש מלכלי, הוא אמר, משמיר קבוצות
שלכלכתם משר הצרים מעליטרם על אז זה. נבורה העדמי על
זה שמשרים ישראל הצר את כל שורים לה משמת מלכלי והמשמת
שעיני את הבבנו את הבמנו מסורתיה.

ישראלים לא הקשיבו שמיר בעבר הממדין – וגם מלליכה – מששה
מטך רשי בעת ויכים, אבל ישים לו שעבין זה נגמר משמאל לשכונת
על סיפוקנו. הוא הוסיף כי עניי המליפין המשמידים בין ישראל
ומדינים צריך לשמאנות מסורה.

בעציין ממשם שהמיבוני אמר, כי במהלך מאיה את מרבר,
ינה נוטע ממה שאמר קודם על הקדמה האמריקאית בין שני העמים,
על השכנות מבשמשה לשיעמה אמת, ומכלכמה המשמשת על ידי הגמים
לכלכם מבר המצרי-אלא המלה.

לבסוף, אמר בגודים, ברצונו להוסיף דבר מה בסדבריו.
הוא דיבר כשמנו הדברית, אך המגבנו של בירגי ניעשה מצרים ואמונאה.
משיבאשה, אמרה הדברים, כי קיירים במצעים במצרים מכירים ורבעוזיות
עריכים בינמי. לכן מרכמיה ממשי לשכור כי הרשים בין הדודיה
ישראל המשמשו במצרת מלום, ללא מבנה. הבינותי, כי בנוגע מצרים
עומם להמחריני כי מרכזית השמשך לראות לבן שלא השגשגה מיוצרת עריכ X
בצדדי יהמד מפי ישורת מרכזותיה ימיה מצרים-ישראל. אבלה לא
יבואי, כי ממרי הנוץ המרכזי יצמחה מסוף זה עדי לעגל את מאבים
להטכם מארינה. לכן שמלתי את רשה המסולחה אחה ערכים המשמעותיים
מבעיים להמכם המרבנים, מחרים עמה ללא כל מותנה. המשם לא.
ואת היתה הקרא מלליה בקירבות מהרבאים להבין משכם המשרים מיה
מקיים בהמלה.

ואשר המבכלה עיים מאמרך כי יה מאר להכליל גבעורה את הכלמי
המדינות-לורות דבר משמה גם אשיין לשמח וילדמה למחר שיום המלך מריני.
עברינו, כי בדרבים לא לגבור ידור מומבי למי יפישה לי רק להביא
מתעלבים על כרה המבעת הוא שם עבה ללכל המשים של הרצאותי.
תגרים עבשו, כי דבריו עוד יהודי מהם מפיעורים לעצמים, כי הוא גם
יבואו כריך כי גבי דמה מלליבה מעי ויכך מה ~~מממם~~ שמעיין את משיחה.
והיא במה להמרך מדרישה שלום ומה בינ הפיה לנר שרע, ולכמכן לו את
המסרבר בעמיה מישמים האמריקאיים מין אשר המפיציה.

היינו להכביים על די ינאה למשרבם את נמצר עבר גבורי ביתיר
בנאשרים הבנו. יראתי מאמדי עם בירבי ומאנשים לו טבוין עמק כי היה
בנחה במיהם. הרא המלאכים המס יש בנוה לקיירום ממושגו רוצה אביבים
משמה מצגל הדררה בנתונים הבינוי הרבמת משטים. גבעה לו, שהעמקים
על סידנה באצרעיה על אמרתי המליה מגי בירבו ממנגלו של עבוים מצרים.

אני אייבה מאבים על כי לא מרשמים בנגדר על עמדתנו ועבדיך דרך
ומרגת עבר. ידינו לאיטמים לכל המבעים את אשים הסיבות. שמאבני
בלבי אריבה עדי יעבקו לעצמיה דמיה לי, מתוכנים שלה מדברים
את שמדיבים משמה עליה ויגד ברה שמגר לו הייבה מפיינים.
המשמעתי גם כבשרים בירבה, בבית מסור הארץ ולא ובדבי שקש מילם
בכריאתי ממדים מבריעים על ימם מצרר מכרי אלינה.

מיד לאחר המגישה מסר אדלייה, כיך משלימה אמריקה, ויד רובתיה.

[illegible]

משרד החוץ

מזכר

אל: [illegible]

מאת: [illegible]

[illegible]

חתימה: [illegible] תאריך: [illegible]

חתימה תאריך

כ מ ו ס

LEGATION D'ISRAEL

ציר ות ישראל

אנקרה, יא' אדר ב' תשי"ד
16.3.1954

2121/34/אנ

אל: המנהל הכללי
מאת: ציר ישראל, אנקרה.

הנדון: שיחה עם ראש הממשלה התורכית.

כנהוג, בקשתי לאחר הגשת כתב האמנה פגישה עם ראש הממשלה. היה ידוע לי משיחות עם חברי הסגל, שבקשות אלה כמעט תמיד נשארות ללא תוצאה. לכן הופתעתי אתמול, כשנודע לי שראש הממשלה יקבלני היום בשעה 12 בצהרים. פקיד משרד החוץ, שמעד אמש על שולחני אמר לי, כי ראש הממשלה החליט בתקופה היותר שקטה, שנפתחה עם סגרת האספה הלאומית, לקבל את כל ראשי הנציגויות שלא נתקבלו עד כה.

לפני הפגישה אספתי את חברי סגל הצירות לשיחה על קביעת קוי הסברתי.

בהגיעי למשרד ראש הממשלה אמר לי מזכירו הפרטי, כי המתרגם יהיה בודי בירגי ובכי לכן מבקשים שאדבר צרפתית. ראש הממשלה מבין יפה גם אנגלית וגם צרפתית, אבל מבכר להעזר במתורגמן בדברים שיש לו לומר.

פתחתי בהזכירי לראש הממשלה שפגישתנו הראשונה היתה בפריס, ובכי אז שמעתי מפיהם של כל ידידי ועיניהם נשיא הרפובליקה ויבסן אוריול, ראש הממשלה רנה מאיר, ושר החוץ מר בידו, דעה אחת אודות איש שיחי, כי הוא איש מדינה אמיתי. הבעתי את התקוה, כי איש שיחי יסלח לי אם אומר לו, שבסיורני במשך 10 חדשים בתורכיה אישר לי כי רושם זה התאים למציאות.

המשכתי בהבעת ברכות מטעם ראש ממשלתי, מר שרת, למר מנדרס והזכרתי את הקשר האישי של מר שרת לתורכיה: למודיו באיסטנבול, שירותו בצבא התורכי בימי מלחמת העולם הראשונה והעובדה שהוא מדבר תורכית שוטפת.

אמרתי, כי לדעתי בהזדמנות פגישה זו לקבוע עובדה היסטורית בעלת ערך עצום, כי עליה מבוססת לא רק אהדת ארץ ישראל לתורכיה, אלא גם אהדת היהדות העולמית: תורכיה היא אחת הארצות המעטות בעולם שבה לא נשפך מעולם דם יהודי. אין ספק, כי נשיא הרפובליקה בנסיעתו בארצות-הברית הרגיש באהדה זו וגם בשרשיה הכפולים: העובדה שהזכרתי לעיל והיחסים של אחוה בין המדינה התורכית ומדינת ישראל.

הקשרים שבין העם הישראלי ובין יהדות ארה"ב ידועים לאיש שיחי. הוא יודע מה היה תפקידם ביסוד המדינה ובהתפתחותה בשנותיה הראשונות, ומה הם הקשרים ההדוקים האידיאולוגים והמשפחתיים עם יהדות זו בהוה. הקשר החי עם יהדות ארה"ב וארצות אחרות של המערב הוא אחד מאבני היסוד של העמדה המדינית המערבית של ישראל, מחוץ לקרבה תרבותית והשקפתית עם ארצות המערב. עם יהדות ארצות מזרח אירופה לא קיים, לדאבוננו, כמעט כל קשר,

2./.

אך ידועים לנו געגועיהם לישראל ושאיפותיהם להשתחרר מהמשטר הקומוניסטי.

העובדות שציינתי עושות את ישראל לאחד משני המבצרים של העולם המערבי במערב אסיה. המבצר השני הוא תורכיה. לתורכיה יש יסוד אורגני לא פחות חזק משלנו לעמדתה המערבית האיתנה. יש לשפוט, כי שני מבצרים אלה מהוים גם שני הכוחות הצבאיים היחידים בעלי ערך במערב אסיה, ז.א. באגף המזרחי של ארגון ההגנה המערבי. ישראל יכולה במקרה של התקפה לגייס 16 אוגדות עם ציוד מלא וכבד, המהוות 250 אלף אנשי צבא.

מנבן לנו, כי תורכיה מחפשת מוצבים קדמיים בגבול מזרחה, ובנאום ראש ממשלתי לפני מספר ימים בכנסת, הוא הביע תמיכה לשאיפה זו. אולם אנו משוכנעים, כי שני המבצרים היחידים הם תורכיה וישראל. הנני בטוח, כי העובדה שטרדום לתורכיה שוכנת מדינה חזקה מוסיף לרגש בטחונה. הזכרתי שבמקרה של מלחמה עלולה ישראל לשמש בסיס הספקה וגם מקור הספקה של תוצרת צבאית חשובה, וגם גשר בקו התקשורה בין תורכיה ובני בריתה המערביים. במשך כל הזמן שדברתי על ענינים צבאיים נענע מנדרס בראשו לאות הן. הוספתי, כי אני שמח לציין, כי לקרבה האידיאולוגית והמדינית בין תורכיה וישראל יש להוסיף קרבה כלכלית.

נתתי סקירה קצרה על התפתחות היחסים הכלכליים והזכרתי, שבסו"מ המסחרי שהתקיים לא מזמן מסרנו על החלטתנו לקנות את מחצית כמות החיטה הדרושה לישראל (150 אלף טון) בתורכיה. החלטנו, כמו כן, לקנות את הכותנה – כעת חמשת אלפים טון לשנה – במקום באלה"ב בתורכיה ולשם זה התאימו את המסרקות במפעלים בארץ. ציינתי, כי האופי הגיאוגרפי של הארץ אינו מרשה לנו לחשוב על פתוח של חקלאות כעל רכי לכן תמיד נהיה זקוקים ליבוא מתורכיה. אין לי ספק, כי עובדה זו מוסיפה לבטחונה הכלכלי של תורכיה. יש לי רק הערה אחת והיא, כי אי-מתן רשיונות יבוא בזמן האחרון לא איפשר לנו לבצע את הקניות בתורכיה, הכוללות מחוץ למצרכים שהזכרתי גם זרעי שמנים ובקר.

סיימתי את דברי בהזכרת המו"מ על החוזה התרבותי. הסברתי את חשיבות הדבר ואת התאמת חוזה זה לקרבה הנפשית והתרבותית בין שתי הארצות.

מר מנדרס בתשובתו להרצאתי נגע בכל סעיף וסעיף שהזכרתי. הוא פתח בדברי הערכה גבוהים על סר שרת. אמר, שהכיר את תולדות חייו גם לפני שהזכרתים ושחושב אותו לא רק לידיד כי אם גם לאח לנשק, כי גם הוא, מנדרס, בלחם במלחמת העולם הראשונה. הוא הדגיש במה הוא מאושר, שבתקופת השלטון של העם שלמאמציו ולגבורותיו הוא מלא הערכה והתפעלות, נמצא איש כה מוכשר.

מנדרס המשיך לאמור, כי ללא כל הסתייגות הוא מאשר את השקפותי בנוגע לקרבת העמדות התורכית והישראלית בשטחים מדיניים, אידיאולוגיים וצבאיים. הוא מסכים, ששתי מדינות אלה הן מבצר המערב באסיה. הוא השתמש בתורכית במלה הצרפתית bastion שהשתמשתי בה. הערכתו את ישראל אינה מדודה לפי גודל שטחה ומספר תושביה, ידוע לו כי ערכה עולה פי 10 על מסדיה.

מנדרס עבר לשטח הכלכלי. הוא אמר, שמכיר בעובדה שכלכלות שתי המדינות משלימות זו את זו. בכונה הערתי על אי אפשרות שישראל תיצר את כל הדרוש לה בשטח הכלכלי ובחכמה עשינו אם תכננו את יבואנו מתורכיה.

LEGATION D'ISRAEL

צירות ישראל

ידועים לך הקשיים שהיו בזמן האחרון – והם כלליים – בשטח מתן רשיונות היבוא, אבל ידוע לך שענין זה נמצא בטפול ושנבוא על סיפוקנו. הוא בטוח כי עתיד החליפין המסחריים בין ישראל ותורכיה ביתן להתפתחות מתמדת.

בענין ההסכם התרבותי אמר, כי בהחלט מחייב את הדבר, וזה נובע ממה שאמר קודם על הקרבה האידיאולוגית בין שני העמים, על באמונתם המשותפת לשאיפה אחת, והחלטתם הנחושה של שני העמים להלחם בעד האידיאלים האלה.

לבסוף, אמר מנדרס, ברצונו להוסיף דבר מה בסוגריים. הוא דיבר בשטף תורכית, אך תרגומו של בירגי נעשה מעורפל ומגומגם. הבינותי, שהוא הזכיר, כי קיימים במזה"ת מצבים עדינים ורגישויות עדינות ביותר, לכן מוכרחים תמיד לשמור כי היחסים בין תורכיה וישראל יתפתחו בצורה חלקה, ללא פגם. הבינותי, כי כונת מנדרס היתה להזהירני כי תורכיה תמשיך לדאוג לכך שלא תפגענה מדינות ערב בצורה יותר מדי ישירה מהתפתחות יחסי תורכיה-ישראל. אולם לא רציתי, כי משרד החוץ התורכי ישתמש בפסוק זה כדי לעכב את הסו"ם להסכם התרבותי. לכן שאלתי את ראש הממשלה: האם דבריך האחרונים מכוונים להסכם התרבותי?? מנדרס ענה ללא כל הסוס: בהחלט לא. זאת היתה הערה כללית וקירבתה בהרצאתי לענין ההסכם התרבותי היא מקרית בהחלט.

ראש הממשלה סיים באמרו כי שמח מאד לקבלני בצורה כה בלתי פרוטוקולרית וכי ישמח אם אמשיך לשבת ולשוחח לאחר סיום החלק הרשמי. עניתי, כי ברצוני לא לגזול יותר מזמנו וכי ידרשה לי רק להביע התפעלותי על כוח זכרונו: הוא ענה לכל משפט של הרצאתי. מנדרס ענה, כי זכרונו עוד יותר טוב משסעדתי לעצמי, כי הוא גם זוכר בדיוק מי אני ומה תולדות חיי ולכן כה העריך את השיחה. הוא בקש למסור דרישת שלום חמה בידור למר שרת, ולהביע לו את בטחונו בעתיד היחסים הידידותיים בין שתי המדינות.

הודיתי למנדרס על כי דאג למתרגם כה נלבד כמר נורי בירגי ונפרדתי ממנו. יצאתי מהחדר עם בירגי ואמרתי לו שאני שמח כי היה נוכח בשיחה. הוא שאלני: האם יש בזה דקירה? צחקנו והוא הוסיף ששמח שקבל הודות נוכחותו לשיחה הדרכה חשובה. נדמה לי, שהערתו של בירגי מצביעה על האופי הידידותי היוצא מהכלל של עמדת מנדרס.

אני חייב הסברה על כי לא הדגשתי בדבור על עמדתנו בענין יחס ארצות ערב. רציתי להשאיר לכל הפגישה את אפיה הידידי. עמדתנו כלפי ארצות ערב ידועה למנדרס ונדמה לי, שהעובדה שלא הזכרתי את הערבים עשתה עליו רושם יותר טוב מאשר לו הייתי מתקיפם. התחשבתי גם בנוכחות בירגי, ב כ משרד החוץ ולא רציתי שאף מילה בהרצאתי תפורש בביקורת על יחס משרד החוץ אלינו.

מיד לאחר הפגישה מסר אודותיה, כין פגישות אחרות, רדיו אנקרה.

בברכה,

מ. פישר

מ. פישר

כ מ ו ס

ירושלים, יא' באדר ב' תשכ"ד
16 במרס 1964

מ/ [illegible]

אל: ציר ישראל, אנקרה

מאת: מנהל מע"ר

מיסר היקר,

אני חוזר עתה מחופש קצר ולא הספקתי לכתוב כדי לתת לך הרקע של מברקי מס. 228. בהתעצות אשר התקיימה בראשותו של השר דנו על כל פרטי פעולתך הן לאחר הצהרתו של ססמר עלי והן לאחר הצהרותיו של קופרולו. הברקתי לך הערכת המשרד לצעדיך.

אם הוחלט לעבור עתה ממחאה להסברה, זאת בודאי לא אומרת שמחאותיך לא היו במקומן. בניתוח כללי של המצב משמע כי טוב לפי שעה כי המחאות הנוספות תיעשנה בארה"ב. הרי אם אכן יקבל תשובות בלתי מספקות, קיימת תמיד אפשרות בשבילו לגייס עוד יותר בזאת בציבור האמריקני והנציג הישראלי לא ישאר בודד בפני השלטון. לא כן הדבר בתורכיה. לא רצינו גם כי מחאות נוספות באנקרה יגרמו לתשובות תורכיות בלתי רצויות.

מאז צעדך הראשון, הגיע לידיעתי כי איסטינייילי — אשר דרך אגב איננו מבקר כלל בירושלים — התחיל לטעון כי תגובתנו באנקרה היתה יותר מדי חריפה. בשבוע שעבר עלתה לי שיחה ארוכה אתו בהזדמנות קבלת פנים אצל הציר האיטלקי. בנוכחות השגריר הצרפתי חזר איסטינייילי על זה כי עלינו לסמוך על ידידות תורכיה וכי עלינו להבין כי כל פעולה תורכית באיזור יכולה אך ורק לעזור לישראל. עניתי לו כי בודאי שאננו לא חושבים כי קיימת כוונה רעה כלשהי אצל ממשלת תורכיה. אולם היחסים הידידותיים הקיימים בינינו מרשים לנו להגיד להם בגילוי לב את חששותינו בפני פעולות אשר עלולות לקרות ובמסגרת זו חזרתי בתוקף על פרשת הנאומים ועל דאגתנו לפני עזרה צבאית בחסות האמנה החדשה לעיראק. רקע זה למחאתנו קיבל את הסכמתם של ג'ילברט ואיסטינייילי כאחד ושניהם עברו להסביר לי כי צרפת, תורכיה וישראל מאוחדות בהתנגדותן לאיחוד עיראק-סוריה. איסטינייילי הוסיף כי כל אחת משלושת המדינות מגלה את התנגדותה בדרכים שלה אולם ישנה כאן נקודה משותפת בלתי מפוקפקת.

קראת בודאי דברי ראש הממשלה בכנסת ביום 8.3.64 (838.3.י) וראית הניצול אשר נעשה משיחתך עם שר החוץ התורכי ועם השגריר האנגלי.

בהתייעצות הוחלט גם לחזק יחסינו עם תורכיה בשטחים כלכליים וצבאיים. הפעולה בענין "טלל בונק" התחילה מיד ברמה הגבוהה ביותר כפי שידוע לך. בשטח הצבאי קיים זה ארבעה שבועות חילוקי דעות בינינו לבין משרד הבטחון. האחרון החליט לקרוא בחזרה את חיים גאון ולחסל מיד את הנספחות הצבאית בתורכיה. אנו שקודים כי ההחלטה הזאת תידחה לששה חדשים. משרד החוץ מבקש להשתתף בהוצאות הנספחות! בענין זה הוחלפו מזכרים ומכתבים והפרשה קרובה לסיומה.

בנוגע לעתונאים, התקציב המצומצם של משרד החוץ יאפשר הזמנת שלושה עתונאים בלבד. מחלקת ההסברה קיבלה בכל זאת הוראות לבקש חוות דעתך לפני החלטה סופית.

בברכה
ובידידות,

JK

א. בג׳ר

משרד החוץ

מזכר

אל: המנכ"ל

מאת: ג.ד.

1. הרושם שקבלתי מקריאת הצרור הראשון המתוגע עם קריאת מכתבים אלה.

2. הרדיפה אחרי הצהרה, אפילו סתמית ביותר לובשת כמעט צורה היסטרית ואיננה מוסיפה כבוד למדינה.

3. גם המאמצים לפרסום על קיום פגישה בין ציר ישראל ושר החוץ – עד לידי שליחת איש מיוחד לקושטא לא עומדים בשום פרופורציה לחשיבות הענין.

4. גם דבריו על חוסני בראזי היו מיותרים ולא במקומם. שנית שנכנסה הידיעה שהאיש התמנה כראש ממשלה, ונניח שנכונים דברי פיוש שהוא ידיד הציונות, מה טעם להכריז על כך לפני נציג של מדינה זרה, טרם שקבענו לעצמנו מדיניות לגבי תופעה זו של ראש ממשלה ערבי – ידיד הציונות.

ג.ד.
חתימה

14.3.54
תאריך

תאריך
חתימה

N 585

[illegible]

משרד החוץ

מזכר

אל: [illegible]

מאת: ג. ר.

1. הרושם שקבלתי מקריאת הדבור הכאוטי [illegible] ו[illegible] קריאות מנוגדות אלה.

2. הרדיפה אחרי ההכרה אפילו סמלית יותר לובשת כעין צורה היסטרית ואינה מוסיפה כבוד למדינה. גם

3. המאמצים להכשיר את היום פגישה בין [illegible] [illegible] ושר החוץ – דרך [illegible] [illegible] מיוחד [illegible] לא מוסיפים [illegible] [illegible]

[illegible] לאומית [illegible]

4. גם דבריו של [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ולא במקומם. אלא שנכונה הידיעה שהאיש [illegible]. כמו שמעלה, ואנו [illegible] דברי [illegible] שהוא יציק [illegible], מה הטעם להבליט את זה לפני נציג של מדינה זרה, [illegible] שקבענו לעצמנו מגמות

התאריך 14/[illegible] 585

חתימה: ג. ר.

התאריך | חתימה

לגבי [illegible] זו של כמה ממשלה [illegible] – [illegible] הציונות.

לונדון.

ח' באדר ב' תשי"ד
10 במרס 1954

אר/60552/3390

אל: השגב"ר

העתק: מב"ר
הסברה
אסף
~~ג. רפאל~~
מע"ר
אירופה ישראל, הקריה.

<u>מאת: הנספח לעתונות, שגרירות ישראל, לונדון.</u>

אני מצרף כאן העתק של ידיעה אשר נתפרסמה ב"טיימס" מיום שבת 6.3.54 מפי סופר במערכת.

בברכה,

מיכאל ארנון

TIMES 6. 3. 54

Early Edition

authority to the contractor. If the breach continued the authority would be able to call for scripts and records of programmes and, in the case of certain breaches to be specified in the contracts, to levy penalties up to £500. As a last resort the authority may determine any contract and withdraw its facilities after three penalties have been imposed on a contractor. The contractor would have the right to ask for arbitration in the event of a dispute about a penalty and would have the opportunity to state his case if the authority proposed to terminate his contract.

EXCHEQUER LOANS

Under the Bill loans are authorized from the Exchequer to the authority of a total of not more than £2m. in five years. No more than £1m. may be advanced in the first year. The annual report and accounts of the authority must be laid before Parliament.

The Government expect to be ... [illegible]

מזכר

תאריך .... [illegible]

לתיק מס' ....

אל .... [illegible]

מאת .... [illegible]

הנידון:

[illegible]

צ.מ. 1042 — ר.מ. 644

[illegible]

[illegible]

[illegible]

<u>ב ס ו ד</u>

אבקרה, ד' אדר ב' תשי"ד
9.3.1954

אב/2100/47

[illegible] 1954
4171/6

אל: מע"ר
מאת: י. מרוז, אבקרה.

הנדון: <u>הערכת עמדת תורכיה בהתגבשות האמנה האיזורית.</u>

לפי הנתונים והידיעות שבידינו ניתן לסכם את עמדת תורכיה סיכום ארעי ראשון כדלהלן:

1. האמנה החדשה בין תורכיה לפאקיסטאן נובעת מיזמה תורכית יותר מאשר מיזמה פקיסטאנית. בעוד שענינה של תורכיה בהערכות האיזורית מוכתב ע"י שיקולים איסטרטגיים כנים לגבי הגנת האיזור (כנות זאת, כמובן, אינה מוציאה מכלל אפשרות שיקולים אלה מדטעים מיסודם), הרי שהענין הפקיסטאני באמנה הנו תכסיסי, כלומר אמצעי לזכות באספקת נשק מארצות הברית.

2. תורכיה מעונינת למלא את המסגרת החדשה תוכן ממשי. בידעה שחברות פקיסתאן ותורכיה לבדן באמנה החדשה אינה פותרת כל שאלה איסטרטגית, הרי שהיא שואפת ומזרזת לקראת הצטרפות מדינות אחרות - ובראשונה אלה הערובות לצרכי הרציפות הגיאורגרפית (פרס ועיראק).

3. אין תורכיה מתעלמת מהקשיים הפנימיים בפרס ובעיראק, העשויים להכריע נגד הצטרפות מדינות אלה לאמנה החדשה; כן אין היא מתעלמת מערכו הצבאי המפוקפק; עם זאת עדיף במחשבתה דעיון רציפות השטח, ועל כן הגבירה פעולת הפיתוי וההסברה לשתיהן - ובעיקר לעיראק, אשר הצטרפותה נראית בעיני תורכיה קרובה יותר למימוש בשלב זה, מאשר הצטרפות פרס.

4. בידעה שקשיה המרכזי העיקרי של עיראק נעוץ בנאמנותה לליגה הערבית, פועלת תורכיה בשני כיוונים מקבילים: הבלטת אפסיותה של הליגה לגבי עיראק, והפגת המתיחויות המספציפיות עם כמה מדינות ערביות לשם ריכוך עמדתן הן. במסגרת הכיוון השני יש לראות את כוונות תורכיה לאסל את „משבר השגרירים" עם מצרים והמנעותה מנקיטת עמדה אחרי התהפוכות האחרונות בסוריה.

5. בעוד שהשלמת החגורה הצפונית הנה מטרתה הראשונה של תורכיה (ובדיעבד אין היא אוסרת בואש אף מצרופה הסופי של אפגניסתן, תוך חידוש ברית סעדאבד), הרי, באם תושג מטרה זאת, תקבל תורכיה בברכה את הרחבתה דרומה.

6. אין לפי שעה לקבוע האם ובאיזו מידה יפגעו יחסי תורכיה-

2./.

ישראל מהרחבת האמנה התורכית-פקיסטנית. ניתן להניח,שתהיה השפעה כלשהי וניתן לשער שהיא תהיה תלויה במידה רבה בתגובת העיראקים. באם יציבו שנוי ביחסי תורכיה-ישראל כתנאי להצטרפותם, אין לשער שדרישה זאת תתקבל על ידי התורכים; אם, מאידך גיסא, יסמכו על כך, שבעקבות חברותם עם התורכים באמנה יעשה הזמן באורח טבעי את שלו, אזי לא מן הנמנע שיהיה שכר לתקותם.

7. לעומת זאת, אפשר להניח שלא יחול שנוי מכוון במדיניות תורכיה-ישראל. לא זאת בלבד שניתנו הבטחות ברורות ברוח זאת, אלא גם אילולא כן אין שנוי כזה לאינטרס תורכיה. יתכן, מאידך גיסא, שלתקופת מה תחשוך תורכיה כלשהו בבטויים חיצוניים לידידות שהיא רוחשת לישראל.

8. אשר לתגובתה הידועה של ישראל להצטרפות עיראק, הרי שתורכיה ערה לה, אולם אין להניח שתאיט או תשנה בגללה תהליך מאמציה. טענת תורכיה כפולה: מבחינה מדינית יכולה ישראל אך ליהנות מפיצול הליגה ומכניסת עיראק בברית עם תורכיה (וקשה לקבוע אם טיעון כזה כנה אם לאו); מבחינה צבאית, הרי זיונה וחיזוקה של עיראק הוא אחריותה של ארצות הברית, ועל כן אין תורכיה מוסמכת לדון בסוגיה זאת.

9. ספק אם המשכת קו השכנוע נגד הצטרפות עיראק תהיה לתועלת בתורכיה. יש לשער, שהגברת ההסברה (והעברתה, בין היתר, לעתונות וכו') עשויה להזיק ובודאי לא תועיל, כי החלטת התורכים נחושה, והם עלולים לראות את נסיונותינו כמטרדה בלבד. מן הצד השני, אין לשלול לחלוטין האפשרות שהתקשרות תורכיה עם פקיסטאן תביא לשנוי כלשהו של יחס מדינה זאת אלינו, בפרט אם עיראק תישאר מחוץ לאמנה.

בברכה,

י. מרוז

העתק: לשכה
ה"י. הרצוג
מקר
הסברה

ימ/שא

ירושלים, ה' באדר ב' תשי"ד
10 במארס 1954
4291/4

סודי

424 | 445/מש'

אל: מר מ. מישר, ציר ישראל, אנקרה

מאת: המנהל הכללי

מוריס היקר,

מאז כתבתי אליך את מכתבי הארוך אשר יגיע אליך בדואר זה, קבלתי ממך שני מכתבים נוספים באותו נושא (המצב שנוצר כתוצאה מהאמנה התורכית-פאקיסטנית): 2068/34-47 מ-28 בפברואר ו-2070/47-34 מאחד במרס 1954. הרשוני לאשר בזה קבלתם, והנני מנצל הזדמנות זו כדי לברך אותך על פעילותך הנמרצת והמוצלחת. אני מקוה כי תהיה שבע רצון מהדברים אשר שלב השר בנאומו בכנסת ב-8 במרס בקשר לידידת תורכיה וכו'.

אגב, אני הוא שכתבתי את המאמר ב"ג'רוסלם פוסט". הקים כאן איסטנבלי סערה ממשית ומיוחדת ולא תפס כלל שהמאמר היה כולו לטובת תורכיה. אני חושש שהתרגשותו על משפט זה במיוחד מקורה בידיעתו שאכן הוא מתקרב מאד לאמת - אף כי כמובן אין משמעות הדבר כי הייתי חייב להכניסו. איסטנבילי יודע כי אני הוא שכתבתי את המאמר.

שלך,

ו. איתן

העתק:
מע"ר
תקד

מדינת ישראל

משרד

מכתב / תזכיר / מברק מיום [illegible] 3 19 [illegible] תיק מס' [illegible]

2016/47

אל [illegible]

מאת [illegible]

בענין

[illegible]

הועבר לתיק מס [illegible]

19 חתימה

ד.מ. 27-1.50-5000-50-694

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

גלדה:

שאלו אתי אם
במצר כבו
הליבו על
שגרה (כפי
שהזמינו [אינני
רוצה. של פ.ל
ולפיצ בסיס
ולגלם יחזל
באי — [illegible]
[illegible] [illegible] ולמנהג.]

[illegible]

אנקרה, ג' אדר ב' תשי"ד
8.3.1954

אנ/2096/47

אל: המנהל הכללי,
מאת: ציר ישראל, אנקרה.

במכתבים קודמים נסיתי להוציא כמה מסקנות מהמצב המדיני של ישראל במזרח התיכון, כפי שהוא נראה לנו באנקרה.

במכתב אחר הגבתי על הפרסומת הערומה שניתנה ברדיו לפגישתי עם שר החוץ התורכי. אתמול נתקבלו כאן שני עתונים ישראלים: „הארץ" ו„ג'רוסלם פוסט". צורת הפרסום בעתונים אלה מכריחתני לחזור על כל הפרשה.

בעינינו באנקרה נראה נאומו של שר החוץ מה-24 בפברואר ואי הזכרת ישראל בנאום זה, כרציני ביותר.

לאחר שהודות למאמצי פורסמה הודעת השר מה-20 בפברואר, באה, ללא ספק בחלקה הגדול גם הודות למאמצי, ההזכרה המפורשת של הידידות התורכית כלפי הודו וצרפת בנאום השר. לא נשאר כל צל של ספק, שאי הזכרת ישראל מצביעה על סכנה חמורה המאיימת עלינו אם תצטרפנה מדינות ערביות לאמנה החדשה.

לרושם זה של צירות ישראל היו גם שותפים אחרים. שגריר צרפת חשב אי-הזכרת ישראל לכה חשובה, שהוא הרחיב הדבור על עובדה זו במברק לפריז.

המשרד יודה בזה, שלא נסיתי לנפח בעיניו את חשיבות פגישתי עם שר החוץ. ההבטחות שניתנו לי וההצהרה שהוא הרשה לי לפרסם, לא תעמודנה בדרכה של מדיניות מיוסדת כלפי מדינות ערב אם המאורעות בזמן הקרוב ימשכו את הממשלה התורכית לכך. אבל חובתי – ותרשו לי להוסיף, חובתכם – היתה להוסיף במידת האפשר לערך הצהרות והבטחות אלה. ודבר זה ניתן לבצוע רק ע"י פרסום ופרשנות. בעתונות התורכית היתה הצלחתנו מלאה הודות למאמץ משותף של כל חברי הצירות. אני מצרף בזה שתי גזירות מהעתונים „הארץ" ו„ג'רוסלם פוסט". אין מלים בפי לתאר את הרגשת כל חברי הצירות. כולנו מתארים לעצמנו לפי דוגמאות אלה מה היו ההוראות שניתנו ע"י איש משרד החוץ, האחראי להסברה ולעתונות, למרכזים בושינגטון, ניו-יורק, לונדון ופריס.

דרך אגב, ולסיום מכתב זה, שמעתי אמש ברדיו ירושלים את ההודעה על סיום המו"מ הכלכלי בתורכיה. הודעה זו מראה, כי גם במחלקה הכלכלית של משה"ח חסר כל חוש להסברה.

בברכה,

J.N

מ. פישר

מפ/שא

נתקבל ביום

מספר: 1249

העתק נשלח אל

אנקרה, ג' אדר ב' תשכ"ד
7.3.1964

2095/610/זא

אל: השגריר
מאת: ברוך גלעד, אנקרה.

הנדון: דו"ח מסעי באיסטנבול (2.3.64-6.3.64).

בהתאם להוראות השגריר יצאתי לאיסטנבול לשיחות הסברה עם עתונאים על עמדת ישראל לגבי משבר התורכים-קפריסאים, וכדי לתת פרסומת לפגישת שר החוץ -השגריר. כוונתי היתה לפעול בשני כוונים:

1. מתן פרסומת מקסימלית לפגישת קפרולו-השגריר, כמתכונת הכתבה שפורסמה בעתון האנקראי "הכימיית" לאחר שבקרתי במערכת עתון זה.

2. פרסום שלושה-ארבעה מאמרים במתכונת המאמר שפורסם ב"יני-אולוס" לאחר שביקרתי בעתון זה.

אחרי גישושים ראשונים נוכחתי, שמטעמים שיוסברו להלן צריך להסתפק רק ב-(1), וללותר לגמרי על (2). עבודתו המסודרת של בילן תרמה תרומה הרבה להצלחת פירסום פגישת קפרולו-השגריר, ובסך הכל פירסמו עליה כתבות בעתונים הבאים (מלבד שני העתונים האנקראים שהוזכרו כבר בדו"ח זה): ג'ומהוריית, מיליית, יני-איסטנבול, דוניא, אקשאם, הר גין, סון סאעת, איסטנבול ז'ורנאל ד'אורייאנט. כמו כן נתפרסמה הידיעה ע"י סוכנות המודיעין "אנקא".

משיחותי עם עתונאים נתקבלה התמונה הבאה: התורכים רואים באמנה הישנה משהו כנכס יקר שאין לוותר עליו. כל מדינה המוכנה לאשרה - ברוך הבא, וכל מדינה הנוטה לחבל באמנה - כרתה יד לאויב. מכאן כל ה"אינציקלופדיה" שתקף את תורכיה בזמן האחרון. הרשמה שנרשמה במג'ליס כשהוזכר שר החוץ את הנדון (ראה דו"ח מס' 2060/65/זא מיום 25.2.64) איננה מקרה חד-פעמי. גם העתונות הדורה ידעה אינה לחדור בגלל התגובות לאמנה. בעתונות נתפרסמו לא רק מאמרים, אלא גם קריקטורות עוינות מאוד ונגד ארמניה. לו הייתי כותב מאמרים כפי שבקשתי בו הדבר היה גורם רבות לכורולא. (מה גם שם התורכים היו מצפים לזה את התמסורת שחלה לאחרונה ביחסי המסחר בין [illegible] וישראל).

מובן, שאני לא הבעתי באזני אנשי שיחי התנגדות לאמנה, אלא דברתי ברוח ה"ג'רוזלם פוסט" מה-23 בפברואר לאמור:

2./.

Turkey has long been in the forefront of those who have shouldered the burden of the defence of democracy, and it is only natural that she should have sought allies on her eastern flank.

ההסתייגות היחידה שהבעתי היתה החשש מהצטרפותה של עיראק לאמנה.{תשובת אנשי שיחי היתה, שלישראל אין לחשוש: הצהרת שלשת הגדולים ממאי 1950 ערבה לגבולותיה. סטג'ין, שבאיסטנבול לא שמעתי את התיאוריה הנפוצה באנקרה; כי ישראל נמצאת מרויחה מהצטרפות עיראק, כיון שהליגה הערבית התפצל. בשאלתי מה יתרון יצמח לאמנה מצרוף מדינה חלשה כעיראק, ענו כי כל מי שמוכן להטות שכם יתקבל בברכה. עתונאי אחר, גרפי (עורך „יני-איסטנבול") אמר לי, שהצטרפותה של עיראק פירושה הצטרפותה של בריטניה. בשאלתי מדוע זקוקה תורכיה להצטרפותה של בריטניה בדרך כזו בעוד שחוזה 1939 שריר וקיים, עשה בידו תנועת ביטול. אגב, גרפי זה קורא אנגלית, ולאחר שבהמשך השיחה רמז על ניצול הגורם הדתי ע"י הדמוקרטים לצרכי בחירות, אזרתי עוז ונתתי לו את המאמר של ה„ג'רוסלם פוסט". הלה קרא את המאמר ונתעכב על המשפט:

Israel cannot possibly reconcile herself to the military strengthening of a country which refused to sign an armistice agreement with her.

אינני מסכים למשפט הזה, אמר. יש לכם ערובה בהצהרת שלשת הגדולים. מלבד זה אין לכם גבול משותף עם עיראק.

לעומת זאת הבעתי אני על המשפט:

It may be hoped that Turkeywill now be in a position to exercise a restraining influence on Pakistan וכו'.

גרפי אמר, כי בזאת אנו צודקים. אמרתי, שמוטב אם יעזור לנו בהפצה לרעיון זה. אמר, שבהזדמנות יכתוב על כך.

כל אנשי שיחי הביעו את בטחונם שלא יחול שנוי ביחסים הטובים בין תורכיה לישראל.

מסיכום: אין תועלת לצאת נגד האמנה, שלא נוכל לעכב את ביצועה, על ידי נקיטת קו תוקפני אנו רק עלולים להמצא במצב הבלתי נוח של הבודדים.

בברכה,

ב. גלעד

העתק: לשכה
מע"ר
מר ג. רפאל
מר י. הרצוג
חקר
מר ט. גלי, איסטנבול.

ב ס ו ד

משרד החוץ

אכקרה, כח' אדר א' תשי"ד
3 במרס 1964

שג/2078/364

אל: בלכלית
מע"ר
מאת: י. מרוז, אכקרה.

הנדון: **יחסי המסחר תורכיה-גרמניה.**

בעת פגישה (בענין אחר לגמרי) עם ג'רלד לובג, בציגה הקבוע החדש של מכבנות רויטרס באנקרה, סיפר לי הנ"ל על שיחתו עם ה' סודבנט מנמנב'רגלו, מנהל האגף הכלכלי במשרד החוץ התורכי. זה האחרון הרשה ללובג לפרסם את השיחה בתנאי שלא יוזכר מקורה:

בשנת 1946 החלה גרמניה חוזרת לתורכיה וקונה בה כמויות גדולות מצרכי יבוא שונים – בעקר חמרי גלם לתעשיתה המשוקמת והולכת. היקף הקניות עלה משנה לשנה, אך כבר ב-1948 התחיל היצוא הגרמני לתורכיה עולה על הבוא ממנה. תופעה זאת, כשלעצמה, אינה מתמיהה בארץ תעשיתית מפותחת כגרמניה המערבית. ברם, במשך השנה האחרונה ירד היצוא התורכי לגרמניה בדי 60%. הגרמנים נהגו לליברליזציה מרחיקה לכת לגבי קניותיהם באיזור הדולר וחלק ניכר מן החמרים אשר היו קונים מתורכיה הם משיגים היום ביתר זול בארצות אחרות. הם בטוחים, אמר מנמנב'רגלו, ששוק היצוא התורכי לא יאבד להם, שכן תורכיה זקוקה לתוצרת גרמנית יותר מתמיד. וכאן הטענה: כבר היום העבירה תורכיה קניותיה המסורתיות מגרמניה מארץ זאת אל ארצות אחרות, ובין ספקותיה של תורכיה נמנות כיום מדינות אשר בעבר לא נודעה להן חשיבות במדיניות הכלכלית התורכית – מפרד, ירגוסלביה **וישראל.** אין סיבות לכך שהגרמנים ישנו דרכיהם, ויארתם עשויה לעלות להם באחד משוקיהם העיקריים – השוק התורכי.

דוגמא מאלפת היא החוזה לקניית 400.000 טון חיטה. באשר המחיר היה נמוך לא היו כל ערעורים מצד הגרמנים על טיב החיטה; משהחל המחיר העולמי יורד „בילר" לפתע שאחוז הפסולת גבוה מדי, וארעו מקרים, שסרבו לקבל עד 60% מתוך משלוחים גדולים. הולכת ומתגבשת בתורכיה ההכרה שהגרמנים הסרים „מוסר מסחרי", והתורכים מצדם מעדיפים היום, אף לקניות בארצם, לקוחות אחרים.

בקורו של אדנאור נודע להיות „כלכלי". והנה, **אף איש כלכלה אחד לא ילוה אליו.** התורכים הודיעו לגרמנים, שכל עוד לא תשתנה גישתם מן היסוד, אין טעם לדון על שיפור היחסים המסחריים.

מנמנב'רגלו סיים את השיחה באמרו, שאין היום מדינה אשר את קשריה המסחריים של תורכיה גרועים מאשר עם גרמניה.

בברכה,

י. מרוז

העתק: לשכה√
מקר'
משלחת בקלן
מ. בלי, איסתנבול

ירושלים, כ"ח באדר א' תשי"ד
3 במארס 1954
6/[illegible]

אל: מר י. מרון, מזכיר ראשון,
צירות ישראל, אנקרה

מאת: לשכת המנהל הכללי

המנהל הכללי ביקשני להודיע
לך בשמו את הערכתו לדו"חך על מבום
יחסי ישראל-תורכיה בשנת 1953. הוא
קראו בעניין רב וממליץ על פרסומו
ע-י.ג.

בברכה

תמר שנון
לשכת המנהל הכללי

ירושלים, כ"ח באדר א' תשי"ד
3 במארס 1954

אל: מר י. מרון, מזכיר ראשון,
צירות ישראל, אנקרה

מאת: לשכת המנהל הכללי

המנהל הכללי ביקשני להביע לך בשמו את הערכתו לדו"חך על סכום יחסי ישראל-תורכיה בשנת 1953. הוא קראו בעניין רב וממליץ על פרסומו ב-י.נ.

בברכה

תמר שהם
לשכת המנהל הכללי

2.3.54 **מדינת ישראל**

4441/ה

[illegible]

[illegible]

לוטן אמר כי אושרה תוספת לו

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible].

א) לשאלת פרס – [illegible] [illegible] [illegible]

כי [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] כי

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

ב) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

צ. מ. 6950

מדינת ישראל

[illegible] J.P. [illegible]

Ça fait une très pénible [illegible]

impression -

[illegible] ?

[illegible signature]

2/3

משרד החוץ
דאר נכנס
2 III. 1954
תיק .... מספר 2503
הועתק בשאלה אל

J 94

כ"ו אדר א' תשי"ד
1-3.54
JERUSALEM

1954 MAR 1 23 07

GI189 TAA253 ANKARA YENISEHIR 29 1 1600

HAMISRAD JERUSALEM ISRAEL

AN 280 LASAR NEKUDA LEPIRSUM MIYADI NEKUDOTAYIM SAR
HAHUTZ KIBEL OTI HAYOM LESIHA NEKUDA HANIMA HAYEDIDUTIT SHEL
HASIHA SHIKFA HAYHASIM HAYEDIDUTIIM HAKAYAMIM BEN TURKIYA
VEYISRAEL

FISCHER

~~280 FISCHER~~

<u>כ מ ו ס</u>

ה
ע
ת
ק

א ל : המנהל הכללי

מ א ת: ציר ישראל, אנקרה

אנקרה, כ"ו אדר א' תשי"ד
1 במרס 1954

2070/47-34/אנ

מכתב זה הוא המשך למכתבי אנ/2068/34-47 מיום 28.2.54.

ביום 28.2.54 אחר הצהרים קרא לפני השגריר הצרפתי את המברק ששלח לממשלתו לאחר פגישתו עם קפרולו. קפרולו הראה עצבנות רבה בנוגע למצרים ואמר, שהוא פוחד שמדינה זו תהפך לבולשביסטית (עדיין לא ידע על החזרתו של נגיב). מאידך הראה אופטימיות מדאיגה בקשר לסוריה. השגריר הצרפתי דרש בתוקף, כי תורכיה תעמוד על מדיניותה של סטטוס-קוו במזרח התיכון. קפרולו ענה בחיוב, לדעתו של השגריר - בחצי פה. בדברים על האמנה החדשה אמר קפרולו, כי הוא מקוה שהיא תחתם בתוך 10 ימים. הוא הוסיף שהנו מקוה כי עיראק תצטרף ושעובדה זו תחבל "בליגה הערבית המקוללת". דיבר במערכה רבה על הנאום של פאדל ג'מאלי. השגריר שאלו אם הוא שותף לכל דעותיו גם בקשר לסוריה. קפרולו ענה לו, שאצל כל המנהיגים הערבים מוכרחים לקחת בחשבון את הנטיה הדמגוגית האומללה. הוא הוסיף, שגם אם יש מנהיגים הגיוניים או הגיוניים-למחצה, לדאבוננו אין דעת הקהל בעיראק כולה בידם, כי אם מושפעת מהרדיו והעתונות מבירות וקהיר.

בדברו על הצהרת מוחמד עלי אמר קפרולו, כי דבריו על פלשתינה תוניסיה ומרוקו לא היו מכוונים לעולם הערבי כי אם לבוחרים הפקיסטנים. הוא הוסיף כי הוא בטוח, שגם מוחמד עלי וגם גולאם מוחמד הם פרו-מערביים כנים.

השגריר הצרפתי סיפר לי עוד, כי בפגישתו האחרונה של השגריר הצרפתי בדמשק עם שישקלי זמן קצר לפני בריחתו, האשים שישקלי במהפכה בסוריה את האנגלים והעיראקים כאחד.

הבוקר קבלני לראיון מר קפרולו. אחרי שיחה קצרה על ההועלת של טיולים ברגל פתחתי בשאלה אם יש לו חדשות על התפתחויות במצרים וסוריה. תשובתו הראתה לי, כי לא ידע יותר ממה שלמדתי משמיעה ברדיו. הוא אמר לי, כי נדמה לו שהמצב בסוריה מסודר. פיתחתי לפניו את עמדתנו הידועה והמקיפה על אי-שנויי הסטטוס-קוו המדיני בין שכנינו, ורמזתי על התוצאות המסוכנות שהיו כרוכות בשנויים. שאלתי מה עמדתו. קפרולו השיב, כי תורכיה תעמוד בעד הסטטוס-קוו ומכירה בסכנות הכרוכות בשנויים בהרכב המדיני של האיזור. שאלתיו אם הוא מכיר את האיש שהוזכר ברדיו כראש הממשלה החדש בסוריה, חוסני בראזי. הוא אמר לי שפגשו לפני שנתיים בועידה הפרלמנטרית בקושטא, שוחח עמו ומצאו כאיש חכם. אמרתי לקפרולו, שבראזי הנו ידיד אישי שלי ותמיד תומך נלהב של התנועה הציונית ושל ישראל. קפרולו שאלני: "האם הוא יעיז להגיד זאת בפומבי? כי רבים הם המנהיגים הערבים החושבים כמו בראזי, אבל אין אף אחד שמעיז לדבר על כך ברבים".

2../.

קפרולו הרחיב קצת דבורו על התפתחות במצרים. הוא אמר כי החזרת נגיב לשלטון השקיטה אמנם במידת מה, אבל שעבר שעות של דאגה גדולה, כי פחד שהנטיות השמאליות הקיצוניות תשלוטנה. אמרתי לו, שגם נגיב השתמש בפלירט עם הסובייטים בזמן האחרון, מתכוון נגד המערב. אולם אין ספק, הוספתי, כי נגיב איננו קומוניסט. אבל השפעת העמולה קומוניסטית במצרים יכולה להיות רק לאנשים המכירים את העובדי האיום על העם המצרי. קפרולו אמר לי שאני צודק בהחלט, וכי גם הוא מאמין, שהעם המצרי מאד נוטה לקבל השפעה קומוניסטית בגלל מצבו הסוציאלי והכלכלי הקשה.

המשכתי את השיחה על הנושא: האמנה התורכית-פקיסטנית. אמרתי לקפרולו כי ממשלתי עקבה אחרי התפתחות העניינים בעירק ואמרה, וללא ספק ידוע לו החד החיובי שהיה בישראל לאחר ההצהרה על המו"מ. קפרולו ענה בחיוב. אמרתי לו, שהדאגה היחידה שהיתה לממשלתי, והבעתי אותה לפני מר בירגי בשיחות אחדות, היתה כי עירק בהצטרפותה לאמנה תביא כחלק של נדוניתה את נטיותיה האנטי-ישראליות. והנה בא נאום של פאדל ג'מאלי לאשר את הפחד הזה. נאום זה היה יפה מאד והגיוני מאד עד משפט האחרון, לא, עד מלתו האחרונה. הרי הוא סיים באמרו, כי המתנגדים היחידים לאמנה התורכית-פקיסטנית הם הקומוניסטים והציונים. היות וחוץ מקומוניסטים היו המצרים היחידים שהביעו התנגדות - יוצא מדבריו כי מצרים הפכה לציונית. לדאבוננו, הוספתי, עוד לא הגענו לכך. קפרולו צחק.

המשכתי ואמרתי, כי בניגוד לדברי פאדל ג'מאלי הידוע לנו כאויבנו הפנטי, לא הדאיגונו ביותר דברי מוחמד עלי הפקיסטני. הלא ידוע היה לנו כי דברים אלה היו מכוונים לקהל הפקיסטני לרגל הבחירות (קפרולו נענע בראשו), והצהרה מנגדית התורכית הביעה לנו סיפוק מוחלט. מר קפרולו אמר לי, שהערותי את המנהיגים הפקיסטנים נכונה בהחלט ושידוע לו, כי כוונתם להדריך את מדיניתם כלפי מדיניות ריאליסטית דוגמת המדיניות התורכית. הפקיסטנים יכולים להיות מושפעים מהתורכים, אבל לא להיפך, כי העמדה הריאליסטית התורכית אינה ניתנת לשנוי.

ובכן, אמרתי לשר, גרמת לי צער עמוק בנאומך האחרון באספה הלאומית. כן, ענה קפרולו, בירגי כבר מסר לי על כך וברצוני להגיד לך שאינך צודק. אני מבטיחך כי לא יהיה כל שנוי במדיניות תורכיה כלפי ישראל. אבל, אמרתי, נשארת העובדה כי הזכרת ידידות עם עיראק, לבנון, לוב ולא הזכרת ישראל בו בזמן שעשית כך בשנה שעברה. איך צריכה דעת הקהל לפרש את הדבר? השר ענה לי: אני לא הזכרתי גם את ירדן וערב הסעודית, שאתם יש לנו יחסי ידידות ואם הזכרתי את לבנון, זה היה רק כדי להבליט את אי-הזכרת סוריה. אם כן, עניתי, ללא כוונה הבלטת גם את אי-הזכרת ישראל. ידועה לשנינו ההתפתחות הגדולה של היחסים הידידותיים בין תורכיה וישראל בשנה האחרונה גם בשטח המסחר וגם בשטחים אחרים. לא ידוע לי מה יחסי תורכיה עם ערב הסעודית וירדן, והלא אינני הסניגור שלהן. תלונתי על אי הזכרת ישראל עומדת בעינה. השר ענה לי: הדבר יבוא לתיקון בהזדמנות אחרת. אם כן, אמרתי, למה לא נשתמש בהזדמנות של פגישה זו. האם תרשה לי לפרסם, כי פגישה זו התנהלה באותה רוח של ידידות הקיימת ביחסי שתי המדינות. מר קפרולו ענה: בהחלט אני מרשה לך לעשות כך.

הרגשתי שהשיחה נמשכת זמן רב מדי. החלטתי לא למסור לו את ה"נוט ורבל" שצרפתי למכתבי הקודם, היות ורציתי להשאיר לפגישה זו את צורתה של פגישה מוצלחת וחיובית. בקומי שאלתיו מה האריך תמונה בתו. הוא ענה לי שאינו יודע, אבל יתכן ואשתו יודעת, כי היא מטפלת בעניינים אלה.

3../.

מיד לאחר השיחה שלחתי לכם מברק גלוי האומר: "לפרסום מידי: שר החוץ קבל אותי היום לשיחה. הנימה הידידותית של השיחה שיקפה היחסים הידידותיים הקיימים בין תורכיה לישראל". אני מקוה, שמאמצי כל האירגון יועילו לפרסום הידיעה עם פירושים מתאימים על ידי סוכנויות עתונים שונות. הדבר יובלט עם פירוש מתאים ל"ניו-יורק טיימס". אני גם מקוה, כי נצליח לעורר הד בעתונות התורכית.

2.3.1954

אתמול בערב היה בירגי נוכח בסעודה אצל הציר הבלגי. הוא לא גילה רצון להכנס עמי בשיחה ורק בסוף שאלתיו אם קבל את תוכן המאמר בג'רוסלם פוסט. הוא ענה שקבלו וגם השיב עליו מיד (עדיין לא קבלתי את מכתבו) וכי הוא מוצא את המשפט על הגורם האיסלאמי בתורכיה כאבסורדי מאד. עניתי לו כי מפליאני שלא הרגיש בתוך החיובי של כל המאמר וכי הוא אינו מבין שאם יש שגיאה במשפט הנ"ל היא **רק שגיאה: ארפסת של** אדם שאיננו יודע עד כמה היה נצחון הרוח החילוני משלם בתורכיה (!!). בכל אופן אמר לי בירגי, המאמר איננו נושא לריב דיפלומטי בין שתי המדינות. אמרתי לבירגי שהיתה לי פגישה נעימה מאד עם שר החוץ וכי הוא הרשה לי לפרסם כי הרוח הידידותית ששררה בשיחה היתה מתאימה לידידות ביחסי המדינות. בירגי אמר לי: הרי שלחנו הוראות ברוח זו לנציגנו בישראל (!!).

כשפנה אתמול ברוך גלעד לאנדוגלו אז'נסה ולעתון הממשלתי "זפר" בבקשה לפרסם הודעה על הפגישה ענו לו, שעליהם לפנות למשרד החוץ קודם. ברוך גלעד נסע לקושטא כדי לדאוג לפרסום בעתונות הקושטאית. בינתיים עשה מר גלי נסיון להשיג פרסום ב"אסושיאייטד פרס", לעת עתה ללא הצלחה. הבקר הופיעו מאמרים טובים על הפגישה בעתון האופוזיציה "יני-אולוס" וגם בעתון האנקראי של המפלגה הדמוקרטית "הכימיות". אני מצרף בזה את גזרי העתונות הנ"ל.

כשנתברר הבקר כי גם אנדוגלו אז'נסה וגם "זפר" לא פרסמו את הידיעה טלפנתי למזכיר השר מר אלדם. אחרי התיעצות עם השר טלפן לי מר אלדם ומסר לי את הדברים הבאים (מאיש הוא נתמך והרגשתי שלא נעים לו): כנראה שנפלה אי-הבנה. כוונת השר לא היתה לפרסום באנקרה. ידיעה ע"י סוכנות הידיעות הרשמית אנדוגלו אז'נסה היתה מתפרשת כידיעה משותפת מוסכמת לאחר הבקור אצל שר החוץ וזה היה יוצר ~~ששש~~ תקדים שאנו מעונינים ליצור. ניתנו כבר הוראות לציר בישראל להודיע כי ישראל נכללה בהצהרת השר מה-20 בפברואר לאנדוגלו אז'נסה. עניתי כי השר אמר לי דברים ברורים. חזרתי על הנוסחה ואמרתי שהשר הסכים שאפרסם אותה. אמרתי שעשיתי כך ושהדבר כבר פורסם. תקותי שלא תהיה הכחשה. מר אלדם ענה כי בודאי לא תבוא הכחשה וכי יש ברשותי למסור לעתונות מה שמסרתי. לא ברור היה לי אם הוא ענה לי זאת מתוך אדיבות או אם דברים אלה היו ברוח שיחתו עם השר.

דבר אחד ברור, כי בפרסומת שהסכמתו השגתי מהשר גרמתי לסטיה במדיניות הפיסנית של משרד החוץ כלפי מדינות ערב: אינני מאמין שתבוא הכחשה. פירושה היתה סטירת לחי לי והחזרתי מאנקרה, ואינני חושב שתומכי מדיניות הפיוס במשרד החוץ התורכי ירחיקו לכת עד כדי כך. לעת עתה השגתי מה שהשגתי ולדעתי ההישג הוא לברכה. עדיין לא ידוע אם עיראק ואולי סוריה בנפרד או ביחד יתקרבו או לא למדיניות האמנה החדשה. אין ספק, כי אם התקרבות זו תתקיים עומדים לפנינו ימים קשים בתורכיה.

3../.

3.3.1954.

הבקר הופיעה הידיעה על פגישתי עם שר החוץ בעתונים הקושטאים

CUMHURYET, MILLIYET, YENI ISTANBUL, DÜNYA

כמובן גם בשני העתונים הצרפתיים

ISTANBUL, JOURNAL D'ORIENT

ב ב ר כ ה

(-)
מ. פישר

Türkiye İsrail

münasebatı

Prof, Köprülü dün İsrail Elçisini kabul etti

Hariciye Vekili Prof. Fuad Köprülü dün İsrail Elçisi Maurice Fischer'i makamında kabil etmiştir.

Samimi bir hava içinde cereyan eden görüşme esnasında Orta Doğu meseleleri görül müş ve bu arada Hariciye vekili İsrail Sefirine Türkiye ile İsrail arasında olan iyi münasebetlerde hiç bir değşikliğin vuku bulmadığını söylemiştir.

"Hakimiyet"

2. 3. 1954

buşuyordu.

— Bugün Perşembe de sözleşmemiş miydik? Garip defterin bulunması.. Hem d sı! Gül bacıya da şaştım. neden almış acaba?

— Ben kendim girdim ni eve bile sokmıyacaktı. ettim. Merdivenleri koşarak açtım.

— Tahmin etmiştim. Emir almadan iş yapmaz. kara'yı alt üst ettim. Seni buki sen...

Uzun koridoru geçip, lediği geniş, serin bir daire ışık, gömülüdüğü yumuşa du. O tozlu dairede duyduğu ten kurtulmuştu. Bu tertemi ların verdiği neşeyle, saadet kanatlanmış gibiydi.

Yeni tanıdığı bu heyecanı,

«— Garip şey, diye içind

לשה

עלי ען יטתים
ל ומנתב ו. ל
(ק) ינשפחים
צקיפ

— שהרל
— מר רפאל
— מר הרצל
— מר אקל
— מי אזה
— מי ג'ר
— מר ללטל
— מצו
— חזר

LEGATION D'ISRAEL

צירות ישראל

אנקרה, כו' אדר א' תשי"ד
1 במרס 1954.

אנ/2070/47-34

משרד החוץ

אל: המנהל הכללי
מאת: ציר ישראל, אנקרה.

מכתב זה הוא המשך למכתבי אנ/2068/34-47 מיום 28.2.54.

ביום 28.2.54 אחר הצהרים קרא לפני השגריר הצרפתי את המברק ששלח לממשלתו לאחר פגישתו עם קפרולו. קפרולו הראה עצבנות רבה בנוגע למצרים ואמר, שהוא פוחד שמדינה זו תהפך לבולשביסטית (עדיין לא ידע על החזרתו של נגיב). מאידך הראה אופטימיות מדאיגה בקשר לסוריה. השגריר הצרפתי דרש בתוקף, כי תורכיה תעמוד על מדיניותה של סטטוס-קוו במזרח התיכון. קפרולו ענה בחיוב, לדעתו של השגריר - בחצי פה. בדברם על האמנה החדשה אמר קפרולו, כי הוא מקוה שהיא תחתם בתוך 10 ימים. הוא הוסיף שהנו מקוה כי עיראק תצטרף ושעובדה זו תחבל „בליגה הערבית המקוללת". דיבר בהערכה רבה על הנאום של פאדל ג'מאלי. השגריר שאלו אם הוא שותף לכל דעותיו גם בקשר לסוריה. קפרולו ענה לו, שאצל כל המנהיגים הערבים מוכרחים לקחת בחשבון את הנטיה הדמגוגית האומללה. הוא הוסיף, שגם אם יש מנהיגים הגיוניים או הגיוניים-למחצה, לדאבוננו אין דעת הקהל בעיראק כולה בידם, כי אם מושפעת מהרדיו והעתונות מבירות וקהיר.

בדבור על הצהרת סוחמר עלי אמר קפרולו, כי דבריו על פלשתינה תוניסיה ומרוקו לא היו מכוונים לעולם הערבי כי אם לבוחרים הפקיסטנים. הוא הוסיף כי הוא בטוח, שגם מוחמד עלי וגם גולאם מוחמד הם פרו-מערביים כנים.

השגריר הצרפתי סיפר לי עוד, כי בפגישתו האחרונה של השגריר הצרפתי בדמשק עם שישקלי זמן קצר לפני בריחתו, האשים שישקלי במהפכה בסוריה את האנגלים והעיראקים כאחד.

המזכיר קבלני לראיון מר קפרולו. אחרי שיחה קצרה על התועלת של טיולים ברגל פתחתי בשאלה אם יש לו חדשות על התפתחויות במצרים וסוריה. תשובתו הראתה לי, כי לא ידע יותר מפה שלמדתי משמיעת ברדיו. הוא אמר לי, כי נדמה לו שהמצב בסוריה הסתדר. פיתחתי לפניו את עמדתנו הידועה והתקיפה על אי-שנויי הסטטוס-קוו המדיני בין שכנינו, ורמזתי על התוצאות המסובכות שהיו כרוכות בשנויים. שאלתי מה עמדתו. קפרולו השיב, כי תורכיה בתמיד בעד הסטטוס-קוו ומכירה בסכנות הכרוכות בשנויים בהרכב המדיני של האיזור. שאלתיו אם הוא מכיר את האיש שהוזכר בדיון כראש הממשלה החדש בסוריה, חוסני בראזי. הוא אמר לי שפגשו לפני שנתיים בועידה הפרלמנטרית בקושטא, שוחח עמו ומצאו כאיש חכם. אמרתי לקפרולו, שבראזי הנו ידיד אישי שלי ומתמיד תומך נלהב של התנועה

הציונית ושל ישראל. קפרולו שאלני: „האם הוא יעיז להגיד זאת בפומבי? כי רבים הם המנהיגים הערבים החושבים כמו ברזי, אבל אין אף אחד שמעיז לדבר על כך ברבים".

קפרולו הרחיב קצת בדבריו על ההתפתחות במצרים. הוא אמר כי ההזדת נגיב לשלטון השקיטתהו אמנם במידת מה, אבל שעבר שעות של דאגה גדולה, כי פחד שהנטיות השמאליות הקיצוניות תשלוטנה. אמרתי לו, שגם נגיב השתמש בפלירט עם הסובייטים בזמן האחרון, כתכסיס נגד המערב. אולם אין ספק, הוספתי, כי נגיב איננו קומוניסט. אבל השפעת תעמולה קומוניסטית במצרים יכולה לירות רק לאנשים המכירים את העוני האיום של העם המצרי. קפרולו אמר לי שאני צודק בהחלט, וכי גם הוא מאמין, שהעם המצרי מאד נוטה לקבל השפעה קומוניסטית בגלל מצבו הסוציאלי והכלכלי הקשה.

המשכתי את השיחה על הנושא: האמנה התורכית-פקיסטנית. אמרתי לקפרולו כי ממשלתי עקבה אחרי התפתחות העניינים בעיון ואהדה, וללא ספק ידוע לו ההד החיובי שהיה בישראל לאחר ההצהרה על המו"מ. קפרולו ענה בחיוב. אמרתי לו, שהדאגה היחידה שהיתה לממשלתי, והבעתי אותה לפני מר בירגי בשיחות אחדות, היתה כי עיראק בהצטרפותה לאמנה תביא כחלק של נדוניתה את נטיותיה האנטי-ישראליות. והנה בא נאומו של פאדל ג'מאלי לאשר את הפחד הזה. נאום זה היה יפה מאד והגיוני מאד עד משפטו האחרון, לא, עד מלתו האחרונה. הרי הוא סיים באמרו, כי המתנגדים היחידים לאמנה התורכית-פקיסתנית הם הקומוניסטים והציונים. הידוע ודוץ מקומוניסטים היו המצרים היחידים שהביעו התנגדות - יוצא מדבריו כי מצרים הפכה לציונית. לדאבוננו, הוספתי, עוד לא הגענו לכך. קפרולו צחק.

המשכתי ואמרתי, כי בניגוד לדברי פאדל ג'מאלי הידוע לנו כאויבנו הנפשי, לא הראיגונו ביותר דברי מוחמד עלי הפקיסתני. הלא ידוע היה לנו כי דברים אלה היו מכוונים לקהל הפקיסתני לרגל הבחירות (קפרולו נענע בראשו), וההצהרה הנגדית התורכית הביאה לנו סיפוק מחלט. מר קפרולו אמר לי, שהערכתי את המנהיגים הפקיסתנים נכונה בהחלט ושידוע לו, כי כונתם להדריך את מדינתם כלפי מדיניות ריאליסטית דוגמת המדיניות התורכית. הפקיסתנים יכולים להיות מושפעים מהתורכים, אבל לא להיפך, כי העמדה הריאליסטית התורכית איננה ניתנת לשנוי.

ובכן, אמרתי לשר, גרמת לי צער עמוק בנאומך האחרון באספה הלאומית. כן, ענה קפרולו, בירגי כבר מסר לי על כך וברצוני להגיד לך שאינך צודק. אני מבטיחך כי לא יהיה כל שנוי במדיניות תורכיה כלפי ישראל. אבל, אמרתי, נשארת העובדה כי הזכרת ידידות עם עיראק, לבנון, לרב ולא הזכרת ישראל בו בזמן שעשית כך בשנה שעברה. איך צריכה דעת הקהל לפרש את הדבר? השר ענה לי: אני לא הזכרתי גם את ירדן וערב הסעודית, שאתם יש לנו יחסי ידידות ואם הזכרתי את לבנון, זה היה רק כדי להבליט את אי-הזכרת סוריה. אם כן, עניתי, ללא כונה הבלטת גם את אי-הזכרת ישראל. ידועה לשנינו ההתפתחות הגדולה של היחסים הידידותיים בין תורכיה וישראל בשנה האחרונה גם בשטח המסחר וגם בשטחים אחרים. לא ידוע לי מה יחסי תורכיה עם ערב הסעודית וירדן, והלא אינני המסיבור שלהן. תלונתי על אי הזכרת ישראל עומדת בעינה. השר ענה לי:

3./.

הדבר יבתן לתיקון בהזדמנות אחרת. אם כן, אמרתי, למה לא נשתמש בהזדמנות של פגישה זו. האם תרשה לי לפרסם, כי פגישה זו התנהלה באוירת רוח של ידידות הקיימת ביחסי שתי המדינות. מר קפרולו ענה: בהחלט אני מרשה לך לעשות כך.

הרגשתי שהשיחה נמשכת זמן רב מדי. החלטתי לא למסור לו את ה„נוט ורבל" שצרפתי למכתבי הקודם, היות ורציתי להשאיר לפגישה זו את צורתה של פגישה מוצלחת וחיובית. בקומי שאלתיו מה תאריך חתונת בתו. הוא ענה לי שאינו יודע, אבל יתכן ואשתו יודעת, כי היא מטפלת בענינים אלה.

מיד לאחר השיחה שלחתי לכם מברק גלוי האומר: „לפרסום מידי: שר החוץ קבל אותי היום לשיחה. הנימה הידידותית של השיחה שיקפה היחסים הידידותיים הקיימים בין תורכיה לישראל." אני מקוה, שמאמצי כל הצירות יועילו לפרסום הידיעה עם פירושים מתאימים על ידי סוכנויות עתונים שונות. הדבר יובדק עם פירוש מתאים ל-„ניו-יורק טיימס". אני גם מקוה, כי נצליח לעורר הד בעתונות התורכית.

2.3.1954

אתמול בערב היה בירגי נוכח בסעודה אצל הציר הבלגי. הוא לא גילה רצון להכנס עמי בשיחה ורק בסוף שאלתיו אם קבל את תכן המאמר בג'רוסלם פוסט. הוא ענה שקבלו וגם השיב עליו מיד (עדיין לא קבלתי את מכתבו) וכי הוא מוצא את המשפט על הנודים האיסלאמי בתורכיה כאוטי מאד. עניתי לו כי מצליאני שלא הרגיש בטון הידידותי של כל המאמר וכי הוא איננו מבין שאם יש שגיאה במשפט הנ"ל היא רק שגיאה אופטית של אדם שאינו יודע עד כמה היה נצחון הרוח החילוני משלם בתורכיה (!!). בכל אופן אמר לי בירגי, המאמר איננו נושא לריב דיפלומטי בין שתי המדינות. אמרתי לבירגי שהיתה לי פגישה נעימה מאד עם שר החוץ וכי הוא הרשה לי לפרסם כי הרוח הידידותית ששררה בשיחה היתה מתאימה לידידות ביחסי המדינות. בירגי אמר לי: הרי שלחנו הוראות ברוח זו לנציגנו בישראל (!!).

כשפנה אתמול ברוך גלעד לאבדוגלו אז'נסה ולעתון הממשלתי „זפר" בבקשה לפרסם הודעה על הפגישה עבו לו, שעליהם לפנות למשרד החוץ קודם. ברוך גלעד נסע לקושטא כדי לדאוג לפרסום בעתונות הקושטאית. בינתים עשה מר גלי נסיון להשיג פרסום ב„אסושיאייטד פרס", לעת עתה ללא הצלחה. הבקר הופיעו מאמרים טובים על הפגישה בעתון האופוזיציה „יני-אולוס" וגם בעתון האנקראי של המפלגה הדמוקרטית „חכימיית". אני מצרף בזה את גזרי העתונות הנ"ל.

כשנתברר הבקר כי גם אנדוגלו אז'נסה וגם „זפר" לא פרסמו את הידיעה טלפנתי למזכיר השר מר אלדם. אחרי התיעצות עם השר טלפן לי מר אלדם ומסר לי את הדברים הבאים (האיש הוא נחמד והרגשתי שלא נעים לו): כנראה שנפלה אי-הבנה. כוונת השר לא היתה לפרסום באנקרה. ידיעה ע"י סוכנות הידיעות הרשמית אנדוגלו אז'נזה היתה מתפרשת כידיעה משותפת מוסכמת לאחר בקור אצל שר החוץ וזה היה יוצר תקדים שאיננו

מעוניינים ליצור. ניתנו כבר הוראות לציר בישראל להודיע כי ישראל נכללה בהצהרת השר מה-20 בפברואר לאנדוגלו אז'נסה. ענ יתי כי השר אסר לי דברים ברורים. חזרתי על הנדפסות ואמרתי שהשר הסכים שאפרסם אותה. אמרתי שעשיתי כך ושהדבר כבר פורסם. תקותי שלא תהיה הכחשה. מר אלדם ענה כי בודאי לא תבוא הכחשה וכי יש ברשותי למסור לעתונות מה שמסרתי. לא ברור היה לי אם הוא ענה לי זאת מתוך אדיבות או אם דברים אלה היו ברוח שיחתו עם השר.

דבר אחד ברור, כי בפרסומת שהסכמתה השגתי מהשר גרמתי לסטיה במדיניות הפיסנית של משרד החוץ כלפי מדינות ערב. אינני מאמין שתבוא הכחשה. פירושה היתה מסידת לחי לי והחזרתי מאנקרה, ואינני חושב שתומכי מדיניות הפדרס במשרד החוץ התורכי ירחיקו לכת עד כדי כך. לעת עתה השגתי מה שהשגתי ולדעתי ההישג הוא לברכה. עדיין לא ידוע אם עיראק ואולי סוריה בנפרד או ביחד יתקרבו או לא למדיניות האמנה החדשה. אין ספק, כי אם התקרבות זו תתקיים עומדים לפנינו ימים קשים בתולדותיה.

בברכה

מ. פישר

מ. פישר

3.3.1954

הבקר הופיעה הידיעה על פגישתי עם שר החוץ בעתונים הקושטאים
CUMHURYET, MILLIYET, YENI ISTANBUL, DÜNYA
ISTANBUL, JOURNAL D'ORIENT כמובן גם בשני העתונים הצרפתים

מצורפת בזה תשובת מר בירגי למכתבי.

TÜRK - PAKİSTAN PAKTI VE İSRAİL

Pakta Irak'ın dahil olması ihtimali ve Köprülü'nün son demecinde İsrailden bahsetmesi İsrail'de endişe uyandırdı

Türkiye ile Pakistan arasında imzalanması kararlaştırılan pakta Irak'ın da dahil olması ihtimali, öğrendiğimize göre, İsrail basınında ve siyasi çevrelerinde endişe ile karşılanmıştır. Irak, İsrail'le mütareke anlaşması imzalamamıştır. Onun için, Türkiye - Pakistan paktına Irak da katılırsa, Amerika'nın bu memlekete geniş ölçüde askerî yardımda bulunabileceği düşüncesi, İsrail'de, kendi güvenliği bakımından endişe uyandırmaktadır. Ayrıca, İsrail siyasi çevreleri, böyle bir pakta Irak'ın girmesinin Türk - İsrail dostluğuna da menfi bir şekilde tesir edebileceğini düşünerek üzülmektedirler.

Türk Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü'nün, Büyük Millet Meclisindeki son bütçe müzakereleri sırasında dış siyasete dair yaptığı konuşmada İsrail'den

(Sonu 4 üncü Sayfada)

"Yeni Ulus"

2. 3. 1954

para yiyordu ve görüşülüyordu

Eskimolar, Kohartok'un, porsuklara karşı duydukları kini paylaşmamasına, toprağın daha fazla insana tahammülü olmadığından yeni doğanları ve ihtiyarları öldürmek âdetini yasak etmesine, ne kadar sıcak olursa olsun çıplaklıktan hoşlanmamasına ve pek sık tekerrür eden kıtlık zamanlarının acısını çıkartmak için yiyeceğin bol olduğu sıralarda fazla yemek âdetine kızmasına hayret ediyorlardı.

Fakat ilk zamanlardan beri onları en çok şaşırtan şey Kohartok'un cinsi meselelere karşı takındığı tavır oldu. Gelişini müteakip Kohartok ilk defa yiyecek dağıttıktan sonra, kocalardan mürekkep bir heyet, şükranlarını belirtmek için ona en seçkin karılarını ikram etmişlerdi. Bu kadar uzun bir yolu kadının vereceği rahattan mahrum olarak kateden bir adamın biraz gülüşmek istiyeceği muhakkaktı. Fakat anlaşılan o böyle zamanlarda kendi kendine gülüyordu. Çünkü teklife dehşetli kızmış, yüzü kıpkırmızı kesilerek, kâşiflerin gürültülü kahkahaları arasında, heyeti hiddetle evden dışarı kovalamıştı. Bu hadise köylülerin meydana oldukları zina, rastgele çiftleşmek, kadın ticareti ve bunlara benzer daha birçok günah şekillerine karşı Kohartok'un açtığı mücadeleye bir başlangıç oldu.

Köylüler o zamana kadar

ESKİ

Yazan : Hans Reusch

Türk Pakistan paktı

(Başı 1 inci Sayfada)
bir bahsetmemiş olması da, İsrail siyasi çevrelerinde, bu endişeleri teyidedici mahiyette görülmüştür. Geçen yılki bütçe konuşması sırasında Türk - İsrail dostluğunun tebarüz ettirilmiş olduğunu hatırlıyan bu çevreler, Köprülü'nün, son konuşmasında İsrail'den hiç bahsetmemiş olmasını, Pakta Irak'ın da girmesi ihtimali ile ilgili görerek manidar bulmuşlardır.

Öğrendiğimize göre, İsrail Elçisi Maurice Fischer, dün, Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü'yü makamında ziyaret etmiştir. Samimî bir hava içinde geçen bu görüşme sırasında Orta Doğu meseleleri üzerinde durulmuş ve Dışişleri Bakanı, İsrail Elçisine, Türkiye ile İsrail arasındaki dostane münasebetlerde, herhangi bir değişiklik olmadığını söylemiştir.

dır. Malûmdur ki, Sudan ayrı ve bağımsız kalmakta Mısır'a katılmak şıklarından birini tercih etmek üzeredir. Anası Sudanlı olduğu için Necip'in telkin ettiği sevgi, Sudan'ın Mısır'a katılmasına âmil olacağı hakkında büyük ümitler beslenmektedir. İktidarın düşürülmesinin Sudan'da meydana getirdiği tepki, İhtilâl Konseyini bu birleşme meselesi hakkında kaygıya düşürmüş ve Necip hakkındaki karar üzerinde âmil olmuştur.

Şimdi Necip, prestiji yükselmiş olarak tekrar Cumhurbaşkanlığına geri geliyor. Kendisiyle barışmış gibi görünüyorsa da, hakkında tatbik edilen muameleyi ve söylemiş olduğu acı sözleri Necip'in unutması ve Abdülnasır'a affetmesi mümkün değildir. İki diktatör taslağı arasındaki mücadele belki de daha şiddetli olarak devam edecektir. Bu arada vatan müdafaası için ellerine verilen silâhları, kendilerine onları verenlere karşı çevirip de meşrû iktidarı deviren bu ihtilâlciler çetesinin devlet id-

Ministère des Affaires Etrangères
Le Sous-Secrétaire d'Etat

Ankara, le 1er Mars 1954.

Excellence,

Je vous remercie vivement d'avoir bien voulu me faire parvenir le texte complet de l'article intitulé "Ankara and Karachi" du Jérusalem Post.

Le point que je m'étais permis de soumettre à votre très aimable et amicale attention était seulement constitué par cette phrase où l'on insinue que l'intention de satisfaire les "outspokenly Moslem elements" en Turquie aurait sans doute servi comme "an additional spur" pour la conclusion d'un accord avec le Pakistan... Je vous prie de croire que cette insinuation est dénuée de toute espèce de justification.

Je reste persuadé que quelques mots appropriés de votre part et de celle du Ministre Istinyeli suffiront pour mettre les choses au clair. D'ailleurs, ne croyez pas que le Ministère a fait de cette question une question majeure.....Je n'y suis revenu que parce que vous avez bien voulu m'envoyer l'article en question.

Je vous prie d'agréer, Excellence, l'expression de ma très haute considération.

signé M. Nuri Birgi

Son Excellence
Monsieur l'Ambassadeur
Maurice Fischer
Ministre d'Israel
A n k a r a

כמוס

דואר נכנס ביום 5.III

אנקרה, כה' אדר א' תשי"ד
28.2.1954

אנ/2068/34-47

אל: המנהל הכללי
מאת: ציר ישראל, אנקרה.

מכתב זה הוא המשך מכתבי מס' אנ/2063/47 מיום 24.2.54.

במשך כל יום רביעי, 24/2 ויום חמישי 25/2, חכיתי להצהרה שהובטחה לי ע"י נורי בירגי. טילפנתי לנורי בירגי ביום חמישי אחר הצהרים והוא אמר לי כי ההצהרה איננה מוכנה עדיין וכי ישלח לי אותה באותו יום יותר מאוחר או אם לא יספיק לעשות כן, יתן לי אותה בביתי בארוחת ערב שהיה מוזמן אליה. בעת הארוחה, שהשתתפו בה בין היתר שר החוץ ורעיתו, שגרירי איראן, הודו, יון, צירי שודיה והולנדיה, לא נמסר לי שום דבר. נורי בירגי נראה מאד מדוכא, אבל מר קפרולו היה במצב רוח מצויין. הראיתי סרט „עיר-האהלים" והוא נשאר גם כשעה אחרי הסרט, ז.א. עד חצות. לא דובר על כל נושא מדיני. נורי בירגי אמר לי בהפרדו: אני חייב לך תשובה. אתקשר אתך מחר.

למחרת בבקר התחמק מר בירגי מלענות לי בטלפון, וענה לי רק בצהרים. הוא אמר, שעוד לא הספיק להראות את הטיוטה לשר. שאלתיו אם ההבטחה עומדת בעינה, וענה לי שחושב כי כן. הבינותי, שמשהו השתנה ולכן הברקתי באותו ערב בבקשה שתפנו במחאה חריפה לציר איסתינילי. מר בירגי הזהירני, שיחד עם ההצהרה המבוקשת יקבל מר איסתינילי גם הוראות למחות נגד מאמר, שהופיע בג'רוסלם פוסט. על זה הברקתי לכם. אולם בינתים קבלתי את הג'רוסלם-פוסט שבו נמצא המאמר, ואני מוצאו לטוב בהחלט. אשלחנו ביום שני לנורי בירגי בצרוף פתק בו אני אומר, כי אמנם כל השערות מחבר המאמר אינן מוכרחות להיות נכונות, אבל כמדומני שמחבר זה ידע להעריך במלואם את המוטיבים העיקריים שהניעו את תורכיה במאמציה להתקרבות לפקיסתאן.

באותו יום בבקר הלכתי לשגריר הצרפתי. כבר ידועה היתה המהפכה בסוריה והחלט, שהיועץ, מר ופלר, יגש למשרד החוץ להודיע על עמדת צרפת, המתנגדת לכל שנוי בסטטוס-קוו על יסוד ההצהרה המשולשת. בקשתי מהצרפתים שני דברים: שיבקשו מאת ב"כ „פראנס-פרס", מר מארו, לראיין את שר החוץ או אחד הפקידים הנבוהים ולשאול בין השאר מה פירוש העדרו של שם ישראל בנאום שר החוץ. פעולה זו לא נעשתה בגלל סירוב משרד החוץ התורכי לראיין את סוכנות הידיעות הצרפתית. בקשתי השניה היתה, כי מר ופלר ישאל בשעת מה פירוש העדרו של שם ישראל. בצהרי אותו יום מסר לי מר ופלר את התשובה. הוא ראה את מר קוראל והלה אמר לו, שבנסוח שבירגי והוא הכינו מנאום השר הוזכרו גם ישראל וגם סוריה. על ישראל היה המשפט הבא: היחסים הידידותיים עם ישראל התפתחו בהרמוניה. אנו מקוים, כי סכסוכי ישראל עם שכנותיה ימצאו את פתרונם ברוח של צדק. לא ידוע לי מה היה המשפט על סוריה. בשראה קפרולו את

2./.

הפרשה הזו אמר: „אלה דברים בטלים. תוציאו בם את ישראל וגם את סוריה".

ברור לי ולכולם, כי הסיבה לא היתה המשפט הבבלי, כי אם הרצון לפייס את עיראק.

אני החלטתי לא להמשיך ולדרוש תשובה מבירגי, וביקשתי ראיון אצל שר החוץ. בשבת בבקר קבלתי שתי תשובות: הראיון עם שר-החוץ נקבע ליום שני, 1.3.54 ב-10 בבקר ובירגי צלצל אלי. הוא הודיעני, שהוברקו לאיסתנבול הוראות כדלהלן: „בהצהרתו ב-20 לחודש של שר החוץ התורכי לסוכנות האנטולית אמר השר, כי האמנה התורכית-פקיסטנית לא תביא שנוי במדיניות התורכית כלפי כל ארץ וארץ. כשנבה ציר ישראל ביקש שיבהירו לו את עמדת תורכיה כלפי ישראל נענה לו, כי הצהרה זו מתיחסת בפירוש גם לישראל". מר בירגי הוסיף, שידיעה זו תינתן לפרסום בעתונות הישראלית. לא הגיבותי על ההצהרה והצטמצמתי בהכרת תודה על ההודעה.

כמובן, שאין להצהרה זו כל קשר עם זו שהובטחה לי. הברקתי לכם בבקשה לא לקבל את ההצעה כמרגיעה אותנו.

ברור עתה ללא ספק, כי לתורכיה תקוות גדולות לצרף מדינות ערביות לאמנה החדשה וכי היא לא תרצה לעשות שום דבר העלול להפריע להגשמת תקוה זו. ברור, כי בין הדברים שהיא חושבת שעלולים להפריע: הצהרות המדגישות היחסים הידידותיים בין תורכיה וישראל.

מצב זה שימש לדיון בישיבת הסגל שקיימתי הבוקר. באנו לידי מסקנה, כי אמנם אין לעבוד בשתיקה על כל נסיון של התורכים לשלם כפרס להצטרפות מדינה ערבית לאמנה את ידידותה עם ישראל, אבל כי גם אין לסכן ע"י בטויים מגזמים של רוגז מה שאפשר להציל גם אם תקוות תורכיה ביחס למדינות ערב תתגשמנה. עלינו לזרז עד כמה שאפשר את חתימת ההסכם התרבותי ועלינו לזרז - אבל זה מותנה בתשובתכם, שלדאבוננו עדיין לא קבלנו - את פרסום התשובה הרשמית התורכית ביחס לבקור יחידת הצי הישראלי בקושטא בעוד מספר חדשים. אין כל ספק, שאם לא נפסיד שתי עמדות אלה, משקלן יהיה נכבד יותר מנאום השר.

מטרת שיחתי עם השר היא כפולה: אשתדל שיבטיח לי שלא ישולם פרס על חשבוננו למדינות ערב בנסיון לצרפן לאמנה. אשתדל - בתקוה קלושה - שירשה לי אחרי השיחה לפרסם כי היא התנהלה באותה הרוח הידידותית השוררת ביחסים בין שתי המדינות. המטרה השניה היא לבטות ולהבהיר מה עמדת תורכיה לאור סכנת צירוף עיראקי-סורי. אני מאד פוחד, כי התורכים יביטו על צירוף זה כבעל אפשרות לצרף שתי צפרים בבת-אחת לאמנה.

לשיחה עם שר החוץ הכינותי „פרו-ממוריה", שאני מתכונן להשאיר אצלו. העתקו מצורף בזה.

בשיחה שהתנהלה אתמול בין קפרולו והשגריר הצרפתי, קבל

3./.

משגריר את הרושם, כי התאכזב התורכי מאד עד להצטרפות עיראקית
וכיצד העמדה הקודמת שלהם לגבי הסטטוס קוו במזרח התיכון התערערה,
למרות שהבטיחו לו שהיא עוד לא השתנתה.

בברכה,

מ.פ

מ. פישר.

מפ/שא

NOTE VERBALE

L'absence de toute référence aux relations amicales turco-israéliennes et à leur grand développement, au cours de l'année écoulée, dans de nombreux domaines, dans le discours qu'a tenu Son Excellence le Ministre des Affaires Etrangères à la Grande Assemblée Nationale le 24 courant, a suscité de l'étonnement dans de nombreux milieux.

L'allusion à des relations normales avec tous les pays du Moyen Orient, suivie de la référence aux relations amicales de la Turquie avec l'Irak, le Liban et l'Iran, rapprochées des relations d'amitié réciproques entre la Turquie et l'Israel mentionnées par Son Excellence le Ministre des Affaires Etrangères dans son discours du 23 février 1953, ne peuvent que produire sur l'opinion publique israélienne et sur l'opinion mondiale l'impression que dans le discours de cette année toute référence à l'Israel a été omise volontairement.

Le Ministre d'Israel, persuadé qu'il était urgent de rétablir, vis-à-vis de l'opinion publique, ce que, de bonne foi, il croit être l'expression réelle de l'amitié turco-israélienne, s'est adressé le même jour au Sous - Secrétaire d'Etat, Monsieur Nuri Birgi, en le priant d'obtenir de Son Excellence le Ministre des Affaires Etrangères une mise au point publique.

Le 27 février, le Ministre d'Israel était informé de ce que le gouvernement israélien serait autorisé à publier que la référence faite, dans la déclaration du 20 février 1954 de Son Excellence le Ministre des Affaires Etrangères à l'Agence Anatolienne, au sujet du maintien de la ligne politique turque à l'égard de tous les pays, à la suite des négociations en vue d'un pacte turco-pakistanais, se rapportait également à l'Israel.

Le Ministre d'Israel a été profondément déçu de cette réponse : personne ne pouvait douter de ce que l'Israel se trouvait inclus dans une déclaration qui se rapportait à tous les pays, sans en spécifier aucun en particulier. Rien, de l'avis du Ministre d'Israel, dans cette nouvelle déclaration ne vient calmer les justes appréhensions suscitées par l'omission du nom d'Israel dans un discours où n'étaient oubliés ni le Liban, ni l'Egypte, ni la Lybie, ni de nombreux pays lointains qui n'ont certes pas témoigné à l'égard de la Turquie et de ses dirigeants plus de véritable amitié que ne l'ont fait le peuple israélien et son Gouvernement.

Ankara, le 1er mars 1954.

כמוס

משרד החוץ
דאר נכנס
מספר 4141
תיק
נשלח אל

אנקרה, כה' אדר א' תשי"ד
28.2.1954

2068/34-47/אנ

אל: המנהל הכללי
מאת: ציר ישראל, אנקרה.

מכתב זה הוא המשך מכתבי מס' אנ/2063/47 מיום 24.2.54.

במשך כל יום רביעי, 24/2 ויום חמישי 26/2, חכיתי להצהרה שהובטחה לי ע"י כורי בירגי. טילפנתי לנורי בירגי ביום חמישי אחר הצהרים והוא אמר לי כי ההצהרה איננה מוכנה עדיין וכי ישלח לי אותה באותו יום יותר מאוחר או אם לא יספיק לעשות כן, יתן לי אותה בביתי בארוחת ערב שהיה מוזמן אליה. בעת הארוחה, שהשתתפו בה בין היתר שר החוץ ורעיתו, שגרירי איראן, הודו, יון, צירי שודיה והולנדיה, לא נמסר לי שום דבר. נורי בירגי נראה מאד מדוכא, אבל מר קפרולו היה במצב רוח מצויין. הראינו סרט "עיר-האהלים" והוא נשאר גם כשעה אחרי הסרט, ז.א. עד חצות. לא דובר על כל נושא מדיני. נורי בירגי אמר לי בהפרדו: אני חייב לך תשובה. אתקשר אתך מחר.

למחרת בבקר התחמק מר בירגי מלענות לי בטלפון, וענה לי רק בצהרים. הוא אמר, שעוד לא הספיק להראות את הטיוטה לשר. שאלתיו אם ההבטחה עומדת בעינה, וענה לי שחושב כי כן. הבינותי, שבבר מה השתנה ולכן הברקתי באותו ערב בבקשה שתפנו במחאה חריפה לציר איסתינבילי. מר בירגי הזהירני, שיחד עם ההצהרה המבוקשת יקבל מר איסתינבילי גם הוראות למחות נגד מאמר, שהופיע בג'רוסלם פוסט. על זה הברקתי לכם. אולם בינתים קבלתי את הג'רוסלם-פוסט שבו נמצא המאמר, ואני מוצאו לטוב בהחלט, אשלחנו ביום שני לנורי בירגי בצרוף פתק בו אני אומר, כי אמנם כל השערות מחבר המאמר אינן מוכרחות להיות נכונות, אבל כמדומני שמחבר זה ידע להעריך במלואם את המוטיבים העיקריים שהניעו את תורכיה במאמציה להתקרבות לפקיסתאן.

באותו יום בבקר הלכתי לשגריר הצרפתי. כבר ידועה היתה המהפכה בסוריה והחלט, שהיועץ, מר ופלר, יגש למשרד החוץ להודיע על עמדת צרפת, המתנגדת לכל שנוי בסטטוס-קוו על יסוד ההצהרה המשולשת. בקשתי מהצרפתים שני דברים: שיבקשו מאת ב"כ "פראנס-פרס", מר מאוד, לראיין את שר החוץ או אחד הפקידים הגבוהים ולשאול בין השאר מה פירוש העדרו של שם ישראל בנאום שר החוץ. פעולה זו לא נעשתה בגלל סירוב משרד החוץ התורכי לראיין את סוכנות הידיעות הצרפתית. בקשתי השניה היתה, כי מר ופלר ישאל במשה"ח מה פירוש העדרו של שם ישראל. בצהרי אותו יום מסר לי מר ופלר את התשובה. הוא ראה את מר קוראל והלה אמר לו, שבמסבה שבירגי והוא הכינו מבאום השר הוזכרו גם ישראל וגם סוריה. על ישראל היה המשפט הבא: היחסים הידידותיים עם ישראל התפתחו בהרמוניה. אנו מקוים, כי סכסוכי ישראל עם שכנותיה ימצאו את פתרונם ברוח של צדק. לא ידוע לי מה היה המשפט על סוריה. כשראה קפרולו את

2./.

הפרשה הזו אמר: „אלה דברים בטלים. תרציאו גם את ישראל וגם את סוריה".

ברור לי ולכולם, כי הסיבה לא היתה המשפט הבבלי, כי אם הרצון לפייס את עיראק.

אני החלטתי לא להמשיך ולדרוש תשובה סבירגי, ובקשתי ראיון אצל שר החוץ. בשבת בבקר קבלתי שתי תשובות: הראיון עם שר-החוץ נקבע ליום שני, 1.3.54 ב-10 בבקר וסבירגי צלצל אלי. הוא הודיעני, שהוברקו לאיסתנבול הוראות כדלהלן: „בהצהרתו ב-20 לחודש של שר החוץ התורכי לסוכנות האנטוליית אמר השר, כי האמנה התורכית-פקיסתנית לא תביא שנוי במדיניות התורכית כלפי כל ארץ וארץ. כשפנה ציר ישראל ובקש שיבהירו לו את עמדת תורכיה כלפי ישראל נענה לו, כי הצהרה זו מתיחסת בפירוש גם לישראל". מר בירגי הוסיף, שידיעה זו תינתן לפרסום בעתונות הישראלית. לא הגיבותי על ההצהרה והצטמצמתי בהכרת תודה על ההודעה.

כמובן, שאין להצהרה זו כל קשר עם זו שהובטחה לי. הברקתי לכם בבקשה לא לקבל את ההצעה כמרגיעה אותנו.

ברור עתה ללא ספק, כי לתורכיה תקוות גדולות לצרף מדינות ערביות לאמנה החדשה וכי היא לא תרצה לעשות שום דבר העלול להפריע להגשמת תקוה זו. ברור, כי בין הדברים שהיא חושבת שעלולים להפריע: הצהרות הדגשת היחסים הידידותיים בין תורכיה וישראל.

מצב זה שימש לדיון בישיבת הסגל שקיימתי הבוקר. באנו לידי מסקנה, כי אמנם אין לעבור בשתיקה על כל נסיון של התורכים לשלם כפרס להצטרפות מדינה ערבית לאמנה את ידידותה עם ישראל, אבל כי גם אין לסכן ע"י בטויים מבזמים של רוגז מה שאפשר להציל גם אם תקוות תורכיה ביחס למדינות ערב תתגשמנה. עלינו לזרז עד כמה שאפשר את חתימת ההסכם התרבותי ועלינו לזרז - אבל זה מותנה בתשובתכם, שלדאבוננו עדיין לא קבלנו - את פרסום התשובה הרשמית התורכית ביחס לבקור יחידת הצי הישראלי בקושטא בעוד מספר חדשים. אין כל ספק, שאם לא נפסיד שתי עמדות אלה, משקלן יהיה נכבד יותר מנאום השר.

מטרת שיחתי עם השר היא כפולה: אשתדל שיבטיח לי שלא ישולם פרס על חשבוננו למדינות ערב בנסיון לצרפן לאמנה. אשתדל - בתקוה קלושה - שירשה לי אחרי השיחה לפרסם כי היא התנהלה באותה הרוח הידידותית השוררת ביחסים בין שתי המדינות. המטרה השניה היא לנסות ולהבהיר מה עמדת תורכיה לאור סכנת צירוף עיראק-סוריה. אני מאד פוחד, כי התורכים יביטו על צירוף זה בעל אפשרות לצוד שתי צפרים בבת-אחת, לאמנה.

לשיחה עם שר החוץ הכינותי „ברט-וורבל", שאני מתכונן להשאיר אצלו. העתקו מצורף בזה.

בשיחה שהתנהלה אתמול בין קפרולו והשגריר הצרפתי, קבל

3./.

השגריר את הרושם, כי התאבון התורכי מאד פג להצטרפות עיראקית
דכיע העמדה הקודמת שלהם לגבי הסטטוס קוו במזרח התיכון התערערה,
למרות שהבטיחו לו שהיא עוד לא השתנתה.

בברכה,

מ.פ

מ. פישר.

מפ/שא

משרד החוץ

מזכר

אל: שפרה	אל: ב.י.
מאת: ב.י.	מאת: שפרה

עבודות סולל-בונה בתורכיה.

בעקבות מכ׳ לבבי, הוצעה
פגישה בינך לבין הלל דן [illegible]
[illegible]. הוא מעוניין להבהיר [illegible]
[illegible] להבאת
[illegible] - אלא נראה שלכך דרוש -
איש מומחה בענינים.

א) מי מאנשי המשרד, נוסף לשר
ולבבי, צריך להשתתף בפגישה זו?

ב) הפגישה נקבעה ליום ב׳ 8/3
בשעה 12. האם לא תתנגש
[illegible] הדיון
על המוקדם בכנסת באותו יום?

מוטב להמתין
עם זה.

[signature] 4/3

[illegible]

הפגישה נתקיימה
ביום ג׳ 9/3 בנוכחות:
השר, מר לבבי, הלל דן
ושמחה גולן

חתימה: ב.י. — תאריך: 4/3/54

LEGATION D'ISRAEL

צירות ישראל

אנקרה, כב' אדר א' תשי"ד
25.2.1954

אנ/2064/1300

משרד החוץ
דאר נכנס
1954
מספר
תיק
התיק נשלח אל

אל: שר החוץ
מאת: ציר ישראל, אנקרה.

שרי היקר,

חן-חן על מכתבך מס' א/124/54-4241 מה-11 בפברואר.

על המלחמה הקשה שאני בלהם בקשר לשאלות מדיניות, כגון האמנה החדשה, מוסר לך, בלי ספק, המנהל הכללי.

ברצוני לענות לך רק על הערותיך בקשר לסולל-בונה ולבעית היחסים הכלכליים בין תורכיה לישראל. בענין סולל-בונה הפרשה עגומה. לא רק שלא הגזמתי, אלא שהאמת מעציבה יותר משחששתי. כמיטב ידיעותי, החליטה ההנהלה על עמדה דפטיסטית מחלטת. במקום להלחם הם מוכנים לברוח ולשלם את המחיר. עד כמה שידועים לי העינינים הפנימיים של סולל-בונה, אין לאנשים האחראים לבצוע העבודה בתורכיה כל חלק או אחריות בעמדה דפטיסטית זו. לדעתי, צריך היה סולל-בונה לעשות הכל כדי לבצע את העבודה גם אם יצטרך לשלם מחיר גבוה עבור זה. בסופו של החשבון תשתלם עמדה כזו יותר מאשר בריחה בהפסד יותר קטן.

מכתבך וגם מכתביהם של המנכ"ל ושל מנהל מע"ר באותו נושא הניעוני להודיע ע"י מר גלי למר גולן, הנמצא בקושטא, מה עמדתי.

אין לשכוח, שאם סולל-בונה נמצא היום במצב קשה בתורכיה, אשמה באחוז ניכר העמדה הרשלנית של ההנהלה הגבוהה בארץ.

היום פיימנו בבקור אצל שר המסחר, ששותפה בו גם המשלחת מהארץ, את פרשת הסו"מ המסחרי.

יש לי הרושם, שהודות לתנאים אוביקטיביים כלליים חיוביים, והודות לכשרון ולחכמת אנשי המשלחת ובעיקר בספחי המסחרי מר גלי, יסתדרו הענינים בכי טוב. אולם בצטרך ללמוד לקח מן העבר. יהיה צרך בהשגחה קפדנית על מחירי הסחורה הישראלית הנמכרת בשוק התורכי ובדרך כלל נצטרך לדאוג לכך, שלא נחזור על השגיאות שנעשו בעבר.

עלי להזהירך, כי פרשת הסבכון המסחרי בישראל לא מסתיים במנוי עוזר למר גלי. כפי שכתבתי כבר למנהל הכללי, דורשת כל הפרשה

2./.

דיון יסודי וטוב יהיה, לדעתי, אם מר גלי ואני „בקפוץ" ארצה
לדיון יסודי עם כל הגורמים המעונינים, לאחר חזרם ארצה של ה"ה
גילדסן וצור.

שלך בנאמנות,

מ. פישר

מ. פישר

העתק: למנהל הכללי
למנהל מע"ר.

44/424

ב ס ו ד

אקרה, כא' אדר א' תשי"ד
24.2.1954

2056/3-47/אב

משרד החוץ
דאר נכנס יום
2. III. 1954
מספר ___ תיק ___
העתק נשלח אל

אל: השגריר,
מאת: י. מרוז.

הנדון: עוד לאמנה התורכית-פקיסטנית.

אתמול אחר הצהרים בא אלי מר קמפבל, מזכיר ראשון בשגרירות קנדה. מר קמפבל פתח את השיחה בשאלה, באיזו מידה הצהרתו של שר החוץ התורכי, אחרי ההודעה המשותפת באנקרה ובקרצ'י, היא פרי מאמצינו. הוא הוסיף מיד, שארצו מעוניינת בדבר ביותר מנמוקים אשר יסבר להלן. השיבותי לקמפבל, שלאמנה התורכית-פקיסטנית בתור כזאת, ובצורה הנוכחית, אין לנו למעשה ענין מעבר לעובדה, שכל התקשרות בין-מדינתית באיזור המזרח התיכון נוגעת לנו. על כן לא ראינו מקום ליזום הצהרה כל שהיא ממשרד החוץ התורכי בענין אשר איננו נוגע לנו במישרין. מאידך גיסא, משנודע לנו תוכן הצהרת הלואי של ראש ממשלת פקיסתן, ראינו עצמנו זכאים לברר אם אמנם שותפים התורכים לעמדת בני בריתם החדשים בשאלת ארץ-ישראל (שהיא אחת השאלות אשר הוזכרו ע"י מוחמד עלי) ועל כן יתכן שהצהרת שר החוץ התורכי באה בין היתר להשיב גם על שאלה זו.

מר קמפבל אמר, שידוע לו שהיהודים לחצו לחץ רב על משרד החוץ התורכי למען השיג הצהרה זו. כן אמר, שהצרפתים רותחים על תוכן הצהרתו של מוחמד עלי ואף הבריטים נדהמו מאד. לדבריו הוא (של קמפבל) היתה הצהרתו של ראש הממשלה הפקיסטני האמצעי הטוב ביותר לחנוק את האמנה החדשה בעודה עובר. הוא סיפר, שפקיסתן והודו, וביחוד זו האחרונה, פורשת מדי יום ביומו בחריפות רבה לממשלת ארה"ב למען תנקוט עמדה ברורה לגבי האמנה החדשה. קנדה נתונה במצב קשה - היא היחידה בין המדינות ה"לבנות" של חבר העמים הבריטי הקשורה הן לתורכיה (באמצעות נאטו) והן להודו ופקיסתן (באמצעות חבר העמים). קנדה איננה אוהבת את התקרבות התורכית-פקיסטנית, אולם ברור שאין לה כל עמדה אנטי-הודית; הצהרתו של מוחמד עלי מעמידה את כל מחייבות ההתקרבות במצב קשה ביותר. הוא סכם ואמר, ששני דברים הכשילו מלכתחילה את השותפות החדשה - הפרסומת האמריקנית הרבה שניתנה לה זה שבועות רבים והצהרתו האוילית והמסובכת של מוחמד עלי.

קמפבל אמר, שמלכתחילה היו לו ספקות לגבי האמנה החדשה כי תמיד ראה אותה, לפחות בכוח, כגוף אשר יעורר הדים שליליים מצד ישראל. הוא הזהיר את ממשלתו בפני סכנה זאת. אמרתי לו, שענין מידי יודע לאמנה בעינינו רק כאשר תצטרפנה אליה מדינות ערביות וביחוד מדינה כעיראק, אשר בינה לבינינו אין אף הסכם שביתת נשק. (אגב, מצאתי בדרך כלל שעובדת העדר הסכם שביתת נשק בין ישראל לבין עיראק איננה ידועה ברבים, והזכרת עובדה זאת יוצרת בדרך כלל רושם חזק למדי).

לבסוף פיתח קמפבל השערה מדוע בחר מוחמד עלי במועד זה בכוונה

2./.

הצהרה כה חריף. אין ספק, שהדבר בא לקרב את הערבים, אולם אין זאת
כל המסרה: לדעת קמפבל התכון מרמור עלי בהצהרתו זאת to take the
wind out of Nehru's sails, רוצה לומר, שראש הממשלה הפקיסטני
הקדים את ראש ממשלת הודו וניצל אותם קוי מדיניות פרו-ערביים ואנטי-
מערביים, אשר גם הודו היתה יכולה להצביע עליהם במדה רבה של הצדקה.
(נדמה לי, שלגבי שאלת ארץ ישראל אין ההשערה הזאת מתאימה למציאות).
מכל מקום, הצהרת מוחמד עלי הרגיזה את התורכים מאד, ועם כל ההסתייגויות
יש לראות את הצהרת הנגד של שר החוץ התורכי כ- disavowal של
המגמות הפקיסטניות.

בברכה,

י. מרוז

העתק: מע'ר
מב'ד
לשכה
מקר
מר י. הרצוג

ימ/שא

ירושלים, י"ד באדר א' תשכ"ד
17 בפברואר 1964

סודי

אל: מר מ. פישר, ציר ישראל, אבקרה

מאת: המנהל הכללי

מוריס היקר,

רב תודות על מכתבך מ-19 בינואר 1964 בו אתה מסב את תשומת לבי לסכנות השונות העלולות לאיים על התפתחות יחסינו הטובים עם תורכיה. למרות שסימנת את המכתב "אישי" אני מניח כי לא התכוונת כי אני בלבד אקראנו, לפיכך שלחתי העתקים ממנו לאנשים שונים שלדעתי נוגעים בדבר. קבלת כבר את תגובתו של שר החוץ בקשר לנקודה הראשונה (עבודת "סולל בונה").

אין לי כל ספק כי הנקודה השניה אותה אתה מעלה תידון ביסודיות ע"י המחלקה הכלכלית (אני מתייחס לעסקים משולשים שבהם ישראל לוקחת לעצמה רווח גדול מדי ולייצוא מחדש של סחורות תורכיות בלי הסכם התורכים).

אשר לנקודה השלישית, תשמח לשמוע כי ועדת המינויים דנה עתה בדבר מינוי עוזר מתאים לקונסול לענינים כלכליים. אני מקוה כי נוכל להודיעך על המינוי סופית בימים הקרובים.

הנקודות הרביעית, החמישית והששית עוסקות בענינים אשר אין בכוחנו להשפיע עליהם במיוחד ובמישרין אולם אין ספק כי הן דורשות מאתנו ערנות יתרה. אני סמוך ובטוח כי תמשיך להודיענו על התפתחויות כפי שהן נראות ממקומך.

שלך בתמיד,

ו. איתן

העתקים:
לשכת השר
מר א. לבבי (עבור כלכליה)
מר צ. אבנון
מע"ר

משרד החוץ

מזכר

אל: [illegible]

מאת: [illegible]

כתבתי לך לעיל
כי קראתי ש"ח
של בענין רק
ושמחתי

[illegible]

[illegible]

חתימה .... תאריך .... חתימה .... תאריך ....

585 א

תיק: 964

משרד החוץ
לשכת המשרד

סודי

ירושלים י"ב באדר א' תשי"ד
16 בפברואר 1954

אל: [illegible]

ידיעות לנציגויות ישראל בחו"ל

מס. 823

<u>שנת 1953 ביחסי ישראל-תורכיה</u>

במשך השנה שחלפה הפכה ישראל ממדינה המבקשת את ידידות תורכיה למדינה אשר ידידותה יקרה וחשובה לאותה ארץ.

להלן מובאת סקירה על קיבוני יסודי זה, רקעו ומגמותיו, שנכתבה בידי מר י. מרוז, מזכיר ראשון בצירות ישראל באנקרה, במחצית ינואר ש.ז.

קשה להתאים תולדות יחסיהם של עמים לתקופות מקריות, כי אלה אינם נקבעים לפי מסגרתו השרירותית של לוח שנתי. אם בכל זאת ייעשה בשורות הבאות נסיון לסכם את שנת 1953 ביחסי תורכיה-ישראל, הרי שבעצם המדובר בסוף שבאורח מקרי מתלכדת תקופה הלזו עם תנופה והתקדמות רבתי בקשריה של ישראל עם מדינת כהונתנו.

מטבע הויתם אמיצה הזיקה בין יחסי תורכיה-ישראל לבין יחסי תורכיה-ערב. שנת 1953 היתה לתורכיה שנת אכזבות רצופות מארצות ערב, הן בקיבוציותן [illegible] ביחידותן. די להשוות את דברי שר-החוץ התורכי בעת בויכוח על התקציב בפברואר 1953 על "הידידות והאחוות הערביות" אל מצב הסבך הקיים היום עם נציגיו העיקריים של העולם הערבי. האוריינטציה המזרח-תיכונית (קרי: הערבית) של מדיניות החוץ התורכית עברה תמורה רבתי בתכונה המהותית, וארצות ערב, בכללן ובפרטן, חדלו להוות גורם ראשוני בה.

תהליך זה הטביע את חותמו על יחסי תורכיה-ישראל, ובעירנות מתמדת לאוירה הנוחה בכוח הנוצרת [illegible] יכלה צירות ישראל בתורכיה על שתי שלוחותיה להגיע למספר הישגים חשובים, אשר בעקבותיהם השתנה מעמד ישראל בארץ זו מקצה אל הקצה. הישגים אלה הם מן הסתם גם הישגיו של משרד החוץ הישראלי, ובעיקר של מחלקת מערב אירופה.

אם ניתן לסכם במשפט אחד את התפתחות היחסים בין שתי המדינות, הרי נדמה שלא נחטיא את המציאות אם נאמר שבמרוצת השנה שחלפה הפכה ישראל ממדינה המבקשת את ידידות תורכיה למדינה אשר ידידותה יקרה וחשובה לארץ זו.

האקלים הנוח לגבינו, אשר ירד על [illegible] התורכי ועל משרד החוץ שלו, דחק שיפור ופיתוח בשכבות הרחבות של תושבי תורכיה בכלל ובחוגים המצומצמים של האינטליגנציה בפרט. בוצעו מספר פעולות אשר היה בהן לקרב את ישראל לעם התורכי. ואלה הפעולות העיקריות: נטיעת יער אתא-תורק (דבר חופף [illegible] מיוחדת של מחלקת העתונות באיסתנבול שזכתה לתשומת לב מיוחדת דוקא בערי השדה), הסעד לנפגעי רעידות האדמה, הצגות האוניברסיטה העברית למלאות חמש מאות שנה לכיבוש איסתנבול, המאמר הראשי בג'רוסלם-פוסט לחג הלאומי התורכי (רבים מעתוני תורכיה הגיבו עליו) ותרומת העצים לקבר אתא-תורק.

2../.

תוצאות האווירה הנוחה והפעולות שנמנו לעיל הורגשו בשטחים רבים וביחוד בתגובת העתונות התורכית בשעות משבר למדיניות החוץ הישראלית (ניתוק היחסים עם ברית"ם, העברת משרד החוץ לירושלים, קיביה וכיו"ב). בכל השנה הזאת לא "זכינו" אף למאמר עוין אחד, אם כי לא אחת נשמעה בקורת עלינו – אך צורתה ולשונה של הביקורת היו תמיד הוגנות ומתונות, ולעתים לוותה מתיקות על "ידידתנו ישראל". התגבשה באותה תקופה בצבוריות התורכית מעין "תודעה ישראלית", והונחו יסודות ראשונים לשותפות-חיים תורכית-ישראלית בחלק זה של העולם.

שינוי זה ניכר אף בקטנות. רבו הפונים לנציגות ישראל בשאלות שונות מכל חוגי ההתעניינות הציבורית: רופאים המבקשים ספרות וקשרים אישיים, מורי כפר המבקשים חוברות להוראה, תלמידים המכינים עבודות על המזרח התיכון ועוד, ועל הכל, כמובן, אנשי מסחר.

אין אף תחום אחד אשר ריקמתו של התמורה לא ניכר בו – מדיניות, כלכלה, מסחר, קשרי-ציבור, תרבות ואפילו צבא. לא בכל התחומים היתה ההתפתחות באותה תנופה: בשטח הצבא, למשל, לא הגענו אלא לניצנים ראשונים של מגע מסויים, בעוד שבשטח המסחר נפתחו לפנינו – שערי הארץ הזאת לרווחה. אך תהליך ההתקדמות אחד הוא, וכל אחד מן התחומים משולב ברעהו חיבתית ועל כולם רובצת האווירה המדינית הנוחה.

דוגמה זעירה אך מאלפת וסימפטומטית להשתנותו של המצב היא פרשת עיזול ההסכם האוירי. מאז נחתם ההסכם לפני למעלה משנתים באנקרה גלי סוף על עיזולו, ולא יכולנו להתגבר על מכשולים פורמליים ומכניים אשר הוצבו בדרכנו. אך באמצע שנה זאת הופיעו לפתע התורכים במזרזי העיזול, תוך הודיה בפה מלא "שהשיקולים הערכיים חדלו מהתקיים".

יחסינו המדיניים עם תורכיה הלכו בדרך של הרמוניה ושל הבנה הדדית. משאלותינו באו על פי רוב על סיפוקן ואף באותם המקרים המעטים בהם היה קיים חשש להיכנס רציני (תקריות הדייג בקיץ 1953, למשל) עשו התורכים מצדם הכל להפגת המתיחות. מן הדין להזכיר במקום זה שנתברכנו בידיד חם במנהל עניני ישראל במשרד החוץ התורכי.

תורכיה לא היתה בשנת 1953 חברה במועצת הבטחון, ועל כן לא נקראה תכופות, בזירה בינלאומית, לתת דעתה על עניני ישראל. עם זאת, מתוך אהדות ומתוך הערכת עמדתה של תורכיה בעולם המערבי ובמזרח התיכון כאחת, נהגנו לספק לתורכים אינפורמציה שוטפת על העניינים העומדים ברום חיינו המדיניים. גישתנו זאת זכתה להערכה כללית.

לציון מיוחד ראויה גישתה האוהדת של תורכיה לבקשותינו הנוגעות לתמוך במועמדות ישראלית בגופים של האומות המאוחדות, ולפרקים הצביע הנציג התורכי לטובתנו על אף התחייבויותיה הקודמות של ממשלתו. במקרה אחד בלבד לא זכינו לתמיכה תורכית (מסבות נשיאות העצרת), כיון שקולה הזה הובטח מלכתחילה למועמדת אחרת. מן הסתם תמכה גם ישראל תמיד במועמדויות תורכיות.

ברם, בשתי שאלות חשובות טרם זכינו לשינוי ניכר במדיניות התורכית, ולא מן הנמנע הוא שבעיני התורכים משולבות השתים זו בזו: העברת משרד החוץ לירושלים והעלאת דרגת הנציגות בשתי המדינות. עם זאת יש רמזים לכך, ששאלת הנציגות תידון לחיוב בעת הגשת תקציב הממשלה בפברואר השנה.

לא נוכל לסיים את סקירת היחסים המדיניים מבלי להזכיר את חוזה עבודות הבניה הגדולות של נאט"ו אשר הוענק לחברה אמריקאית-ישראלית-תורכית (קרי: ישראלית), ואשר על ביצוען – על אפם ועל חמתם של גורמים רבים – נאבקת הצירות בהצלחה.

על התפתחותם הבלתי משוערת של קשרי המסחר בין שתי הארצות יש טעמים שונים מכדי לדווח. אסתפק איפוא במלים מספר. שלוש או ארבע שנים סחרנו עם תורכיה, קניית החיטה התורכית, החדרת עשרות סוגי סחורות ישראליות לשוק התורכי, הגדלת "הסרינג" במטבע הסחרי (ויש סיכויים להגדלה גדולה נוספת) אינם אלא סימני דרך מעטים בתהליך התנופה העצומה. ואכן שאף כאן, כביחסים המדיניים, נתקלנו בראשונה על גורמים שליליים (קרי: קשיי תורכיה באיגודי התשלומים האירופי), אולם היום מבוסס מסחרנו ומבוגע בזכות עצמו. בשתרעה והודעה בתורכיה כבארץ הודעת "הסירינג הטבעי" בין שתי המדינות כמדינה סוחרית, ותודעה זו מתפשטת והולכת. סימן מיוחד לכך - החלטת התורכים לפתוח נספח מסחרי בישראל בשנת התקציב הבאה.

היו קשיים רבים וכבדים בדרך פיתוח המסחר בין תורכיה לישראל, אולם קלא כשטכים עברו נכעו הקשיים האלה סכדתבו המסחרי הרב והסובב, ולא מתולטתבו הכלכלית.

כבר דובר על חשיבותה המדינית-והכלכלית הסדירית של התבצרות סוללת-ברנה בתורכיה, ומטעדתה לעתיד לבוא עשויה להיות בעלת מסדים לא ישוערו. בציון גם טלחוזה זה קודם מבצע רח"ל ובכבוד של אספקת מלם לצבא האפריקני בתורכיה על ידי "נכר", אמנם ללא קשר ישיר אל השלטונות התורכיים.

אפקים חדשים נפתחו לשתפנות התורכית-ישראלית עם חתימתה הקרובה של האמנה התרבותית. אין ספק שהתורכים הם בעד להסכים לאמנה הזאת מתוך כדי סבמיתנם לעצמם תועלת מעשית סמבה. ביצועה המעשי של האמנה יחייבנו למאמץ רב ולתכנון מדוקדק, אך שכרם של אלה מובטח מלכתחילה. בעבר הכשלו מספר תכניות תרבותיות (כגון בקורי גוקלין של סטודנטים) בגלל חוסר יכולת ארגון מצד הגורמים המקצועיים בישראל, אך יש לקוות ולדאוג לכך, שבזכות הגוספנקא הממלכתית הרשמית תהפוך האמנה למבטיח מדיני שמדרגה ראשונה.

סינוי על נספח צבאי תורכי בישראל והקדש הנספחות הישראלית בתורכיה סימנו ראשית צנועה, להידוק הקשרים הצבאיים בין שתי המדינות. מבצע ההתקרבות הצבאית הנו מבצע בסלים ואותותיו המעשיים עלולים להיראות רק כעבור זמן רב. התקרבות צבאית, יותר מכל התקרבות אחרת, תלויה בגורמים ומניעים אשר תורכיה אינה כולטת יוזמה בהם. אולם כבר אחרי תקופת כהונתו הקצרה של נספח צ.ה.ל. בתורכיה ניתן לקבוע, שהאהדה וההתעניינות לישראל בחוגי הצבא התורכי סרובות הן, והפיכתן לגורם מדיני מכריע תהיה אחת ממשימותינו העתידות בארץ זאת.

זהו סיכום בראשי פרקים בלבד, ונשמטו משנה רבים לא הוזכרו. אפשר היה לעמוד על קשרי התיירות, על יחסי הקלטוננת לאוכלוסיה היהודית (הנחשבת - בצדק או שלא בצדק - לפונקציה של מדינת ישראל), על הסיום הראשונים לכיבוש בעמדת השלטונות לתנועה הציונית ועוד. כל אלה, ואחרות, לא נפקדו כי שמשמרה בהן טרם הגיעה להתגבשות סופית, ועדיין לא נתבהרו די הצורך הסטקנות האחרונות.

אולם התורכים המתוננים מסורתית, הסטיות בחרש מציאות סובבם הכירו בעתכנו עובדה, ולגבי תורכיה נכתוד תורכיה "Israel has come to stay".

13/0

ירושלים, ט' באדר א' תשי"ד
12 בפברואר 1954
ח/ 4241

אל : ציר ישראל, אנקרה.

מאת : מנהל מע"ר.

הנדון: ביקורו של נשיא תורכיה בארה"ב.

קראתי בעיון את מכתבך מס. אנ/1087 מה- 3 בפברואר 1954. אני שמח לראות שחזרת מאיסטנבול מלא מרץ.

אתה מעורר במכתב שתי נקודות נפרדות : האחת נוגעת בתוכן התזכיר המצורף למכתבי לוואשינגטון והשניה בעצם עקרון השיחה בין מנהיג יהודי אמריקני והנשיא. כוונתי לענות על שתי הנקודות באופן נפרד.

א) אני מניח שקראת לא רק את התזכיר אשר הוכן לפני שנקבעה סופית תכנית הפגישה המשוערת אלא גם את מכתבי. ראית כי במכתבי זה הוראותי כוללות בלי יוצא מן הכלל כל הערותיך אשר מופיעות במברקך מה- 18.1.54. ציינתי במכתב זה כי יש להסביר היטב למנהיג שעליו להמנע מכל בקשה מהנשיא וכי אין לתת לנשיא את הרושם כאילו הפגישה יזומה על ידי אנשינו. התדריך כולל נקודות מספר אשר כשלעצמן אינן מתנגדות למציאות והוא לטעשה מסמך המבדתי למרות שהוא מנוסח בצורת תדריך. אין ספק כי אופן הצורת השיחה בין הנשיא לבין המנהיג נקבע דוקא במכתבי לוואשינגטון בהתאמה גמורה לדעתך. מכל מקום נשמח לקבל הערותיך בנוגע למכלול הוראותינו לוואשינגטון, כלומר גם על מכתבי וגם על התדריך.

ב) בנוגע ל"דילמטטי האמריקני", עלי לציין כי במברקך מה-18.1.54 ציינת כי הפגישה רצויה אם המנהיג יהיה מנוסה בבעיות האיזור. כתבתי את הדבר לאנשינו בוואשינגטון ואין לחשוש שיזלזלו בענייני המדינה. המכתב הגיע ואין לי ספק כי הוא נקרא על ידי אנשים אחראים (אני מעורר תשומת לבך לעובדה כי מכהנים עכשיו בוואשינגטון גם ראובן שלוח וגם שמעוני) ואני בטוח כי אם הפגישה תתקיים, דבר שלא ידוע לנו עד עתה, היא תתארגן בצורה המועילה ביותר אשר אפשרית בארה"ב.

דברים אלה כדי להרגיע אותך. אני מבין היטב כי בתוך האחראי ליחסינו עם תורכיה הנך רגיש ביותר בכל פעולה אשר עלולה לפגוע ביחסים אלה. אינני חושב שבמקרה זה יש מקום לדאגה יתרה.

בברכה,

א. בג'ד

העתק: מנכ"ל.
מר א. לבבי, סגן מנכ"ל.

כ מ ו ס !

משרד החוץ

הקריה, ח' אדר א' תשי"ד
11 בפברואר 1954
מס. 17/53.2

אל : המנכ"ל
מר ג. רפאל
מר ש. בנדור

מאת: מ. יובל, ח ק ר.

ציר תורכיה בישראל קיבל מהערכה את האוזן בו פרסמה העתונות הישראלית את דבר ביקורו של נשיא תורכיה בארה"ב. לדבריו, מצאו הישראלים אישור לדעתם שהם יכולים לסמוך על ידידות תורכיה וכן שהמדינאים האמריקאים מיחסים חשיבות לאישיותו של הנשיא ולתורכיה. תולים תקוות שבביקור בזה כרוכה גם הצעות להסדר היחסים בין ישראל לארצות ערב וכן להכנסת יציבות במזה"ת.

בברכה,

משה יובל.

ירושלים, ח' באדר א' תשי"ד
11 בפברואר 1954
124/54

לכבוד
מר מ. פישר
ציר ישראל
אנקרה

מוריס היקר,

אל נא תודעם עלי את מכתבי זה, הראשון לאחר הפסקה ממושכת שחלה בחליפת המכתבים הישירה בינינו, יהיה ארעי במידת–מה ולא יהווה שום "מיסמך בסיסי". נזדמן לידי מכתב שלך למנכ"ל שברצוני להגיב עליו ודומני כי מוטב לי לעשות זאת מיד ולא לדחות את כתיבתי אליך עד שגם הדעה וגם הזמן יהיו פנויים למאמץ יותר יסודי ומקיף.

כוונתי למכתבך מתאריך 19 בינואר ש"ז בו אתה מצביע על הסכנה הצפויות ליחסינו עם תורכיה. אתה מציין שם כמה גורמי התפתחות שאין לנו כל שליטה עליהם, כגון אפשרות של הקמת מפעלי תרושת אמריקנים אשר יתחרו ביצוא שלנו לתורכיה או הגברת פעילותן של מדינות ערב נגדנו בתחום החרם הכלכלי. לעומת זה אתה מצביע בדין גם על סכנות אשר יש בידינו למנוע אותן או לפחות להציב תרים בפניהן וחובה עלינו לתת דעתנו על הדבר בעוד מועד.

אודה כי יותר מכל נחרדתי מהחשש שהבעת פן הקבלנות של סולל–בונה בתורכיה תסתיים בכשלון. לא ברור לי אם זהו חשש סתם לכל צרה שלא תבוא או יש לך יסוד להניח מתוך הסתכלותך במהלך הענינים כי משהו אינו כשורה שם ויכול לבאת מזה עסק ביש. אולי תוכל להבהיר לי נקודה זו ? אין כל ספק כי כשלון העבודה הזאת עלול להנחיל קלון לענין הישראלי בתורכיה ולנעול שערים בפני יוזמה נוספת באותו כיוון, בעוד שהצלחת העבודה תרים את קרננו ותפתח לפנינו אפשרויות חדשות. לפיכך הנני מעונין מאד לדעת את המצב לאמיתו ועד כמה שאפשר מבפנים, ולראות שמא יעלה בידי, ע"י הפניית תשומת הלב ויצירת לחץ בעוד מועד, למנוע תקלות חמורות.

אשר לפיגור שאתה מאונן עליו בהרחבת המנגנון המסחרי שלנו בתורכיה, הריני יודע כי הנהלת המשרד עושה הכל להחיש את מינויו ומשלוחו לקושטא של איש נוסף ואקוה כי הדבר יצא לפועל בלי דיחוי.

את ענין העיסקות המשולשות וכן הפיכת יבוא תורכי ליצוא אברר עם ברסור מיד כשיחזור.

זהו כל מה שרציתי להעיר כרגע ושוב אבקשך לא להקפיד עמדי. העומס הכללי המוטל עלי בימים אלה הוא כה עצום עד שאני מברך את עצמי על כל רגע שעולה בידי לחטוף, לשם טיפול באיזה ענין הנוגע באורח ישיר למשרד החוץ.

שלום רב לך, לחיה ולדפנה וכן למרוזים ולשאר העובדים.

שלך כתמיד,

ירושלים, ח' באדר א' תשי"ד
11 בפברואר 1954
124/54

לכבוד
מר מ. פישר
ציר ישראל
אנקרה

מוריס היקר,

אל נא תתרעם עלי אם מכתבי זה, הראשון לאחר הפסקה ממושכת שחלה בחליפת המכתבים הישירה בינינו, יהיה ארעי במידת-מה ולא יהווה שום "מיסמך בסיסי". נזדמן לידי מכתב שלך למנכ"ל שבראונגי להגיב עליו ודומני כי מוטב לי לעשות זאת מיד ולא לדחות את כתיבתי אליך עד שגם הדעת וגם הזמן יהיו פנויים למאמץ יותר יסודי ומקיף.

כוונתי למכתבך מתאריך 19 בינואר ש"ז בו אתה מצביע על הסכנות הצפויות ליחסינו עם תורכיה. אתה מציין שם כמה גורמי התפתחות שאין לנו כל שליטה עליהם, כגון אפשרות של הקמת מפעלי חרושת אמריקניים אשר יתחרו ביצוא שלנו לתורכיה או הגברת פעילותן של מדינות ערב בנדון בתחום החרם הכלכלי. לעומת זה אתה מצביע בדין גם על סכנות אשר יש בידינו למנוע אותן או לפחות להציב תריס בפניהן וחובה עלינו לתת דעתנו על הדבר בעוד מועד.

אודה כי יותר מכל נחרדתי מהחשש שהבעת פן הקבלנות של סולל-בונה בתורכיה תסתיים בכשלון. לא ברור לי אם זהו חשש סתם לכל צרה שלא תבוא או יש לך יסוד להניח מתוך הסתכלותך במהלך העניינים כי משהו איננו כשורה שם ויכול לצאת מזה עסק ביש. אולי תוכל להבהיר לי נקודה זו? אין כל ספק כי כשלון העבודה הזאת עלול להנחיל קלון לענין הישראלי בתורכיה ולנעול שערים בפני יוזמה נוספת באותו כיוון, בעוד שהצלחת העבודה תרים את קרננו ותפתח לפנינו אפשרויות חדשות. לפיכך הנני מעוניין מאד לדעת את המצב לאמיתו ועד כמה שאפשר מבפנים, ולראות שמא יעלה בידי, ע"י הפנית תשומת הלב ויצירת לחץ בעוד מועד, למנוע תקלות מגודלות.

אשר לפיגור שאתה מתאונן עליו בהרחבת המנגנון המסחרי שלנו בתורכיה, הריני יודע כי הנהלת המשרד עושה הכל להחיש את מינויו ומשלוחו לקושטא של איש נוסף ואקווה כי הדבר יצא לפועל בלי דיחוי.

כ

את ענין העיסקה המשולשת וכן הפיכת יבוא תורכי ליצוא אברר עם ברסור מיד כשיחזור.

זהו כל מה שרציתי להעיר כרגע ושוב אבקשך לא להקפיד עמדי. העומס הכללי המוטל עלי בימים אלה הוא כה עצום עד שאני מברך את עצמי על כל רגע שעולה בידי לחטוף, לשם טיפול באיזה ענין הנוגע באורח ישיר למשרד החוץ.

שלום רב לך, לחיה ולדפנה וכן למרודים ולשאר העובדים.

שלך כתמיד,

מדינת ישראל

אל [illegible]

מאת [illegible]

מס.

4241/K

הנידון:

[illegible]

[illegible]

משרד החוץ

מזכר

אל: שה"ח

מאת: ד.ש.

ציר ישראל באנקרה מונה במכתב אל המנכ"ל את הסכנות הצפויות ליחסי תורכיה-ישראל. לדעתו, אין סכנה השפעה הערבית גדולה. לעומת זאת, עומדות בפנינו, לפי סדר השיבותן, הסכנות הבאות:

1. הסכנה של תוצאת כשלון עבודות סולל-בונה בתורכיה, אם חס וחלילה הדבר יקרה.
2. המשך עסקים משולשים, שבהם ישראל לוקחת לעצמה רווח יותר מדי גדול והמשך ריאכספורט של סחורות תורכיות מישראל בלי הסכמת התורכים.
3. הזנחה מצדנו למהר ולהקים מנגנון, שיוכל להמשיך לספלבתורכיה בעדל העצום של יחסי מסחר בין שתי המדינות, אם היקפם לא ירד.
4. סכנה בהתחרות הגרמנית, אם לא נמצא דרך למודוס-ויונדי.
5. הסכנה מהקמת מפעלים בהון אמריקאי בתורכיה (תעשיית צמיגים וכו') שבמשך הזמן יבטלו אפשרויות של יבוא ישראלי.
6. הסכנה של איחוד כוחות מדינות ערב כדי למצוא דרך להזיק לאינטרסים הכלכליים הישראליים בשוק התורכי.

8.2.54

תאריך

מקבלה | תאריך | חתימה

987/8.51/20.000/3466.מ.ד

משרד החוץ

ירושלים, א' באדר תשי"ד
4 בפברואר 1954
42414
ס ו ד י

א ל : לשכת השר
מר ג. רפאל
מר א. לבבי, סגן המנהל הכללי
מר אבנון, סגן המנהל הכללי
מ ע "ר
כלכלית
מ ק ר

מ א ת: לשכת המנהל הכללי

הנדון: הסכנות המאיימות לערער יחסי ישראל-תורכיה.

רצ"ב מכתב מ-19 בינואר 1954

מאת מ. פישר, ציר ישראל, אנקרה המכוון

אל המנהל הכללי.

ל י ד י ע ת ך.

ב ב ר כ ה

תמר שהם
לשכת המנהל הכללי

ה
ע
ת
ק

צירות ישראל

אנקרה, ט"ו שבט, תשי"ד
19.1.1954

אישי-סודי

אל : מר ו. איתן, המנהל הכללי, משרד החוץ

מאת: מ. פישר, אנקרה

בדואר הנוכחי נשלח דו"ח של מרוז על יחסי תורכיה-ישראל בשנת 1953. לא התנגדתי שישלח את הדו"ח הזה בחתימתו: הרי העובדות שהוא מזכיר נכונות והדבר היחיד המפריע לי, הוא הטון האופטימי המוגזם והחלק הגדול ביותר שהוא מיחס להשפעת פעולות הצירות על התפתחות המצב ב-1953. אבל אלה הם /דברים, שאפשר לסלוח לדיפלומט צעיר מלא דינמיות והתלהבות.

אני מרגיש, אולם, שעלי לציין, שלדעתי המצב המזהיר של יחסי תורכיה-ישראל עלול להתקלקל מסיבות שונות והסיבה העיקרית, לדעתי, אינה סכנת הגדלת ההשפעה הערבית. אמנה את הסכנות לפי סדר חשיבותן כדלקמן:

1. הסכנה של הוצאת כשלון עבודות סולל-בונה בתורכיה, אם חס וחלילה הדבר יקרה.

2. המשך עסקים משולשים, שבהם ישראל לוקחת לעצמה רוח יותר מדי גדול והמשך ריאקספורט של סחורות תורכיות מישראל בלי הסכמת התורכים.

3. הזנחה מצדנו למהר ולהקים מנגנון, שיוכל להמשיך לטפל בתורכיה בעול הקצוב של יחסי מסחר בין שתי המדינות, אם היקפם לא ירד.

4. סכנה בהתחרות הגרמנית, אם לא נמצא דרך למודוס-ויונדי.

5. הסכנה מהקמת מפעלים בהון אמריקאי בתורכיה (תעשית צמיגים וכו') שבמשך הזמן יבטלו אפשרויות של יבוא ישראלי.

6. הסכנה של אחוד כוחות מדינות ערב כדי למצוא דרך להזיק לאינטרסים הכלכליים הישראליים בשוק התורכי.

בברכה,

(-)
מ. פישר

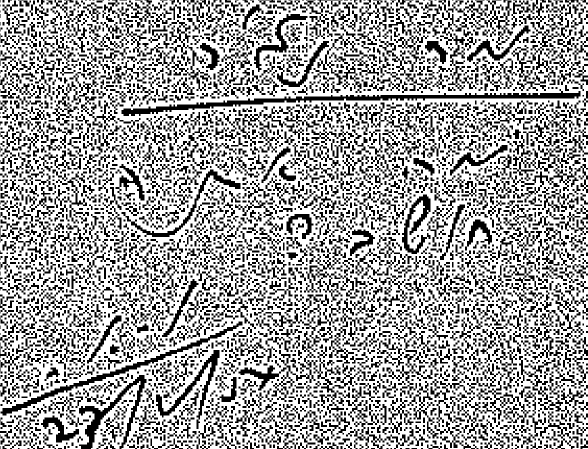

מדינת ישראל
משרד הקונסוליה במינכן

שובר הוצאה מס:

שולם ל-:

עבור:

סך:

מינכן

חתימת המשלם חתימת המקבל

משרד החוץ

מזכר

אל: המנהל הכללי

מאת: ח. פרגר

ת"ז 823: יחסי ישראל - תורכיה

רק הלילה הגיע לידי מכתבו זה של פישר, לאחר שהשגריר
שעבר כבר כנראה בוא"ו הגלובא של מר"ל והלך זרחני
אבל אף ללא הערה מסויימת.

אני מניח שבקרוב יגיע מכתב מאנקרה
של פישר על כי שיקולו של מר"ל גבר על שיקולו
הגירי. שמא כדאי להקדים רפואה למכה
ולבקש ממנו הערכה מאזנת, ושתפורסם
כמוספת את נמען לי"ז זה?

ח. פ.

23/2/54.

חתימה .... תאריך .... חתימה .... תאריך

משרד החוץ

ירושלים, א' באדר תשי"ד
4 בפברואר 1954
4411
ס ו ד י

א ל : לשכת השר
מר ג. רפאל
מר א. לבבי, סגן המנהל הכללי
מר אבנר, סגן המנהל הכללי
מ ע " ר
כלכלית
ח ק ר

מ א ת: לשכת המנהל הכללי

הנדון: הסברה המצרית לערער יחסי ישראל-תורכיה.

רצ"ב מכתב מ-19 בינואר 1954

מאת מ. פישר, ציר ישראל, אנקרה המודען

אל המנהל הכללי.

ל י ד י ע ת ך.

ב ב ר כ ה

[illegible]
לשכת המנהל הכללי

צירות ישראל

אנקרה, ט"ו שבט, תשי"ד
19.1.1954

אישי-סודי

א ל : מר ו. איתן, המנהל הכללי, משרד החוץ

מ א ת: מ. פישר, אנקרה

בדואר הנוכחי נשלח דו"ח של מודד על יחסי תורכיה-ישראל בשנת 1953. לא התנגדתי שישלח את הדו"ח הזה במתכונתו, הרי העובדות שהוא מזכיר נכונות והדבר היחיד המפריע לי, הוא הטון האופטימי המופגן והחלק הגדול ביותר שהוא מייחס להשפעת פעולות הצירות על השתפרות המצב ב-1953. אבל אלה הם אפורים, שאפשר לסלוח לדיפלומט צעיר מלא דינמיות והתלהבות.

אני מרגיש, אולם, שעלי לציין, שלדעתי המצב המצוין של יחסי תורכיה-ישראל עלול להתקלקל מסיבות שונות ומסיבה עיקרית, לדעתי, אינה סכנת הגדלת ההשפעה הערבית. אמנה את הסכנות לפי סדר חשיבותן כדלקמן:

1. הסכנה של הוצאת [illegible] עבודות סולל-בונה מתורכיה, אם הם וחלילה הדבר יקרה.

2. המשך עסקים מפוקפקים, שבהם ישראל לוקחת לעצמה רוח יותר מדי גדול והמשך ריאקספורט של סחורות תורכיות מישראל בלי הסכמת התורכים.

3. הזנחה מצדנו למהר ולהקים מנגנון, שיוכל להמשיך לטפל בתורכיה בהיקף העצום של יחסי מסחר בין שתי המדינות, אם היקפם לא ירד.

4. סכנה בתחבורה האוירית, אם לא נמצא דרך לטורוס-דיזנר.

5. הסכנה מהקמת מפעלים בהון אמריקאי בתורכיה (תעשית צמיגים וכו') שבמשך הזמן יבטלו אפשרויות של יבוא ישראלי.

6. הסכנה של אחוד כוחות מדינות ערב כדי למצוא דרך להזיק לאינטרסים הכלכליים הישראליים בשוק התורכי.

ב ב ר כ ה,

(-)
מ. פישר

משרד החוץ

ירושלים, א' באדר תשי"ד
4 בפברואר 1954

<u>ס ו ד י</u>

א ל : לשכת השר
מר ב. רפאל
מר א. לבבי, סגן המנהל הכללי
מר אבנון, סגן המנהל הכללי
מ ע " ר
כלכלית
מ ק ד

מ א ת : לשכת המנהל הכללי

הנדון: הסכנות המאיימות לערער יחסי ישראל-תורכיה.

רצ"ב מכתב מ-19 בינואר 1954

מאת מ. פישר, ציר ישראל, אנקרה המיועד

אל המנהל הכללי.

ל י ד י ע ת ך.

ב ב ר כ ה

תמר שרש
לשכת המנהל הכללי

ה
ע
ת
ק

צירות ישראל

אנקרה, ט"ו שבט, תשי"ד
19.1.1954

אישי-סודי

א ל : מר ו. איתן, המנהל הכללי, משרד החוץ

מ א ת: מ. פישר, אנקרה

בדואר הנוכחי נשלח דו"ח של מרוז על יחסי תורכיה-ישראל בשנת 1953. לא התנגדתי שישלח את הדו"ח הזה בחתימתו: הדי העובדה שהוא מזכיר בכרנות והדבר היחיד המפריע לי, הוא הטון האופטימי המורגש והחלק הגדול ביותר שהוא מיחס להשפעת פעולות הצירות על התפתחות המצב ב-1953. אבל אלה הם דברים, שאפשר לסלוח לדיפלומט צעיר מלא דינמיות והתלהבות.

אני מרגיש, אולם, שעלי לציין, שלדעתי המצב המזהיר של יחסי תורכיה-ישראל עלול להתקלקל מסיבות שונות והסיבה העיקרית, לדעתי, אינה סכנת הגדלת ההשפעה הערבית. אמנה את הסכנות לפי סדר חשיבותן כדלקמן:

1. הסכנה של הוצאת כשלון עבודות סולל-בונה בתורכיה, אם חס וחלילה הדבר יקרה.

2. המשך עסקים משולשים, שבהם ישראל לוקחת לעצמה רוח יותר מדי גדול והמשך דיאספורט של סחורות תורכיות מישראל בלי הסכמת התורכים.

3. הזנחה מצדנו למהר ולהקים מנגנון, שיוכל להמשיך לטפל בתורכיה בעול העצום של יחסי מסחר בין שתי המדינות, אם היקפם לא ירד.

4. סכנה בהתחרות הגרמנית, אם לא נמצא דרך למודוס-ויונדי.

5. הסכנה מהקמת מפעלים בהון אמריקאי בתורכיה (תעשית אמבטים וכו') שבמשך הזמן יבטלו אפשרויות של יבוא ישראלי.

6. הסכנה של אחוד כוחות מדינות ערב כדי למצוא דרך להזיק לאינטרסים הכלכליים הישראליים בשוק התורכי.

ב ב ר כ ה,

(-)
מ. פישר

סודי ביותר

[illegible]
[illegible] 1954
4211 [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

צירות ישראל

אנקרה, [illegible]
13.1.1954

אישי-סודי

אל : מר ו. איתן, המנהל הכללי, משרד החוץ

מאת : מ. פישר, אנקרה

[illegible]

[illegible]

1. [illegible]

2. [illegible]

3. [illegible]

4. [illegible]

5. [illegible]

6. [illegible]

ב ב ר כ ה,

(-)
מ. פישר

משרד החוץ

ירושלים, א' באדר תשי"ד
4 בפברואר 1954

ס ו ד י

א ל : לשכת השר
מר ג. רפאל
מר [illegible], סגן המנהל הכללי
מר [illegible], סגן המנהל הכללי
[illegible]
[illegible]
[illegible]

מ א ת : לשכת המנהל הכללי

הנדון: [illegible]
[illegible]

[illegible] 1954

[illegible]

על המנהל הכללי.

[illegible]

[illegible]

[illegible]
לשכת המנהל הכללי

מדינת ישראל

[illegible]
19.1.1954
[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

1. [illegible]

2. [illegible]

3. [illegible]

4. [illegible]

5. [illegible]

6. [illegible]

[illegible]

[illegible]

מדינת ישראל

[illegible]
19.2.1954

אישי-סודי

אל: [illegible]

מאת: [illegible]

[illegible]

[illegible]

1. [illegible]

2. [illegible]

3. [illegible]

4. [illegible]

5. [illegible]

6. [illegible]

בכבוד רב,

(-)

[illegible]

צירות ישראל

LEGATION D'ISRAEL

אישי, סודי.

אנקרה, טו' שבט, תשי"ד
19.1.1954

אל: מר ו. איתן, המנהל הכללי, משרד החוץ.

מאת: מ. פישר, אנקרה.

בדואר הבוכחי נשלח דו"ח של מרוז על יחסי תורכיה-ישראל בשנת 1953. לא התכבדתי שישלח את הדו"ח הזה בחתימתו: הרי העובדות שהנא מזכיר נכונות והדבר היחיד המפריע לי, הוא הטון האופטימי המוגזם והחלק הגדול ביותר שהוא מיחס להשפעת פעולות הצירות על התפתחות המצב ב-1953. אבל אלה הם דברים, שאפשר לסלוח לדיפלומט צעיר מלא דינמיות והתלהבות.

אני מרגיש,אולם, שעלי לציין, שלדעתי המצב המזהיר של יחסי תורכיה-ישראל עלול להתקלקל מסיבות שונות והסיבה העיקרית, לדעתי, איננה סכנת הגדלת ההשפעה הערבית. אמנה את הסכנות לפי סדר חשיבותן כדלקמן:

1. הסכנה של תוצאת כשלון עבודות סולל-בונה בתורכיה, אם חס וחלילה הדבר יקרה.

2. המשך עסקים משולשים, שבהם ישראל לוקחת לעצמה רוח יותר מדי גדול והמשך ריאכספורט של סחורות תורכיות מישראל בלי הסכמת התורכים.

3. הזנחה מצדנו למהר ולהקים מנגנון, שיוכל להמשיך לטפל בתורכיה בעול העצום של יחסי מסחר בין שתי המדינות, אם היקפם לא ירד.

4. סכנה בהתחרות הגרמנית, אם לא נמצא דרך למודוס-ויונדי.

5. הסכנה מהקמת מפעלים בהון אמריקאי בתורכיה (תעשית צמיגים וכו') שבמשך הזמן יבטלו אפשרויות של יבוא ישראלי.

6. הסכנה של אחוד כוחות מדינות ערב כדי למצוא דרך להזיק לאינטרסים הכלכליים הישראליים בשוק התורכי.

בברכה,

מ. פישר

מפ/שא

המנכל

ס ו ד י

יב' בשבט תשי"ד
17 בינואר 1964

ח/~~4491~~

א ל : צירות ישראל, אנקרה

העתק: לשכת המנכ"ל
מא"ט
מר ג. רפאל
מר מ. גלי, קרטשי

מאת : מ ע " ר

הנדון : <u>ישראל – תורכיה – פקיסטן.</u>
מכתבכם מס' או/366-2898/66
מיום 28.12.53

לא מתקבל על הדעת כי עלית קרנה של פקיסטן בתורכיה כתוצאה מכריתת ברית צבאית בין שתי המדינות או כתוצאה מעזרה צבאית אמריקאית לפקיסטן – תביא נזק ליחסינו עם תורכיה. אפשר להניח כי לגבי התורכים וגם בעיני הפקיסטנים הצורך להתחשב בגורם הערבי ויהי מה יעלם עם הבטחת קו הגנה קדמי יעיל יותר מפיקוד המזה"ת בהשתתפות הערבים.

כפי שאתה מציין בצדק התהוות הברית הבלקנית חיזקה מעמדנו בתורכיה. באורח מקביל יש להניח כי הקמת פיקוד צפון מזרח תיכוני בלי השתתפות הערבים יחזק את מעמדנו בתורכיה – ואולי גם יתרום לנורמליזציה של יחסינו עם פקיסטן. אישור לכך אפשר אולי למצוא בשיחה מעניינת שהתקיימה בחודש שעבר בוושינגטון בין הנספח הצבאי שלנו א/מ ה. הרצוג לבין הנספח הצבאי הפקיסטני, גנראל ג'ילני. מתוך דבריו של הפקיסטני מסתבר שפקיסטן היא היא אשר פנתה אל ממשלת ארה"ב בהצעה להצטרף אל המערב ולקבל מארה"ב סיוע צבאי. הפקיסטני הביע את הדעה ש"עם חתימת הסכם הגנה עם ארצות הברית תוכל פקיסטן להחלץ מתלות בערבים במאבקה נגד הודו ואף תהיה מסוגלת להגיע לידי הסדר עם ישראל". הפקיסטני פיתח את התיאוריה לפיה הודו מעוניינת בהמשך הסיכסוכים במזרה"ת כגון סיכסוך ישראל-ערב, או אנגליה-מצרים, כי עם חיסול הסיכסוכים והקמת השלום שוב תיווצר האפשרות להקמת פיקוד מזרח תיכוני צמוד למערב, דבר אשר עלול לשים לאל את תכנית נהרו להקים גוש אסיאתי נויטרליסטי תחת מנהיגות הודו.

אגב באותה שיחה, שאל הנספח הפקיסטני מדוע לא נעזור לגייס את דעת הקהל באמריקה לטובת הסכם צבאי עם פקיסטן וע"י כך לזרז את תהליך ניתוק פקיסטן מהגוש הערבי, מתבקשת איפוא מאליה המסקנה שבעקבות השיפור בשילטון בפקיסטן ומגמתה להצטרף למערב נושבות בקרצ'י רוחות המצביעות על אפשרות של שיפור היחסים עם ישראל.

אולם האם כדאי ורצוי להשתמש בתורכיה כמתווכת פעילה במטרה להביא או להחיש התקרבות בינינו לבין פקיסטן? לנו נראה כי לא יהיה זה נבון מצדנו לפנות אל התורכים בענין זה, בנסיבות הקיימות מתוך השיקולים הבאים:

א) מדיניות החוץ התורכית לא הצטיינה בעבר בדרך כלל ביוזמה בשטח היחסים הבינלאומיים וניתן לומר שבדרך כלל כל "יוזמה" תורכית היתה פרי לחץ חיצוני – כגון בענין נסיון הכשל של תורכיה לקרב את הערבים למערב. אפשר להניח שתורכיה לא היתה מראה מידה כה גדולה של יוזמה בענין הקמת האמנה הבלקנית בלי עידוד והסכמת המערב לתכנית.

ב) יתכן וזה אופטימיות מופרזת מצדנו להניח כי תורכיה מספיקה להתחשב בגורם הערבי. מתקבלת על הדעת שתורכיה לא תהיה מעונינת להרגיז באופן פעיל את הערבים. נסיון מצד תורכיה לתווך בינינו לבין פקיסטן תטבע בערבים פגיעה כפולה: מצד אחד תחלש דבקות פקיסטן בענין הערבי ומצד שני יתחזק אויבם ישראל.

ג) חוץ מאשר לרכוש את שנאתם של הערבים אין אנחנו רואים מה התועלת שיכולה לעמוד בעיני התורכים ושעלולה להטריחם לתווך זה. הרי אין להעלות על הדעת שאנקרה תסכים להעבות לקשתנו רק מתוך רגשות אצילים של ידידות כלפי מדינת ישראל.

ד) התמורה היתה מתבטאת בצורה אחרת אילו המערב היה בא לידי מסקנה שיש לצרף את ישראל לארגון הצפון–מזרח תיכוני המוצע. אולם, לפי עתה לא נודע לנו דבר על כוונה כזו מצד מעצבי המדיניות המערבית. אך גם אז קשה להניח בודאות כי המערב היה מתעלם לגמרי מהגורם הערבי. בארוחה שיחה בין א/ם הרצוג לבין גנראל ג'ילבי, סיפר האחרון כי הרמטכ"ל הפקיסטני אייוב חאן ביקש להסביר בוושינגטון כי הסכם צבאי בין פקיסטן לבין ארה"ב יאפשר לפקיסטנים להשתחרר מתלותם במדינות ערב "הרברבניות" המבודדות שממן לא תצמח תועלת" ואולי לבוא לידי הסדר היחסים עם ישראל. לזה הגיבו האמריקנים בבקשה כי במידה ופקיסטן תגיע לידי הסכם עם ארצות הברית היא לא תלך בעקבות תורכיה אשר נתקה את קשריה עם העולם המוסלמי, כי אם תהדק את קשריה אתו ותנסה ליהפך לגורם מכריע המועיל לטובת המערב בקרב ארצות המזרח התיכון.

בסיכום, לא נראה לנו כי תורכיה שעל אף היותה "חילונית" היא בכל זאת מדינה מוסלמית תראה התלהבות לקלקל יחסי מדינה מוסלמית שניה עם גוש של מדינות מוסלמיות בעל משקל מסוים מבלי שיהיה לכך סיבות מדיניות חיוניות.

עם זאת מותר לנו להניח כי עצם ההתקרבות התורכית–פקיסטנית וללא כל יוזמה מיוחדת בענין זה, תעודד ותתן הזדמנות להשמעת דעות חיוביות תורכיות על ישראל. הרי השאלה בודאי תשמש נושא לחילופי דעות ודמה שיאפשר התורכים בעקבות אלה יהיה לו השפעה על הפקיסטנים.

בברכה,

ג. יעיש.

ש מ ו ר

אנקרה, יא' שבט, תשי"ד
16.1.1954

1034/620/א

דאר נכנס ביום 3.II.1954

אל: מע"ר,
מאת: הצירות, אנקרה.

אתמול ראיתי את אראלפ לחצי רגע לפני יציאתו כמלווה הנשיא לארצות הברית.

סיפר, שבקבלת הפנים של הועד האמריקני-יהודי בניו-יורק יאמר הנשיא „כמה מלים ידידותיות על ישראל". ושוב הוסיף, שהערבים בודאי יגיבו חריפות, „אך למי איכפת"?

בברכה,

י. מרוז

העתק: לשכת
מנא"ב

שמ/

<u>כמוס!</u>

משרד החוץ

הקריה, י' שבט תשי"ד
14 בינואר 1954
מס. 3/53.2/ל

אל: מר א. לבבי, סגן מנכ"ל

מאת: מ. יובל, סגן מנהל מח' המחקר.

הנדון: <u>ישראל-תורכיה-פקיסטאן</u>

במידה שיהיה דיון במשרד בנושא הנ"ל בהתאם להצעותיו של מר פרדין, במכתבו מס. אב/365-2898/65 מיום 28.12.53 אבקשך להודיעני על כך. ברצוני להציע למר שנער, שאסף חומר בשאלה זו והגיע למה מסקנות, להשתתף בדיון.

בברכה,

משה יובל.

ב ס ו ד

אנקרה, י' שבט, תשי"ד
14.1.1954

אנ/1031/34

משרד החוץ
דאר נכנס מיום
.1.1954
מספר 4271 תיק
הועבר לטיפול אל

אל: מע"ד
מאת: י. מרוז, אנקרה.

הנדון: **יחסי ישראל תורכיה בשנת 1953.**

קשה הוא להתאים תולדות יחסיהם של עמים לתקופות מקריות ולמועדים מקריים, כי לא במסגרתו השרירותית של לוח שנתי בקבעים אלה. אם בכל זאת יעשה בשורות הבאות נסיון לסכם את שנת 1953 ביחסי תורכיה-ישראל, הרי שהדבר נעשה משום שבאורח מקרי מתלכדת תקופת הלוח עם תנופה והתקדמות רבתי בקשריה של ישראל עם מדינת כהונתנו.

2. מטבע הדברים אמיצה הזיקה בין יחסי תורכיה-ישראל לבין יחסי תורכיה-ערב. שנת 1953 היתה לתורכיה שנת אכזבות מסודרות ורצופות מארצות ערב, הן בקיבוציותן והן ביחידותן. די להשוות את דברי שר-החוץ התורכי בעת בוויכוח על התקציב בפברואר 1953 על „הידידות והאחוות הערביות" אל מצב המשבר הקיים היום עם נציגיו העיקריים של העולם הערבי. האוריינטציה המזרח-תיכונית (קרי: ערבית) של מדיניות החוץ התורכית עברה תמורה רבתי בתגובה הסהונית, וארצות ערב, בכלל ובפרט, חדלו מהוות גורם ראשוני בה.

תהליך זה השפיע הותמר על יחסי תורכיה-ישראל, ותוך עירנות מתמדת לאוירה הנוחה בכוח הנוצרת והולכת, יכלה צירות ישראל בתורכיה על שתי שלוחותיה להגיע למספר הישגים חשובים, אשר בעקבותיהם השתנה מעמד ישראל בארץ זו מקצה אל קצה. מן הסתם, שהישגים אלה הנם במידה לא פחותה הישגיו של משרד החוץ הישראלי, ובעיקר של מחלקת מערב אירופה, אשר בלי הדרכתה, עצתה ועזרתה המעשית לא היינו מגיעים לאשר הגענו. מובן, איפוא, שלשון „אנו" המשמש לבוחינות התאור מקיף וכולל את כל הגורמים בבית ובחוץ, אשר היו שותפים לעיצובה ולביצועה של מדיניות החוץ הישראלית כלפי תורכיה.

אם ניתן לסכם במשפט אחד את התפתחות היחסים בין שתי המדינות, הרי נדמה שלא נחטיא את המציאות אם נאמר שבמרוצת השנה שחלפה הפכה ישראל ממדינה המבקשת את ידידות תורכיה למדינה אשר ידידותה יקרה וחשובה לארץ זו.

3. האקלים הנוח לגבינו, אשר ירד על השלטון התורכי ועל משרד החוץ שלו, דרש טיפוח ופיתוח בשכבות הרחבות של תושבי תורכיה בכלל ובחוגים המצומצמים של האינטליגנציה בפרט. בוצעו מספר פעולות, אשר תוך כדי ניצול הסברתי ותעמולתי מתאים קרבו את ישראל להמוני העם היושב בתורכיה. אמנה כאן אך את העיקריות בין פעולות אלה: נטיעת יער אתא-תורק (אשר דבר הופץ גם בחוברת מיוחדת של מחלקת העתונות באיסתנבול ואשר זכתה לתשומת לב מיוחדת דוקא בעדי השדה), הסער לנפגעי רעידות האדמה, תגובת האוניברסיטה העברית למלאות חמש מאות שנה לכיבוש איסתנבול, המאמר הראשי בג'רוסלם-פוסט לחג הלאומי התורכי (אשר רבים מעתוני תורכיה הגיבו עליו), תרומת העצים לקבר אתאתורק וכיו"ב.

2./.

תוצאותיה של האוירה הנוחה, אשר טופחה ופותחה באמצעים המתוארים לעיל, הורגשו בשטחים רבים מאד, וביחוד בתגובת העתונות התורכית בשעות משבר למדיניות החוץ הישראלית (ניתוק היחסים עם בריה"מ, העברת משרד החוץ לירושלים, קיביה וכו'). בכל השנה הזאת לא „זכינו" אף למאמר עוין אחד, אם כי לא אחת נפתחה בקורת עלינו – אך צורתה ולשונה של הביקורת היו מתמיד הוגנות ומאופקות, ולעתים לוותה מתיקות על „ידידתנו ישראל". התגבשה באותה תקופה בעתונות התורכית כעין „תודעה ישראלית", והונחו יסודות ראשונים לשותפות-חיים תורכית-ישראלית בחלק זה של העולם.

שנוי זה ניכר אף בקטנות. רבו הפונים לנציגות ישראל בשאלות ומשאלות שונות מכל חוגי ההתעניינות הצבורית: רופאים המבקשים ספרות וקשרים אישיים, מורי כפר המבקשים חוברות להוראה, תלמידים המבקשים שיחות על המזרח התיכון וכו' וכו'. ועל הכל, כמובן, אנשי מסחר.

4. אין אף תחום אחד אשר רישומה של התמורה לא ניכר בו – מדיניות, כלכלה, מסחר, קשרי-צבור, תרבות ואפילו צבא. לא בכל התחומים הלכה ההתפתחות באותו גורם תנופה, ומן הסתם לא הגענו בשטח הצבא, למשל, אלא לניצני-ניצנים ראשונים של מגע מסויג, בעוד שבשטח המסחר נפתחו שערי ארץ זאת לרווחה לפנינו – אך תהליך ההתקדמות אחד הוא, וכל אחד מן התחומים משתלב ברעהו סיבתית כשעל כולם שוכנת האוירה המדינית הנוחה.

דוגמה זעירה, אך מאלפת וסימפטומטית, לתמורה של המצב היא פרשת עיכול ההסכם האוירי. מאז נחתם ההסכם לפני למעלה משנתיים באנקרה בלי סוף על עיכולו, ולא יכולנו להתגבר על מכשולים פורמליים וטכניים אשר הוצבו בדרכנו. אך באמצע שנה זאת הופיעו לפתע התורכים כמזרזי העיכול, תוך הודיה בפה מלא „שהשיקולים הערבים חדלו מהתקיים".

5. יחסינו המדיניים עם תורכיה הלכו בדרך של הרמוניה ושל הבנה הדדית. משאלותינו באו על פי רוב על סיפוקן, ואף באותם המקרים המעטים בהם היה קיים חשש לחיכוך רציני (תקריות הדיג בקיץ 1953, למשל) עשו התורכים מצדם הכל להפגת המתיחות. מן הדין, במקום זה, להזכיר שנתברכנו בידיד חם במנהל עניני ישראל במשרד החוץ התורכי.

תורכיה לא היתה בשנת 1953 חברה במועצת הבטחון, ועל כן לא נקראה תכופות, בזירה בינלאומית, לתת דעתה על עניני ישראל. עם זאת, מתוך אדיבות ומתוך הערכת מעמדה של תורכיה בעולם המערבי ובמזרח התיכון כאחת, נהגנו לספק לתורכים אינפורמציה שוטפת על העניינים העומדים בראש חיינו המדיניים. גישתנו זאת זכתה להערכה כללית.

לציון מיוחד ראויה גישתה האוהדת של תורכיה לבקשותינו השונות לתמוך במועמדות ישראלית בגופים של האומות המאוחדות, ולפרקים הצביע הנציג התורכי לטובתנו על אף התחייבויותיה הקודמות של ממשלתו. במקרה אחד בלבד לא זכינו לתמיכה תורכית (סגנות נשיאות העצרת), כיון שקולה היה מובטח מלכתחילה למועמדת אחרת. מן הסתם, שגם ישראל תמכה תדיר במועמדויות תורכיות.

בשתי שאלות חשובות טרם זכינו לשנוי ניכר במדיניות התורכית, ולא מן הנמנע הוא שבעיני התורכים משולבות השתים אחת ברעותה: העברת משרד החוץ

3./.

הישראלי לירושלים והעלאת דרגת הייצוג של שתי המדינות. עם זאת יש רמזים לכך, ששאלת הייצוג תידון לחיוב בעת הגשת תקציב הממשלה בפברואר השנה.

לא נוכל לסיים סקירת היחסים המדיניים מבלי להזכיר את חודה עבודות הבניה הגדולות של באס'ו אשר הועסקו לחברה אמריקנית-ישראלית-תורכית (קרי: ישראלית), ואשר על ביצוען על אפס ועל חמתם של גורמים רבים נאבקה צירות זאת בהצלחה.

6. להתפתחותם הבלתי משוערת של קשרי המסחר בין שתי הארצות יש מוספכים מפני לדיווח. אסתפק, איפוא, במלים מספר, שילוש או ריבוע סחרנו עם תורכיה, קניית החיטה התורכית, הנהגת עשרות סוגי סחורות ישראליות לשוק התורכי, הגדלת המויזנג בהסכם המסחרי (וסיכויים להגדלה רבתי בנוספת) אינם אלא סימני דרך מעטים בתהליך התנופה העצומה. יתכן שאף כאן, כביחסים המדיניים, נבבינו לראשונה על גורמים שליליים (קרי: התורכיה באיגוד התשלומים האירופי), אולם היום מעמדנו מבוסס ומגובש בזכות עצמנו. בשתרשה והורשה, בתורכיה כבארץ, תודעת „הזיווג הטבעי" בין שתי המדינות מבחינה מסחרית, ותודעה זו מתעצמת והולכת. סימן חיצוני לכך – החלטת התורכים למנות בשנת התקציב הבאה נספח מסחרי בישראל.

היו קשיים רבים ונכבדים בדרך פיתוח המסחר בין תורכיה לישראל, אולם שלא כבשנים עברו נבעו הקשיים האלה מכוחנו המסחרי הרב והמוכר, ולא מחולשתנו הכלכלית.

כבר דובר על חשיבותה המדינית והכלכלית המיידית של התבצרות סולל-בונה בתורכיה, ומשמעותה לעתיד לבוא עשויה להיות בעלת ממדים לא ישוערו. נציין גם בזה שלחוזה זה קדם מבצע רח'ל בכבד של אספקת מלט לצבא האמריקני בתורכיה ע'י „נשר", אמנם ללא קשר ישיר אל השלטונות התורכיים.

7. אפקים רחבים יפתחו לשותפות התורכית-ישראלית עם חתימתה הקרובה של האמנה התרבותית. אין ספק שהתורכים הוגעו להסכים לאמנה כזאת משום שהם מבטיחים לעצמם תועלת מעשית ממנה – ולגבי ירדנו, מאידך גיסא, מובן ערך האמנה מאליו. ביצועה המעשי של האמנה יחייבנו למאמץ רב ולתכנון מדוקדק, אך שכרם מובטח להם מלכתחילה. בעבר נכשלו מספר תכניות תרבותיות (כגון בקודרי גוטלין של סטודנטים) בגלל חוסר יכולת ארגון מצד הגורמים המקצועיים בישראל, אך יש לקוות ולדאוג לכך, שבזכות הגושפנקא הממלכתית הרשמית תהפוך האמנה למכשיר מציבי ממדרגה ראשונה.

8. מינויו של נספח צבאי תורכי בישראל וחידוש הנספחות הישראלית בתורכיה סימנו ראשית צנועה להידוק הקשרים הצבאיים בין שתי המדינות. מבצע ההתקרבות הצבאית הנו מבצע במלים ואותותיו המעשיים עלולים להראות רק כעבור זמן רב. התקרבות צבאית, יותר מכל התקרבות אחרת, תלויה בגורמים ומניעים אשר תורכיה אינה שולטת יחידה בהם.- אולם כבר אחרי תקופת שירותו הקצרה של נספח צ.ה.ל. בתורכיה ניתן לקבוע, שהאהדה וההתעניינות לישראל בחוגי הצבא התורכי מרובות הן והפיכתן לגורם מדיני מכריע תהיה אחת ממשימותינו העתידות בארץ זאת.

9. זהו סיכום בראשי פרקים בלבד, ושטחי משנה רבים לא הוזכרו. אפשר היה לעמוד על קשרי התיירות, על יחסי השלטונות לאוכלוסיה היהודית (הנחשבת, בצדק או לא בצדק, לפרנקציה של מדינת ישראל), על רמזים ראשונים

לשנוי בעמדת השלטונות לתנועה הציונית וכו' וכו'. כל אלה ואחרות, לא נפקדו כי טרם הגיעה התמורה בהן להתגבשות סופית, וטרם נתבררו המסקנות האחרונות די צרכן.

10. סיכום שנתי פניו לעבר ולא לעתיד. עם זאת יש אולי מקום לתלות אזהרה אחדות. בתוקף שילוב נוח ומוצלח של גורמים אוביקטיביים שהם מחוץ לשליטתנו ושל מאמצים סוביקטיביים מכוונים ומצופים זכינו ב-1953 להישגים הגדולים ביותר ביחסינו עם תורכיה מאז הוקמו קשרינו אתה. התורכים המחונכים מסורתית ומעשית בחוש מציאות מובהק הכירו בערכנו עבורם, ולגבי תורכיה ובתוך תורכיה Israel has come to stay.

מאידך גיסא, עלינו לזכור רגישותה המיוחדת של תורכיה בשאלות של כבוד לאומי וכיו"ב. שטחי המגע הרבים הקיימים היום לקרבה בין עמי שתי הארצות עלולים להפוך מוקדי תבערה אם לא תינקט זהירות מתמדת. מלה בלתי שקולה בעתון ישראלי, הערה מזלזלת של מלח ישראלי בנמל תורכי, התנהגות בלתי נאה של תייר או סוחר - כל אלה עלולות להשיבנו אחור. אין תורכיה כשאר ארצות ברגישותה הלאומית, ותקריות מסוימות שהן דבר של מה בכך בארץ אחרת עשויות ללבוש ממדים גדולים בארץ זאת.

נזכור גם שהערבים יעשו הכל לחתור תחת מעמדנו בתורכיה. אין כל בטחון, שיחסי תורכיה-ערב יהיו רעים לצמיתות, ואם כי אין כבר חשש שרגלינו תידחקנה מארץ זאת, הרי לא מן הנמנע הוא שמדינות ערב תהפכנה שוב ביום מן הימים גורם אשר מתחשבים בו. אפילו היום קיים המרחק בין הרצוי והמצוי ביחסי תורכיה-ישראל לפחות בחלקו בשל השיקולים הערבים. נכון שתורכיה דחתה בשאט נפש הצעות ערביות לתת ידה לחרם הערבי וכיו"ב, אך כשתלמדנה ארצות ערב לקחן ותלכנה בשיטות שקטות ועדינות יותר, יתכן והשפעתן תוכר.

אנו מצווים, איפוא, בעירנות ובקפדנות מתמדת. אם נישמר במעשינו ובדברינו ונוסיף להוכיח לתורכים שמיחסיהם אתנו נובעים להם יתרונות חשובים, אזי מובטח לנו עתידנו בארץ זאת. שנת 1953 הראתה בעליל שהלכנו בדרך הנכונה.

בברכה,

י. עורי

העתק: לשכה
הסברה
כלכלית
מחקר
ה' ג. רפאל
ה' ס. גלי

ימ/שא

4247/

4457

אל: שה"ח
מאת: ז.ש.

<u>ישראל - תורכיה - פקיסטאן.</u>
(תמצית דו"ח של י. מרוז מאנקרה).

1. ניתן לקבוע בודאות כי מעמדנו הכללי בתורכיה השתפר מאד בשנה האחרונה.

2. נקודת הכובד המדיני של תורכיה עבר מן המזה"ת אל הבלקנים ו"שיקולים ערביים" אשר היו בעוכרינו מאז הקמת מדינתנו בתורכיה, חדלו מלהוות את הגורם החשוב במדיניות החוץ התורכית.

3. לעומת זאת מולכת פקיסטאן והופכת לגורם ראשון במעלה בחישובי מדיניות החוץ התורכית. על כן יש מקום לבדיקת האפשרויות לאופנסיבה מדינית לקראת נורמליזציה כלשהי ביחסנו עם פקיסטאן.

4. אמנם הגבירה פקיסטאן בזמן האחרון את תקיפותה כלפי ישראל אולם לא מן הנמנע הוא שעם צאתה ממועבי"ם ומהופעות בפרהסיה תהיה גישתנו לפקיסטאן נוחה וקלה יותר.

5. הסוקר מציין כי הדגשת פקיסטאן כי היא חושבת את עצמה בקהיליה מוסלמית, עשתה רושם שלילי בתורכיה. לפי הערכתו שעל סמך שיחות זהירות ביותר לא מן הנמנע הוא לנצל את יחסינו הטובים עם תורכיה לשם התקרבות לפקיסטאן.

6. אחר שובו מאה"ב יבקר נשיא תורכיה בפקיסטאן לשם החזרת ביקורו של גולם מוחמד בתורכיה. יש למעד שאורחן אדאלפ, אשר בזכות ידידותו התקדמנו לא מעט בתורכיה, ילווה עלהנשיא. לדעתו של הסוקר אפשר להדריך את האיש לקראת גישוש והסברה. הסיכויים שתורכיה תצליח בתפקידה יותר מכל מדינה אחרת, הוא מבסס על הנימוקים הבאים:

א. תורכיה לא עמדה ליד ערישתה של מדינת ישראל בעומה ואין היא חשודה בתמיכה בדרישות ישראל.

ב. יחסי תורכיה - ישראל התפתחו באורח טבעי והם מושתתים היום במלואם על יסודות של תועלת הדדית. תורכיה מקבלת מאתנו לא פחות ממה שהיא נותנת לנו ועל כן מוסמכת היא יותר מכל מדינה אחרת להצביע על היתרון בקיום היחסים אתנו.

ג. על אף היותה "חילונית" הרי תורכיה בכל זאת מדינה מוסלמית וקולה ישמע בפקיסטאן.

10.1.54

ה
ע
ת
ק

אנקרה, כ"ב טבת תשי"ד
28.12.1953

2898/65-365/אנ

ב מ ו ס

א ל : מ ע "ר

מ א ת: י. מרוז, אנקרה

הנדון: ישראל – תורכיה – פקיסתן.

איני חושב, שיש משום חידוש בשורות הרשומות להלן – אין ספק, שהאחראים לשאלה ערים לה בכל עת. אם בכל זאת אקדיש לה מלים מספר, הרי זה משום שאנו נתקלים בה הלכה למעשה לעתים קרובות דוקא בתורכיה.

דומני שניתן לקבוע בודאות, שמעמדנו הכללי והמדיני בתורכיה השתפר מאד בשנה האחרונה. במידת מה בא השנוי בתוקף יזמתנו ופעולתנו, אך במידה לא פחותה (ואולי אף מרובה) הריהו פרי התמורה שחלה בגורמים אשר אין לנו השפעה בלתי אמצעית עליהם. מרכז הכובד המדיני של תורכיה עבר באורח כמעט מוחלט מן המזרח התיכון אל הבלקנים, שה"שיקולים הערביים" המסורתיים אשר היו בעוכרינו מאז הוקמה צירותנו בתורכיה, חדלו מהוות גורם ראשוני של מדיניות החוץ התורכית. יתרה מזו – עם שתים מארצות ערב החשובות מתוחים יחסי תורכיה מאד. תוצאות הקונסולציה החדשה מוטבעות על כל שטחי קשרינו עם תורכיה, וציון אחדות מהן דייו לראיה: תנופה בלתי משוערת והתפתחות רבתי בקשרי המסחר, התבססות "סולל-בונה", נכונותה של תורכיה לכרות עמנו אמנה תרבותית, ניצנים ראשונים של התקדמות בקשרי הצבא וכו' וכו'; בכל אלה נהנינו במידה רבה על הרעת היחסים בין תורכיה לבין ארצות ערב; ואף על פי שסבורנו תמיד שעקרונית, הוה אומר ב"חלל ריק", יש אהדה מצד תורכיה לישראל, מן הסתם שאהדה זאת לא היתה באה על מימושה ללא מניעים חיצוניים נכבדים.

כל עוד, איפוא, התנהלו שיחות בין תורכיה לבין ארצות ערב בשאלה הגנת המזרח התיכון, נדחקנו לקרן זויה ובקושי נסבלנו. (זו, כמובן, הגזמה מתוך הפשטה). עם תום המגע ועם התגבש היאוש ממנו, הפכנו נושא שוה-זכויות למדיניות. התהוות הברית הבלקנית חיזקה מעמדנו, על יסוד "שלילי" כביכול.

2../.

חושני, שעליית קרבה של פקיסתן, בתורכיה ובמקומות אחרים, עשויה להתדרדר שוב, לפחות חלקית, למצב בו היינו נתונים בשעת הסכם התורכי (מערבי)-ערבי. פקיסתן הפכה גורם חשוב בכוח ששששששש בחשבונות הבטחוניים של המערב, והמגמה היא להפכה לגורם בפועל. אין מצבנו מבחינתנו אנו גרוע במקרה זה כבמקרה הקודם, הן משום שעל אף היחסים רעים, אין יחסינו עם פקיסתן דומים ליחסינו עם ארצות ערב, וכן משום שמעמדנו המבוסס בתורכיה השתפר מאד (אתמם השלימה אם אני דן בשאלה באספקלריה תורכית דוקא, אך יש סיבות לכך; ראה להלן). מצטיירת המסקנה, לתכלית עצמית ולהשגת מטרות רחוקות יותר, שיש מקום לבדיקת האפשרויות לאופנסיבה מדינית לקראת נורמליזציה כלשהי ביחסינו עם פקיסתן. אין לי, כמובן, ספק שהשאלה נמצאת בלאו הכי בתשומת לבם המתמדת של הנוגעים בדבר; עם זאת יש אולי בשעה זו שיקולים נוספים.

דוקא בזמן האחרון מגבירה פקיסתן תקיפותה כלפי ישראל. באו"ם, בארגונים בינלאומיים שונים וכיו"ב, יצאה נגדנו לא אחת "מחוץ לשורת הדין". גם הכרזתה על עצמה כקהילייה מוסלמית בודאי לא קרבתה אלינו (ואגב, צעד זה עורר רושם שלילי גם בתורכיה). עם זאת, לא מן הנמנע הוא, שעם צאתה בסוף השנה ממועצת הבטחון ומהופעות מוכרחות בפרהסיה תהיה גישתנו לפקיסתנים נוחה וקלה יותר.

לפני זמן מה העליתי הצעה לנצל את גרמניה להתקרבותנו לעמי אסיה בכלל, ולעמים המוסלמים בה בפרט. הצעה זו לא נתקבלה, ואני מניח, שהשיקולים ה"מוסריים" היו בין המכריעים. אני רוצה לחזור על הצעתי היום בשנוי ניכר ובנקודת מטרה יותר מצומצמת: ניצול יחסינו הטובים עם תורכיה להתקרבות לפקיסתן. לפי הערכתי, ועל סמך שיחות זהירות ביותר, לא מן הנמנע הוא שהדבר ינתן לביצוע. מרבית הפקיסתנים שפגשתי (ומספרם קטן בהחלט!) מחייבים בחיוב לשנוי היחסים בין פקיסתן לישראל. אם הדבר לא יצא אל הפועל עד כה, הרי אין לתלות את הקולר רק או בעיקר באינרציה (כמו במקרה של יון), אלא יש נימוקים עצמיים אמיתיים או מדומים. עם זאת יתכן ונימוקים נגדיים יעשו להחלשתם או לביטולם.

אחרי שובו מארה"ב יבקר נשיא תורכיה בפקיסתן, להחזרת בקורו של גולם מוחמד בתורכיה. (לפי התכנית יצא הדבר לפועל עוד לפני הבחירות הכלליות). יש לשער, שאורחן ארואלפ, אשר בזכות ידידותו המקדמנו לא מעט בתורכיה, ילוה את הנשיא. יתכן ונוכל לכונו ולהדריכו לקראת גישוש והסברה. לדעתי גדולים סיכויי תורכיה להצליח בתפקיד כזה מסיכויי כל מדינה אחרת, וזאת מכמה סיבות:

א. תורכיה לא עמדה ליד עריסתה של מדינת ישראל בקומה, ואין לה מסורת חשודה של תמיכה בדרישות ישראל;

ב. יחסי תורכיה-ישראל התפתחו באורח טבעי וריאליסטי מתוך חלל ריק;

ג. יחסי תורכיה-ישראל היום מושתתים במלואם על יסוד של תועלת הדדית; שלא כמעצמות הגדולות מקבלת תורכיה מאתנו לא פחות ממה שהיא נותנת לנו, ועי"כ מוסמכת היא יותר מכל אחרת להצביע על היתרון בקיום יחסים אתנו;

3../.

ד. על אף היותה "חילונית", הרי תורכיה בכל זאת מדינה מוסלמית. [illegible]

הנ"ל מובא בצורת מוסר, בחינת מחשבות ראשונות. עם זאת אני מקוה, שבטאתי את הקו הכללי. אשמח לקבל הערותיכם ושיקוליכם.

ב ב ר כ ה,

י. מרוז

העתק:
מאס
לשכה
הסברה
ה' ג. רפאל
ה' מ. גלי

משרד החוץ

<u>ס ו ד י</u>

ירושלים, ד' בשבט תשי"ד
7 בינואר 1954
א/1/1964

א ל : שר החוץ

מ א ת: לשכת המנהל הכללי.

הנדון: <u>ישראל / הודעה - פקיסטן.</u>

רצ"ב תמצא מכתב מס' אנ/365-65/2898

מ-28 בדצמבר 1953 מאת י. מרוז, אנקרה.

ל י ד י ע ת ך.

ב ב ר כ ה

תמר שהם
לשכת המנהל הכללי

תפוצה:
מר א. לבבי
מר י. שמעוני, שגרירות ישראל, וושינגטון
מר א. אילת, שגרירות ישראל, לונדון
מר י. צור, שגרירות ישראל, פאריס
מר א. ששון, ציר ישראל, רומא
מר ד. הכהן, צירות ישראל, ראנגון
מר י. לינטון, צירות ישראל, טוקיו
מר ע. ירדן, צירות ישראל, בלגרד

משרד החוץ

מזכר

אל: [illegible]

מאת: ו. הרצוג

אבקש לשלוח העתקים
של מברק זה אל:

- שר החוץ
- מר לבבי
- שגריר ישראל, וושינגטון
- " " , לונדון
- " " פאריס
- ציר ישראל רומא
- " " רנגון
- " " בלגרד
- " " טוקיו

ו.ה.

7/1/54

9

תאריך	חתימה	תאריך	חתימה

א 585

[illegible]

[illegible]

[illegible]

על סיכויים [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ש מ ו ר

אנקרה, כב' טבת תשי"ד
28.12.1953

2898/65-366/3א

אל: מע"ר

מאת: י. מרוז, אנקרה.

הנדון: **ישראל – תורכיה – פקיסתן.**

איני חושב, שיש משום חידוש בשורות הרשומות להלן – אין ספק, שהאחראים לשאלה ערים לה בכל עת. אם בכל זאת אקדיש לה מילים מספר, הרי זה משום שאנו נתקלים בה הלכה למעשה לעתים קרובות דוקא בתורכיה.

דומני שניתן לקבוע בודאות, שמעמדנו הכלכלי והמדיני בתורכיה השתפר מאד בשנה האחרונה. במידת מה בא השפור בתוקף יזמתנו ופעולתנו, אך במידה לא פחותה (ואולי אף מרובה) הודות הרי התמורה שחלה בגורמים אשר אין לנו השפעה בלתי אמצעית עליהם. מרכז הכובד המדיני של תורכיה עבר באורח כמעט מחלט מן המזרח התיכון אל הבלקנים, וה"שיקולים הערביים" המסורתיים אשר היו **בעוכרינו מאז הוקמה מדינתנו בתורכיה, חדלו מהוות גורם ראשוני של מדיניות החוץ התורכית.** יתרה מזו – עם שתים מארצות ערב החשובות מתוחים יחסי תורכיה מאד. תוצאות הקונסטלציה החדשה מוטבעות על כל שטחי קשרינו עם תורכיה, וציון אחדות מהן די לראיה: תנופה בלתי משוערת והתפתחות רבתי בקשרי המסחר, התבססות "סולל-בונה", בכוונתה של תורכיה לכרות עמנו אמנה תרבותית, ניצנים ראשונים של התקדמות בקשרי הצבא וכו', וכו'. בכל אלה נשכרנו במידה רבה על הרעת היחסים בין תורכיה לבין ארצות ערב; ואף על פי שמעמדנו משיג שעקרונית, הוא אומר ב"חלל ריק", יש אהדה מצד תורכיה לישראל, מן הסתם שאהדה זאת לא היתה באה על מימושה ללא מניעים חיצוניים נבדלים.

כל עוד, איפוא, התנהלו שיחות בין תורכיה לבין ארצות ערב בשאלת הגנת המזרח התיכון, נדחקנו לקרן זוית ובקושי נטפלנו. (זו, כמובן, הגזמה מתוך הפשטה). עם תום המגע ועם התגבש איאוש ממנו, הפכנו בודאי שוה-זכויות לסדינויות. **התמורות הברית הבלקנית חיזקה מעמדנו,** על יסוד "שלילי" כביכול.

הרשוני, שעלית קרנה של **פקיסתן,** בתורכיה ובמקומות אחרים, עשויה להחזירנו שוב, לפחות חלקית, למצב בו היינו נתונים בשעת המגע התורכי (מערבי)-ערבי. פקיסתן הפכה גורם חשוב בכוח במשכורות הבטחוניים של המערב, והמגמה היא להפכה לגורם בפועל. אין מצבנו מבחינתנו אבל גרוע במקרה זה כבמקרה הקודם. הן משום שעל אף היותם רעים, אין יחסינו עם פקיסתן דומים ליחסינו עם ארצות ערב, וכן משום שמעמדנו המחלט בתורכיה השתפר מאד (אתכם הסליחה אם אני דן בשאלה באספקלריה תורכיה דוקא, אך יש סיבות לכך; ראה להלן). מצטיירת המסקנה, לתכלית עצמית ולהשגת מטרות רחוקות יותר, שיש מקום לבדיקת האפשרויות לאופנסיבה מדינית לקראת נורמליזציה כלשהי ביחסינו עם פקיסתן. אין לי, כמובן, ספק שהשאלה נמצאת בלאו הכי בתשומת לבם המתמדת של הנוגעים בדבר; עם זאת יש אולי בשעה זו שיקולים נוספים.

./.

דוקא בזמן האחרון הגבירה פקיסתן תקיפותה כלפי ישראל. באו"ם, בארגונים בינלאומיים שונים וכיו"ב, יצאה בדבר לא אחת „מחוץ לשורת הדין". גם הכרזתה על עצמה כקהיליה מוסלמית בודאי לא קרבתה אלינו (ואגב, צעד זה עורר רושם שלילי גם בתורכיה). עם זאת, לא מן הנמנע הוא, שעם צאתה בסוף השנה ממועצת הבטחון והתמעטות הופעותיה בפרהסיה תהיה גישתנו לפקיסתנים נוחה וקלה יותר.

לפני זמן מה העליתי הצעה לנצל את גרמניה להתקרבותנו לעמי אסיה בכלל, ולעמים המוסלמים בה בפרט. הצעה זו לא נתקבלה, ואני מבין, שהשקולים ה„טוטליים" היו בין המכריעים. אני רוצה לחזור על הצעתי היום בשנוי ניכר ובנקיבת מטרה יותר מצומצמת: ניצול יחסינו הטובים עם תורכיה להתקרבות לפקיסתן. לפי הערכתי, ועל סמך שיחות זהירות ביותר, לא מן הנמנע הוא שהדבר ינתן לביצוע. מרבית הפקיסתנים שפגשתי (ומספרם קטן בהחלט!) מתיחסים בחיוב לשנוי היחסים בין פקיסתן לישראל. אם הדבר לא יצא אל הפועל עד כה, הרי אין לתלות את הקולר רק או בעיקר באידיאולוגיה (כמו במקרה של ירדן), אלא יש נימוקים עצמיים אמיתיים או מדומים. עם זאת יתכן ונימוקים נגדיים יעשו להחלשתם או לביטולם.

אחרי שובו מארה"ב יבקר נשיא תורכיה בפקיסתן, להחזרת בקור של גולם מוחמד בתורכיה. (לפי התכנית יצא הדבר לפועל עוד לפני הבחירות הכלליות). יש לשער, שאורחן אראלפ, אשר בזכות ידידותו התקרבנו לא מעט בתורכיה, ילוה את הנשיא. יתכן ונוכל לכוונו ולהדריכו לקראת גישוש והסברה. לדעתי גדולים סיכויי תורכיה להצליח בתפקיד כזה מסיכוייה של כל מדינה אחרת, וזאת מכמה סיבות:

א. תורכיה לא עמדה ליד עריסתה של מדינת ישראל בקומה, ואין לה מסורת חשודה של תמיכה בדרישות ישראל;

ב. יחסי תורכיה-ישראל התפתחו באורח טבעי וריאליסטי מתוך חלל ריק;

ג. יחסי תורכיה-ישראל היום מושתתים במלואם על יסוד של תועלת הדדית; שלא כמעצמות הגדולות מקבלת תורכיה מאתנו לא פחות ממה שהיא נותנת לנו, וע"כ מוסמכת היא יותר מכל אחרת להצביע על היתרון בקיום יחסים אתנו;

ד. על אף היותה „חילונית", הרי תורכיה בכל זאת מדינה מוסלמית.

הנ"ל מובא בצורת בוסר, כחטיבת מחשבה ראשונית. עם זאת אני מקוה, שבטאתי את הקו הכללי. אשמח לקבל הערותיכם ושיקוליכם.

בברכה,

י. מרוז

העתק: מא"ם
לשכה
הסברה
ה' ב. רפאל
ה' ט. גלי

ימ/פא

ה
ע
ת
ק

אנקרה, כ"ב טבת תשי"ד
28.12.1953

2898/65-365/1א

סודי

אל : מצפ"י

מאת : י. מרון, אנקרה

הנדון: ישראל – תורכיה – פקיסטן.

איני יודע, אם [illegible] –
אין ספק, שהשאלה [illegible] לה בכל עת. אם בכל זאת אקדיש
לה מלים מספר, הרי זה משום שאני [illegible]
לעתים קרובות דוקא בתורכיה.

[illegible]

על כל פנים, [illegible] בין תורכיה לבין ארצות
ערב [illegible]
(לוב, [illegible])
[illegible]
[illegible]

2../.

מושטר, עליית קרנו של ערפאת, בתורכיה ובשקרבות
אחרים, עלולים להחזירנו שוב, לפחות חלקית, למצב בו הירדנים מעדיפים
בשעת מבחן הסדרי (המצרי)-ערבי. ערפאת הפסק גורם חשוב מבחינה
[illegible] במסגרת ההסדרים של מצרים, ומסגרת היא למצוא לגורם
המועצל. אין מאבק במדינתנו אני מרגיש במקרה זה מבחינה הקודמת,
כי מעוט שעל אף הירדנים רוצים, אין ירדנים עם ערפאת רוצים
להתפרק את ארצות ערב, וכן משום שהעמדה המדינית בתורכיה העומד
עתה (אמנם הפליטות את מצב רק כמעט באמצעותיה מודרנית ירדנית, אך
יש סיכוי לכך; ראה למעלה). מעמידים המשענה, למטרות עצמית ולמטרת
משרים וגורמים ישראל, שיש מקרה דומה האמצעות לאינטרסים מודרנים
לערבה בדמוקרטיה עלולה להתפרק עם ערפאת. אין לי, כמובן,
ספק שמשאלה כזאת [illegible] של הגרמניים
בירדן עם יהיה לו [illegible] בשעה זו של קליטה [illegible].

דרכה בירדן המצרין שגורמי ערפאת [illegible] מלבד ישראל.
באשים, במרכזים [illegible] שונים [illegible], ובאם בגבול לא
אחת [illegible] לשורה [illegible]. גם הפרשות על [illegible]
בגדה לא קרבות אלינו (ראה, צד זה עומד ראשי שלילי גם הפורטים).
עם זאת, לא כך [illegible]. שם צאתו בתוך [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] לפלסטינים בימים [illegible] יותר.

לפני זמן גם העליה האמת לגל את גרמנים לתפקידותם
לשעה אחרת בכלל, ולקחים מגולגלים בה בשרם. מגעה יד לא במעגלם,
[illegible], [illegible] איך בין [illegible]. אני רואה
להגיד על השעה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] עם [illegible] לתפקידות לערפאת. לפי [illegible],
ועל סמך [illegible] ביזמה, לא עד [illegible] יתנן לתנצל.
[illegible] [illegible] (לתפקידה קטן באמלכה) [illegible]
לשגור [illegible] בין ערפאת לישראל. אם הדבר לא יצא של המגעל עד בה,
[illegible] אין לפלוח את [illegible] רק או [illegible] (כמו במקרה של ירדן),
אלא יש [illegible] [illegible] [illegible]. עם זאת [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible].

אחרי שיגר [illegible] יבקר [illegible] [illegible] בערפאת, להחזרה
בקורר של [illegible] [illegible]. (לפי [illegible] [illegible] להגיע
עדר לפני [illegible] [illegible]). יש לשער, שמוריה [illegible], אשר [illegible]
[illegible] [illegible] לא מעט [illegible], [illegible] את [illegible]. ישנן, [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] על [illegible] [illegible], [illegible] [illegible].

א. [illegible] לא [illegible] לפי [illegible] של [illegible] ישראל [illegible],
ואין לה [illegible] [illegible] של [illegible] [illegible] ישראל;

ב. [illegible] [illegible]-ישראל [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible];

ג. [illegible] [illegible]-ישראל [illegible] [illegible] [illegible] של [illegible]
על [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] לא [illegible] [illegible] [illegible] לנו, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] על [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ד. על אף היותם "מילואים", הרי הדרכתם בכל זאת סדירה מנהלתית.

מצ"ל מובא בצורה בולטת, הצורך בהסברים ראשונים. עם זאת אני מקוה, שהבהרתי את הקו הכללי. אשמח לקבל הערותיכם ושיקוליכם.

ב ב ר כ ה,

י. ידין

העתקו
ממא
לשכת
המסגרים
ר' א. רמאל
ר' מ. גלי

ב ס ו ד

אנקרה, כב' טבת תשי"ד
28.12.1953

אב/2898/65-36

אל: מע"ר

מאת: י. מרון, אנקרה.

הנדון: <u>ישראל – תורכיה – פקיסטן.</u>

איני חושב, שיש משום חידוש בשורות הרשומות להלן – אין ספק, שהאחראים לשאלה ערים לה בכל עת. אם בכל זאת אקדיש לה מילים מספר, הרי זה משום שאנו נתקלים בה הלכה למעשה לעתים קרובות דוקא בתורכיה.

דומני שניתן לקבוע בודאות, שמעמדנו הכלכלי והמדיני בתורכיה השתפר מאד בשנה האחרונה. במידת מה בא השנוי בתוקף יוזמתנו ופעולתנו, אך במידה לא פחותה (ואולי אף מרובה) הריהו פרי התמורה שחלה בגורמים אשר אין לנו השפעה בלתי אמצעית עליהם. מרכז הכובד המדיני של תורכיה עבר באורח כמעט מחלט מן המזרח התיכון אל הבלקנים. <u>זה „שיקולים הערביים" המסורתיים אשר היו בעוכרינו מאז הוספה צירותנו בתורכיה, חדלו מהוות גורם ראשוני של מדיניות החוץ התורכית.</u> יתרה מזו – עם שתים מארצות ערב החשובות מתוחים יחסי תורכיה מאד. תוצאות הקונסטלציה החדשה מוטבעות על כל שטחי קשרינו עם תורכיה, וציון אחדות מהן דיו לראיה: תנופה בלתי משוערת והתפתחות רבתי בקשרי המסחר, התבססות „סולל-בונה", נכונותה של תורכיה לכרות עמנו אמנה תרבותית, ניצנים ראשונים של התקדמות בקשרי הצבא וכו', וכו'. בכל אלה נבנינו במידה רבה על הרעת היחסים בין תורכיה לבין ארצות ערב; ואף על פי שמסברנו תמיד שעקרונית, הנה אומר ב„חלל ריק", יש אהדה מצד תורכיה לישראל, מן הסתם שאהדה זאת לא היתה באה על מימושה ללא מניעים חיצוניים נכבדים.

כל עוד, איפוא, התנהלו שיחות בין תורכיה לבין ארצות ערב בשאלת הגנת המזרח התיכון, נדחקנו לקרן זוית ובקושי נסבלנו. (זו, כמובן, הגזמה מתוך הפשטה). עם תום המגע ועם התגבש היאוש ממנו, הפכנו נושא שנה- זכוירת למדיניות. <u>התהוות הברית הבלקנית חיזקה מעמדנו</u>, על יסוד „שלילי" בבינדל.

חוששני, שעלית קרנה של <u>פקיסטן</u>, בתורכיה ובמקומות אחרים, עשויה להחזירנו שוב, לפחות חלקית, למצב בו היינו נתונים בשעת המגע התורכי (מערבי)-ערבי. פקיסטן הפכה גורם חשוב בכוח בחשבונות האסטרטגיים של המערב, והמגמה היא להפכה לגורם בפועל. אין מצבנו מבחינתנו אנו טובא במקרה זה כבמקרה הקודם, הן משום שעל אף היותם רעים, אין יחסינו עם פקיסטן דומים ליחסינו עם ארצות ערב, וכן משום שמעמדנו המחלט בתורכיה השתפר מאד (אתכם הסליחה אם אני דן בשאלה באספקלריה תורכית דוקא, אך יש סיבות לכך; ראה להלן). מצטיירת המסקנה, לתכלית עצמית ולהשגת מטרות רחוקות יותר, שיש מקום לבדיקת האפשרויות לאופנסיבה מדינית לקראת נורמליזציה כלשהי ביחסינו עם פקיסטן. אין לי, כמובן, ספק שהשאלה נמצאת בלאו הכי בתשומת לבם המתמדת של הנוגעים בדבר; עם זאת יש אולי בשעה זו שיקולים נוספים.

./.

דוקא בזמן האחרון הגבירה פקיסטן תקיפותה כלפי ישראל. באו"ם, בארגונים בינלאומיים שונים וכיו"ב, יצאה בגרנו לא אחת "מחוץ לשורת הדין". גם הכרזתה על עצמה כקהיליה מוסלמית בודאי לא קרבתה אלינו (ואגב, צעד זה עורר רושם שלילי גם בתורכיה). עם זאת, לא מן הנמנע הוא, <u>שעם צאתה בסוף השנה ממועצת הבטחון ומהופעות מוכרחות בפרהסיה תהיה גישתנו לפקיסטנים נוחה וקלה יותר.</u>

לפני זמן מה העליתי הצעה לנצל את גרמניה להתקרבותנו לעמי אסיה בכלל, ולעמים המוסלמים בה בפרט. הצעה זו לא נתקבלה, ואני מניח, שהשקולים ה"מוסריים" היו בין המכריעים. אני רוצה לחזור על הצעתי היום בשנוי ניכר ובנקיבת מטרה יותר מצומצמת: ניצול יחסינו הטובים עם תורכיה להתקרבות לפקיסטן. לפי הערכתי, ועל סמך שיחות זהירות ביותר, לא מן הנמנע הוא שהדבר ינתן לביצוע. מרבית הפקיסטנים שפגשתי (ומספרם קטן בהחלט!) מתיחסים בחיוב לשנוי היחסים בין פקיסטן לישראל. אם הדבר לא יצא אל הפועל עד כה, הרי אין לתלות את הקולר רק או בעיקר באליגרציה (כמו במקרה של ירן), אלא יש נימוקים עצמיים אמיתיים או סרוטים. עם זאת יתכן ונימוקים צדדיים יעשו להחלשתם או לביטולם.

אחרי שובו מארה"ב יבקר נשיא תורכיה בפקיסטן, להחזרת בקורו של גולם מוחמד בתורכיה. (לפי התכנית יצא הדבר לפועל עוד לפני הבחירות הכלליות). יש לשער, שאורהן ארלפ, אשר בזכות ידידותו התקדמנו לא מעט בתורכיה, ילוה את הנשיא. יתכן ונוכל לכונו ולהדריכו לקראת גישוש והסברה. <u>לדעתי גדולים סיכויי תורכיה להצליח בתפקיד כזה מסיכויי כל מדינה אחרת,</u> וזאת מכמה סיבות:

א. תורכיה לא עמדה ליד עריסתה של מדינת ישראל בקומה, ואין לה מסורת חשודה של תמיכה בדרישות ישראל;

ב. יחסי תורכיה-ישראל התפתחו באורח טבעי ובריאליסטי מתוך חלל ריק;

ג. יחסי תורכיה-ישראל הינם מושתתים במלואם על יסוד של תועלת הדדית; שלא כמעצמות הגדולות מקבלת תורכיה מאתנו לא פחות ממה שהיא נותנת לנו, וע"כ מוסמכת היא יותר מכל אחרת להצביע על היתרון בקיום יחסים אתנו;

ד. על אף היותה "חילונית", הרי תורכיה בכל זאת מדינה מוסלמית.

הנ"ל מובא בצורת נוסר, בחינת מחשבות ראשונות. עם זאת אני מקוה, שבטאתי את הקו הכללי. אשמח לקבל הערותיכם ושיקוליכם.

בברכה,

י. מרדור

העתק: מא"ם
לשכה
הסברה
~~ה' ג. רפאל~~
ה' מ. גלי

ימ/סא

אל: המנהל הכללי, הקריה.

7K

Rome, le 24 décembre 1953
ZR/ 10

משרד החוץ
-2. I.
4249

Mon cher Ministre,

Les liens d'amitié qui m'unissent à vous m'encouragent, au seuil de l'année qui vient, à vous écrire un peu plus que les mots d'usage pour vous adresser mes voeux.

C'est en évoquant les excellents souvenirs qui n'ont cessé de m'accompagner depuis que j'ai quitté la Turquie, c'est en m'inspirant de l'étroite collaboration qui a prévalu entre nous et de l'incomparable compréhension que vous avez personnellement manifesté envers nos problèmes que je me permets, mon cher Ministre, de formuler ici pour vous et pour votre pays, des souhaits qui expriment mon profond désir de vous voir continuer, pendant de longues années encore, à tenir les rênes de la politique extérieure pour mener votre pays dans la voie de la sécurité, de la stabilité et de la paix.

Je suis avec beaucoup de joie le développement des excellents rapports qui se poursuivent entre la Turquie et Israel. Je sais que vous êtes parmi les grands initiateurs. Aux vivants souvenirs que je conserve de mon agréable mission auprès de vous, vient aujourd'hui s'ajouter la joie plus vive que l'amitié réciproque de nos deux pays, en laquelle nous avons eu tous les deux une confiance absolue, s'affirme et se développe avec une force de plus en plus inaltérable.

C'est avec ses sentiments, mon cher Ministre, que j'ai laissé ma plume errer pour vous dire Bonne et Heureuse Année.

Bien à vous,

E. S.

Son Excellence
M. le Professeur Fuat Koprulu
Ministre des Affaires Etrangères
<u>A n k a r a</u>

ס ו ד י

ירושלים, ט"ו בכסלו תשי"ד
22 בנובמבר 1953

אל : ציר ישראל בתורכיה
מאת: א. לבבי, סגן מנכ"ל

פישר היקר,

בענין רב קראנו את דו"ח שיחתך עם מר Acikalin המזכיר הכללי של משרד החוץ התורכי (דו"ח מס' 2753/320/אנ מיום 6.11.53).

פרשת המכס התורכי נמצאת כאן בטיפול נמרץ ואני מקוה כי בסוף השבוע אוכל לכתוב לך במפורט על כך.

אשר לבעית היחסים הצבאיים בינינו לבין תורכיה ובנות בריתה הוחלט לקיים בענין זה התיעצות מדינית יסודית בראשות השר כי הענין ברומו של עולמנו.

יעקב הרצוג או אנכי נכתב לך מיד לאחר ההתיעצות.

בהזדמנות זו ברצוני לבקש את סליחתך במקרה ובירור שאלות או ביצוע פעולות מתמהמה במקצת במשרד בשבועות אלה. מספר החברים הנמצאים עתה מחוץ למשרד בשליחויות שונות הוא כה רב עד כי אי־אפשר כמעט להניע את הגלגלים בקצב הרצוי.

בברכה

א. לבבי

משרד החוץ
דואר נכנס ביום
4. IX. 1953
מספר ... תיק ...
העתק נשלח אל

רומא, כ"ב באלול, תשי"ג
2.9.1953
צר/ 387

אל : מר א. נג'אר, מנהל מע"ד, הקריה

מאת : מר א. ששון, צירות ישראל, רומא

הנדון: דו"ח ערבי על יחסי ישראל - תורכיה

אמיל היקר,

בגליונו מה-24.8.1953 פירסם "אל-מצרי" כתבה מאת סופרו הקושטאני, בכרי אל-גאזר, על היחסים המסחריים בין ישראל לתורכיה. הכתבה נושאת את הכותרת: "תורכיה מחלקה את תוצרת ישראל במזרח, גרמניה המערבית מתווכת בין ישראל ומדינות אחרות".

המעניין בכתבה הזאת הוא, שהדברים שבאו בה אינם מ"הדמיון" של הסופר, אלא תמצית של דו"ח של אחת הצירויות הערביות שבתורכיה שנשלח אל אחת הממשלות הערביות לתשומת לבה ולב "החבר הערבי" ומכיל גם הצעות לפעולה במטרה להפריע ליחסים המסחריים "הטובים" שבין ישראל, תורכיה וגרמניה המערבית.

רצ"ב הכתבה במקורה. אני מציע לך לתרגמה לעברית ולצרפתית ולהעבירה לצירותנו באנקרה לידיעתה ולתשומת לבה. וכן להחלטתה באם רצוי לה להביאה לידיעת השלטונות התורכיים כעדות הוכחה למאמץ הנציגים הערביים היושבים באנקרה להפריע לאינטרסים המסחריים של תורכיה ולמסחר בינה לבין מדינות אחרות.

ברור שדברי הכתבה אינם נכונים בשלימותם, אולם לא זה העיקר. העובדה, שאחת הצירויות הערביות באנקרה הרשתה לעצמה לכתוב דו"ח מקטרג כזה ולהביאו לפירסום, יש בה, לדעתי, כדי לעורר את חמת התורכים על הערבים ולהציג את אלה כחותרים תחת האינטרסים התורכיים, בין אם הדברים נכונים או מסולפים ומוטעים.

אשמח לשמוע תגובת צירותנו באנקרה.

בברכת שנה טובה,

א. ששון

העתק: לשכת המנהל הכללי, הקריה
האגף הכלכלי, הקריה
צירות ישראל, אנקרה

(נשלח להדפסה ע"י הציר מג'נבה)

אנקרה, כ"ט בתמוז, תשי"ג
12 ביולי, 1953
אנ/2416/37

42 41/א

ב ס ו ד

אל: מנהל מע"ר

מאת: י. סרוז, אנקרה

הנדון: __תורכיה - ערב - ישראל__

מטבע הדברים מהוים יחסי תורכיה-ישראל במידה רבה, לחיוב ולשלילה, פרוקציה של יחסי תורכיה-ערב. לפני זמן קצר כתבתי לכם, כדברי אראלף, שאף צער פורמאלי גרידא ובטול חשיבות מעשית כהחלפת אגרות העיול של המסכם האוירי מושפע מקיומם או מהעדרם של "שיקולים ערביים".

ואם כך הוא, הרי שהירם - לפחות להלכה, אך בודאי גם למעשה - גורם האוירה התורכית-ישראלית מאד. מזה ששה חדשים נתונים יחסי תורכיה-ערב בתהליך ירידה, ועל הגורמים המסורתיים נתווסף עתה מניע פנימי - אך על כך להלן.

הגורמים האנטי-ערביים ניתנים לסיכום זה:

(א) כשלון מדיניות ההתקרבות היזומה ע"י תורכיה בהדרכת מעצמות המערב לקראת צירופן של ארצות ערב למערכת ההגנה האזורית;

(ב) החרפת יחסי תורכיה-סוריה בעקבות המגמות האנטי-סוביסטיות של ממשלת דמשק. (אין אמנם ספק שמגמות אלה מקבלות פרוש מופרז בתורכיה, אך העתונות התורכית באחזת כפרוש מופרז זה ברצון - סוף סוף אין לשכח שאין רוחשים אהבה לערבים בתורכיה בכלל - ומנפחת את המגמות בצורה רצויה לבד ביותר);

(ג) על אף פאמציה של מצרים לשיפור היחסים מסתייגת והולכת תורכיה ממשטרו של נגיב; בשאלת התעלה זהה עמדת התורכים עם העמדה הבריטית, ובשאלות פנים רואה תורכיה באי-רצון מדהלם את השפעתם ההולכת וגוברת של האחים המוסלמים (דברים מאלפים בנושא זה שמעתי מפי איש השגרירות התורכית בקהיר);

(ד) אף עם הלבנון אין היחסים טובים ביותר; הסכם הרכוש איננו פועל כמקורו; ביקור המדינאים התורכים בבירות - אשר נדחה כבר מספר פעמים - לא נקבע לפי שעה סופית, ולא מן הנמנע שלא יצא לפועל בכלל;

(ה) קשרי תורכיה עם ארצות ערב אינם מוגדרים בחינת יחסים עם מדינה זאת או אחרת אלא מתוארים במסגרת כללית של "יחסים עם הערבים". בפקא מינה שאם יחסי תורכיה-סוריה בשפל המדרגה, מזדהים בזאת גם יחסי תורכיה-עיראק שהם למעשה תקינים;

./.

(ו) כמות שהסיהדר במפלגה הדמוקרטית לפני 8–9 חדשים עורר בשעתו רגשות אנטי־איסלאמיים (ובעקיפין אנטי־ערביים), הרי שפרשת מפלגת האומה מנבירה רגשות כאלה שבעתיים. ההאשמה העקרית – שמפלגת האומה זממה, לפחות בחלקה, להחזיר על כנו את החליפאת – מצביעה על קשר בין המפלגה לבין גורמים דתיים־קיצוניים בחו"ל (קרי: בארצות ערב). מאידך נכרכו גורמים אלה בהשפעות סוביטיות – ר"ל לא רק ריאקציוניזם מוסלמי אלא גם זיהויו עם ברה"מ;

(ז) השפעתו הגדלה והולכת של רה"מ על שר החוץ ביחסי־חוץ בכלל, ובעניני המזרח התיכון בפרט.

מרבנם האוירה הנוחה לשפת המעשה מעורר מחשבות שונות, ואני מקוה שעם שוב הציר בחזר לענין.

בברכה,

י. מרון

העתק: לשכה / מקר

ימ/בי

מדינת ישראל

משרד

מברק / תזכיר / מכתב מיום [illegible] 19[illegible] תיק מס. [illegible]

2327/3701

אל [illegible]

מאת [illegible]

בענין [illegible]

הועבר לתיק מס. [illegible]

19

2633/12-497/00050-856

אנקרה, כ"ט בניסן, תשי"ב
14 באפריל, 1953
אנ/610/2182

אל: מע"ר

מאת: י. מרוז, אנקרה

בהמשך למברקי מס. 197 הריני
מצרף בזה תרגום מאמרו של יאלצ'ין
שנתפרסם ב"אולוס" מיום 11.4.53.

בברכה,

י. מרוז

העתק: הלשכה
ציר ישראל, רומא

/בי

Ankara, le 11 avril 1953.

Article de M. Hüseyin Cahit Yalçın (Ulus) sur la visite probable à Ankara du Ministre des Affaires Etrangères Israélien M. Sharett et sur les relations turco-israéliennes.

Traduction du texte :

Un télégramme reçu de Tel-Aviv nous annonçait la visite en notre pays du Ministre des Affaires Etrangères Israélien Bay Sharett.
Commentant le mot Bay (Monsieur) M. Yalçın écrit que ce mot est placé à sa juste place étant donné que le Ministre des Affaires Etrangères Israélien était hier un citoyen turc. Il continue en disant que M. Sharett connait bien le turc et le parle encore, n'a pas oublié notre ancienne écriture. Il a été même jusqu'à servir dans l'armée turque (dans la première guerre mondiale) et est entré comme officier en Syrie avec la suite de Cemal Paşa. C'est pourquoi que le Ministre des Affaires Etrangères Israélien, dans sa visite faite à Ankara, ne se trouvera pas étranger mais au contraire sera dans un milieu ami.
Nous ne savons pas au juste la cause de la visite à Ankara de M.Sharett. Ceci peut aussi bien faire penser à un développement de relations et d'échanges commerciaux entre la Turquie et Israel comme il est bien possible que cette visite se rapporte à la Défense du Moyen Orient et aussi à l'arrangement des relations avec les arabes.
Aucun point de discorde n'existe entre la République de Turquie et Israel par conséquent les intérêts de ces deux pays ne se heurtent nulle part et il est bien normal de voir ces deux pays vivre dans les relations les plus amicales.
La Turquie composée de divers éléments, ne s'est jamais plainte de la ligne de conduite suivie par les Juifs. Bien que de temps en temps certains nourrissaient le désir de se joindre à leurs frères de race parvenus à fonder un nouvel Etat au delà de l'Empire Ottoman, les Juifs sont toujours restés fidèles à leur terre et ont trouvé la voie d'être de bons citoyens turcs. A l'époque où de mauvais traitements leur étaient infligés dans certains pays de l'Europe, les Juifs n'ont pas vu que des traitements dicriminatoires leur ont été appliqués ici. C'est pourquoi l'Etat d'Israel peut toujours s'attendre à une sympathie de notre part.
M. Yalçın s'arrêtant ensuite sur le conflit arabo-israélien souligne que la difficulté de la situation a été provoquée par les violentes mésententes dans le monde arabe à la suite de la fondation de l'Etat d'Israel. Nous, ne voulons pas blesser Israel à cause des arabes et les arabes à cause d'Israel, car nous nourrissons les mêmes bons sentiments envers les deux partis. Mais la politique de mentalité monopolisé n'est pas acceptée aujourd'hui car, même en comprenant l'état d'âme de ces pays qui, se trouvant dans une période d'incompatibilité ou d'antipathie réciproque, accueillent avec mécontentement la neutralité d'autres pays en voulant que ces pays prennent directement parti pour leur cause, la forme d'une pareille pensée ne peut être justifiée par la politique mondiale. Venant particulièrement à la mésentente arabo-israélienne, ce problème est un problème politique et non pas un problème légal ou théorique et ceci est une grave faute politique que de faire semblant de ne pas comprendre ou d'avoir l'air de ne pas comprendre ce problème comme tel. Il n'y a pas de jugements qui puisse résoudre le problème des moyens et des droits de l'arrivée d'Israel à Jérusalem. Ces sortes de procès ne se sont résolus dans l'histoire que par les armes et continuent à se résoudre de la même façon encore aujourd'hui. Espérons que cette façon d'agir s'arrangera à l'avenir, mais nous sommes en train de vivre dans cette date, c'est-à-dire dans l'année 1953.
Le point qui rend difficile le problème de mésentente arabo-israélien et qui met une défectuosité à la défense du Moyen Orient est la persistance des arabes à accuser Israel de nourrir des sentiments de convoitises. D'autre part Israel sait combien un monde arabe renforcé représente une menace pour elle et la rupture réciproque des relations

Ankara, le 11 avril 1953.

Article de M. Hüseyin Cahit Yalçın (Ulus) sur la visite probable à Ankara du Ministre des Affaires Etrangères Israélien M. Sharett et sur les relations turco-israéliennes.

Traduction du texte :

Un télégramme reçu de Tel-Aviv nous annonçait la visite en notre pays du Ministre des Affaires Etrangères Israélien Bay Sharett.
Commentant le mot Bay (Monsieur) M. Yalçın écrit que ce mot est placé à sa juste place étant donné que le Ministre des Affaires Etrangères Israélien était hier un citoyen turc. Il continue en disant que M. Sharett connait bien le turc et le parle encore, n'a pas oublié notre ancienne écriture. Il a été même jusqu'à servir dans l'armée turque (dans la première guerre mondiale) et est entré comme officier en Syrie avec la suite de Cemal Paşa. C'est pourquoi que le Ministre des Affaires Etrangères Israélien, dans sa visite faite à Ankara, ne se trouvera pas étranger mais au contraire sera dans un milieu ami.
Nous ne savons pas au juste la cause de la visite à Ankara de M.Sharett. Ceci peut aussi bien faire penser à un développement de relations et d'échanges commerciaux entre la Turquie et Israel comme il est bien possible que cette visite se rapporte à la Défense du Moyen Orient et aussi à l'arrangement des relations avec les arabes.
Aucun point de discorde n'existe entre la République de Turquie et Israel par conséquent les intérêts de ces deux pays ne se heurtent nulle part et il est bien normal de voir ces deux pays vivre dans les relations les plus amicales.
La Turquie composée de divers éléments, ne s'est jamais plainte de la ligne de conduite suivie par les Juifs. Bien que de temps en temps certains nourrissaient le désir de se joindre à leurs frères de race parvenus à fonder un nouvel Etat au delà de l'Empire Ottoman, les Juifs sont toujours restés fidèles à leur terre et ont trouvé la voie d'être de bons citoyens turcs. A l'époque où de mauvais traitements leur étaient infligés dans certains pays de l'Europe, les Juifs n'ont pas vu que des traitements dicriminatoires leurs ont été appliqués. C'est pourquoi l'Etat d'Israel peut toujours s'attendre à une sympathie de notre part.
M. Yalçın s'arrêtant ensuite sur le conflit arabo-israélien souligne que la difficulté de la situation a été provoquée par les violentes mésententes dans le monde arabe à la suite de la fondation de l'Etat d'Israel. Nous, ne voulons pas blesser Israel à cause des arabes et les arabes à cause d'Israel, car nous nourrissons les mêmes bons sentiments envers les deux partis. Mais la politique de mentalité monopolisé n'est pas acceptée aujourd'hui car, même en comprenant l'état d'âme de ces pays qui, se trouvant dans une période d'incompatibilité ou d'antipathie réciproque, acceuillent avec mécontentement la neutralité d'autres pays en voulant que ces pays prennent directement parti pour leur cause, la forme d'une pareille pensée ne peut être justifiée par la politique mondiale. Venant particulièrement à la mésentente arabo-israélienne, ce problème est un problème politique et non pas un problème légal ou théorique et ceci est une grave faute politique que de faire semblant de ne pas comprendre ou d'avoir l'air de ne pas comprendre ce problème comme tel. Il n'y a pas de jugements qui puisse résoudre le problème des moyens et des droits de l'arrivée d'Israel à Jérusalem. Ces sortes de procès ne se sont résolus dans l'histoire que par les armes et continuent à se résoudre de la même façon encore aujourd'hui. Espérons que cette façon d'agir s'arrangera à l'avenir, mais nous sommes en train de vivre dans cette date, c'est-à-dire dans l'année 1953.
Le point qui rend difficile le problème de mésentente arabo-israélien et qui met une défectuosité à la défense du Moyen Orient est la persistance des arabes à accuser Israel de nourrir des sentiments de convoitises. D'autre part Israel sait combien un monde arabe renforcé représente une menace pour elle et la rupture réciproque des relations

économiques représente une situation d'intranquilité dans ces deux pays. La Turquie peut avec de bons sentiments travailler et doit travailler à la résolution de ce problème. Mais malheureusement notre expérience personnelle a été témoin d'une résistance extrémiste des deux partis et l'insécurité réciproque joue aussi un grand rôle. Mais le jour où les arabes reconnaitront Israel dans ses frontières actuelles et que l'Etat d'Israel acceptera de dédommager les refugiés arabes par une indemnité qu'un arbitre neutre proposera, la méfiance qui règne entre les deux parties pourra être allégée, surtout si les Nations Unies, et en particulier la Turquie, garantissent le statu quo. De cette façon toutes les deux parties pourront vivre dans l'assurance et oublier le passé en regardant l'avenir. Il a été maintes fois vu dans la vie politique que jamais un bon résultat n'a été obtenu au retardement dans le passé. Aussi apres l'Empire Ottoman, la Turquie Nationale peut servir d'exemple pour les Arabes et pour Israel.

סודי

רומא, י"ז בניסן תשי"ג
2 באפריל 1953
צר/ 387

9 אפר' 1953
מספר
תיק
4241

אל : מר י. מרוז, אנקרה.

מאת : א. ששון, רומא.

__הנדון__: ליחסי תורכיה - ישראל.

יוחנן היקר,

בדאבה רבה קראתי את שיחתו של שר החוץ התורכי עם כתב "אל-אהראם" בקושטא על יחסי תורכיה - ערב ותורכיה - ישראל. השיחה נתקיימה ב-26 במרץ שעבר והופיעה ביום המחרת ב"אל-אהראם". היא באה להסביר ולפרש את הדברים שמסר שר החוץ ב-23 בפברואר 1953 בבית הנבחרים התורכי בעת הויכוח הכללי על תקציב המדינה.

בדבריו אלה בבית-הנבחרים גינה שר החוץ התורכי, כזכור, את הימנעות המשלחת התורכית באו"ם מהצבעה בעד הצעת ההחלטה שקראה למו"מ ישיר בין ישראל וערב "בהבנה של תורכיה לא לנעול את הדלת בפני הצעות פתרון אחרות הכלולות-בהחלטות שונות של עצרת האומות-המאוחדות". אולם הוא לא פירש לאיזה החלטות הוא מתכוון. וכן אתה, בתעודת ששלחת למע"ד לדבריו של שר החוץ, לא מצאת לנכון לנסות לעמוד על כוונותיו או לרמוז להן במשהו כאילו אינן מעוניינות בכלל, אינן דואגות לכל הערה ואינן צפונות בקרבן כל מזימה. התעלמת מהן לגמרי. ועוד: נסית להוכיח, כי מבחינת ישראל "רב הנאום של שר החוץ התורכי מן השלילה". ואילו הקריה - לא רק שלא מצאה לנחוץ להפנות את תשומת לבך לליקוי הזה בניתוח שלך, אלא גם לקחה את הניתוח, כרוחו וכלשונו, ופרסמה אותו ללא כל הערה בידיעות לנציגויות, מספר 646, כאילו הוא מסביר את הדברים כראוי.

אולם "למזל האמת" באה שיחתו של שר החוץ התורכי עם כתב "אל-אהראם" וגילתה לאיזה החלטות של עצרת או"ם הוא התכוון בדבריו בבית-הנבחרים ולמה הוא חותר במדיניות השלום שלו במזרח התיכון. הוא התכוון, כפי שמספר לנו כתב "אל-אהראם", לשלוש החלטות: א) לגבולות של ישראל כפי שנקבעו בתכנית החלוקה ב-1947. ב) לבינאום ירושלים. ג) להחזרת הפליטים לישראל. והוא חותר, כפי שמספר לנו גם כן כתב "אל-אהראם", לתמוך בכל כוחו בתביעת הערבים להגשמתן של שלוש ההחלטות האלו, הנראות בהכרחיות לשמש בסיס למו"מ על שלום בר-קיימה בין ישראל למדינות ערב. להלן מביע שר החוץ את רצונו הכן והעז לבקר במצרים, להכיר את הגנרל נגיב ולחזק את קשרי ארצו, הפוליטיים הכלכליים והתרבותיים, עם ארצות ערב. הוא מאמין שמגע ישיר בין ראשי המדינות מועיל יותר ועדיף יותר על כל התכתבות דיפלומטית.

לאור כל זה נראה לי מן הרצוי, אם לא אומר מן ההכרח, לבוא מיד בדברים עם שר החוץ עצמו או עם סגניו ולהסביר להם בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים "שאם כזאת היא מדיניות השלום של תורכיה במזרח התיכון - הריהי איננה אלא משלה את עצמה ומוטב לה לחזור בה בעוד מועד". ישראל לא מסכים לעולם לבצע את שלוש ההחלטות הנ"ל וכל דיבור עליהן מצד תורכיה מוכיח רק עד כמה אין היא מכירה את אשר התרחש ונעשה בישראל במשך חמש השנים האחרונות ועד כמה היא נאחזת בפתרונות דמיוניים ובלתי מציאותיים - דבר שאינו יאה כלל למדינאים ריאליסטיים כקופרולו, מנדרס ואחרים.

רצוי, לדעתי, להקדים ולומר דברים ברורים כאלה לתורכים, ראשית - למען ידעו ויבינו, שנית - לקראת בקוריהם הקרובים של קופרולו ומנדרס בדמשק ובבירות, ושלישית - לקראת כל דיון שיתנהל ביניהם לבין מעצמות המערב בקשר למצב במזרח התיכון. אני חושש מאד, שהתורכים משתדלים להפוך את עמדתם זו - בדבר הבסיס לשלום בין ישראל למדינות ערב - לנחלת כל בני-בריתם: האמריקאים, האנגלים, היוונים, הצרפתים, היוגוסלבים ואחרים. צריך לעצור אותם בעוד מועד - בטרם שירחיקו לכת ויתחייבו בפני הערבים - כדי שלא תקשה עליהם דרך הנסיגה.

אשמח לשמוע את חוות דעתך ודעת הקריה על כך.

בברכת חג שמח,

שלך

א.ש.

אליהו ששון

העתק:
המנהל הכללי, הקריה
מנהל מע"ד, הקריה
מנהל חקר, הקריה
מנהל הסברה, הקריה

א/שא

ב ס ו ד

רומא, כ"ב באדר תשי"ג
9 במרס 1953

צר/ 33

אל : מר א. נג'אר, מנהל מע"ר, הקריה.

מאת : ציר ישראל, רומא.

<u>הנדון</u>: לנאומו של שר החוץ התורכי.

אמיל היקר,

בתשומת לב רבה קראתי בעתונות את הנאום שנשא שר החוץ התורכי, פואד קופרולו, בסוף החודש שעבר, בבית הנבחרים התורכי, על יחסי תורכיה-ישראל ותורכיה-ערב. בכל הנאום לא ראיתי כל חידוש, פרט למשפט האחרון בחלק המדבר על יחסי תורכיה-ישראל והאומר, "שמתהלכו שמועות כאילו אומרת ישראל להקן את גבולותיה או לפתור את בעיותיה עם הערבים בכוח". באם קופרולו אמר באמת הדברים האלה, הריהם אומרים דרשני. הם מוכיחים עד כמה הנציגים הערבים באנקרה ובמקומות אחרים במערב מצליחים להחדיר ידיעות מוטעות ולסלף את האמת. וכן הם מוכיחים עד כמה חייבים אנו להתאמץ ולהשתדל, כדי למצוא את הדרך והאפשרות להיות למערב המקור העיקרי והנאמן לכל המתרחש במזרח. עוד בהיותי באנקרה הרגשתי בצורך הזה למרות העובדה, שרוב שערי הממשלה היו פתוחים בפני והיתה נכונות להקשיב לדברי. וזו היתה אחת הסבות העיקריות ללחצי המכוון והחזק בימים ההם על הקריה לשלוח לצירות אנקרה מזכירה ששולטת בעברית ובצרפתית, כדי שתוכל לתרגם לצרפתית כמה דברים מהחומר מעברי שמתקבל בצירות על המתרחש בעולם הערבי ע"מ להמציאו אחר כך למשרד החוץ התורכי - לידיעתו ולהשכלתו.

בבואי לאיטליה התחזקה ההרגשה הזו אצלי פי כמה: א) ההשפעה הערבית כאן הרבה יותר חזקה ורחבה מאשר באנקרה ב) הנטיות הפרו-ערביות כאן הרבה יותר חזקות, מגובשות וגלויות מאשר בתורכיה ג) המגע שלנו עם משרד החוץ כאן, עם ראשיו ועם חבריו, איננו די הדוק ודי אנטימי כזה שיש לנו באנקרה. עוברים לפעמים שבועות וחודשים בלי שיעלה לנו לבקר במשרד החוץ או להתראות עם אנשיו - דבר שהופך ממילא את יחסינו עם האיטלקים לנורמאליים ביותר.

לדעתי, יש שתי דרכים שאפשר להסתייע בהן כדי להתגבר על כל המעצורים האלה ולהשמיע את דברינו הפוליטיים במישרין לאיטלקים. א) על ידי סידור שיחות קבועות ותכופות עם הנציגים האיטלקיים בארץ, מתוך תקוה שהם יעבירו את הדברים בלשונם וברוחם אל משרד החוץ. אני בטוח שאתם עושים זאת ברצון ובהצלחה. ב) על ידי המצאת חומר אינפורמטיבי מוסמך בכתב אל משרד החוץ כאן ואל משרדים ממשלתיים אחרים - לידיעתם ולתשומת לבם. רבים הנציגים העושים זאת בדרך כלל. חומר כזה, אוטנטי וערוך יפה, מן ההכרח שיעשה את שלו אצל הקוראים ויביאם, לפחות, לא להביע אמון מלא בידיעות הצד שכנגד.

אולם הכנת ועבוד חומר כזה מוכרחים להעשות בקריה, ובקריה בלבד, ולא בנציגויות. מחלקת החקר צריכה לקבל את העבודה הזו על עצמה: ראשית - משום שהיא שולטת בחומר. שנית - היא יכולה להתיעץ על טיב החומר עם המחלקה הנוגעת בדבר בקריה. שלישית - היא יכולה להמציא את עבודתה זו לשימושן של כל הנציגויות. לפני כמה שבועות, למשל, נתבקשתי על ידי שר הבטחון כאן להמציא לו, לידיעתו, חומר על ישראל וערב. עד היום לא הצלחתי לעשות זאת. אין לי החומר הדרוש. וכן אין לי מזכירה ששולטת בעברית ובצרפתית שתוכל לעזור לי לתרגם את החומר, לעבד אותו ולערוך אותו כראוי.

אני מביא את הדבר לשיקולכם.

במיטב הברכות,

שלך

א. ש.

אליהו ששון

<u>העתק:</u>

המנהל הכללי, הקריה
מנהל החקר, הקריה
מנהל הסברה, הקריה
צירות ישראל, אנקרה

אש/א

אנקרה, י"ב באדר, תשי"ג
27 בפברואר, 1953
2092/65/אנ

4241 |K

אל: מנהל מע"ר

<u>ש מ ו ר</u>

מאת: הממונה על הצירות, אנקרה

הנדון: <u>לנאומו של שר החוץ בבית-הנבחרים</u>

אני מניח שתרגומו הצרפתי המלא של נאום ה' קפרולו נמצא בידיך. הייתי מספר ימים בקושטא וע"כ לא שלחתי הערותי בדואר הקודם.

נאומו של שר החוץ היה נאום גדול לתכנו ולהיקפו כאחד. הוא נישא במסגרת אשר בעצם אין בה מקום לסקירה כה נרחבת: הויכוח הכללי על תקציב המדינה. שר החוץ ראה את השעה כשרה למשא זה, ובנצלו את החדש המוביל מהקצבת תקציב לשרות החוץ אל מדיניות עולמית ידע להצביע על הישגיה הרבים של מדיניות החוץ התורכית.

נבחן-נא את הנאום משתי בחינות, מן הבחינה הכללית-גלובלית ומן הבחינה המזרח-תיכונית, ערבית-ישראלית. הבחנה זאת הגיונית לא רק משום הענין הסובייקטיבי שיש לנו בצד המזרח-תיכוני של הנאום, אלא גם - ואולי בעקר - משום שהישגיה המדיניים של תורכיה בשנה-שנתיים האחרונות חלו דוקא מחוץ ומעבר למזרח-התיכון. ע"כ היתה לשון שר-החוץ מלאה תקוות רבות בדברו על המזרח התיכון (ואין לשכח במיכלול זה את זיקתו האישית המסורתית של קפרולו לנושא זה), בעוד שלגבי מדיניות עולמית רחבה לא היתה לשונו כל עקר לשון-תקוה אלא הכרזה שקולה ומוצדקת על הצלחות רבות.

ההישג החשוב ביותר ביחסי החוץ של תורכיה, הישג אשר בא לה ברובו הגדול ביזמתה היא ובמאמציה היא (ובמדת מה, ביחוד בהתחלה, בניגוד לדעת חלק מנבות בריתה), הוא הקמת הברית הבלקנית. ברית זו הנה כיום עובדה קיימת, אף אם להפעלתה המעשית עודן רבות השאלות וההתלבטויות (מי חלם על התקדמות רבתי זאת כאשר נעשו לפני שנה צעדי הגישוש הראשונים!). הישג זה הנו פרי תכנון מדיני-דיפלומטי מופתי אשר הקנה לתורכיה שתי זכיות מעמד נכבדות: הרמת קרנה האיסטרטגית בעיני חברותיה הותיקות של ברית האמנה האטלנטית והסיכוי לנצל את תורכיה כנצול דיפלומטי לקירוב מדינות אחדות הנמצאות היום מחוץ למסגרת ברית זאת והדרושות להשלמתה (ובראש ובראשונה ארצות המזרח התיכון). על יד הישג זה שהוא בחינת מעשה-בראשית נראות הצלחותיה האחרות של תורכיה פחותות ערך, אולם גם בשטח זה, שטח פיתוחם של יחסים קיימים (וביחוד עם אה"ב ובריטניה) חלה התקדמות רבה בעקבות ובתוקף הצטרפות תורכיה לברית האמנה האטלנטית. דומני שניתן לסכם כי מעמד תורכיה באו"ם, במועצת אירופה, בברית הבלקנית ובחבלי לידתה של ברית מזרח-תיכונית הקנו לה בעליל מעמד המעצמה המערבית הרביעית.

./.

ומה אמר שר החוץ על ישראל? הוא דיבר על "ידידות הדדית"; הוא העלה על נס את בטיעת יער-אתאתורק והשתתפות נשיא המדינה בטכס; הוא הביע אמונתו בחוש המציאות של ישראל והפריך את "השמועות שהתהלכו בזמן האחרון" כאילו זוממת היא לפתור את סכסוך א"י בכוח הזרוע. כן ביסק שר החוץ את הימנעות המשלחת התורכית באו"ם מהצבעה בעד הצעת ההחלטה הקוראת לסו"ם ישיר, "משום שלא רצתה לנעול את הדלת בפני דרכי פתרון אחרות הכלולות בהחלטות שונות של עצרת או"ם.

בטביעת עין ראשונה נראה שחיוב ושלילה שקולים זה כנגד זה. שר החוץ דבר על "ידידות הדדית", אך לגבי רוב ארצות ערב דיבר על "ידידות עמוקה" או "כנה" וכו', לגבי ארצות ערב דיבר על הרחבת הקשר החי (סטודנטים, עתונאים וכיו"ב), ולגביגו לא אמר כדבר הזה. ו"הפרכת השמועות" מתפרשת בהכרח כאזהרה כלשהי, ביחוד לאור פיתוח דברים אלה ע"י יו"ר ועדת החוץ. (אף כי יש לזכור שה' בילגר קרא גם לערבים לגלות חוש מציאות ולהכיר בקיום ישראל). עם כל אלה יש מבחינתנו לראות את החיוב בנאום שר החוץ עדיף השלילה מכמה סיבות:

א) זו הפעם הראשונה שישראל הוזכרה באריכות כזאת בהצהרה רשמית של מדינאי תורכי;

ב) שר החוץ דבר במפורש על ידידות הדדית וראה בנטיעת היער סמל לידידות זאת;

ג) יש בנאום רמז ברור לארצות ערב שגם עליהם לגלות חוש מציאות;

ד) הדברים על ישראל נאמרו במכלול הדברים המוסבים אל המדינות המהוות את הגרעין בכוח לארגון הגנת המזרח התיכון.

אני רוצה בהזדמנות זאת להצביע שוב על שני פרטים אשר חשיבותם הודגשה כבר בעבר. ראשונה, נעלה מכל ספק הוא שנטיעת יער אתאתורק עשתה רושם גדול בתורכיה, ואכן מעיד הד הדבר מה גדולים ההישגים הנובעים מהשקעה תעמולתית לא גדולה. שנית, בנאומים קודמים הדגיש שר החוץ ערכם של חילופים חיים ביחסי תורכיה-ערב. עוד בעקבות נאומו של קפרולו במחצית נובמבר באתי בהצעות מסוימות החייבות, לדעתי, להתממש, לפחות בחלקן. התורכים מיחסים לדבר חשיבות מרובה, וההוצאות אשר בהכרח תהיינה כרוכות בנבצעים דומים מצדנו יש לראות כהשקעה מדינית ממדרגה ראשונה. אנו מעבדים כיום שתי תכניות (החלפת תערוכות ציירים וביקורי סטודנטים), אולם אין אלה אלא התחלות צנועות. במכתב קודם בקשתי לשקל הזמנת משלחת פרלמנטרית תורכית לישראל, וכן יש, לדעתי, לשגר לתורכיה עד הקיץ משלחת קטנה של עתונאים ישראלים. אין לשכח כי לאור קרבתה הגיאוגרפית של תורכיה וישראל תהיינה ההוצאות הכרוכות בפעולות כאלה קטנות מאשר לגבי כל מדינה אחרת. אין עיני צרה בעשרות האישים מאה"ב ומבריטניה הבאים לישראל כאורחי הממשלה, הכנסת, משה"ח, הועה"פ של ההסתדרות וכו' - אך אל יזלזלו מוסדות אלה בשכנתנו הקרובה ביותר, בעקר כשקרן אותה שכנה עולה מיום ליום.

ועוד אשוב לנאומו של שר החוץ אחרי שיחה קרובה במשה"ח.

בברכה,

י. מרוז

העתק: ✓ הלשכה
חקר
ציר ישראל, רומא
ה' מ. גלי, קושטא

ימ/בי

משרד החוץ

מזכר

אל: מנהל מצר

מאת: נ. יעיש

שר החוץ התורכי פר' קיופרולו נשא אתמול בפרלמנט התורכי נאום על מדיניות החוץ התורכית. הנאום שודר כולו ברדיו אנקרה, והרי עיקר הדברים הנוגעים ליחסי תורכיה-ישראל, כפי שנשמעו בעת השידור:

"אנו מקיימים יחסים ידידותיים עם מדינת ישראל. בזמן האחרון שמענו בשמחה על נטיעת יער בישראל על שם אטאטורק. התרגשנו במיוחד מהעובדה שנשיא מדינת ישראל הואיל להשתתף בטקס הנטיעה. בקשר לפתרון בעית ארץ-ישראל נכון שלא הצבענו לטובת ההצעה האחרונה שהועלתה בעצרת או"ם הקוראת למו"מ ישיר בין ישראל לבין מדינות ערב. נמנענו מהצבעה לא מפני שאין אנו מצדדים במו"מ ישיר ליישוב הסכסוך, אלא מפני שלא יכולנו להסכים לכך שתתקבל החלטה אשר מתעלמת למעשה מהחלטות או"ם קודמות בבעיה זו. דבר כזה היה מהווה לדעתנו מכה מוסרית לאו"ם והיה מסכן את עקרון החובה שבהחלטות או"ם. אנו מצדדים בפתרון צודק וישר של בעית ארץ-ישראל בדרכים ההולמות את עקרונות האו"ם. בזמן האחרון נפוצו שמועות שממשלת ישראל התכוונה להשיג פתרון הבעיה בעזרת שיטות-המבוססות-על-הכוח. היות ואנו מכירים את אפיה של ממשלת ישראל, אין אנו יכולים להאמין שהשמועות האלה הן נכונות."

הערה: זו הפעם הראשונה שמדינאי תורכי מקדיש כל כך הרבה מקום לישראל בנאום רשמי. כמו-כן לפעם הראשונה (מבנת מדינאי תורכי) בנאום רשמי את יחסי ישראל-תורכיה כ"יחסים ידידותיים". עד עתה שמענו רק על יחסים "תקינים", "נורמליים" וכדומה. צרדות הביטוי, בתורכית של הקטע האחרון, אם כי לכאורה באה להביע אימון בממשלת ישראל, מכילה אזהרה מוסרית ביחס לשימוש בכוח.

בברכה,

נ.י.

העתק: המחקר

24.2.53

חתימה	תאריך	חתימה	תאריך

587/8.51/20.000/3466.ט.ד

משרד החוץ

מזכר

אל: מנהל מעד

מאת: ב' יעיש

בקשר לבעית העלאת היצוג הדיפלומטי הישראלי–תורכי לדרגת שגרירויות יעניין אותך בודאי לקרוא את הידיעה הבאה אשר פורסמה בעתונות התורכית מיום 13.1.53 על ידי סוכנות הידיעות הרשמית התורכית.

"משרד החוץ הגיש לפרלמנט הצעת תוספת לחוק מס. 3312 על מבנה המשרד. במקרה שהסעיף המוצע יאושר, דיפלומטים בעלי דרגת ציר יוכלו לנהל שגרירויות או יובלו להתמנות לתפקידים המקבילים לתפקידי שגריר. במקרה זה הם ישאו תאר של שגריר וזאת אך ורק במשך אותה תקופה בה הם ממלאים את התפקיד הנ"ל, מבלי שדבר זה יגרור העלאת דרגתם או יקנה להם זכות מיוחדת לכך.

בהנמקת הצעת התוספת מצויין שאחרי מלחמת העולם השניה נוצרה הנטיה בין מדינות להעלות את צירויותיהן לדרגת שגרירות. בין היתר נרגש הצורך בזמן האחרון להעלות באופן הדדי את דרגת הצירויות התורכיות בארצות המזרח הקרוב כפי שהדבר נעשה לגבי אחת מהן, עיראק, נוכח הידוק יתר של היחסים עם המדינות הנ"ל."

ד' בשבט תשי"ג
20 בינואר 1953

חתימה | תאריך

חתימה | תאריך

987/8.51/20.000/3466.מ.ד

ס ו ד י
======

4241 /ל

מנהל מער

המנהל הכללי

ביקשתי את הציר התורכי לבוא אלי
ביום 7 בינואר 1963 כדי לבקשו להעביר
לממשלתו את הצעתנו הרשמית להעלות את
הייצוג הדיפלומטי התורכי-ישראלי לדרגת
שגרירות. מסרתי לו aide-memoire אשר העתק
ממנו כבר נשלח אליך, והוא הבטיח להבריק
מיד לאנקרה.

הוא השתמש בהזדמנות כדי לומר
את הדברים הבאים:

1) הוא העביר את תודתה של ממשלת
תורכיה על הצבעתנו לטובתה בבחירות למועצה
הכלכלית והסוציאלית של האו"ם.

2) הוא התאונן על כך שהצנזורה
מעכבת את מכתביו ועתוניו, למשל, חבילת
עתונים שנשלחה מאנקרה בדואר אויר ביום
9 בדצמבר לא הגיעה אליו אלא ב-6 בינואר.
הוא אמר כי ישלח לי מעטפות כדי להראות
לי כי הצנזורה מעורבת בהשהיית הדואר שלו.
אמרתי כי הייתי תחת הרושם כי לאחרונה
לא היו תלונות בענין זה מנציגויות אחרות.

3) הוא התלונן על ביומם לשרות
צבאי בישראל של אזרחים תורכיים שדחו קבלת
האזרחות הישראלית לפי הסעיף בחוק האזרחות.

4) הוא התאונן על כך כי מוסלמים-
תורכיים שברחו בזמן מלחמת השחרור אין
מרשים להם לחזור ואין רכושם מוחזר להם.
הוא אמר כי אין אלה ערבים, כי אם תורכים
ממש, שהיו מעולם אזרחים תורכיים ולא
קיבלו את האזרחות התורכית רק לאחרונה.
הוא אמר כי תורכיה הגנה בעקשנות ובתוקף על
עניני יהודים תורכיים במצרים שאיימו עליהם
בכל מיני אמצעים אנטי-יהודיים, וכי עליה
להגן על עניני אזרחיה בישראל באותו תוקף
ובאותה עקשנות.

2/.

כ' בטבת תשכ"ג
7 בינואר 1963

מנהל מער

המנכל

- 2 -

אני מציע כי תקרא למר איסטניילי באחד הימים הבאים ותשוחח אתו על הנקודות 3 ו־4 דלעיל. ביחוד עליך להסביר לו, לדעתי, בפרוטרוט את החוקים העוסקים בשרות צבא, המחייבים בשרות כזה לא רק <u>אזרחים</u> ישראליים כי אם <u>תושבי</u> ישראל (כולל אזרחים זרים), וכן את החוקים הנוגעים לרכוש נטוש, וכו'. דרך אגב, מר איסטניילי אמר כי בתורכיה קיים חוק האוסר על אזרחים תורכיים לשרת בצבאות זרים, בדומה לחוקה האמריקנית החדשה בנושא זה. אינני יודע אם זה נכון, אך יש לחקור בדבר.

מר קדמי
מר שבתאי רוזן
מר אבנון
ראש הסקם
מח' הסברה
צירות ישראל, אנקרה.

9 ינואר 1953
מספר
תיק

אנקרה, י"ח בטבת, תשי"ג
5 בינואר, 1953
אנ/1141/37

<u>ב מ ו ס</u>

אל: מנהל חקד

מאת: י. סרוז

הנדון: <u>סקירת רקע מס. 113</u>

קראתי בענין רב את סקירתו של ברוך גלעד על יחסי תורכיה – ארצות ערב. יש בסקירה זאת בלי ספק חומר יסוד חשוב, ויש בה גם קצת חידושים מעניינים המתקבלים על דעת משקיף מן הצד.

ברם, דומני שבנתוחו של גלעד יש שני יסודות העשויים להטעות את הקורא בהיותם מוגשים בצורה פשוטה מדי (oversimplified). מן הסקירה מתקבל הרושם שיחסי תורכיה – ישראל, אם אינם בטודד הרי שהם לפחות ברובים לדריכה במקום לאור ובכלל מאמציה של תורכיה לקרב את הערבים אל מחנה ההגנה המערבי. כמו-כן דומני כי נקודת המוצא של כל הסקירה כולה (המנעות תורכיה מהצבעה על מו"ם ישיר בין ערב וישראל) איננה צריכה להוות לבנה לכל בנין השגותיו של גלעד.

גלעד רואה בהמנעות תורכיה ג'סטה כלפי מדינות ערב. אינני כופר בנכונות הנחה זאת, אולם מסופקני אם יש לזהות ג'סטה כלפי הערבים בנסיגה מן הידידות התורכית–ישראלית המסורתית. הנה כי כן ידועים לנו שני דברים: א) תורכיה נמנעה מהצבעה בידיעתן (ואולי ביזמתן) של ארצות הברית ואנגליה. "סוד" זה גילה השגריר הבריטי לסר ששון בהיותו נוכח בשיחת הציר עם המנכ"ל של משרד החוץ התורכי בענין זה. כן יש לקבל את ההסבר הנוסף אשר השמיע שר החוץ התורכי באזני שגריר ישראל בפאריס, הוה אומר הגורם "הקומבינטסי". ב) בנושא המזרח–תיכוני השני אשר עלה על במת העצרת הרחיקה תורכיה לכת והצביעה עם מדינות ערב נגד צרפת ויתר מעצמות המערב בשאלת צפון–אפריקה.

צא ושמה, בענין הנוגע במישרין לישראל ולארצות ערב נמנעה תורכיה מהצבעה, אף כי אל ישראל לא קושרת אותה כל אמנה מדינית רשמית; ואילו בשאלה הנוגעת במישרין לארצות ערב ולצרפת הצביעה תורכיה נגד מעצמה מערבית חשובה אשר אליה קשורה תורכיה בעשרות הסכמים וחוזים ואשר אתה היא נמצאת במסגרת אסטרטגית דבתי של האמנה האטלנטית. השואה זאת עשויה, דומני, לבטל את החשש של מגמה אנטי–ישראלית בהצבעתה של תורכיה.

./.

ביסודם נראה לי – ודומני שגלעד מסכים לדעתי – כי יחסה של תורכיה אל ארצות ערב הוא שלילי. יש מציאות גלובלית מסויימת המכריחה את תורכיה, לפחות מבחינה טכטית, לסטות ממאוייה הטבעיים. על תורכיה הוטל ע"י מעצמות המערב תפקיד המקרב הערבי למחנה המערבי. תפקיד זה עשוי לכאורה לסבך את יחסיה של תורכיה לישראל, אולם ההבטחות המרובות וההצהרות אשר ניתנו בזמן האחרון לציר ע"י שר החוץ וע"י אישים רמי מעלה אחרים בתורכיה חייבות להניח את הדעת. יש בשטחים רבים משום דמיון בין יחסי תורכיה – יוון לבין יחסי תורכיה – ערב. גם אל יוון אין לתורכיה ביסודה זיקה חיובית, אולם גם כאן אלצה את תורכיה המציאות המדינית העולמית לגשר גשר מעל לתהום מסורתית עמוקה – ומתחת לפני השטח מוסיפים היחסים להיות מתוחים ובלתי ידידותיים.

בברכה,

י. מרוז

העתק: מע"ר
הלשכה
ס. גלי, קושטא.

ימ/בי

משרד החוץ
דאר נכנס ביום
24. VII 1952

אנקרה, כ"ד בתמוז, תשי"ב
17 ביולי, 1952
אנ/680

אל: ד"ר ח. יהיל, מנהל הסברה

מאת: י. סרוז, ציר ישראל, אנקרה

ב ס ו ד

יהיל היקר,

מזה זמן מה בתכוונתי לכתב לך ולפתוח לפניך לבי, אך נראה היה לי שכל עוד לא ישבתי באנקרה תקופת-ביסוס כלשהי אין לי לא זכות עניינית ולא זכות אישית לבוא אליך בדרישות והצעות ובקשות עזרה. והנה, עם תום עידן ההתאקלמות אשר הועדתי לעצמי נזדמן לכאן ידידנו אוריאל הד, ותוך שיחות ארוכות נתגלינו בדברים רבים שותפים לדעה ולחשש. גמרתי איפוא אומר לנטל את העט ולכתב.

כל הסוקר את תולדות יחסינו עם הרפובליקה התורכית; וכל המנתח את מעמדם והרויתם של יחסים אלה כיום, לא יוכל לדעתי שלא להסיק מסקנה פסימית. כי הגענו לנקודת קפאון. אין בכך, חלילה, משום הבעת דעה כי היחסים המדיניים הסדירים אינם תקינים בהחלט – בהפוך הוא: אשר הושב בשלוש השנים האחרונות עבר את כל אשר ניתן לקוות ומהוה הצלחה רבתי למדיניות החוץ הישראלית וזכות אישית גדולה לציר הראשון של ישראל בתורכיה.

ברם, נשאלת השאלה "מה הלאה?" כיצד רואים אנו את עתידם של יחסי תורכיה-ישראל, מחוץ למסגרת הצרה למדי, ואולי אף המקרית של יחסים פוליטיים? מה משאלותינו ושאיפותינו לעתיד לבוא, ובמה – אם בכלל – נבדלות הן משאיפותינו לגבי עתיד יחסינו עם כל מדינות העולם? היש להסיק מסקנה מעשית מהדגשתנו המתמדת את הדמיון שבין תורכיה וישראל בשטחים רבים, גדולים כקטנים?

ואם התשובה לשאלה אחרונה זו היגה חיובית, ונראה לי שלא יוכל להיות ספק בכך, כי אז יש למצוא את הכלים המתאימים לממשה הלכה למעשה. יש לפרץ את מסגרת השגרה של יחסים מדיניים סתורים (עם כל החשיבות שבהם) ולצאת למרחבם של יחסים חברתיים-תרבותיים-כלל-אנושיים. זאת ועוד: אין לפקפק שהקונסטלציה הפוליטית הנוכחית מעניקה בעיני תורכיה עדיפות ובכורה – אף אם בארח זמני בלבד – להידוק קשריה הפוליטיים עם מדינות ערב דוקא. יתרה מזו: גם במדיניות הפנים של הממשלה הנוכחית יש מגמות ותכניות העשוידת בעקיפין ליצור אוירה פחות נוחה להתקדמותם של היחסים הפוליטיים בין תורכיה לבין ישראל, כגון ההיאחזות החלקית המכוונת של הדת וכיו"ב.

דומני, איפוא, שמחובתנו לחפש ולמצוא אמצעי תנופה חדשים, בנים-טבעיים-עסוקים, ולהפך את אפרת הכבוד השגרתית והמופשטת של "יחסי-ידידות" לכלי מוחשי בעל-תכן וכר-תרגום לשפת המעשה היום-יומי. ליד המאמץ המסחרי, אשר עליו איני מוסמך לדבר, יש לראות במשימה זאת מבצע מדיני עקרי לשמו – ולא תוספת מקרית וטפלה ליחסים הפוליטיים הרגילים.

./.

איני מתעלם אף לרגע מן הקשיים האמיתיים הצפונים בחובה של כל תכנית פעולה. איני רוצה להעלות כאן אלא את העקריים:

א) רגישותו הרבה של הקהל הרחב במדינה זאת ותסביכי הנחיתות המובהקים המושרשים העמק בחוגי האינטליגנציה התורכית אינם מכשירים את תורכיה ככלי קיבול נוח לקליטת קנינה הרוחני והתרבותי של ארץ אחרת. דוגמה מאלפת, אם כי פרימיטיבית, משמשת תגובת הקהל המקומי בשידה של קבוצת ספורט זרה על העליונה. מפלה במגרש הספורט הינה כאסון לאומי רב-ממדים. גם ההערכה הרבה לכוחה (במלוא מובן המלה) של מדינת ישראל, הערכה שהיא כללית רבה באמת, גם היא מהולה במידה לא מבוטלת רגשי קנאה חזקים. תחושת הנחיתות השוררת המנע מן התורכים ליהנות בכל צורה שהיא מפירות הרוח הישראלית, אם לא יינתן להם בעת ובעונה אחת להאציל עלינו מקנינם התרבותי הם.

ב) בורגנותו ושמרנותו של הציבור הישראלי הרחב עשויות להכשיל בחיתוליה תנועת חליפין רצינית קבועה. זיקתו האינטלקטואלית של הישוב בארץ, במידה שהיא טבעית ולא פרי כפיה עצמית שטחית ושגרתית, פונה ברובה לעבר התרבויות החפשיות האנגלו-סכסיות ובמיעוטה לתרבות התכניתית הטוטליטית, וקשה לראותו מקבל, מחוץ למסגרת הבלתי רצויה של הערכה אבסולטית חד-פעמית, מאוצרה הרוחני והתרבותי של מדינה אשר ידיעתו עליה דלה באילו היתה בפאתי תבל נדחים. יש גם להודות שלפחות באחד מעמודיה הראשיים של חליפת-תרבות כזאת קיים קשי חמור: בעית הלשון.

ג) הישוב היהודי בתורכיה, להבדילו מכל קיבוץ יהודי אחר בחלקי "העולם הפתוח", לא זו בלבד שלא ירצה (ובאופן אוביקטיבי גם לא "יוכל") לסייע במבצע כעין זה, אלא יש אפילו חשש שמא יהוה גורם מפריע – שלא במתכוון, כמובן, אך גם באופן בלתי נמנע לאור המסיבות האוביקטיביות בהן הוא חי במדינה זאת.

ד) לבסוף איני רוצה להעמיד פני תם ולהתעלם מן הצד התקציבי שבדבר. אף אם, בחינת מסרה לעתיד הרחוק, יש לקוות כי המבצע עשוי להיות נושא את עצמו, הרי ברור שבראשיתו יחייב השקעות יסוד כלשהן, אם פנימיות לקראת הכשרת הקרקע בארץ אם חיצוניות במימון הצעדים הראשונים להגשמת המבצע עצמו.

על אף כל הקשיים האלה – אשר, כאמור, ניתן להוסיף עליהם כהנה וכהנה – נראה לי שהמאמץ חייב להיעשות אם אין ברצוננו אי פעם "להחמיץ את הרכבת" בארץ זאת. הענין חשוב מאד כשהוא לעצמו, אך הוא חשוב אולי עוד יותר כמספק חומר יסוד בכוח לחדירה לעתונות התורכית, כחלק ממדיניות הסברה מתוכננת מעבר לשגרה העסקנית המקובלת. דוקא משום שהחדירה הפוליטית הטהורה קשתה בזמן האחרון – אם לאור גישתה של הממשלה הנוכחית, אם לאור התגברות הפעילות הערבית, אם לאור קשייה הכלכליים של ישראל המוצאים לא תמיד הד אוהד בעתונות, וכו' – הרי מצווים אנו לא רק להעביר את הרעה עצמה, אלא גם להציע תחליף רציני ומתקבל על הדעת אשר ישמש יסוד איתן ליחסי תורכיה-ישראל לעתיד לבוא. נכון הוא שהקונייונקטורה הפוליטית אשר אינה לטובתנו כרגע עלולה להשתנות, אך אף אם כך, הרי אין באורח עקרוני לראות בהחזקה בקיום את הגשמת ייעודנו במדינה זאת.

./.

והנה משוכנעני שעל יד הקשיים הנזכרים למעלה, בצד הזכות כאילו, מצויים הנאים ונתונים אוביקטיביים אחרים אשר יש בהם כדי להבטיח הצלחה למבצע. אף כאן אסתפק בעקריים בלבד.

א) יש, כאמור, בדרך כלל הערכה כנה בתורכיה למדינת ישראל, לכוחה ולערכיה הבסיסיים. ואף אם יש סייגים מסוימים להערכה זאת, הרי אין הם מעיבים על היסוד החיובי שבה. השיבות רבה נודעת לעובדה (ודבר זה מתמיה בודאי אדם בעל קונצפציה מערבית), שמספר לא קטן ממנהיגיה וראשיה של מדינת ישראל קבלו חלק מהשכלתם והכשרתם בתורכיה, - אף אם היתה זאת הממלכה העותומנית,- שיש ביניהם יודעי תורכית וכו'.

ב) תורכיה ארץ הצמאה לדעת. נכון שאין לכפות עליה יבוא זה ולהזכיר לה מוצאו ומקורו השכם והערב - מגמתה בודאי איננה חיקוי מתוך התבוללות כי אם יצירה מתוך הסתכלות. אך בהכשרה מתאימה של הציבורים ותוך הדגשה (כאמור למעלה) של הדדיות הענין, ניתן לרכוש עמדת השפעה אשר תביא ברכה רבה.

ג) יש ויש בישראל הרואים את "יעודנו החברתי-תרבותי במזרח התיכון ובים התיכון" ואשר בהכרתם (אם אולי עדיין לא בידיעתם) אין תורכיה זאת גוף זר ואכסוטי. ניצולם המלא של גורמים אלה, תפיכתם מורים, מדריכים ומשתתפים בפועל בהתיאת יחסי שתי המדינות עלולה להביא יסוד מספיק להגברת נכונות "הקליטה התורכית" בצד הישראלי.

ד) אין גם להתעלם בצד הזכות מן העליה התורכית במדינת ישראל. לא הייתי אומר שעליה זאת יכולה לבטל לידיה את הנהגת הפעולה, שכן אין היא מושרשת די הצורך בארץ ואף לא היתה מושרשת בארץ גלותה - אולם בצד הסכני גרידא, בקשיי הלשון וכיו"ב, תוכל לתרם תרומה נכבדה.

ה) ואשר לאמצעים הדרושים למפעל כזה, הריני נאלץ להודות שבעדותי רבה כשאלה זאת. אולם בתפיסותי הרבה נדמה לי שהקרבה הגיאוגרפית הרבה, החתבודדה "הישראלית" הקבועה בים ובאויר וכו' תורידנה את ההוצאות לסכומים קטנים ביותר, ובעקר לא תכבדנה על רכוש המטבע הזר של המדינה. כאן ניתן, לדעתי, גם לנצל את כוחו של הישוב היהודי בתורכיה: בה בשעה שבלעדי חוץ ובפרהסיה לא יוכל לתרם הרבה, הרי שאפשר ואפשר לסמך על תמיכתו החמרית. הישוב היהודי בתורכיה נוהג לראות ביחסי תורכיה-ישראל את הברומטר ליחס השלטון אליו עצמו; הערכה זאת בפרוש איננה נכונה, אולם מובן מאליו הוא שהידוק היחסים הבין-מדינתיים לא יוכל להיות בעוכרי מצבו של הישוב היהודי כאן.

עד כאן תהלכה. אשר למעשה הרי יש לעשות את מאזן האפשרויות, ומצדנו אנו - ר"ל מן הצד התורכי - נראות לנו תרומות אלה:

תורכיה איננה ארץ השתלמות מופתית למספר רב של מקצועות. לארכיאולוג ולתלמיד תרבות האיסלם, לבלשן המזרחי ולהיסטוריון הקלאסי, לאתנולוג ולסוציולוג משתרע כאן שטח רחב-ידים, שטח חדש וידוע לתלמיד כשטח בוסר לאיש המחקר העצמאי. אך לא רק בחורה אקדמית לשמה המדובר אלא גם בתכלית כלכלית-מעשית מידית: גיאולוגיה חקלאית, דייג, תחבורה יבשתית בתנאים הרריים ועשרות נושאים אחרים בעלי מסקנות מעשיות לישראל עשויים לשמש שטחי הסתכלות ולימוד מוחשי ביותר. האמצעי - החלפת מורים ומרצים, מתלמדים וכלכלנים מעשיים ואפילו פועלים מקצועיים. בכל אלה מדובר כמובן ביחסים בין-מדינתיים מידיים בלי אמצעות סניף המשרד האזורי של אונסק"ו בקושטא או גופים בינלאומיים אחרים.

בעוד שתורכיה איננה עדיין בעלת יצירה אמנותית אינדיבידואלית ראויה לשמה (להוציא הוצאה מפורשת את הציור), הרי שהיא עשירה ביותר באוצר פולק-לוריסטי בשירה ובמחול. אין כמעט כפר ומושב לסן תרקיה ועד חבל חטאי ובגבול קוקז אשר אין בו קבוצות מחוללים וכלי-זמר טובים; אין אזור ומלך אשר איננו ארץ חזיון לחוקר פולקלור.

בתעשית בית קלה, במלאכות מחשבת למיניהן בעבודות קישוט וכל הקשור בהן תופשת התוצרת התורכית מקום חשוב המשתווה חיובית לכל הנעשה בשטח זה בארצות אירופה.

הציור התורכי עומד על רמה גבוהה מאד. לא רק נער הפלאים בן ה-11 חסן קפטן (Hassan Kaptan) אשר שמו הולך לפניו וזה לא כבר הוקדשו לתמונותיו שמונה עמודים ב"לייף" האמריקני, אלא אסכולה גדולה ורבת חברים בעלת קולוריט טקוטי-ספציפי עושה חייל בהיכלי האמנות בעולם.

על יד אלה אין לשכוח את קשרי הספורט, ביקורי עתונאים (לא למטרה "פוליטית" מידית) וכו'.

בצד הישראלי חייבת להעשות לא רק בדיקה קפדנית של שטחי הפעולה בתורכיה כי אם, ובעקר, בדיקה יסודית של החומר האנושי. הכרחי הוא שכל הבא יימנע מכל חוות דעת פוליטית לא רק (וזה מובן מאליו) כלפי תורכיה, כי אם גם לגבי ישראל והעולם כלו. ידועה לך אל נכון הסלידה התורכית מכל גוון "ורוד" - מיחד הדמיון בין שתי המדינות אשר עליו ניתן לפרט הוא עצם מאורע מהפכת השחרור שעברה על שתיהן, גם אם אין בכך משום דיוק היסטורי.

אינני יודע מה מוכנה ישראל לתת לתורכיה. דוגמאות מספר מעשיות נראות מבחינת נכונות הקליטה התורכית: רופאים-מומחים בלחימה נגד מלריה (בעיה המעסיקה את שלטונות הבריאות בארץ זו מזה עידני-עידנים), מומחים בהשקאה אינטנסיבית, מוסיקאים יוצרים ומבצעים, אנשי מינהל קואופרטיבי, אנשי מדע ולימוד ברב רובם של המקצועות האקדמיים. אשמח לשמע הצעות נוספות מצדך.

עקרו של דבר: אין טעם להתחיל בפעולה פרטיזנית (פרט לשטח הספורט אשר כו יש כבר מסורת חזקה למדי), אלא יש צורך בתכנית לאורך ימים. אני חוזר ומדגיש שבמקרה של תורכיה תהוה פעולה כזאת השלמה הכרחית ליחסים המדיניים והמסחריים ואפשרות מעשית להתגבר על הסטגנציה הנוכחית. אני מניח שהצעד יסכים לרוב האמור לעיל - אם תקרא את דו"ח פעולתך הגדול לשנת 1951 הרי תמצא בו ביטוי כמוס לחששות המובעים בראשית מכתבי.

אכיר לך טובה רבה אם בשעת פנאי תתן את דעתך לענין, תתקבני ותשבילני, ותודיעני האם וכיצד ניתן הדבר לביצוע בצד הישראלי.

בברכה נאמנה

שלך,

י. מרוז

העתק: מנהל מע"ר
הלשכה
ה"מ. גלי, קושטא

ימ/בי

סודי
=======

4241 / 4

מנהל מער

המנהל הכללי

ביקשתי את הציר התורכי לבוא אלי ביום 7 בינואר 1953 כדי לבקשו להעביר לממשלתו את הצעתנו הרשמית להעלות את הייצוג הדיפלומטי התורכי-ישראלי לדרגת שגרירות. מסרתי לו aide-memoire אשר העתק ממנו כבר נשלח אליך, והוא הבטיח להבריק מיד לאנקרה.

הוא השתמש בהזדמנות כדי למסור את הדברים הבאים:

1) הוא העביר את תודתה של ממשלת תורכיה על הצבעתנו לטובתה בבחירות למועצה הכלכלית והסוציאלית של האו"ם.

2) הוא התאונן על כך שהצנזורה מעכבת את מכתביו ועתוניו, למשל, חבילת עתונים שנשלחה מאנקרה בדואר אויר ביום 9 בדצמבר לא הגיעה אליו אלא ב-6 בינואר. הוא אמר כי ישלח לי מעטפות כדי להראות לי כי הצנזורה מעורבת בהשהיית הדואר שלו. אמרתי כי הייתי תחת הרושם כי לאחרונה לא היו תלונות בענין זה מנציגויות אחרות.

3) הוא התלונן על גיוסם לשרות צבאי בישראל של אזרחים תורכיים שרחו קבלת האזרחות.הישראלית לפי האמור בחוק האזרחות.

4) הוא התאונן על כך כי מוסלמים-תורכיים שברחו בזמן מלחמת השחרור אין מרשים להם לחזור ואין רכושם מוחזר להם. הוא אמר כי אין אלה ערבים, כי אם תורכים ממש, שהיו מעולם אזרחים תורכיים ולא קיבלו את האזרחות התורכית רק לאחרונה. הוא אמר כי תורכיה הגנה בעקשנות ובתוקף על עניני יהודים תורכיים במצרים שאיימו עליהם בכל מיני אמצעים אנטי-יהודיים, וכי עליה להגן על עניני אזרחיה בישראל באותו תוקף ובאותה עקשנות.

2/.

ב' בשבט תשי"ג
7 בינואר 1953

מנהל מער

המנכל

אני מציע כי תקרא לסר איסמניילי באחד הימים הבאים ותשוחח אתו על הנקודות 3 ו-4 דלעיל. ביחוד עליך להסביר לו, לדעתי, בפרוטרוט את החוקים העוסקים בשרות צבא, המחייבים בשרות כזה לא רק אזרחים ישראליים כי אם תושבי ישראל (כולל אזרחים זרים), וכן את החוקים הנוגעים לרכוש נטוש, וכו'. דרך אגב, סר איסמיניילי אמר כי בתורכיה קיים חוק האוסר על אזרחים תורכיים לשרת בצבאות זרים, בדומה לחוקה האמריקנית המרשה בנושא זה. אינני יודע אם זה נכון, אך יש לחקור בדבר.

סר קדמיי
סר שבתאי רוזן
סר אבנון
ראש המקס
מח' הסברה
צירות ישראל, אנקרה.

[illegible] - שלום,
[illegible]

קושטא, 27.4.52

אל :- השר
המנ'כל
ציר ישראל, אנקרה.

מאת:- יועץ צירות ישראל, קושטא.

[illegible]

להלן הסבר מברקי המכוס למנ'כל מס. 2/41
מן ה- 25.4, בתשובה למכתבי המנ'כל לציר
ואלי מן ה- 18.4, מכתביו אלי מן ה- 9
וה- 11, ומכתבי מנ'תק מן ה- 11 וה-13
לאפריל.

ט.א.

4240/א

ממכתביו השונים של המנ'כל, ממכתבי המנ'תק וביחוד ממכתבו של מר יעיש מן ה-7.4 למנ'כל (בענין הטקס ליד מצבת הטייסים התורכים) מגיע אני למסקנה שאין אתם יודעים את מצב הענינים שלנו כיום עם תורכיה, ולא את מעשינו כיום כאן. נראה לי, שרואים אתם את המצב כפי שהיה לפני שלשה או ארבעה חדשים, בשעה שבקרתי בישראל ומסרתי לכם בשמי ובשם מר ששון את מצב הענינים אז. בשיחה לפני נסיעתי אליכם, סיכם מר ששון את המצב בפני ובפני יתר עובדי הצירות באנקרה במלים אלה :- "תפקידנו כאן להשתדל לשמור על הישגינו בשנים הקודמות. אין לנו מה לעשות כיום כאן; באם הראו שכוס שהעמדנוה על השלחן עומדת לפול, השתדלו לעצור בעד נפילתה." כי היה זה בימים שלא יכולנו לעשות דבר כאן, בימים בהם נהגו לנו התורכים להרגיש שאנו "נסבלים" על ידם, והו-לא. בימים בהם נעצר סחרנו עם תורכיה לגמרי, וכתוצאה מכך הודיע לנו מנהל הכללי של האגף הכלכלי התורכי רשמית, שתורכיה לא תחדש את הסכמת המסחרי עם ישראל לשנה נוספת, ושההסכם יבוטל ברביעי למרס שעבר. בימים ההם ועוד לשלשה חדשים לפני כן, החלטנו, [illegible] שאין מקום לשום פרסום בעתונות התורכית על ישראל, ושתפקידנו מצטמצם בהכחשות השונות על דברי הבלע שפורסמו אז בעתונות התורכית נגדנו ביזמתם של הערבים -- כגון במקרה של טביעת האניה התורכית גרצומארמן בחיפה, ההתקפות נגדנו בקשר לשובם מישראל של קבוצות גדולות מעולי תורכיה, ההאשמות נגדנו שאנו והקומוניסטים מסכסכים בין מדינות ערב ותורכיה (קריעת הדגל התורכי בחלב, ההתקפות נגד התורכים במצרים הנאור ע"י כמה עתונים כפרובוקציה יהודית ובתעמולת זועה ישראלית.)

בכדי להעמידכם אז על המצב לאמיתו, ובכדי להשתדל להגביר את סחרנו עם תורכיה לפני תום הסכמנו המסחרי ועל ידי כך לנסות להשפיע על התורכים לחדש את הסכמם אתנו, מסבה זו בעיקר נסעתי אז לישראל. משיחותי עם מר ברטוב, המנ'כל והשר, כהן הסברתי, שאם לא ייעשה מאמץ עליון להגברת סחרנו עם תורכיה אזי לא יהיה לנו מקום יותר בתורכיה, בענ'תי, שבמצבנו הכלכלי אין עצה ואין תושיה להטבת המצב. כשיחתי עם המנ'כל דנו, באיזה אמצעים מלאכותיים (פתוח קשרי תרבות, בקורי גומלין שונים, מערכת צירים, הזמנת פרנק פלג לתורכיה וכ'ו) עלינו לאחז בכדי שלא נישכח בתורכיה.

בספדיה זאת של שיהותינו בארץ, מסר לי המנ'כל ומר רדי, שקיימת תכניה להעבירתי לארגנטינה. ברור, ששמחתי על הצעה זו מכמה סיבות:- ראשית, אינני איש האוהב לשבת בטל, ומאז פעולתי בענין השגת קולה של תורכיה בדיון על בעית הסואץ במועצ'בים, פעולתי בימי יריד איזמיר ובקורי הועדות של חברי הכנסת והמזרחנים, פעולות שנגמרו בספטמבר 1951, ועד נסיעתי לישראל בינואר 1952, לא היתה לי כל עבודה בקושטא, פרט לטיפול בהארכת הסכמנו המסחרי. שנית, ידעתי שלא כדאי להיהרג ממש, להוציא את כל המרץ שהוצאתי כאן, בשעה שאין עצה ואין תושיה להגברת סחרנו עם תורכיה. שלישית, שמחתי לאפשרות להיות בכל היועצים, ושתהיה גם לי האפשרות לעבוד עבודה נורמלית, ללמוד, לצאת מן "המרכז התרבותי הנכבד" של קושטא, כדברי השר. ושמחתי לאפשרות ללמוד עולם חדש זה שאין לי מושג עליו; ואהבתי את יעקב צור משנים רבות.

נדרשתי בבקורי זה בארץ לבצע את איחוד המשרדים בקושטא,לשכור ולרהט דירה עבור הקונסוליה,משרדי ומגורי,דבר שבצעתי עם שובי. ערב נסיעתי הודיע לי השר,שאין דבר העברתי בטוח,היות וישנם מועמדים אחרים לתפקיד בארגנטינה; מר רדי הודיע לי לבצע את ההעברה כאילו נעשה הדבר עבור עצמי. מר איתן הודיע לי,שהוא יעמוד על העברתי,ואודה,ששמחתי על כך מהסבות שציינתי לעיל.

אך לפני שובי לקושטא,ובכדי לדייק,יומיים לפני שובי,קיימנו ישיבה באוצר,בהשתתפות מר בזנר ז"ל,ויבדלו לחיים ארוכים,מר ארדשטיין,מר ברטור, מר פלגי,מר פיקר,ד"ר פרוינדליך ואחרים. בישיבה זו הצגתי את הבעיה העומדת לפנינו בקושטא בקשר לחידוש ההסכם המסחרי ולסחרנו בעתיד עם תורכיה,פתחתי כמה אפשרויות שתפתחנה לפנינו באם יוקצבו סכומים לקניות בתורכיה מכספי העזרה האמריקאית. הסברתי,שבאפשרותנו לבצע עסוקות משולשות שתבאנה רוחים רבים במטבע קשה למדינה, עסוקות שהצעתי לבצען לפני למעלה משנתיים ושרק בחדשים האחרונים התחלנו בהן בהצלחה ידועה. לאחר שהוכר ערך ההצעות שהבעתי בפני הישיבה,ולאחר שנמצאו כל הנוכחים תומכים בהן, הוחלט:-

א. שעלי לעשות את הכל בשובי לתורכיה להארכת ההסכם המסחרי,ושבמקרה חיובי אקבל את תמיכת האוצר והקצבות לקניות בתורכיה.

ב. שעלי לבדוק אם נוכל לבצע קניות בתורכיה מכספי העזרה האמריקנית מבלי שנשלם לתורכים דולארים ממש,אלא,שבכספי העזרה נוכל לבצע עסוקות משולשות כהצעתי,דבר שיביא לנו רוחים שבין 25% ל- 35% ואולי יותר.

ג. שעלי להשפיע על התורכים להשאיר לנו את היתרון שהשגתיו רשמית לעסוק בעסוקות משולשות(ואנו המדינה היחידה בתורכיה המבצעת אותן ברשותם של התורכים) , וזה למרות שתת-השר-למסחר ומנהל האגף הכלכלי התורכים הודיעו לי על הפסקתן.

בשובי לתורכיה בצעתי את שלש המשימות האלה תוך עבודה מאומצת,תכנון, ניצול קשרים אישיים,הכנסת גורמים חדשים בעלי השפעה-רבתי בתורכיה והפיכתם למעוניינים בסחרנו. נוסף לכך הצלחתי להעלות את הפרמיה שאנו מקבלים בעד הדולרים המפשים מ-25% ל-33% (וזה בשעה שהאוצר גמר כבר קמה מכירת דולרים בחצי מליון דולאר,בשער הנמוך -- נאלצתי להעמיד וטו מצדי למכירה זו.) כתוצאה מכך בצענו בחדשיים האחרונים עסוקות משולשות וקניות של תוצרת תורכית בשלשה מליון דולאר,אשר הרוח הנקי לאוצר מהן מגיע למליון דולאר. עסוקות אלה,הטבת סחרנו עם תורכיה בכלל,הביאו לכך שנתאפשר לנו להגביר גם את יצואנו הממשי לתורכיה, ופעלתי רבות בשדה זה.

גוסף לכך,שברתי את המונופול שהיה לכמה סוחרים לסחר ישראל-תורכיה, מונופול שגרם לתקלות רבתי בימי טפולו של מר ביחי ביבוא מתורכיה,אשר כתוצאה מהן הפסיד האוצר כספים רבים,היינו מקבלים סחורה מקולקלת או באחור (לאחר החגים ולא לפניהם),תקלות שהביאו להתקפות על הממשלה בעתונות הישראלית ולועדות חקירה הפועלות עד היום... גמרתי אומר,שתקלות אלה תיפסקנה ע"י הכנסת התחרות בין היצואנים התורכים ועל-ידי בקורת מתמדת מצדי,והביעה ששום קניה בתורכיה,שום עסוקה,לא תבוצע מבלי ידיעתי וידיעת האגף הכלכלי,כפי שקרה פעמים רבות בשנים שעברו.

על ידי הטבת סחרנו עם תורכיה הוטב לאין ערוך מצבנו הפוליטי בתורכיה. התחלנו בפעולה רבתי בשדה הפרסום,העתונות ומשיכת דעת הקהל לצדנו. מטרתנו בסטדיה זו,לבסס את עצמנו ולרכוש לצדנו את דעת הקהל ואת אנשי הכלכלה, בצורה ששום רוח נרגנית מצד הערבים,שום נסיון מצד כמה אישים במשרד החוץ לא תוכל לנו. הרגע הנו מתאים לדבר. חלק מהדרך הנו כבר מאחנו והלאה, אך עוד נשאר לנו הרבה לעשות. באם תשימו לב לפרסומים שאני מחדיר לעתונות התורכית,שוב אינני עוסק בספורים על הקמת מפעל תעשייתי חדש בארץ,כפי שעשינו זאת בעבר; מצאתי את הזמן למתאים ונצלתי את ההזדמנות לכך לצאת לדרך המלך של הסברה פוליטית,של רכישת חוגים תורכים רבים לצדנו. הופיעו מאמרי-ראשיים הדורשים מתורכיה להתענין יותר בנו; ואחד מהם,של סדאק (שר החוץ הקודם) תבע,שאם הערבים דורשים מתורכיה לבחור בין ישראל וביניהם, על תורכיה לא להסס ולבחור בנו.

היות והשעה כשרה,הנני עובד כשמונה עשרה שעות בממוצע ליום לבסוס

עסדוחיגר הפוליטית –– בחוגים תורכים רבים,והכלכלית –– בחוגי המסחר,מתמת המשרדים הממשלתיים השונים וכ'ו. נמצא אני במגע עם מאות אישים מזרמים שונים,ועם רבים מהם הקימותי קשרי ידידות אישיים, מהם סוחרים,עתונאים, פרופיסורים,אמנים,פקידי ממשלה גבוהים וקטנים,מהנדסים,ארכיאולוגים,ספורטאים –– באפשרותי למלא עמוד זה בפירוט קשרי עם הצבור התורכי,בבלי להזכיר את יחסי עם היהודים ושאר הזרים שכאן.

מימי לא עבדתי בצורה סדירה ובמרץ כפי שעובד אני כיום. הנני בזביקה קדימה. יודע אני שהדבר עלול לעלות לי ביוקר מבחינה אישית,כי שמתי את בריאותי בכף המאזניים. אך עושה אני זאת מתוך אמונה שלמה,שרגע זה הוא הרגע המכריע ביחסינו עם תורכיה,ואם לא ננצל אותו הפעם,אינני יודע באם תינתן לנו הזדמנות אחרת . עושה אני את עבודתי מתוך הלעצרות מתמדת עם הציר,אין לנו אפשרות לפנות בשאלות משניות אליכם. אנו בטוחים בעצמנו ובנכונות שיקולנו,שהשעה שעת כושר ושיש לנצלה. מבצעים אנו דברים שבדרך כלל נדרש להם תקציב מהארץ,אך בידעי את המצב משיג אני את הכספים מאיש אחד או שנים המאמינים בי,והממנים את יוזמתינו ופעולתנו. (כזאת למשל היתה הפעולה שבשליחת העתונאים התורכים לישראל). יודע אני היטב,שעלי להשיג את המטרה בשני השדות שהוטלו עלי –– המסחר,דעת הקהל והפוליטיקאים –– ושאחר השבתן,תתחיל פעולה רבתי בשדה הפוליטיקה ממש מצד מר ששון,ואם נצליח –– גם בשדה הצבאי. משוכנע אני,שאם תכיר תורכיה בערכנו, נגיע להתקשרות ממשית אתה אשר תוציא אותנו מבדידותנו,תעלה את ערכנו בעולם,ואולי תקרב בהרבה את השלום עם העולם הערבי. אני מאמין בזה באמונה שלמה. ולכן עליכם להבין,שבשעה של זביקה מצדנו קדימה,מאחר שעזבתי את קרש הקפיצה,שום אין שום כוח שיוכל לעצור בעדי מבפנים. אין לחלום היום על החלפת משמרות והוצאתי מכאן ברגע זה, כי הדבר הנו בבחינת פשע לעושו,פשע שלא יסולח לו. ברור לי שאתם הנכם הקובעים ולא אני. אך ברור לי גם,שאנו הנמצאים במקום, יכולים לדעת אם שעת הכושר,הרגע המכריע,הגיע או לא , והאמינו לי שהדבר יתברר עצמו גם לכם בקרוב. הציר אחי בדעה זו, ואין זו דעת יחיד. רבים בקרב הצבור התורכי שבקושטא יודעים זאת,וחבל,שלא אתם ואפילו לא מז"ת הצריכה לעקב מקרוב את הנעשה כאן,לא תפסתם ממכתבינו השונים,מקטעי העתונות, ומתגובות רבות אחרות את הדבר.

ברור לי,שלטובתי אני רוצה מר איתן בהעברתי כיום:ברצונו,כדבריו,בהעלאתי בדרגא,למנות אותי כמיופה-כח לאחר צאתו של יעקב צור מתפקידו בארגנטינה, דבר שיאפשר לי עליה בדרגא בעתיד. מלתי כבוד,ולטר יקירי,שלו החלטת להעלותני כיום לדרגת ציר הייתי ממשיך לעמוד על דעתי זו,שמקומי כיום בקושטא, ושהפשע אם תוציא אותי מכאן כיום. indispensable אודע אני היטב,שאין איש מאתנו אך יודע אני גם,שאין מחליפים משמרות ברגע שכזה,כי אף לו בחרת את האיש המתאים ביותר,אין ספק שיעבור זמן רב עד הכנסו למסלול,עד שיכיר את האנשים והעבודה,וידע לנהוג בספינתנו זו שבקושטא. עניני האישי איננו מעניין אותי בכלל... לא הייתי מאלה שדבקו על משרדי הקריה לאחר החמשה עשר למאי 1948, והשר [illegible] יודע זאת היטב.

ולסכום:- שהדי במרומים שאני שמחתי להעברה ולאפשרות של לימוד עולם חדש.
ותשאלו נא את אליאס כמה זמן לקח לו לשכנע אותי בצורך להשאר כאן.
באם תקבלו את דעתי -- מה טוב. ולא, אבקשכם לשחררני מתפקידי למשך שנתיים,
בכדי שאוכל להמשיך בשליחותי -- ולו כאזרח חפשי, משלם מסים למדינה. ברור,
שאמשיך אז ביחוד בצד הכלכלי שביחסנו עם תורכיה, ואעסוק במסחר: וכמה הצעות
רציניות לי, מהם עם חברות פרטיות, ומהן בצורת foreign currency, קונה מתורכיה
עבור משרדינו השונים, מבצע עסוקות פיננסיות שונות, מטפל ביצוא מישראל. להוה
ברור לכם שלא הרוחים האישיים הם המעניינים אותי, אך אני הרוחתי כמליון דולאר
עבור האוצר בחדשים האחרונים, ולו הייתי עובד באחוזים מהרוח בלבד, היתה
הכנסתי גדולה "במקצתי" ממשכורתי.

באם אינכם מאמינים בדברי אלה ובדברי הציר, מן הראוי היה שתשלחו
איש הנה, בעל קליבר, שיבדוק את הדבר במקום. לדעתי, כדאי היה שמר איתן
יעבור כביכול דרך קושטא בדרכו לאירופא או לינן, ויראה את המצב במו עיניו.

זהו מכתבי האחרון על נושא זה. תסלחו ששולח אני לכם את דברי
בטיוטא, השעה מאוחרת מאד והדאר יוצא בבקר, ועוד רבה העבודה לפני (שליחת
העתונאים התורכים לארץ באותו אוירון, וכו). ותסלחו שאין זה מכתב אלא
שיחה בכתב, ביני ובין מר איתן בנוכחות השר והציר: כשגמרתי את כתיבת מכתבי
זה נוכחתי בכך, שאין זה מכתב ערוך, ואתכם הסליחה. ומאד הייתי רוצה לקיים
שיחה שכזו אתכם ממש, אך נבצר ממני הדבר לבצעה.

והיו שלום,

שלכם

LEGATION D'ISRAEL

צירות ישראל

משרד החוץ
דאר נכנס ביום
8. V. 1952

אנקרה, ב' באייר, תשי"ב
27 באפריל, 1952.
אנ/412

לכבוד
מר מ. שרת,
שר החוץ,
הקריה.

הנדון: בקור בתורכיה.

שרי היקר,

מר טוביה ארזי מסר לי טלפונית שאחד העתונאים התורכיים שעומד לנסוע בימים אלה לארץ ספר לו על שיחה שהיתה לו עם שר החוץ התורכי, פואד קופרולו. בהמשך השיחה בקש שר החוץ התורכי את העתונאי שימסור לך, באם יפגש אתך, שהממשלה התורכיה תשמח לראותך באחד הימים הבאים כאורח שלה.

באם נכון ספורו של העתונאי, הרי יש לקדם את הג'סטה התורכית הזאת בברכה ולראות בה הוכחה נוספת לטריניותם המציאותית של התורכים והימן לרצונם להראות, ביחוד בזמן הזה, ש"כל הדרכים מובילות לאנקרה".

אולם אני מתפלא שאף איש ממשרד החוץ כאן, לרבות השר עצמו, לא רמז לי על כך. לשר החוץ עצמו היו בימים האחרונים הרבה הזדמנויות, רשמיות ובלתי רשמיות, למסור לי על זה באם רצה בכך. נפגשתי אתו כחמש פעמים לפחות במסבות שונות ושוחחנו על דא ועל הא ואף התלוצצנו. אך יתכן שהענין אצלו עדין בשלביו הראשונים והוא נמנע, לפי שעה, מלתת לו אופי רשמי.

מכל מקום, אני מקוה שתקדם בברכה את דברי העתונאי ותביע את שמחתך על כך. מצדי לא אנקוט בשום צעד כדי לברר את נכונות הספור עד שלא אשמע את חות דעתך על כל הענין. באם תחייב – אוכל לקדם את הדבר.

בברכה נאמנה,

א. ששון

העתק אל: המנהל הכללי,
מז"ת,
ט. ארזי, קושטא.

אש/בי

מדינת ישראל

אל: מר פרלמן

מאת: י. מורן

תאריך ....

מס' ....

הנני מציע כי סמילנסקי
יתרגם ויערוך דו"ח זה
וכי נפרסם אותו בינ'
בקרוב.

צ. מ. 0904

משרד החוץ

מזכר

אל: המנהל.	אל:
מאת: השר.	מאת:

קראתי. יפה. וכה

[illegible] וכתב היטב

על עצמו.

אינני מציע לפרסם,

לתרגם ולהוציא

כחוברת, ואם

אני אוציא חוברת ואבקש

מהמחבר רשות לפרסם

המקורית.

משה ש

4/2/52

תאריך	חתימה	תאריך	חתימה

ד. מ. 923-7.51-60.000-3192

1) שר החוץ

LEGATION D'ISRAEL

צירות ישראל

אנקרה, 10 בינואר, 1952

אל : ד"ר ו. איתן, המנהל הכללי, הקריה.

מאת: א. ששון, ציר ישראל, אנקרה.

הנידון : דו"ח על יחסי ישראל-תורכיה בשנת 1951.

וולטר יקירי,

ר"ב אני שולח לך דו"ח באנגלית, בן אחד עשר עמודים, על יחסי ישראל-תורכיה בשנת 1951. אני מצטער מאד, שלא עלה בידי, זו השנה השניה, לכתוב את הדו"ח השנתי שלי בשפת ארצי. אתכם הסליחה. כידוע, זה שנה וחצי שצירות ישראל באנקרה נמצאת בלי מזכירה לעברית, ומי יודע - מתי יתוקן הדבר, באם יתוקן בכלל.

כפי שתראה, הדו"ח איננו מצביע בשום מקום על השגים. וכן איננו מדבר בשום מקום גבוהות. הדו"ח משקף את המצב, כפי שהוא נראה לנו, בצורה האובייקטי-בית ביותר. כפי שחשנו אותו בכל צעד מצעדינו, כפי שנתקלנו בו ברוב שיחותינו ופגישותינו וכפי שתפשנו אותו במיטב הבנתנו. ייתכן, שהרצאת הדברים בדו"ח הזה עלולה ליצור אצליכם את הרושם שאנו "מצדיקים" כאילו את התנהגות התורכים ומנסים להבן על הסתייגויות שלהם במקרה זה או אחר. וכן ייתכן, שהרצאת הדברים תיצור אצליכם את ההרגשה שאנו "מצטדקים" כאילו על שלא עשינו יותר ממה שעשינו. רושם כזה, באם ייווצר, יהיה מוטעה מעיקרו בשני המקרים. לא היה כל נסיון כזה מצדנו. פשוט רצינו שתדעו את המצב לאמתו בצורה הברורה ביותר והקולעת ביותר. העובדה, שהצלחנו לשמור על מעמדנו כראוי בתוך מצב מדיני מסובך כזה שעבר על תורכיה במשך שנת 1951 וטרם חלף עד היום הזה - כן העובדה הזאת כשלעצמה מראה על מאמץ גדול מצדנו ומצד התורכים כאחד לשמור על הסטטו-קו. מאמץ כזה ושמירה כזאת מבשרים טובות ונחשבים להשג גדול. וכן הם מאשרים את כל ההנחות שלנו, כי המצב המדיני בתורכיה עצמה ובעולם כלו גרם בעיקר להסתייגות התורכית הרשמית כלפינו-מה גם שקשרינו הפרטיים עם הצבור התורכי הלכו ורבו, הלכו והתהדקו, הלכו והתפשטו והקיפו שטחים חדשים הן באנקרה והן בקושטא.

כן כפי שתראה, הדו"ח איננו מדבר כלל על העתיד. אין זה מקרה. אודה : העתיד מעורפל ואיננו ברור לנו כיום. הוא איננו ברור אף לתורכים עצמם. העגינים מתפתחים והולכים לא לפי תכניות קבועות מראש. התפתחותם לכאן או לכאן תלויה במידה רבה בזמן הזה במצב הבין-לאומי. ייתכן, כי ההסתייגות התורכית הרשמית כלפינו תלך ותגדל, וייתכן - ההפך : תלך ותחלש. אנו צריכים להיות מוכנים לשתי האפשרויות, לטפל כראוי בכל מצב שייווצר ולהימנע מאשליות ולא להרבות בתקוות. מכל מקום, "ציר אנקרה תל-אביב" איננו נראה, לפי שעה, באופק.

לבסוף, לא במקרה האריכתי בדו"ח שלי. וכן לא במקרה עמדתי באריכות בהמשך הדברים על בעיותיה המדיניות, המיוחדות והכלליות, של תורכיה. רציתי בכך להעמידכם על המצב כפי שנראה לי בדיוק למען תדעו. וכן רציתי, בבואי לבקש את העברתי לארץ אחרת, להכין לאיש שיבוא במקומי סקירה יסודית ומקיפה על המצב בתורכיה כפי שהוא נראה לי כיום. הדו"ח הזה, בצירוף כל הדוח"ות ששלחתי לכם

LEGATION D'ISRAEL

צירות ישראל

במשך שנת 1951 על נושאים שונים, יכולים לשמש גם לכם וגם לאיש שיבוא במקומי, לפי עניות דעתי, בסיס טוב להבנת המצב ולהמשכת העבודה.

ועוד מילה אחת: בהמשך הדו"ח רמזתי, כי קיימות לא מעט אפשרויות בשטחי החברה וההרבות, למשל, שלא נוצלו די צרכם ואמרתי, כי זה בא מחוסר כוחות מספיקים בצירות ומעומס העבודה הטכנית והאדמיניסטראטיבית שרבצה עלי במשך שנת 1951. זוהי עובדה. כבעל נסיון אני מיעץ לכם, ולא רק לגבי צירות אנקרה, להשתדל עד כמה שאפשר לשחרר את הצירים שלכם מכל עבודה אדמיניסטראטיבית, כדי שיוכלו להתמסר לעבודה המדינית ולכל עבודת שדה אחרת. בכך שני רווחים: א) תשמרו יותר על כושר עבודת הצירים ב) תאפשרו לצירים להקיף יותר שטחים, לרכוש יותר ידידים, להיות ערים יותר לאינטריסי המדינה ולהצליח יותר בכל מעשי ידיהם.

בברכה נאמנה,

שלך,

LEGATION D'ISRAEL

צירות ישראל

Ankara, January 10, 1952.

ISRAELI-TURKISH RELATIONS

DURING 1 9 5 1

If during 1950, the year which inaugurated our Legation's activity in Turkey, we were able to produce some creative work regarding the establishment and strengthening of relations between Israel and Turkey, 1951, as a whole, was, on the contrary, a year of relative stagnancy in this respect. Our activity in the course of this year was often merely limited to an intense struggle aiming at the safeguard of the assets and position acquired in the previous year.

Turkey's attitude towards Israel in 1951 was marked by a sensible reserve and an obvious reluctance to let the relationship between the two countries progress beyond the point reached in 1950. This was a general atmosphere which we could feel rather than grasp, although the Turkish authorities' attitude towards us as well as our personal relations with Turkish leaders remained as cordial as before and although they would never admit our point if we ever ventured to bring it forward. However, we felt it in our official approaches with the local authorities - whether political, governmental or military -. We sensed it in the frequent statements of Turkish leaders who did their best to ignore, as far as courtesy permits, the subject of Turkish-Israeli relations, no matter how general the scope of their speech may have been. Thus did President Bayar deliberately omit to mention Israel in his parliamentary speech this year which covered Turkey's relations with a great number of countries and dealt with the Middle-East as if it only consisted of the Arab states and Iran. In "emergency cases", that is each time an official spokesman could not avoid direct reference to Israel, a suitable formula labelling Turkey's connections with Israel as " normal " was being automatically used.

./.

Despite this state of affairs, Turkey was compelled this year, more than ever before, to take sides in our conflicts with the Arabs, owing to her membership in the Security Council. But whether, in the final course, Turkey voted against or for us is, as we shall see later, a matter to be considered in terms of international calculations and not within the relatively narrower framework of Turkey's relations with Israel or the Arab states.

It would be incorrect to define the situation by merely qualifying the Turkish foreign policy as one which, during 1951, trended towards a rapprochement with Arabs and a slackening of Turkish-Israeli relations, although it is true that Turkey has lately made constant efforts in view of strengthening her friendship with the Arab states. But for a better understanding of Turkey's attitude towards Israel and the Arab states it is necessary, we think, to envisage these two aspects of her foreign policy within the context of Turkey's general political interests and aspirations and their evolution against the background of events in the world, in the Middle-East and in the country itself.

1) <u>THE ATLANTIC PACT</u> :

The growing intensity of the "cold war" and the increasing conviction that Soviet Russia constitutes a direct menace for Turkey, have lead the Turkish Government to seek a western guarantee in case of attack and to consider her adhesion to NATO as the best possible form for such a guarantee. Every move and swerve of Turkish foreign policy during the last year was consequently in direct function with Turkey's determination to enter the Atlantic Organisation. At a time when a number of NATO members - including Great Britain - hesitated to accept Turkey's candidateship, for various reasons, and when Turkey's prospects of being admitted to NATO seemed quite uncertain, the Turkish Government took a number of initiatives destined to dispel the doubts and hesitations of the few distrustful NATO members. Turkey's policy of rapprochement with the Arabs is among these initiatives. It aimed at drawing the Arab world into the western political sphere, at guaranteeing the security of this part of the world and at enhancing the importance of Turkey's role in the Middle-East, in the eyes of the West. Thus did Turkey try to show that she is bound to enter the Atlantic Community with a good capital and not as an additional burden to NATO's heavy obligations.

./.

Foreign Minister Prof. Fuat Köprülü undoubtedly worked with special zeal and enthusiasm for the restoration of the Turkish-Arabic friendship. In addition to the purely political considerations mentioned in the preceding paragraph, Köprülü seems to have been guided by a genuine and personal desire to make up for the gap occured in Turkey's relations with the Arabs after the creation of modern and secular Turkey. The descendant of an illustrious Ottoman family Köprülü is, accoding to some authoritative sources, animated by a desire to implement a modern version of Ottoman policy by re-establishing a free and close Turkish-Arabic cooperation in all fields, by conferring upon Turkey the role of a benevolent and disinterested political leader of the Arab world, by helping the Arab states reach independence in due time as well as progressiveness and well-being and by preventing them from shifting towards the Eastern communist block. The invitations addressed by Turkey to the late King Abdullah of Jordan and to the Secretary of the Arab League, Azzam Pasha, were official demonstrations of Turkey's desire to approach the Arab world on the above terms. It is well known that the visits of these Two Arab leaders, respectively in May and July 1951, did not yield any positive results and did not produce any effects other than a few - very ephemeral - manifestations of Turkish-Arabic friendship and "brotherhood".

It must be pointed out that in his attempts at winning over the confidence and friendship of the Arabs, Köprülü whose political conceptions and procedures are realistic and straightforward, did not manifest any inclination to tread on Turkish-Israeli relations in order to reach his aim. But naturally enough, the Turkish authorities took care to lay the slightest possible emphasis on Turkey's existing relations with Israel. Hence the policy of reserve referred to at the beginning of this report, and which we deliberately reciprocated by an attitude which was casual and undemonstrative. This we did because we did not want to create the impression that we are exceedingly anxious to accaparate Turkey's friendship and because we knew that in reality, if we acted otherwise our cause would be a lost one, owing to the interests staked in Turkey's policy of rapprochement with the Arabs. We, therefore, did not jump on opportunities for the extension of Turkish-Israeli relationship, except in the commercial field. Another exception was our Military Attache's initiative to organise football encounters between

./.

the Turkish and Israeli Army Teams which, by the way, was initially taken up during my absence from Turkey. In our official representations with the Turkish Foreign Office we expressed - for want of alternative - our appreciation of Turkey's efforts to establish peace in the Middle East and to "tame" the Arab world, but we never failed to remind them of the imperative necessity to take Israel's interests into account whenever a decisive step affecting the security of this part of the world is being taken or envisaged, such as in the case of Huleh, Suez blockade, Middle-Eastern defence schemes etc.

When in October 1951, the Ottawa Conference decided to address an invitation to Turkey and Greece for admission to NATO, we presumed that Turkey's "flirtation" with the Arabs would slow down somehow, the more so as the latter displayed a blatant lack of responsiveness. We would perhaps have been right in our presumption has there not emerged at approximately the same time the question of the Middle-East Command.

2) <u>M. E. C.</u>

Although the primary aim of Turkey's foreign policy during 1951 was to insure this country's admission to NATO, the Turkish leaders have at all times remained conscious of the strategical and political importance of the Middle-East and of the need of action in order to restore order and political coherence in this area. This is why Turkey had agreed to study and discuss with the Western Powers the planning of a Middle-Eastern defence project even before she was formally admitted to NATO and despite her determination not to accept the slightest responsibility or commitment in this respect as long as she does not possess the definitive western guarantee to be extended to her, as to the other 12 members of NATO, by virtue of her partnership in this organisation.

The conviction that, if left to its own fate, the Middle-East and more precisely the Arab states would constitute a canker in the defence of the West and of Turkey and the apprehension of an expansion of Communism in the Arab countries and of a pro-Sovietic orientation on the part of their

governments well explain the Turkish government's readiness to participate in the western initiative aiming at the establishment of the Middle-East Command.

It is well known that Turkey's emergence side by side with the Western Powers blacklisted by the Arabs have achieved to ill dispose the latter and to bring to a climax their latent distrust and hostility against Turkey. The violent anti-Turkish manifestations which took place in Egypt and, later on, in Syria and especially the tolerance shown by the governments of these two countries in this respect have not failed to arouse the anger of the Turkish public opinion and to create here an atmosphere of contempt towards "these Arab countries whose foreign policy is led by wild mobs". However, the official reaction was carefully checked and ralatively moderate. It left an open door for reconciliation and treated the Arabs with such patience and tolerance as would become an elder brother talking sense into his temporarily exalted junior.

And the truth of the matter is that the Turks are still firmly convinced of the necessity of including the Arab states, which form Turkey's southern wing, into the Middle-Eastern defence system and that they are ready and willing to make renewed efforts in view of approaching the Arabs, regardless of their unconcealed reticence. This attitude is exclusively dictated by political considerations, and not by "brotherly feelings", since the Turks, who watch the expansion of Communism and the development of a pro-Sovietic trend in the Arab states with utmost anxiety, claim that effective measures should be taken, at all costs, in order to prevent the Middle-East from falling into the "paws" of Communism. Presently, Turkey seems eager, once more, to get in touch with the Arabs - at least with the moderate ones - and to try to influence them in favour of the West. It is probably in this spirit that Turkey has readily accepted to address an invitation to Nuri Said Pasha, Premier of Iraq, who, by the way, is constantly postponing his impending visit to Turkey.

At this stage, Turkish foreign policy is again oriented towards the resumption of good relationship with the Arabs and this, obviously, involves the continuation of Turkey's policy of reserve towards us. Turkey who, under the circumstances, is eager to dissipate the clouds besetting the Turkish-Arabic friendship would certainly not respond to any initiative that might be interpreted

as the manifestation of any desire on the part of Turkey to reinforce her relations with Israel, unless such an initiative is, for one reason or another, indispensable. Thus do the Turkish authorities constantly refuse to meet with the request of a group of Turkish parliamentarians who wish to make an official visit to Israel.

The Turkish authorities' policy of reserve towards Israel is, as far as we can foresee and unless unexpected developments occur, bound to persist. However, it is not as irrevocable as the "Thorah of Sinai". For one thing, Turkey's alignement with the West in all respects and in Middle-Eastern affairs is in itself a guarantee that she cannot, even if she so wishes, follow a thoroughly independent policy in regard to this part of the world. All Turkey can do is to adopt, if need be, a conciliatory policy and to exert an influence on her Western Allies and reciprocally, as seen in the recent past in the Huleh and Suez questions. In its general lines Turkey's Middle-Eastern policy can be considered as an exact replica of the Western Powers' policy regarding this area with certain variations ensuing from Turkey's geographical neighboorhood with the Arab countries and from the nature of her approach which, owing to historic precedents and to religious and spiritual affinities, differs from that of the West and implies, on the part of Turkey, a greater care not to vex the susceptibilities of the Arab states.

On the other hand Turkey's attitude is checked, to a certain extent, by the Turkish public opinion and the progressive organs who do not favour any superfluous entanglement in Middle-Eastern Affairs and often venture to point out the contrast between "self-confident Israel" and the military unreliability of the Arabs who "were shamefully vanquished by a bunch of Israelis".

3) REACTION

Although the slow uprising of reactionary elements which occured in the course of 1951 has no direct bearing upon Turkish foreign policy - since there does not even exist a religious party in Turkey - and could easily be considered as an internal affair, it is worthy of our attention because it has entailed

a revival of antisemitism, nowadays often extended to hostility against Israel.

Reaction and religion had been drastically fenced in under Atatürk's rule. However, since a number of years the Republican Government and, later on, the Democrats have been lifting gradually and, at first almost imperceptibly, the state's control over religious affairs. This was done partly for demagogical reasons and partly because it was considered that the application of certain restrictive measures on the free exercice of religion and the free expression of religious aspirations is inconsistent with the spirit of democracy. The Democrat party carried out a campaign of religious liberation in a more conspicuous manner than its predecessor and bluntly abrogated some laws and measures which had been established in this field by Atatürk's very reforms. Exploiting the Democrat Government's tolerance, the orthodox and fanatic elements began to raise their voices this year and to appear on the public seene with an audacity that alarmed many a progressive minded Turk. At the beginning, the Democrat Party which had not solidified its position as ruling party acted with great leniency in connection with the reactionary outbursts. Later on, when it felt more self-confident and when a gang of reckless fanatics began to attack Atatürk's reforms and to smash down Atatürk's statues in a number of important cities, the Government urgently passed a law at the National Assembly for "the protection of the memory and reforms of Atatürk" and thus managed to check, to a certain extent, the fulminations of the religious fanatics.

Within the limits of the government's democratic tolerance, the reactionary elements continue their campaign spreading their ideology through a number of weeklies and dailies issued in Istanbul and Anatolian towns and provinces. These publications usually deal with religious subjects referring to the Moslem faith, advocate a policy of friendship with the Arabs, and conduct a campaign of invectives and calumnies against Free Masons, the Jews and Israel. They present generally all Israel's activities as being detrimental to Turkey, the Arab states and the entire Muslim world. In form and in substance these papers are quite primitive and would not appeal to a reader of average intellectual standard. But such a "distinction" can unfortunately not be extended to the bulk of the Turkish reading public which-apart from cities such as Istanbul, Ankara and Izmir - may be expected to assimilate the pernicious accusations and cunning lies contained in these organs, especially when they appear under the cover of religion. And here precisely lies the danger of these publications

for the layer of the public which they permeate constitutes if not the head then surely the body of the Turkish population.

The fact that the reactionary uprising in Turkey coincides with a period when the Government follows a policy of friendship with the Arab states and a line of reserve towards Israel has obviously rendered our task more difficult and has not failed to exert, in itw own way, a negative influence on the general atmosphere of Turkish-Israeli relations here. Our line of action, against the anti-semitic and anti-Israeli writings, was to draw the attention of the Ministry for Foreign Affairs to these publications whenever we deemed it necessary, and to content ourselves with the authorities' assurances that the reactionary papers are being watched and that measures will be taken in due time. We did not want to force the Government's hand in this respect, being aware of the leading part played by religious elements in the country's home policy and in the relations between political parties. Owing to considerations of self-respect and prestige we did not wish to reply to the writings of the reactionary organs and to engage ourselves in campaign of polemics with them, by publishing denials etc. This would have only served to amplify their activities and to create the impression that we feel the need of justifying ourselves against such cheaply degrading writings.

4. OUR SIDE OF THE QUESTION

We have tried to show above, how the present situation of Turkish-Israeli relations is the result of a number of national and international incentives bearing upon Turkey's position and interests. We should like to insert, in this connection, an additional remark on a particular aspect of Israel's attitude regarding Turkey. In fact, we are rather under the impression that our public - and sometimes our leaders - have, on certain occasions manifested with too much emphasis the importance we attribute to Turkey's relations with us. Thus have we noticed among our public a certain trend to give quite unecessarily too far reaching an interpretation to some steps Turkey may have taken in regard to her connections with Israel. The over-enthusiastic and elaborate write ups of our press in connection with the football matches of the Turkish-Israeli army teams is characteristic of this state of mind and I do not mention this because

it is believed that the putting off of the encounter was motivated by this very reason (on the contrary, I am still convinced that it was due to technical reasons only) but simply as a pertinent example in this respect. Such an occasional excess of zeal on our part has naturally led Turkey to weigh with redoubled cautiousness every trifling action to be taken in the domain of Turkish-Israeli connections.

5. THE ARAB REPRESENTATIVES

To the list of elements and circumstances which have exerted a negative influence on Turkish-Israeli relations, we must add the activities of the 6 Arab representatives (Egypt, Syria, Lebanon, Saoudi Arabia, Jordan and Iraq). Unable to do by themselves any positive work with regard to the relations of their own country with Turkey, these diplomats devoted the major part of their time and energy to working against the strengthening of Israeli-Turkish connections. They tried to undermine our prestige here by making provoking press statements invariably containing accusations against Israel, they overwhelmed the Foreign Ministry with claims and complaints against any alleged pro-Israeli bias on the part of Turkey and they endeavoured to create a hostile atmosphere against the members of this Legation in diplomatic circles. In the former U.S. Ambassador George Wadsworth they naturally found an effective and fervent apostle in this respect. They were also strongly and faithfully supported by the Pakistani Ambassador who without being directly hostile, as far as we are concerned, was an important obstacle on our way on account of the successful activity he displayed in order to stir up the reactionary uprising, often financing their organs.

There will soon be new additions to the clique of our "opponents" with the impending arrival of the Libyan and Indonesian Ministers.

On the other hand, to the list of diplomats with whom we are not on speaking terms (Spain, Nationalist China, Afghanistan etc.) we shall have to include the future German Ambassador. The Turks who have a genuine liking for the Germans will probably take a very unfavourable view of our insistence not to establish relations with the representatives of Germany.

./.

ACTIVITIES OF THIS LEGATION

To conclude, we should like to submit herewith a brief outlook on the general activities of this Legation.

On account of the delicate situation of the Turkish-Israeli relations this year, our field of action was narrow and undefined and it is difficult to speak of any specifical activities in connection with our work in Ankara. Not only did we not pursue any concrete goals such as the signing of even relatively mild agreements (friendship, cultural, consular etc.) to which any small diplomatic representation here can look forward, but in view of Turkey's discreet and cautious line of policy regarding Israel, we needed a lot of diplomatic flair in order to touch the right chord each time we had to take action with the Turkish authorities. Furthermore, the fact that our main functions had lately a more or less negative character, as far as the Turks are concerned, and the abundance of our disputes with our neighbours which compelled us to regularly approach the Ministry for Foreign Affairs with explanations, justifications, delicate requests etc., cannot have failed to make us appear in the eyes of the Turks, more than once, as troublesome beings.

Under these circumstances we attributed a special importance to the more positive aspects of our work. We made it a point to watch the interdependence of political developments with utmost attention and availed ourselves of all opportunities permitting us to collect first-hand and relevant information. On the other hand, we carried on our social activities by participating, as much as possible, in official receptions - luncheon, dinner, cocktail parties etc,- reciprocating same by organising similar receptions in our Legation. Such gatherings offer in Ankara, more perhaps than anywhere else - since this is a dry and all-governmental capital - most favourable occasions for the extension of our acquaintances, the strengthening of the old ones and the implementation of diplomatic work. Our new premises which comprise a large reception hall and salon made it possible for us to give more successful and less costly parties than in the previous year when, owing to lack of space, our receptions used to take place in restaurants and nightclubs. A particular characteristic of our parties - rarely encountered among the other Embassies or Legations - is that our guests did not only include diplomats and foreign ministry officials, but also a growing number of Turkish personalities who do not circulate in diplomatic circles but who, nevertheless, play a leading part in Turkey's public life : members at parliament, professors, architects and engineers, bank directors etc.; with whom we have been able to get in touch and to establish

./.

continuous and friendly relations. We believe that, in the interest of our cause, much more should have been done with regard to our contacts with the un-diplomatic classes, especially among the circles of intellectuals, but in view of the acute shortage of staff and of the regrettable fact that Izhak Benyacov and myself had to shoulder a great part of the technical and administrative work of this Legation, we were unable to give the matter the time and attention it deserves.

In the economic field our most oustanding achievement was the signature of an Air Agreement in March 1951, which was lately ratified by the Grand National Assembly. Concerning our activities in the domains of trade and press, we would repeat in connection with the work of our Counsellor for these affairs, Tuvia Arazi what we said regarding the general activities of this Legation, namely that constant and laborious efforts were made for the safeguard of what had been acquired in the previous year. We may add that Tuvia Arazi reached this aim quite successfully and that he even managed to move forward to a certain extent, often facilitating our own task. We do not wish to enlarge on these two important branches of our activity as Mr. Arazi will be able to report to you on the subject with greater competence.

Eliahu Sasson

ES/IG

הקריה, כ"ד באלול תש"י
6 בספטמבר 1950
תר/114/3

לכבוד
ד"ר ו. איתן
המנהל הכללי
הקריה.

ולטר יקירי,

ר"ב תשובתו של שר החוץ התורכי, פואד קופרילו, במקורה, למכתבי אליו מ-26 באוגוסט בדבר הצעתנו - "לעזור לתורכיה לקלוט וליישב את ה-250 אלף מהגרים תורכים מבולגריה". כפי שתראה השר מעריך מאד את צעדנו זה ורואה בו ב"מסה ידידותית כלפי הממשלה התורכית". כן מבטיח השר להעביר את הצעתנו "להערכת ממשלתו" ולהעמידני על התוצאות.

שוב חוזר אני ומדגיש שבהצעתנו זאת איננו מתחייבים במאומה, פרט לביקורים הדדיים של אכספרטים יהודים ותורכים בישראל ותורכיה לשם החלפת דעות ולימוד מקרוב את אפשרויות הקליטה וההתישבות בשתי הארצות. לעצמת זאת יש בביקורם של אכספרטים תורכים בישראל כדי להרים את קרננו ולהעמיד את תורכיה על התפתחותנו, התקדמותנו וכוחנו ברוב השטחים.

כן חוזר אני ומציע להעמיד בסודיות את האמריקאים על צעדנו זה, שמראה על נכונותנו לעזור לשכנינו בשעת צרתם שלא על מנת לקבל פרס כפי שעושה אמריקה, באופן יחסי, לגבי הארצות הנחשלות.

אני מנצל את ההזדמנות כדי לשלוח לך ולכל אנשי משרד החוץ את מיטב ברכותי ואיחולי לשנה החדשה.

בברכה נאמנה

שלך

העתק: ה' א. הד - מחלקת המזרח התיכון

4241

אנקרה, כ"ב באלול תש"י
4 בספטמבר 1950
תר/109/3

לכבוד
ה' מ. שרת
שר החוץ
הקריה

שרי היקר,

היום הוזמנתי אל שר החוץ התורכי לשיחה דחופה שנמשכה כשעה. נוכח סגן מנהל משרד החוץ ה' ריפקי פאסין. בראשית דבריו ביקשני השר להודות לממשלת ישראל על הצעתה האדיבה – "לעזור לתורכיה לקלוט וליישב את ה-250 אלף מהגרים מבולגריה". בזה – אמר – גילתה ישראל לא רק ידידות נאמנה לתורכיה, אלא גם רגש אנושי הראוי להערכה ולתהילה. ההצעה הובאה לידיעת כל חברי הממשלה והועברה לעיונה ולטיפולה של הועדה הבין-מיניסטריונית, שנוצרה זה עתה במיוחד לטפל בבעית המהגרים מבולגריה. קרוב לודאי שהועדה תחליט על שיגור משלחת לישראל, בת שלושה ארבעה אנשים, שתלמד מקרוב את דרכי הקליטה ותקבל את כל ההסברות הדרושות.

לכשעניתי לו, כי ממשלתי תשמח מאד לקבל את פני המשלחת ולהעמיד לרשותה את נסיוננו רב הגוונים ורב השנים בעניני קליטה והתישבות – אמר, שאין לו ספק בדבר. אולם נראה לו שאין הדבר דוחף כל כך. אין תורכיה אומרת לקבל אף פליט אחד עד שלא תבוא בדברים עם בולגריה ותבטיח את רכוש הפליטים, זהות הפליטים והעברת הפליטים בדרך הנאותה ביותר ובמשך תקופה מספקת.

מכאן עבר השר לדבר על מאמצי תורכיה להתקבל כחברה במועצת הבטחון ולהצטרף אל הברית האטלנטית. גם כאן ביקשני השר להודות לממשלתי על החלטתה לתמוך במועמדותה של תורכיה למועצת הבטחון ועל הוראותיה לנציגיה בלייק-סכסס "להתאמץ לגיוס קולות אחרים לטובת תורכיה". במשך דבריו גילה השר, שעל אף ההבטחות שקיבל מעשרות מדינות ביחס לתמיכתן במועמדותה של תורכיה הוא מסופק בהצלחה. לפי הידיעות שבידו, הלבנון עושה חייל ברכישת קולות. מאחוריו עומדים הואטיקן, צרפת, מדינות ערב, מדינות דרום-אמריקה והמדינות הקומוניסטיות. האחרונות "לא מאהבת המן, אלא משנאת מרדכי". גם עמדתה של אנגליה לא ברורה. היא קושרת את הסכמתה בכמה תנאים. ברצונה לברר קודם מה עדיף לבנות-הברית: הצטרפות תורכיה לברית האטלנטית או אי-הצטרפותה. והכל מתוך האינטרסים של אנגליה בלבד. אנגליה חוששת שמא כניסתה של תורכיה למועצת הבטחון והברית האטלנטית – תגדיל את חשיבותה בעיני האמריקאים ותמעיט, ממילא, את חשיבות מדינות ערב – דבר שיביא בעקבותיו לידי החלשת ההשפעה הבריטית במזרח הערבי והקטנת הסיכויים להסדרים קרובים אנגלו-מצרי ואנגלו-עיראקי. בהמשך דבריו בנקודה זו ניסה השר להסביר, שהאינטרסים של ישראל בשעה זו ועד כריתת שלום ביננה לבין מדינות ערב מחייבים שהיא תתמוך בכל כוחה במאמציה של תורכיה להצטרף לברית האטלנטית ולהתקבל כחברה במועצת הבטחון ובהגדלת ערכה הצבאי וחשיבותה האסטרטגית בעיני האמריקאים, וזה משתי סיבות:

.../2

א. במידה שתגדל התעניינות האמריקאים ותמיכתם בתורכיה - באותה מידה תרפה ותיחלש התעניינותם בארצות ערב ב. במידה שיגדל כוחה הצבאי והמוסרי של תורכיה - באותה מידה יגדלו סיכוייה לעצור את פלישת האויב ולהציל את העורף שלה מכיבושים, מהרס ומהתקוממויות פנימיות. השר יודע שאין ישראל חברה בברית-האטלנטית ואין לה כל קשר או מגע עם הברית הזאת. אולם יחד עם זה הוא יודע שבכוחה של אמריקה, אם תרצה בכך, לשכנע את כל מדינות הברית האטלנטית להחליט בחיוב על הצטרפותה של תורכיה, כפי שעשתה כיחס לאיטליה. כן הוא יודע שהשפעתנו על העתונות האמריקאית היא גדולה ושעתונות זאת בעלת השפעה על מחלקת המדינה, הבית הלבן והמדינות הקטנות הנהנות מסיועה של אמריקה.

בקשתו, אליבו, איפוא, היא: להפעיל את השפעתנו על העתונות הזאת בימים אלה לטובת תורכיה. ביחוד לקראת פגישותיהם הקרובות של שלושת המיניסטרים הגדולים ושל חברי הברית האטלנטית.

בטרם סיימנו את דברינו ציין השר שהיחסים בין המפלגה השלטת בתורכיה לבין מפלגות האופוזיציה מתוחים מאד בימים אלה וקיים חשש רציני מאד, שבשלון הממשלה בטועצת הבטחון ובברית האטלנטית יעורר אכזבה בקרב העם התורכי ויביא לידי זעזועים במדינה - דבר שאינו רצוי כלל לכל מדינה דימוקרטית שוחרת שלום במזרח התיכון ובעולם כולו.

בסוף השיחה הבטחתי לשר להבריק אליך את תמצית דבריו. נדמה לי כי יש הרבה הגיון ואמת בהנחותיו ובביתוחיו. אם כי לא הבטחתי דבר לשר - ממליץ אני בכל כוחי על בקשתו.

בכבוד וכברכה באמנה,
שלך

א.ל.

4241/10

אנקרה, 10 בינואר, 1952

אל: ד"ר ו. איתן, המנהל הכללי, הקריה.

מאת: א. ששון, ציר ישראל, אנקרה.

הנידון: דו"ח על יחסי ישראל-תורכיה בשנת 1951.

וולטר יקירי,

רצ"ב אני שולח לך דו"ח באנגלית, בן ~~אחד~~ שתים עשר עמודים, על יחסי ישראל-תורכיה בשנת 1951. אני מצטער מאד, שלא עלה בידי, זו השנה השניה לכתוב את הדו"ח השנתי שלי בשפת ארצי. אתכם הסליחה. כידוע, זה שנה וחצי שצירות ישראל באנקרה נמצאת בלי מזכירה לעברית, ומי יודע - מתי יתוקן הדבר, באם יתוקן בכלל.

כפי שתראה, הדו"ח אינו מצביע בשום מקום על השגים. וכן אינו מדבר בשום מקום גבוהות. הדו"ח משקף את המצב, כפי שהוא נראה לנו, בצורה האוביקטיבית ביותר. כפי שחשנו אותו בכל צעד מצעדינו, כפי שנתקלנו בו ברוב שיחותינו ופגישותינו וכפי שתפשנו אותו במיטב הבנתנו. יתכן, שהרצאת הדברים בדו"ח הזה עלולה ליצור אצליכם את הרושם שאנו "מצדיקים" כאילו את התנהגות התורכים ומנסים להגן על התסתייגויות שלהם במקרה זה או אחר. וכן יתכן, שהרצאת הדברים תיצור אצליכם את ההרגשה שאנו "מצטדקים" כאילו על שלא עשינו יותר ממה שעשינו. רושם כזה, באם ייווצר, יהיה מוטעה מעיקרו בשני המקרים. לא היה כל נסיון כזה מצדנו, משום רצינו שתדעו את המצב לאמתו בצורה הברורה ביותר והקולעת ביותר. העובדה, שהצלחנו לשמור על מעמדנו כראוי בתוך מצב מדיני מסובך כזה שעבר על תורכיה במשך שנת 1951 ומרם חלף עד היום הזה-כן העובדה הזאת בשלעצמה מראה על מאמץ גדול מצדנו ומצד התורכים כאחד לשמור על הסטטוס-קו. מאמץ כזה ושמירה כזאת מגשרים סגבות ונחשבים להשג גדול. וכן הם מאשרים את כל ההבחות שלנו, כי המצב המדיני בתורכיה עצמה ובעולם כלו גרם בעיקר להסתייגות התורכית הרשמית כלפינו-מה גם שקשרינו הפרטיים עם הצבור התורכי הלכו ורבו, הלכו והתהדקו, הלכו והתפשטו והקיפו שטחים חדשים הן באנקרה והן בקושטא.

כן כפי שתראה, הדו"ח אינו מדבר כלל על העתיד. אין זה מקרה. אורהן העתיד מעורפל ואינו ברור לנו כיום. הוא אינו ברור אף לתורכים עצמם. העניינים מתפתחים והולכים לא לפי תכניות קבועות מראש. התפתחותם לכאן או לכאן תלויה במידה רבה בזמן הזה במצב הבין-לאומי. יתכן, כי ההסתייגות התורכית הרשמית כלפינו הלך ותגדל, ויתכן - ההפך: תלך ותחלש. אנו צריכים להיות מוכנים לשתי האפשרויות, לטפל כראוי בכל מצב שייווצר ולהימנע מאשליות ולא להרבות בתקוות. מכל מקום, "ציר אנקרה תל-אביב" איננו נראה, לפי שעה, באופק.

לבסוף, לא במקרה הארכתי בדו"ח שלי. וכן לא במקרה עמדתי באריכות בהמשך הדברים על בעיותיה המדיניות, המיוחדות והכלליות, של תורכיה. רציתי בכך להעמידכם על המצב כפי שנראה לי בדיוק למען תדעו. וכן רציתי, בבואי לבקש את העברתי לארץ אחרת, להכין לאיש שיבוא במקומי סקירה יסודית ומקיפה על המצב בתורכיה כפי שהוא נראה לי כיום. הדו"ח הזה, בצירוף כל הדוח"ות ששלחתי לכם במשך שנת 1951 על נושאים שונים, יכולים לשמש גם לכם וגם לאיש שיבוא במקומי, לפי עניות דעתי, בסיס טוב להבנת המצב ולהמשכת העבודה.

ועוד מילה אחת: בהמשך הדו"ח רמזתי, כי קיימות לא מעט אפשרויות בשטחי ההסברה והתרבות, למשל, שלא נוצלו די צרכם ואמרתי, כי זה בא מחוסר כוחות מספיקים בצירות ומעומס העבודה הטכנית והאדמיניסטראטיבית שרבצה עלי במשך שנת 1951. זוהי עובדה. כבעל נסיון אני מיעץ לכם, לא רק לגבי צירות אנקרה, להשתדל אם עד כמה שאפשר לשחרר את הצירים שלכם מכל עבודה אדמיניסטראטיבית, כדי שיוכלו להתמסר לעבודה המדינית ולכל עבודת שדה אחרת. בכך שני רווחים: א) תשמרו יותר על כושר עבודת הצירים ב) תאפשרו לצירים להקיף יותר שטחים, לרכוש יותר ידידים, להיות ערים יותר לאינטרסי המדינה ולהצליח יותר מכל מעשי ידיהם.

בברכה נאמנה

שלך א. ש.

C O P Y

Ankara, January 10, 1952

ISRAELI TURKISH RELATIONS

DURING 1 9 5 1

If during 1950, the year which inaugurated our Legation's activity in Turkey, were were able to produce some creative work regarding the establishment and strengthening of relations between Israel and Turkey, 1951, as a whole, was, on the contrary, a year of relative stagnancy in this respect. Our activity in the course of this year was often merely limited to an intense struggle aiming at the safeguard of the assets and position acquired in the previous year.

Turkey's attitude towards Israel in 1951 was marked by a sensible reserve and an obvious reluctance to let the relationship between the two countries progress beyond the point reached in 1950. This was a general atmosphere which we could feel rather than grasp, although the Turkish authorities' attitude towards us as well as our personal relations with Turkish leaders remained as cordial as before and although they would never admit our point if we ever ventured to bring it forward. However, we felt it in our official approaches with the local authorities - whether political, governmental or military - . We sensed it in the frequent statements of Turkish leaders who did their best to ignore, as far as courtesy permits, the subject of Turkish-Israel relations, no matter how general the scope of their speech may have been. Thus did President Bayar deliberately omit to mention Israel in his parliamentary speech this year which coered Turkey's relations with a great number of countries and dealt with the Middle East as if it only ~~mmmm~~ consisted of the Arab states and Iran. In "emergency cases" that is each time an official spokesman could not avoid direct references to Israel, a suitable formula labelling Turkey's connections with Israel as "normal" was being automatically used.

Despite this state of affairs, Turkey was compelled this year, more than ever before, to take sides in our conflicts with the Arabs, owing to her membership in the Security Council. But whether , in the final course, Turkey voted against or for us is, as we shall see later, a matter to be considered in terms of international calculations and not within the relatively narrower framework of Turkey's relations with Israel or the Arab states.

It would be incorrect to define the situation by merely qualifying the Turkish foreign policy as one which, during 1951, trended towards a rapprochement with Arabs and a slackening of Turkish Israeli relations, although it is true that Turkey has lately made constant efforts in view of strengthening her friendship with the Arab states. But for a better understanding of Turkey's attitude towards Israel and the Arab states it is necessary we think, to envisage these two aspects of her foreign policy within the context of Turkey's general political interests and aspirations and their evolution against the background of events in the world, in the Middle- East and in the country itself.

./2.

1) THE ATLANTIC PACT :

The growing intensity of the "cold war " and the increasing conviction that Soviet Russia constitutes a direct menace for Turkey, have lead the Turkish Government to seek a western guarantee in case of attack and to consider her adhesion to NATO as the best possible for such a guarantee. Every move and swerve of Turkish foreign policy during the last year was consequently in direct function with Turkey's determination to enter the Atlantic Organisation. At a time when a number of NATO members - including Great Britain - hesitated to accept Turkey's candidateship, for various reasons, and when Turkey's prospects of being admitted to NATO seemed quite uncertain, the Turkish Government took a number of initiatives destined to dispel the doubts and hesitations of the few distrustful NATO members. Turkey's policy of rapprochement with the Arabs is among these initiatives. It aimed at drawing the Arab world into the western political sphere, at guaranteeing the security of this part of the world and at enhancing the importance of Turkey's role in the Middle-East , in the eyes of the West. Thus did Turkey try to show that she is bound to enter the Atlantic Community with a good capital and not as an additional burden to NATO's heavy obligations.

Foreign Minister Prof. Fuat Kopruluu undoubtedly worked with special zeal and enthusiasm for the restoration of the Turkish- Arabic friendship. In addition to the purely political considerations mentioned in the preceding paragraph, Koprulu seems to have been guided by a genuine and personal desire to make up for the gap occured in Turkey's relations with the Arabs after the creation of modern and secular Turkey. The descendant of an illustrious Ottoman family Koprulu is, according to some authoritative sources, animated by a desire to implement a modern version of Ottoman policy by re-establishing a free and close Turkish Arabic cooperation in all fields, by conferring upon Turkey the role of a benevolent and disinterested political leader of the Arab world, by helping the Arab states reach independance in due time as well as progressiveness and well-being and by preventing them from shifting towards the Eastern Communist Block. The invitations addressed by Turkey to the late King Abdullah of Jordan and to the Secretary of the Arab League, Azzam Pasha, were official demonstrations of Turkey's desire to approach the Arab world on the above terms. It is well known that the visits of these two Arab leaders, respectively in May and July 1951, did not yield any positive results other than a few very ephemeral manifestations of the Turkish-Arabic friendship and "brotherhood".

It must be pointed out that in this attempts at winning over the confidence and friendship of the Arabs, Koprulu whose political conceptions and procedures are realistic and straightforward, did not manifest any inclination to tread on Turkish-Israeli relations in order to reach his aim. But naturally enough, the Turkish authorities took care to lay the slightest possible emphasis on Turkey's existing relations with Israel. Hence the policy of reserve referred to at the beginning of this report, and which we deliberately reciprocated by an attitude which was casual and undemonstrative. This we did because we did not want to create the impression that we are exceedingly anxious to accaparate Turkey's friendship and because we knew that, in reality, if we acted otherwise our cause would be a lost one, owing to the interests staked in Turkey's policy of rapprochement with the Arabs. We, therefore, did not jump on opportunities for the extension of Turkish- Israeli relationship, except in the commercial field. Another exception was our Military Attaché's initiative to organise football encounters between the Turkish and Israeli Army teams which, by the way, was initially taken up during my absence from Turkey. In our official representations with the Turkish Foreign Office we expressed - for want of alternative - our appreciation of Turkey's efforts to establish peace in the Middle East and to "tame"

./..

the Arab world, but we never failed to remind them of the imperative necessity to take Israel's interests into account whenever a decisive step affecting the security of this part of the world is being taken or envisaged, such as in the case of Huleh, Suez blockade, Middle Eastern defence schemes etc.

When in October 1951, the Ottawa Conference decided to address an invitation to Turkey and Greece for admission to NATO, we presumed that Turkey's "flirtation" with the Arabs would slow down somehow the more so as the latter displayed a blatant lack of responsiveness. We could perhaps have been right in our presumption has there not emerged at approximately the same time the question of the Middle East Command.

2) M. E. C.

Although the primary aim of Turkey's foreign ~~polit~~ policy during 1951 was to insure this country's admission to NATO, the Turkish leaders have at all times remained conscious of the strategical and political importance of the Middle East and of the need of action in order to restore order and political coherence in this area. This is why Turkey had agreed to study and discuss with the Western Powers the planning of a Middle-Eastern defense project even before she was formally admitted to NATO and despite her determination not to accept the slightest responsibility or commitment in this respect as long as she does not possess the definitive western guarantee to be extended to her, as to the other 12 members of NATO, by virtue of her partnership in this organisation.

The conviction that, if left to its own fate, the Middle-East and more precisely the Arab states would constitute a canker in the defence of the West and of Turkey and the apprehension of an expansion of Communism in the Arab countries and a pro-Sovietic orientation on the part of their governments well explain The Turkish government's readiness to participate in the western initiative aiming at the establishment of the Middle-East Command.

It is well know that Turkey's emergency side by side with the Western Powers blacklisted by the Arabs have achieved to ill dispose the latter and to bring to a climax their latent distrust and hostility against Turkey. The violent anti-Turkish manifestations which took place in Egypt and, later on, in Syria and especially the tolerance shown by the Governments of these two countries in this respect have not failed to arouse the anger of the Turkish public opinion and to create here an atmosphere of contempt towards these Arab countries whose foreign policy is led by wild mobs". However, the official reaction was carefully checked and relatively moderate. It left an open door for reconciliation and treated the Arabs with such patience and tolerance as would become an elder brother talking sense into his temporarily exalted junior.

And the truth of the matter is that the Turks are still firmly convinced of the necessity of including the Arab states which form Turkey's southern wing, into the Middle Eastern defence system and that they are ready and willing to make renewed efforts in view of approaching the Arabs, regardless of their unconcealed reticence. This attitude is exclusively dictated by political considerations, and not by "brotherly feelings" since the Turks, who watch the expansion of Communism and the development of a pro-Sovietic trend in the Arab states with utmost anxiety, claim that effective measures should be taken, at all costs, in order to prevent the Middle East from falling into

the paws of Communism. Presently, Turkey seems eager, once more, to get in touch with the Arabs - at least with the moderate ones - and to try to influence them in favour of the West. It is probably in this spirit that Turkey has readily accepted to address an invitation to Nuri Said Pasha, Premier of Iraq, who, by the way, is constantly postponing his impending visit to Turkey.

At this stage, Turkish foreign policy is again oriented towards the resumption of good relationship with the Arabs and this, obviously, involves the continuation of Turkey's policy of reserve towards us. Turkey who, under the circumstances, is eager to dissipate the clouds besetting the Turkish-Arabic friendship would certainly not respond to any initiative that might be interpreted as the manifestation of any desire on the part of Turkey to reinforce her relations with Israel, unless such an initiative is, for one reason or another, indispensable. Thus do the Turkish authorities constantly refuse to meet with the request of a group of Turkish parliamentarians who wish to make an official visit to Israel.

The Turkish authorities' policy of reserve towards Israel is, as far as we can foresee and unless unexpected developments occur, bound to persist. However, it is not as irrevocable as the "Thorah of Sinai". For one thing Turkey's alignement with the West in all respects and in Middle-Eastern affairs is in itself a guarantee that she cannot, even if she so wishes, follow a thoroughly independent policy in regard to this part of the world. All Turkey can do is to adopt, if need be, a conciliatory policy and to exert an influence on her Western Allies and reciprocally, as seen in the present past in the Huleh and Suez questions. In its general lines Turkey's Middle-Eastern policy can be considered as an exact replica of the Western Powers' policy regarding this area with certain variations ensuing from Turkey's geographical neighbourhood with the Arab countries and from the nature of her approach which, owing to historic precedents and to religious and spiritual affinities, differs from that of the West and implies, on the part of Turkey, a greater care not to vex the susceptibilities of the Arab states.

On the other hand Turkey's attitude is checked, to a certain extent by the Turkish public opinion and the progressive organs who do not favour any superfluous entanglement in Middle-Eastern Affairs and often venture to point out the contrast between "self-confident Israel" and the military unreliability of the Arabs who "were shamefully vanquished by a bunch of Israeli".

3) R E A C T I O N

Although the slow uprising of reactionary elements which occured in the course of 1951 has no direct bearing upon Turkish foreign policy - since there does not even exist a religious party in Turkey - and could easily be considered as an internal affair, it is worthy of our attention because it has entailed a revival of antisemitism, nowadays often extended to hostility against Israel.

Reaction and religion had been drastically fenced in under Ataturk's rule. However, since a number of years the Republican Government and, later on, the Democrats have been lifting gradually and, at first almost imperceptibly, the state's control over religious affairs. This was done partly for demagogical reasons and partly because it was considered that the application for certain restrictive measures on the free exercise of religion and the free expression of religious aspirations is inconsistent with the spirit of democracy. The Democrat party carried out a campaign of religious liberation

./..

in a more conspicuous manner than its predecessor and bluntly abrogated some laws and measures which had been established in this field by Ataturk's very reforms. Exploiting the Democrat Government's tolerance, the orthodox and fanatic elements began to raise their voices this year and to appear on the public scene with an audacity that alarmed many a progressive minded Turk. At the beginning, the Democrat Party which had not solidified its position as ruling party acted with great leniency in connection with the reactionary outbursts. Later on, when it felt more self-confident and when a gang of reckless fanatics began to attack Ataturk's reforms and to smash down Ataturk's statues in a number of important cities, the Government urgently passed a law at the National Assembly for "the protection of the memory and reforms of Ataturk" and thus managed to check, to a certain extent, the fulminations of the religious fanatics.

Within the limits of the government's democratic tolerance, the reactionary elements continue their campaign spreading their ideology through a number of weeklies and dailies issued in Istanbul and Anatolia towns and provinces. These publications usually deal with religious subjects referring to the Moslem faith, advocate a policy of friendship with the Arabs, and conduct a campaign of invectives and calumnies against Free Masons, the Jews and Israel. They present generally all Israel's activities as being detrimental to Turkey the Arab states and the entire Muslim world. In form and in substance these papers are quite primitive and would not appeal to a reader of average intellectual standard. But such a "distinction" can unfortunately not be extended to the bulk of the Turkish reading public which apart from cities such as Istanbul, Ankara and Izmir - may be expected to assimilate the pernicious accusations and cunning lies contained in these organs, especially when they appear under the cover of religion. And here precisely lies the danger of these publications for the layer of the public which they permeate constitutes if not the head then surely the body of the Turkish population.

The fact that the reactionary uprising in Turkey coincides with a period when the Government follows a policy of friendship with the Arab states and a line of reserve towards Israel has obviously rendered our task more difficult and has not failed to exert , in its own way, a negative influence on the general atmosphere of Turkish-Israeli relations here. Our line of action, against the Anti-semitic and anti-Israeli writings, was to draw the attention of the Ministry for Foreign Affairs to these publications whenever we deemed it necessary, and to content ourselves with the authorities' assurances that the reactionary papers are being watched and that measures will be taken in due time. We did not want to force the Government's hand in this respect, being aware of the leading part played by religious elements in the country's home policy and in the relations between political parties. Owing to consideration of self-respect and prestige we did not wish to reply to the writings of the reactionary organs and to engage ourselves in campaign of polemics with them, by publishing denials etc. This would have only served to amplify their activities and to create the impression that we feel the need of justifying ourselves against such cheaply degrading writings.

4. <u>OUR SIDE OF THE QUESTION</u>

We have tried to show above, how the present situation of Turkish-Israeli relations is the result of a number of national and international incentives bearing upon Turkey's position and interests. We should like to insert, in this connection, an additional remark on a particular aspect of Israel's attitude

./..

regarding Turkey. In fact, we are rather under the impression that our public - and sometimes our leaders - have on certain occasions manifested with too much emphasis the importance we attribute to Turkey's relations with us. Thus have we noticed among our public a certain trend to give quite unnecessarily too far reaching an interpretation to some steps Turkey may have taken in regard to her connections with Israel. The over-enthusiastic and elaborate write ups of our press in connection with the football matches of the Turkish-Israeli army teams is characteristic of this state of mind and I do not mention this because it is believed that the putting off tas of the encounter was motivated by this very reason (on the contrary, I am still convinced that it was due to technical reasons only) but simply as a pertinent example in this respect. Such an occasional excess of zeal on our part has naturally led Turkey to weigh with redoubled cautiousness every trifling action to be taken in the domain of Turkihh-Israeli connections.

5. THE ARAB REPRESENTATIVES

To the list of elements and circumstances which have exerted a negative influ ence on Turkish- Israeli relations , we must add the activities of the 6 Arab representatives (Egypt, Syria, Lebanon , Saoudi Arabia, Jordan and Iraq). Unable to do by themselves any positive work with regard to the relations of their own country with Turkey, these diplomats devoted the major part of their time and energy to working against the strengthening of Israeli-Turkish connections. They tried to undermine our prestige here by making provoking press statements invariably containing accusations against Israel, they overwhelmed the Foreign Ministry with claims and complaints against any alleged pro-Israeli bias on the part of Turkey and they endeavoured to create a hostile atmosphere against the members of this Legation in diplomatic circles. In the former U. S. Ambassador George Wadsworth they naturally found an effective and fervent apostle in this respect. They were also strongly and faithfully supported by the Pakistani Ambassador who without being directly hostile, as far as we are concerned, was an important obstacle on our way on account of the successful activity in he displayed in order to stir up the reactionary uprising, often financing their organs.

There will soon be new additions to the clique of our "opponents" with the impending arrival of the Libyan and Indonesian Ministers.

On the other hand, to the list of diplomats with whom were are not on speaking terms (Spain, National China, Afghanistan etc.) we shall have to include the future German Ambassador. The Turks who have a genuine liking for the Germans will probably take a very unfavourable view of our insistence not to establish relations with the representatives of Germany.

ACTIVITIES OF THIS LEGATION

Toes conclude, we should like to submit herewith a brief outlook on the general activities of this Legation.

On account of the delicate situation of the Turkish-Israeli relations this year, our field of action was narrow and undefined and it is difficult to speak of any spoifical activities in connection with our work in Ankara. Not only did we not pursue any concrete goals such as the signing of even relatively mild agreements (friendship, cultural, consular etc.) to which any small diplomatic representation here can look forward, but in view of Turkey's

discreet and cautious line of policy regarding Israel, we needed a lot of diplomatic flair in order to touch the right chord each time we had to take action with the Turkish authorities. Furthermore, the fact that our main functions had lately a more or less negative character, as far as the Turks are concerned, and the abundance of our disputes with our neighbours which compelled us to regularly approach the Ministry for Foreign Affairs with explanations, justifications , delicate requests etc., cannot have failed to make us appear in the eyes of the Turks, more than once, as troublesome beings.

Under these circumstances we attributed a special importance to the more positive aspects of our work. We made it a point to watch the interdependance of political developments with utmost attention and availed ourselves of all opportunities permitting us to collect first-hand and relevant information. On the other hand, we carried on our social activities by participating, as much as possible, in official receptions - luncheon, dinner, cocktail parties etc. - reciprocating same by organising similar receptions in our Legation. Such gatherings offer in Ankara, more perhaps than anywhere else - since this is a dry and all-governmental capital - most favourable occasions for the extension of our acquaintances , the strengthening of the old ones and the implementation of diplomatic work. Our new premises which comprise a large reception hall and salon made it possible for us to give more successful and less costly parties than in the previous year when, owing to lack of space, our receptions use to take place in restaurants and nightclubs. A particular characteristic of our parties - rarely encountered among the other Embassies or Legations - is that our guests did not only include diplomats and foreign ministry officials, but also a growing number of Turkish personalities who do not circulate in diplomatic circles but who, nevertheless, play a leading part in Turkey's public life: members at parliament, professors, architects and engineers, bank directors etc. with whom we have been able to get in touch and to establish continuous and friendly relations. We believe that, in the interest of our cause, much more should have been done with regard to our contacts with the undiplomatic classes, especially among the circles of intellectuals, but in view of the acute shortage of staff and of the regrettable fact that Ishak Benyacov and myself had to shoulder a great part of the technical and administrative work of this Legation, we were unable to give the matter the time and attention it deserves.

In the economic field our most outstanding achievement was the signature of an Air agreement in March 1951, which was lately ratified by the Grand National Assembly. Concerning our activities in the domains of trade and press, we would repeat in connection with the work of our Counsellor for these affairs, Tuvia Arazi what we said regarding the general activities of this Legation, namely that constant and laborious efforts were made for the safeguard of what had been acquired in the previous year. We may add that Tuvia Arazi reached this aim quite successfully and that he even managed to move forward to a certain extent, often facilitating our own task. We do not wish to enlarge on these two important branches of our activity as Mr. Arazi will be able to report to you on the subject with greater competence.

Eliahu Sasson

4241

ה' יצחק נבון

מז"ת

כידוע קיימת ע"י צמח מצבה לזכרם של שני טייסים תורכיים שנפלו במקום זה ב-14.2.1914.

מטרת הטייסים הנ"ל היתה לטוס מקושטא לקהיר דרך אנטוליה, סוריה, הלבנון וארץ ישראל. באותם הזמנים נחשבה טיסה כזאת כמעשה נועז ביותר ועל כן זכרון הטייסים שנפלו חרוט עמוק בצבור התורכי.

לזכרם הוקמה גם בקושטא מצבה גדולה והטקס העקרי ביום התעופה התורכי ב- 15/5 מתקיים מידי שנה בשנה על יד המצבה הזאת.

קיימת מחשבה לסדר טקס מתאים על יד המצבה בצמח ביום נפילת האוירון או ביום התעופה התורכי. יתכן אפילו שימצא לנכון לארגן בקור של נבחרת הצבא התורכי אשר עומדת להגיע לארץ ב- 10.1.52 ליד המצבה בצמח.

אולם בטרם נחליט על כל פעולה עלינו לדעת את הפרטים הבאים: באיזה איזור נמצאת המצבה (מפורז, מוגן, חפשי וכו'..) - מה מצב המצבה אם ניזוקה בעת הקרבות או מסיבות אחרות.

באם קיימת אפשרות לכך הייתי רוצה לבקר במקום בעצמי. אולי אנשי ועדת שביתת הנשק יוכלו לעזור לי בזה. אגב, אין ספק שנרכוש אהדה רבה בקרב דעת הקהל והשלטונות בתורכיה אם נוכל לבצע את הפעולה שהזכרתי לעיל.

בברכה,

י"ז בכסלו תשי"ב
16 בדצמבר 1951

מדינת ישראל

משרד חוץ

מכתב / תזכיר / מברק מיום 5.8.1951	תיק מס 4241

אל [illegible]

מאת [illegible]

בענין [illegible]

[illegible]

הועבר לתיק מס	24101

התאריך 19.8.51

מדינת ישראל

משרד החוץ

מכתב
תזכיר מיום 6.8.19 — תיק מס' חו/4241
מברק

אל השר

מאת ג. שיפון — אנגליה

בענין שיחה בין ...

הועבר לתיק מס' חו/4240

תאריך 8.8.1957

מדינת ישראל

משרד

מכתב / מברק / מזכר מיום 19 תיק מס

אל

מאת

בענין

הועבר לתיק מס

19

החותם

מדינת ישראל

משרד [illegible]

[illegible] מיום 19 [illegible] תיק מס [illegible]

אל

מאת [illegible]

בענין [illegible]

העברה לתיק מס [illegible]

19 [illegible] חתימה

מדינת ישראל

משרד החוץ

~~הכתב~~ מיום 9 עד 2/11 תיק מס' ח/ו/4241

אל [illegible]

מאת [illegible]

בענין [illegible]

הועבר לתיק מס' ח/ו/424/42ב

[illegible] 19 [illegible] חתימה [illegible]

27-1-50-2000-50-694

4241

5

משרד החוץ

מזכר

אל: המנהל הכללי

מאת: מחלקת המזרח התיכון

אל:

הערות:

רצ"ב העתק תשובתנו למכתבו
של מר שטרן מה-9.1.51
בענין בקשתם של חברי הפרלמנט
התורכי לבקר בישראל.

נא להחזיר לאחר העיון.

[illegible]
חתימה

16.1.51.
תאריך

2185/10.50/400x100

הקריה, ט' בשבט תשי"א
16 בינואר 1951

אל : ציר ישראל באנקרה

מאת : מסדר החוץ - מחלקת המזרח התיכון - ש. דיבון

אליאס יקירי,

הריני מאשר קבלת מכתבך מה-9 בינואר 1951 בענין בקשתם של חמשת חברי הפרלמנט התורכי לבקר בישראל.

דנתי בענין זה עם המנהל הכללי וסכמנו שלמרות הפרסום הבלתי רצוי שעלול להנתן לבקור משלחת כזו בארץ, נקדם את פניהם בברכה אם היוזמה תבוא מצד התורכים עצמם והם יהיו המרובים והמבקשים לאפשר להם בקור כזה.

מטעמים מובנים, לא נוכל לשאת בהוצאות משלחת כזו אולם נעשה את כל אשר בידינו על מנת לטפל בהם כראוי.

אשר לבעיות קליטת הפליטים הבולגריים בתורכיה ובקשר עם התענינות בשיטות העבודה בשטח הקליטה בישראל, הרי עומדים אנו בקשר אמיץ עם מחלקת הקליטה של הסוכנות ונשתדל להמציא לך ברציפות חומר שלהם על המתחדש בשטח זה בארץ. ר"ב חוברת על הנושא "Reception of Immigrants in Israel – New Methods" שפורסמה על ידי [illegible], לדעתנו, ממצה באופן כללי את בעיות הקליטה בארץ.
אם תמצא בה ענין, נשמח לשלוח לך מספר העתקים נוספים לחלוקה בין המעונינים.

בברכה נאמנה,

ש. דיבון

אל/רמ

5 4241/5/1

Ankara, January 11th, 1951.

Mr. S. Divon,
Middle-East Division,
Ministry for Foreign Affairs,
H a k i r y a

Re: One year in Ankara

Dear Divon,

With reference to your recent request I am submitting herebelow a report on the development of Israeli-Turkish relations since the establishment of the Legation of Israel in Turkey.

Exactly a year ago we arrived in Ankara for the purpose of creating a Legation of Israel in the first and only Moslem country that recognized us. We were received with chilly courteousness. Around us we could clearly feel an atmosphere of reserve and circumspection on the part of the Turkish authorities. Turkey, at that time, did not know much about Israel as a state, except perhaps what she heard from the Turkish delegate at the P.C.C. Generally speaking, the Turks were at a loss to visualize what the emergence of a new neighbour in the very heart of the Near East would bring to them. Of Israel, Turkey knew that it has vanquished the Arabs in a spectacular manner. From vague and often tendancious newspaper reports and from biased despatches of Turkish diplomatic representatives in the Arab states, Turkey had developped the idea that Israel's social structure and general tendencies inclined towards communism, and the fact that Israel had not adopted a foreign policy hostile to Russia served to strengthen the above opinion.

Because Israel had become an admitted reality and because the main world powers agreed to consider it as such, Turkey extended to us a de facto recognition. The Turkish Government prepared itself to face the consequences thereof, i.e. the arrival of Israeli diplomatic representatives, with utmost cautiousness in careful expectation of the development of events. On the other hand, the Turkish authorities apprehended seriously that the Israeli Legation become a tempting element for Turkish Jewry. On the day of our arrival, the Turkish daily "HURRIYET" published a warning to Turkish Jews, advising them not to get excited about the foundation of an Israeli Legation which should have nothing to do with them. We also found out that instructions had been issued to the Jews of Ankara not to come to the station to receive us. It appears that a young Turkish Jew

./.

who had ventured to come to the station the day we were expected in Ankara was turned out by a detective despite his bringing forward the pertinent excuse that he was waiting for some relatives.

Another factor which worried the Turks was the question of the Arabs. The Turks feared that the very fact of our establishment here and the yet "unknown" activities in which we were to indulge would bring some trouble to their connections with the Arabs. This apprehension was greatly enhanced by the knowledge that some members of the Israeli Legation had a record of important activities in the field of Arab affairs. When presenting his credentials the Minister of Israel was significantly told by the then Chief of State, Ismet Inönü, that Turkey wished to see the settlement of Israel's conflict with the Arabs. It was clear that Turkey clung to the hope that its recognition of Israel would contribute to the reaching of a solution.

A benefit that Turkey was sure to draw from the establishment of Israeli-Turkish relations was the development of trade connections. Israeli merchants had acquired the renown of good clients of the Turkish export market, the vicinity of the two countries being an encouraging element in this respect. In the commercial field, at least, Turkey hoped to be the winner. At the same time, Turkey who was and always is looking forward to an increase of American financial assistance, hoped that by recognizing Israel she would win the support of American Jews.

Under these circumstances, we set out to work making it our aim to dispel Turkey's apprehensions as regards the intentions and activities of Israel and of its Legation in the field of local Jewish and Arab questions. Only then could we hope for a development of friendliness and understanding between the two countries.

Our first objective was to win the confidence and esteem of political elements in Turkey. These comprise two categories : the Turkish personalities and the foreign diplomats. The latter are important because their opinion was known to have repercussions on Turkish Government and Ministerial dignitaries. Our being versed in the affairs of the Middle-East, a topic deemed to be of utmost importance by all diplomats here, helped to give us some poise in the "milieu" and drew us nearer to many top personalities with whom we subsequently became very friendly. The method we followed in order to get acquainted with all leading diplomats and politicians in Ankara was an intensive campaign of invitations, carried out despite the weakness of our financial means. It is around dinner tables that we laid the foundations of very solid and helpful friendships.

./.

Thanks to this procedure, we were able to know almost all outstanding personalities of Ankara's political life. The reception we gave in April last to celebrate Israel's day of Independence, with the attendence of some 600 guests was the top-hit of Ankara's season of diplomatic festivities, both by the quality and the quantity of the guests. In our efforts to penetrate into the diplomatic realm of Ankara we were greatly handicaped by the unfriendliness of the American Ambassador, George Wadsworth, who is the persona grata in all political circles. Mr. Wadswoth who is known for his hatred of the Jews and his sympathy for the Arabs never showed the slightest sign of good will to us, although we patiently approached him several times. It was unfortunate that we fell on Mr. Wadswoth, of all American Ambassadors.

Our connections with the Republican Government were excellent. It is under that Government that we were able to obtain Turkey's de jure recognition of Israel, early in March 1950. The attitude of the Republicans towards Israel and the Arab states was one of friendly reserve, carefully balanced. With the accession to power of the Democrats we had to start all over again. Disturbing rumours had been spread that the Democrats were pro-Arabic and pro-Islamic. This called for immediate action. We made many approaches to the new Government. In a conversation with the Foreign Minister, Fuat Köprülü, on the situation of the Middle-East, the Turkish Minister for Foreign Affairs exclaimed with emphasis that he was delighted to notice the absolute identity of viewpoints on this question between himself and the Minister of Israel...

The difference in the policy of the Democrats and that of their predecessors is that, while the former kept a neutral attitude with regard to the conflict separating Israel and the Arab countries, the latter in their enthusiasm of newcomers attempted to play a certain conciliation role in the Middle-East. Nothing was actually done, as far as we know. Many official statements, however, lead one to believe that Turkey seriously intends to display some sort of an activity in the Middle-East. After some time the matter seemed to have been dropped. Very probably, more urgent problems diverted Turkey's attention from this arduous question. The several steps taken by the members of the Legation with the Ministry of Foreign Affairs, explainin[illegible] that it is in Turkey's interest to confine her activit[illegible] in the Middle-East to her participation in the P.C.C. [illegible]ay also have influenced on the change of attitude referred to.

Parallelly with our efforts in the diplomatic circles and political authorities, our press bureau in Istanbul worked actively on moulding the public opinion in our favour. We are gratified to say that it has been very successful. The Turkish press is strongly won over.

Thanks to this procedure, we were able to know almost all outstanding personalities of Ankara's political life. The reception we gave in April last to celebrate Israel's day of Independence, with the attendance of some 600 guests was the top-hit of Ankara's season of diplomatic festivities, both by the quality and the quantity of the guests. In our efforts to penetrate into the diplomatic realm of Ankara we were greatly handicaped by the unfriendliness of the American Ambassador, George Wadsworth, who is the persona grata in all political circles. Mr. Wadswarth who is known for his hatred of the Jews and his sympathy for the Arabs never showed the slightest sign of good will to us, although we patiently approached him several times. It was unfortunate that we fell on Mr. Wadswarth, of all American Ambassadors.

Our connections with the Republican Government were excellent. It is under that Government that we were able to obtain Turkey's de jure recognition of Israel, early in March 1950. The attitude of the Republicans towards Israel and the Arab states was one of friendly reserve, carefully balanced. With the accession to power of the Democrats we had to start all over again. Disturbing rumours had been spread that the Democrats were pro-Arabic and pro-Islamic. This called for immediate action. We made many approaches to the new Government. In a conversation with the Foreign Minister, Fuat Köprülü, on the situation of the Middle-East, the Turkish Minister for Foreign Affairs exclaimed with emphasis that he was delighted to notice the absolute identity of viewpoints on this question between himself and the Minister of Israel...

The difference in the policy of the Democrats and that of their predecessors is that, while the former kept a neutral attitude with regard to the conflict separating Israel and the Arab countries, the latter in their enthusiasm of newcomers attempted to play a certain conciliation role in the Middle-East. Nothing was actually done, as far as we know. Many official statements, however, lead one to believe that Turkey seriously intends to display some sort of an activity in the Middle-East. After some time the matter seemed to have been dropped. Very probably, more urgent problems diverted Turkey's attention from this arduous question. The several steps taken by the members of the Legation with the Ministry of Foreign Affairs, explaining that it is in Turkey's interest to confine her activities in the Middle-East to her participation in the P.C.C. may also have influenced on the change of attitude referred to.

Parallelly with our efforts in the diplomatic circles and political authorities, our press bureau in Istanbul worked actively on moulding the public opinion in our favour. We are gratified to say that it has been very successful. The Turkish press is strongly won over.

It usually publishes all the information provided by our press bureau and no leading Turkish paper, except certain very reactionary organs, ever published in the interval of this year any anti-semitic or anti-Israelian writing. This is an improvement worth mentionning since not further back than 2/3 years ago the Turkish press was generally quite hostile to our cause. A montly bulletin in Turkish prepared by our press bureau under the title "ISRAIL" aroused tremendous interest and admiration throughout the country thanks to its perfect setting and its appropriate content.

Our efforts in the economic field culminated with the signature of a trade agreement between Turkey and Israel. Obviously, this agreement increased the trade movements between the two countries. Satisfactory results have already been obtained. As mentioned before, Turkey views Israel as an important outlet market for her good. All the same there remains much to be done by both sides . Our counsellor on economic affairs in Istanbul keeps in close contact with the Turkish market and offers the Turkish merchants all possible assistance in the export and import business.

Lately we have developped particularly good relations with Turkish high ranked Generals and the Turkish General Staff. It is General Dyan's visit that gave us an opportunity to strengthen these relations. In fact, Aluf Dayan's visit was too successful since it gave rise to certain rumours, launched, of course by the Arabs. Ever since our arrival in Turkey we got the impression that the Turkish Army was very sympathysing towards Israel. This is what induced us to ask for a Military Attaché. With the latter's arrival we have begun to solidify our connections with the Army and have realised that we were not mistaken in our above impression. Our achievements in the military field against the Arabs seem to have established a deep rooted admiration in the minds of the Turkish soldiers and a certain extent of despise towards the Arabs.

The appearance of a refugee problem in Turkey has drawn this country's attention to the social and internal side of our life. Our publications on the organisation of villages have had great appeal and produced intense interest. Our proposal to the Turkish authorities to offer our technical assistance for the settlement of the Turkish refugees from Bulgaria aroused deep satisfaction in Governmental circles. It is planned to send a delegation to Israel in order to study the way our country handles the refugee problem. Furthermore, the news that reach the Turkish public opinion concerning the speedy development of our economic and social institutions are being carefully dwelt upon and wistfully quoted as an example.

./.

Apart from official contacts, there has also been a rapprochement between the people of Turkey and Israel. Turkish journalists have toured in Israel and, after their return, published very favourable reports. A delegation of 14 Israeli journalists has visited Turkey last July and managed to get an interview with the Foreign Minister. Twice, there was an exchange of Turkish and Israeli football teams. The subject of sports being one of great importance among Turkish crowds, the Israeli team had a very enthusiastic welcome here. The Turkish team, in turn, returned from Israel with an excellent memory of the sincere hospitality and manifestations of friendship extended to them by the people of Israel. All this,echoed throughout the press, was more effective than the best propaganda. Last but not least, our young talented pianist Pnina Salzman gave two very successful performances in Istanbul and,upon our request, agreed to give a concert in Ankara to the benefit of the Turkish refugees from Bulgaria, under the patronage of Mrs. Köprülü. The gesture made a great noise and many Turkish papers while praising the pianist's generosity hinted that"it needs and Israeli artist to set an example for us ".

It is an undeniable fact that the devlopment of Israel's national and international position has compelled Turkey, in the course of this past year, to attibute to the state of Israel a greater importance than originally intended. Furthermore, the turning up of a refugee problem in Turkey and of the vital difficulties it involves, has made Turkey appreciate at its real value the merits of the Israeli people in their daily struggle for the sake of the new immigrants. The impsovement of our relations with Turkey's great ally, Great-Britain, has also encouraged Turkey to view us from a more favourable angle. Other events such as our support of Turkey's candidateship at the Security Council, the assured and successful attitude of our delegates at the United Nations Assembly in respect to the questions regarding Israel as well as in connection with our intervention for world peace and the problem of Korea, the credits that Israel was able to get from abroad etc., have impressed deeply the Turkish authorities who have thus come to realise the fact - which we have been trying to inculcate to them ever since the beginning of our activities - namely : that Israel's neighbourhood is an asset for Turkey, after all. We must mention in this connection that the Turkish Minister in Israel, Mr. S. Esin, whose promotion to the rank of Minister is entirely due to our efforts here, has apparently been sending favourable reports on our country. This has undoubtedly produced a propitious influence on the Turkish authorities.

Our success, however, must be received with reserve.

./.

Despite 30 years of secular Kemalist regime, Turkey is still strongly Islamic. Anyone living in Turkey can sense that the nation deep down feels akin to the Arabs. Whatever its polish of laicism and realism, the Turkish nation still has a spontaneous liking for the Arabs. It has not digested yet the constitution of a state of Israel and inwardly thinks that the Jews have kicked out the Arabs to take thir place. We said that Turkey appreciates our achievements and improvements, but psychologically it attributes all this to our "diabolic" cleverness synonymous with absence of scruples. The revival of Reaction in the country is not a phenomenon that can be overlooked in this respect. True enough, it is nationally and politically disapproved of in Turkey but it nevertheless sprays its poison at random and occasionally encounters individual responsiveness.

The Legation of Israel in Ankara is now well introduced in Turkey. It has a steady place in Turkish and foreign diplomatic circles and enjoys a certain prestige. In fact, it has now a solid starting point for its work, because work it must now more than ever.

When we first arrived here, despite everything, we aroused curiosity and appealed to the imagination. The fact that the Minister of Israel when presenting his credentials was detained by the Chief of State for one hour of conversation, against all regulations of protocol, flabbergasted all the foreign diplomats and Turkish authorities. It goes without saying that after such a reception on the part of the President of the Republic they felt obliged to do their very best. But now the effect of newness has gradually died out. Our situation has become normal. We have no more the privileges that overshadowed the innate dislike of the Jews fermenting in the Moslem and Gentiles we are surrounded with. We must therefore work very hard to keep our position. It is a tremendous pity that our financial position in Israel does not allow us to give the necessary scope to our activities. We lack the means of carrying out effective propaganda. Films on Israel are a powerful publicity weapon. The only film we showed here (Bet Haarava) after a dinner party given in honour of the Foreign Minister Fuat Köprülü and other members of the Government aroused tremendous interest. We should have liked very much to repeat the experience. We have absolutely no contact with Universities and men of science, the lack of means preventing us from indulging in that field. The exchange of students for short visits, between the two countries, the arrival of lecturers from Israel, and other similar initiatives would have been powerful factors of rapprochement. A parliamentary group has expressed the desire to make a visit in Israel. The question

./.

was not welcome by us because of the expenses it involved. All these restrictions constitute regretable stumbling blocks for our work and weaken our success.

A parenthesis must be opened here for our activities with the foreign diplomats. We can claim to have won the confidence and esteem of many Ambassadors and Ministers. Our policy of non-identification, while weighing on us heavily in our work with the Turkish authorities, was a perfect asset for our contacts with the foreign diplomats. In fact, we were able to hear both sides and, at the same time, found an opportunity to express our viewpoints to all parties. We have developped excellent relations with the Ambassador of France, M. Jean Lescuyer, of USSR, Mr. A. Lavrichtchev, of U.K., Sir Noel Charles and many others. We very much believe in this kind of contacts because it allows one to obtain first hand information and to radiate the viewpoint of one's country through many channels.

None the less do we often sense a feeling of isolation around us here in Ankara. It makes us conscious of the fact that we are the only Jewish Legation in a Moslem country and that moreover we are surrounded with Christians. We, therefore, cannot afford to relax . Our success so far has ensured our position, we have to maintain and solidify it. We must always bear in mind that this is an Islamic country and that our success here will be echoed and will serve as an eloquent example throughout the other Moslem countries.

(We have sent you a separate report on the development and prospects of Turkish-Iraeli and Turkish-Arabic political relations).

Yours very sincerely

E. S.

4091

אנקרה, יום א' כט טבת, תשי"א
7/1/1951

אל : ה' ש. דיבון, מח' המזרח התיכון, משרד החוץ

מאת: מ. ששון, צירות ישראל באנקרה

הנידון : מדיניותנו התורכית

למכתבך מה - 27 בדצמבר שעבר :

א) ב - 3 לח.ז., לפני קבלת מכתבך הנ"ל, הכנתי עבורכם באנגלית סקירה די מפורטת ובהירה על הריאקציה בתורכיה. אין לי ספק, כי תמצא בה ענין רב, וכן - את התשובות לשאלותיך בנידון זה. אך צר לי מאד שלא יכולתי לכתוב אותה בעברית כדי לאפשר למנהל הכללי, ד"ר ו. איתן, לפרסמה בסידרת "ידיעות לנציגויות".

ב) בסקירה מיוחדת באנגלית בשם - "תורכיה, ישראל ומדינות ערב לאור המצב הבין-לאומי" - סיכמתי היום, לפי מיטב ידיעותי, בקיצור נמרץ ובבהירות יתרה, את: 1) יחסה של תורכיה אל "המזרח" ואל "המערב" 2) סכויי התקרבות תורכית-ערבית, תורכית-פקיסטנית, תורכית-ישראלית לאור המצב הבין-לאומי הנוכחי 3) עמדת תורכיה כלפי הפעילות המדינית-בטחונית של האנגלו-סקסים במזרח התיכון ועוד. בסקירתי זו נסיתי להוכיח בעיקר שלושה דברים :

1) מפני הגבול עם תורכיה, אם תותקף, להתנגד בכל כוחה גם אם בנות-הברית לא תבואנה לעזרתה.

2) בשאלת ההגנה על המזרח התיכון, אין עדיין תורכיה יודעת דברים ברורים וסופיים. וכל עוד לא תדע זאת, אין להניח שהיא תקשור את עצמה עם איזו מדינה מזרח תיכונית שהיא בין ערבית, בין פקיסטנית, בין ישראלית

3) במצב הבין-לאומי הנוכחי תפעל תורכיה, ביחסיה עם ישראל ומדינות ערב, לפי האינטרס המדיני והצבאי שלה ושל האנגלו-סקסים ולא תיגרר אחרי רגשות דתיות, איסלאמיות וכו'".

בסוף הסקירה הנחתי לכם להסיק את המסקנות הדרושות לגבי מדיניותינו התורכית לאור

המצב הבין-לאומי ונסבעתי מכל אמלצה וצירוני דרך,הואיל ואיני יודע אם חל שינוי בלשהו במדיניות "אי -ההזדהות" שלנו . אולם הדגשתי ,כי יתסיבו עם התורכים הם באלה,שאפשר לאירות שלנו,אם תתבקש לכך,לפתוח בכל עת ודמן בשיחות מדיניות וצבאיות עם "החלונות הגבוהים" באנקרה .

בכוונה לא נגעתי בסקירתי זאת ביחסי תורכיה - ישראל מזמן הקמת צירותנו באנקרה ועד היום הזה,וכן בנושאים אחרים שהודגשו במכתבך הנ"ל ,כדי לא לתמשש ולצמצם את הדברים בנושא עיקרי אחד,שיש בו כדי לעזור למכוונו מדיניותנו,אם ירצו בכך, לקבוע קו ברור לגבי מדיניותנו התורכית . זאת ועוד : יחסי תורכיה-ישראל מזמן הקמת צירותנו באנקרה ועד היום הזה ראויים,לדעתי,לסקירה מיוחדת .אעשה זאת בקרוב .

בהזדמנות זאת ברצוני להפנות תשומת לבכם לשיחתי האחרונה עם השגריר האיטלקי . יש לראותה כחלק בלתי נפרד מהסקירה,שמדובר עליה לעיל .

בברכה ובשלום

א. ל.

,310

Ankara

TURKEY, ISRAEL AND THE ARAB STATES

(Viewed in the light of the international world situation)

The question of Turkey's relations with its Southern and South Eastern neighbours, i.e. Israel and the Arab states is, at present, directly dependent on the final attitude Turkey will have to adopt as regards the impending conflict between the East and the West. Although many well-grounded suppositions can be brought forward in this field, the alternatives that Turkey may have to face are such that its final attitude cannot be foreseen with certainty and precision.

It must be made clear, before going any further, that the outbreak of religious feelings in the shape of a reactionary current, observed in some classes of the Turkish population, and the sporadical emergence of the theme of "Turkish-Islam brotherhood" or "Turkish-Arab solidarity" is an internal phenomenon - far from general- which should have no influence whatsoever on the orientation of Turkey's policy towards the Arab states or Israel.

Consequently, the immediate prospects concerning the relations of Turkey with Israel and the Arab states must be examined within the frame of Turkey's general stand today and particularly in the light of the following given facts :

I

The Turkish Government and the Turkish people are irrevocably decided to fight to the last drop of Turkish blood against any eventual Russian attack. There is in that fierce will to combat against the "prospective" Russian aggressor a natural dosage of patriotism, but this is enhanced by a bitter hatred of the Turkish people towards Russia - a hatred that is traditional because it is based on the history of the two nations' relations since centuries. In 1945, once more, the Russians had officially asked for privileges on the Turkish straits. It is then- in the absence of any American or other directive or support - that the decision of "unconditional resistance" against the slightest Russian claims took shape amongst the Turkish people. The three political parties existing in Turkey at present : the Democrats (leading), the Republicans and the Party of the Nation all follow a thoroughly anti-Russian policy. Therefore, there is no possible doubt as to whether Turkey will reply by a war to any Russian

./.

attack; the answer is Yes - with or without American ar Allied assistance.

II

Turkey has been given to understand of late, very eloquently, that the Middle-East is considered by the Occidental Powers as a region of strategically secondary importance, outside the main front consisting of Occidental Europe and the Far East. To use Gen. Bradley's words a conflict arousing in the Middle-East will be considered as having a "regional"importance only and no immediate and substantial American aid must necessarily be sent there. In fact, the United States have hitherto always refrained from taking any engagements whatsoever towards Turkey who was also refused admission into the Atlantic Pact. The endless efforts put forward by Turkish authorities in view of obtaining an increased American Aid have not succeeded. The American Aid to Greece, Turkey and Iran is trivial as compared with what the Occidental countries receive. The Turkish nation knows, therefore, that if it is attacked - be it in the frame of a general war or in the shape of a separate aggression - it will mostly have to rely on its own strength and resources.

III

Turkey is more and more conscious of the fact that its Eastern neighbour, Iran, is a most vulnerable spot. This country does not have Turkey's determination to resist aggression and militarily it is weak. Turkey knows therefore that, for the time being and until the situation attains its climax, it cannot rely on Iran. Under these circumstances, the Pact of Saadabad can be considered as being tucked away in a corner.

IV

The Turks cherish no illusions as regards the situation of the Arab world. Not only does Turkey know that a serious military help cannot be expected from the Arabs, but it is also aware of the risk that,in case of war, the Arab countries split up and fall into each other, thus becoming a heavy burden on their Allies whoever they may be. The Turks remember well the attitude of these countries during the last world war when, at the cost of material and political sacrifices, England was able to keep them at the side of the Allies, almost by force. It is also well known in Turkey that the Arabs exploit the present critical situation for individual bargains with the Anglo-Saxons. Lastly, Turkey is acquainted with the negotiations presently conducted between the Occidental leaders and the Arab politicians and carefully watches the endeavours put forward by the Allies in order to fix the position of the Arab states.

./.

V

Israel is considered in Turkey as one of the strongest countries of the Middle East. Israel's assets recognized and appreciated in Turkey are:its reliable military strength, its stability and good organisation, its progressive and realistic tendencies and the dynamic, hard working character of its people. Further, Turkey appreciates that Israel does not stake its foreign policy and its independence on political bargaining. It also appreciates Israel's firm stand in front of the Arabs' threats. Whether the Turkish people bear Israel in their heart or not, whether or not they approve of Israel's existence, the above mentioned assets appeal to the psychological and political trend of the nation, and the conviction that Israel is a "strong" country seems to have taken root in their minds.

On the other hand, Turkey knows that,for particular reasons,Israel has adopted a policy of"non-identification" in the latent conflict between the Orient and the Occident. Turkey realises, at the same time, that Israel is presently in an exceptional position i.e. in state of war with its neighbours. Turkey is fully aware that no offer has been made by the Anglo-Saxons to Israel up to this day.

VI

Great-Britain having taken up the defence of the Eastern Mediterranean and of the Middle-East, it is presumed here that this country will become a leading factor in the defence organisation of this region. It is supposed that American aid to this part of the world will limit itself to financial and economic assistance and to the supply of arms. It is taken for granted that Great Britain is presently setting up a plan for the defence of the Middle East, determining on the one hand the part each one of the Middle-Eastern countries is to play in that plan and fixing, on the other hand, the contribution of the Commonwealth and of the United States to it. It is therefore deemed that the taking of an individual position under these conditions is, at least, premature. At any rate, Turkey is linked with Great Britain by a Pact of Friendship according to which the latter country is to assist Turkey in the eventuality of aggression.

VII

Although Israel follows a neutral policy and despite the fact that no offer has yet been made to this country by the Occident, Turkey believes that Israel will have to play

./.

play a part in the plan elaborated by Great Britain. It is considered that if no purposal has been submitted to Israel hitherto, it is because Great Britain, who has interests in the Middle-East and Friendship Pacts with certain Arab countries, is trying to reach a solution that will enable Israel and the Arab countries as well to participate in that defence plan. On the ground of this preva iling viewpoint, Turkey will probably withhold for the time being from taking any initiative - direct or indirect - with its neighbours.

VIII

Turkey hopes to be informed about what can be obtained from the Occident, in the matter of assistance, in the course of the next meeting of the Atlantic Pact's Military Defence Committee for the Mediterranean in Paris, with the participation of Turkish delegates. Another decisive factor in this respect will presumably be the meeting of Turkish military personalities with General Eisenhower, after his arrival in the French capital. Turkey hopes to know by then what it can expect from the Occident and what the Occident expects in return.

IX

The alternative of escaping a war is, of course, not being reckoned with but it is tacitly envisaged. As a result of the Occident's refusal to give any guarantees to Turkey, this country happens to have no engagements towards the Occident either. If then, through a particular concourse of circumstances, Russia choses - in case of war - to reach the Middle-East through the easier road of Iran and the Mediterranean through Greece, Turkey may well remain out of the conflagration, pending the end of the war when its fate will be decided according to the victor. However, as mentioned above, this is considered as a remote alternative which neither affects its foreign policy nor its preparations and permanent state of alert.

This is the situation.

It leads us to conclude that :

a) Turkey is determined and prepared to fight against an eventual Russian aggression, at all costs.

b) Turkey to this very hour has no idea of what kind of an assistance it is to expect from England or America.

./.

c) Turkey does not know what shape the final defence plan elaborated by Great-Britain will take and whether Great-Britain stand chances to ensure the joined participation of Israel and the Arab states therein.

On basis of the above given facts and conclusions, one can deduce quite categorically that up to this day Turkey did not conduct any serious and advanced negotiations with the Arab states or with any of the other Moslem countries (Pakistan, Iran etc.). Should Israel ever attempt to present a proposal for some sort of a military agreement with Turkey, the initiative will be welcome here but no definitive reply will be issued. The connections of the Legation of Israel in Ankara with all Turkish authorities are solid and intimate enough to make possible, if need be, any contacts between this Legation and Turkish personalities in this respect. Although no results can be expected, such conversations will permit us to feel the ground

If Great Britain does not succeed in ensuring the co-operation of Israel and Arab states into the prospective defence organisation for the Middle-East, owing to the refusal of the Arabs, it may well be that Turkey -provided its claims for the country's security are satisfactorily met with - will accept to play the role of "liaison" between Israel and the Arab countries by a bilateral Pact, within the frame of the security organisation for the Middle-East.

It is now up to Israel to decide :

-Are we for a participation in a defence plan for the Middle-East and the Mediterranean ? If the advantages drawn therefrom ever lead us to adopt a positive stand our activity, according to my humble opinion, should be divided between Washington, London and Ankara. In this connection, I beg to mention, in full approval, the passage of my recent conversation with the Ambassador of Italy who stated :

"The relations of the Anglo-Saxons with regard the Arab states and Israel will not be based on "priority" but on "co-operation".

Ankara, January 7th 1951.

E. S.

אנקרה, יום ב' טז טבת, תשי"א
25/12/1950

אל : ה' ש. דיבון, מחלקת המזרח התיכון, משרד החוץ
מאת: א. ששון, צירות ישראל באנקרה

הנידון : הערה מצד משרד החוץ התורכי

לפעם הראשונה מאז בואי לאנקרה קיבלתי היום הערה בלתי נעימה מצד משרד החוץ כאן. מעשה שהיה כך היה : כנהוג כאן, הצגתי היום את בספחנו הצבאי, ה' א. שי, לפני ראש הטקס התורכי, ה' כמאהלי. בהמשך השיחה, שהיתה ידידותית, ביקש ראש הטקס רשות לספר לי הודעה קצרה. הוא היה רוצה לספר לי את ההודעה מזמן, אלא שלא היתה לו הזדמנות לכך. להזמין אותי במיוחד לשם כך – לא רצה. הדברים אינם נעימים, ואלה דברי ההודעה :

"לפני כמה זמן ביקרו, ה"ה ט.ארזי וס.דיין, ~~[illegible]~~ אחר ~~[illegible]~~, באיזמיר. במשך שהותם שם הם כינסו באילו את יהודי המקום באחד מבתי הכנסת, באמרו בפניהם על ישראל ואספו כספים לטובת ישראל. ה' דיין חזר על כך באיסטנבול ובמקומות אחרים בתורכיה. אמנם אין לתורכיה כל חשדות לגבי ישראל. כמדינה ידידה לא תעשה ישראל כל דבר שיש בו כדי להזיק לאינטריסים התורכיים. אולם תורכיה חוששת מפני יצירת תקדימים כאלה, של מנהלת תעמולה זרה בארצה, שמא ישתמשו בהם אויביה, כנציגי ארצות מסך הברזל, לרעתה. תורכיה לא תוכל לאסור על הנציגים הרוסים, למשל, דברים שהיא מתירה לנציגים הישראלים, גם אם הראשונים ידועים כאויביה והאחרונים – כידידיה. רצוננו לקוות, שמה שקרה באיסטנבול ובאיזמיר לא יחזור שנית. כן רצוננו לקוות, שציר ישראל באנקרה ינקוט באמצעים הדרושים לכך".

בראשית תשובתי הודיתי לו על גילוי לבו והערותיו והדגשתי, שאני לא מסכים בשום

אופן שמישהו מישראל , מאנשי הצירות או מחוץ להם , יעשה איזה צעד שהוא על אדמת תורכיה שיש בו כדי להזיק לאינטרסים שלה . להלן ביקשתי רשות להבהיר את הענין ולהעמיד את מוסרי הידיעה למשרד החוץ על טעותם . אמרתי :

א) ה' ס. ארזי ביקר פעם אחת באיזמיר . זה היה בזמן שהותי שם בימי התערוכה . בהיותנו שם ביקרנו שנינו, ה' ארזי ואני, באחד מבתי הכנסת היהודיים, עלינו לתורה ותרמנו, כנהוג, כמה גרושים לטובת החזן , השמשים וכו' . לא ניהלנו תעמולה ולא אספנו כספים . נכון שה' ארזי היה פעיל מאד באיזמיר – אך בעניני מסחר בלבד .

ב) ה' מ.דיין ביקר אף באיזמיר כידוע . את רוב זמנו הוא בילה בביקורים במקומות היסטוריים, ביניהם – בתי כנסת יהודיים . לא כינס אסיפות, לא נשא נאומים ולא אסף כספים .

ב) בזמן שהותו של דיין בקושטא ערך לכבודו ה' ארזי מסיבת "קוקטייל" בביתו. בין המוזמנים היו כמה יהודים נכבדים . גם אני כאן ערכתי שתי מסיבות "קוקטייל" לכבוד מר דיין . כבאנקרה כן באיסטמבול לא היו במסיבות אלו לא נאומים, לא אוסף כספים ולא תעמולה ישראלית יוצאת מגדר הרגיל .

ד) הישראלי היחידי שפירסם כמה מאמרים בעתוני איסטמבול על ישראל,שנתן כמה הרצאות על הנשמע בישראל והציג כמה סרטים קצרים על החיים בישראל היה ה' סילבאדור שעשה בזמן האחרון כמה שבועות בתורכיה . ה' סילבאדור סופר צרפתי – ישראלי ידוע , שעובד באחד המוסדות הלאומיים בישראל ועיקר תפקידו – לתת ליהודי העולם להכיר את ישראל . אף הוא לא אסף כספים .

ה) אין זה סוד שישראל אוספת תרומות מיהדות העולם לטובת העולים החדשים. היא עושה זאת בכל מקום – באירופה, באסיה וביתר חלקי העולם . אך באופן גלוי , ליגלי ובידיעת שלטונות המקום והסכמתם . באמריקה, למשל, משתתפים במסיבות כאלה ראשי השלטון עצמם . בשעה שישראל תחליט לעשות מגבית בין יהודי תורכיה – תעשה זאת, בלי ספק, בידיעת הממשלה התורכית ובהסכמתה .

בסוף דברי הודיתי למר כמאהלי שבית על גילוי לבו וביקשתיו לנהוג כך להבא

לגבי כל ידיעה שתגיע עדיך עלינו ועל פעילותנו , אני עובר בתורכיה כשקלפי על השולחן מתוך אמונה שלימה שהאינטרסים של ארצי אינם עומדים בסתירה או בניגוד עם אלה של ארץ כהונתי . גם מר כמאלי הודה לי על האינפורמציה שלי ואדגיש שהוא מסתפק בה באחלט ו"רואה את הענין במזרחל" . אשרי המאמין .

לתשומת לבכם ,

בברכה ובשלום

א.ש.

TÜRKIYE CÜMHURİYETİ
DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI

Ankara,le 6 Septembre 1950

78333
3

Monsieur le Ministre,

J'ai l'honneur d'accuser réception à Votre Excellence de Sa lettre datée du 26 Août 1950 par laquelle Elle a bien voulu offrir au Gouvernement de la République l'assistance technique de l'Etat d'Israel en matière d'absorption et d'assimilation des immigrants, au cas où mon Gouvernement déciderait d'accueillir les 250.000 Türcs de Bulgarie .

En Vous remerciant chaleureusement de cette aimable proposition que je considère comme un geste amical de la part du Gouvernement d'Israel vis-à-vis du Gouvernement de la République Turque, j'ai l'honneur de Vous faire savoir que je me suis empressé de soumettre la proposition en question à l'appréciation de mon Gouvernement et je m'empresserai de Vous communiquer le résultat dès qu'il me sera possible .

Veuilles agréer , Monsieur le Ministre , les assurances de ma haute considération .

Prof. F. Köprülü

Son Excellence
Monsieur Eliahu SASSON,
Ministre d'Israel

E n   V i l l e

V

הנהלת המשרד
1950 NOV 3 05 28
0030
3.11.50

GI1010/TAG1134 F ANKARA 76/75 1 1803 ISRAIL ETAT CTF PGE2

HAMISRAD EYTAN

TELAVIV

DANS DISCOURS INAUGURATION VINGTNEUVIEME SESSION PARLEMENET PRESIDENT CELAL BAYAR DECLARA NOTAMMENT QUOTE NOS RELATIONS NORMALES AVEC LETAT DISRAEL SONT EN VOIE DE DEVELOPPEMENT DES MINISTRES PLENIPOT-ENTIAIRES ONT ETE CHANGES ET UN ACCORD DE COMMERCE A ETE CONCLU AVEC CE PAYS VIRGULE DANS LA COMMISSION DE CONCILLIATION NOUS

GI101 PAGE TWO

EMPLOYONS EGALEMENT UN EFFORT CONTINU DE NATURE SATISFAIRE LES DEUX PARTIES POU PPROTER UN M DE GEGLEMENET AUX QUESTIONS EPINEUSES QUI LES DIVISENT UNQUOTE

SASSON

CKD

Ankara, le 26 Août 1950.

Monsieur le Ministre,

J'ai suivi de près les publications et nouvelles parues dans la presse turque concernant la note bulgare relative aux 250.000 ressortissants turcs de Bulgarie, ainsi que les déclarations faites à ce sujet par Son Excellence Monsieur le Président du Conseil et par Votre Excellence.

Sans entrer dans le fond du problème et sans m'arrêter sur les motifs et circonstances qui l'amenèrent , je suis heureux de porter à la connaissance de Votre Excellence que mon gouvernement m'a envoyé des instructions de proposer au Gouvernement de la République Turque - dans le cas où Il déciderait d'accueillir les 250.000 immigrants en question - son assistance technique pour assurer l'absorption et l'assimilation de ces immigrants.

En tant que pays qui, rien qu'au cours de ces deux dernières années, a absorbé 440.000 immigrants et qui continue à en absorber tous les jours un nombre important, Israel a acquis une vaste expérience dans le problème de l'immigration de grande envergure. Le Gouvernement de l'Etat d'Israel sera donc heureux de mettre à la disposition du Gouvernement de la République Turque le fruit de ses expériences dans ce domaine.

./.

Dans le cas où le Gouvernement de la République Turque voudrait bien donner suite à la proposition du Gouvernement de l'Etat d'Israel, ce dernier se permettrait de Lui présenter les deux alternatives suivantes dont le Gouvernement de la République Turque pourrait choisir une ou toutes les deux également, à sa convenance.

1) Une délégation turque se rendrait en Israel pour étudier sur place les différentes modalités appliquées pour l'établissement et le placement - provisoire ou permanent - des immigrabts et les moyens employés pour en faire des éléments productifs.

2) Une délégation israelienne viendrait en Turquie pour établir et soumettre aux autorités compétentes des plans et propositions, basés sur l'expérience et en conformité avec les conditions locales, afin d'assurer l'absorption et l'assimilation des immigrants en question.

Mon gouvernement n'est nullement interessé dans la publicité et c'est dans un esprit de collaboration sincère qu'il voudrait offrir ses services à son amie la Turquie pour l'aider à faire face avec succès à ce problème d'immigrants.

Veuillez agréer, Monsieur le Ministre, les assurances de ma très haute considération.

E. S.

Son Excellence
Monsieur le Professeur Fuat Köprülü,
Ministre des Affaires Etrangères,
A n k a r a

4241
18/11/

משרד החוץ

מזכר

אל: שר החוץ

מאת: המנהל הכללי

אל:

הערות :–

טוב כמה שיגעו לי איך עניינת

לאפריקה של ששון. שמעו

תרצה ~~[illegible]~~ לדעת מחשבון

מצבו של מי וכלו הדת?

הנימוקים של וכלו אינם

מונעים הצגת עזרה בצנעא

[illegible]

חתימה

20/8

תאריך

705/2.86/500*100

משרד החוץ

מזכר

אל: המנהל הכללי

מאת: מחלקת מזרח אירופה

אל:

הערות: --

הנדון: מברקו של מר שרון על סכסוך התורכי-בולגרי.

הבהרותיו של מר שרון על רקע הרכוז ללא ספק נכונות. מדינות בגוש הסובייטי איננה מעבירה אוכלוסין מעבר לגבול מטעמים אתניים גרידא.

דוקא בגלל הבהרותיו הנכונות, נדמה לי שמר שרון רואה את הבעיה באופן חד-צדדי, כשהוא מעלה מחשבה של מתן עזרה מצדנו לתורכים. ודאי שעלינו להתחבר לשותפות עם התורכים שעה שמדובר בקרבת אינטרסים במזרח התיכון. אולם איני מבין, למה עלינו לקפוץ בראש העוזרים לתורכיה בהרפתקאותיה בבלקנים. מול היתרון המדיני המפוקפק שבהפעלה הצעה כזו, עומד הנזק המדיני הבטוח שאנו נגרום לעצמנו. אם הבולגרים רוצים להרגיז את התורכים, אנו צריכים להפריע להם?

אני סבור שכדאי היה להבריק למר שרון על צד זה של המטבע.

ה' באלול תש"י.

18 באוגוסט 1950.
תאריך

חתימה

106/2.50/300*100

הקריה, י"ח בטבת תשי"א
27 בדצמבר 1950

אל : ציר ישראל באנקרה

מאת : משרד החוץ – מחלקת המזרח התיכון

אליאס יקירי,

לאחר שקראתי וחזרתי וקראתי את מכתביך האחרונים, עיינתי במקצת בעתונות התורכית והתעכבתי על "אזהרותיו" של ס. ארזי בענין סמנים של התפתחות רגשות פרו-ערביים, פרו-מוסלמיים וריאקציוניים בצבוריות התורכית; הגעתי לידי מחשבה שכדאי וכדאי שתנסה לסכם את יחסי תורכיה-ישראל מזמן הקמת צירותנו באנקרה ועד היום הזה.

הסיכום והניתוח צריך לדעתי לכלול ציוני דרך, השיגים, סכויים, סכנות וניתוח מסקנות והמלצות לגבי מדיניותנו התורכית לאור המצב הבין-לאומי והפעילות המדינית-בטחונית המוגברת התורכית ובמזרח התיכון.

במקרה שהצעה זו נראית לך ותמצא גם את הזמן הדרוש להכינה, נראה לי שבדאי שתגע בין היתר בענינים כגון: סכויי התקרבות תורכית-ערבית, תורכיה-מוסלמית, התסיסה הדתית, חדירת הגרמנים והתפקיד אשר תורכיה תוכל למלא במקרה של התחכבות צבאית בין ישראל וארצות ערב וכו'.

אני מבין שתגיע בקרוב ארצה ותהיה אז ההזדמנות לשוחח על ענינים אלה במסגרת התיעצויות שונות שתתקיימנה בקריה, אולם נראה לי שגם במקרה זה תשמש סקירה מעין זו עזר רב לדיונים.

הנני מחכה לתשובתך המהירה.

בידידות,

ש. דיבון

ש. דיבון

אל/רמ

4241 18/11

משרד החוץ

מזכר

אל: שר החוץ	אל:
מאת: המנהל הכללי	

הערות:—

עד כמה שידוע לי טרם ענית
למברקו של ששון. שמא
תרצה ~~לגלגל~~ לדחות מחשבון
מצבו של מר ולכר הפ׳?
הנמוקים של ולכר אינם
מונעים הגברת עזרה בצנעא

ו.א.
חותם

2/8
תאריך

106/2.80/500×100

משרד החוץ

מזכר

אל: המנהל הכללי	אל:
מאת: מחלקת מזרח אירופה	

הערות: –

הנדון: מברק של מר שרון על סכסוך התורכי-בולגרי.

הנמוקים של מר שרון על רקע הוכחה ללא ספק בנכונותם. מדינה בגוש הסובייטי אינה מעבירה אוכלוסין מעבר לגבול מטעמים אנושיים גרידא.

דוקא בגלל הנמוקים הנכונים, נדמה לי, שמר שרון רואה את הבעיה באופן חד-צדדי, בשהוא מעלה מחשבה של מתן עזרה מצדנו לתורכים. ודאי שעלינו לאהוד לשותפות עם התורכים שעה שמדובר בקרבת אינטרסים במזרח התיכון. אולם אינני מבין, למה עלינו לקפוץ בראש העוזרים לתורכים במכוניה בבלקנים. מול היתרון המדיני המפוקפק שבהעלות הצעה כזו, עומד הנזק המדיני הבטוח שאנו גורמים לעצמנו. אם הבולגרים רוצים להרגיז את התורכים, אנו צריכים להפריע להם?

אני סבור שכדאי היה להבהיר למר שרון על צד זה של המטבע.

ה' באלול תש"י.

18 באוגוסט 1950.

תאריך

חתימה

המנהל הכללי

4274

הקריה, י"ח בטבת תשי"א
27 בדצמבר 1950

אל : ציר ישראל באנקרה

מאת : משרד החוץ - מחלקת המזרח התיכון

אליאס יקירי,

לאחר שקראתי והזרתי וקראתי את מכתביך האחרונים, עיינתי במקצת בעתונות התורכית והתעכבתי על "אזהרותיה" של ס. ארזי בענין סמנים של התפתחות רגשות פרו-ערביים, פרו-מוסלמיים, וריאקציוניים בצבוריות התורכית; הגעתי לידי מחשבה שכדאי וכדאי שתנסה לסכם את יחסי תורכיה-ישראל מזמן הקמת צירותנו באנקרה ועד היום הזה.

הסיכום והניתוח צריך לדעתי לכלול ציוני דרך, השיגים, סכויים, סכנות וניתוח מסקנות והמלצות לגבי מדיניותנו בתורכיה לאור המצב הבין-לאומי והפעילות המדינית-בטחונית המוגברת בתורכיה ובמזרח התיכון.

במקרה שהצעה זו נראית לך ותמצא גם את הזמן הדרוש להכינה, נראה לי שכדאי שתגע בין היתר בענינים כגון: סכויי התקרבות תורכית-ערבית, תורכית-מוסלמית, התסיסה הדתית, חדירת המאמינים והתפקיד אשר תורכיה תוכל למלא במקרה של הסתבכות צבאית בין ישראל וארצות ערב וכו'.

אני מבין שתגיע בקרוב ארצה ותהיה אז ההזדמנות לשוחח על ענינים אלה במסגרת התיעצויות שלנו שתתקיימנה בקריה, אולם נראה לי שגם במקרה זה תשמש סקירה מעין זו עזר רב לדיונים.

הנני מחכה לתשובתך המהירה.

בידידות,

ש. דיבון

אל/רם

סודי

דיון על הדוק הקשרים בין ישראל ותורכיה

משתתפים: המנהל הכללי
היועץ המשפטי
מר א. ששון
מר ש. דיבון

מתוך רצון לקדם את יחסינו עם תורכיה ולהדק את קשרינו עם מדינה זאת לטובתם של שני הצדדים, יזם מר א. ששון, בשתוף עם היועץ המשפטי, הצעה לכרות עם תורכיה שורת הסכמים בעלי תכן מעשי כדלקמן:־

א. <u>הסכם קונסולרי והסכם משפטי</u>

מר ש. רוזן מסביר טיבו של הסכם זה הבא להקל על הנוהל הקונסולרי כגון תפקידיהם וסמכויותיהם של קונסולים וענינים אחרים הכרוכים בהסדר של אזרחי המדינה האחת במדינה השניה, בהכרת תעודות אזרחיים של המדינה האחת בפני רשויות המדינה האחרת (תעודת לידה, יפויי־כח וכדומה), בגביה עדויות לצרך שמוש במדינה השניה וכו'.

ב. <u>הסכם להסגרת הדדית של פושעים</u>

מר ש. רוזן מסביר כי ישנה החלטה עקרונית של הממשלה המאפשרת כריתת הסכמים כאלה אך יש עוד להכרת קמעא עד שיוחק חוק האזרחות כי הא בהא תליא.

ג. <u>הסכם של חלופי פרסומים רשמיים</u>

אין כל מניעה לכריתת הסכם כזה ללא דיחוי ואף נעשו צעדים מסויימים בכוון זה.

ד. <u>הסכם בעניני תרבות ומדע</u>

מר ש. רוזן מסביר כי מדובר על סדורים והקלות לקבלה תלמידים וחוקרים בני המדינה השניה בבתי ספר גבוהים ובמכוני מדע ומחקר. מר א. ששון מעיר כי הכונה בעקר למשוך תלמידים מתורכיה לישראל, לבתי ספר כגון הטכניון העברי וכן למכוני מחקר שונים.
מסתבר כי בעת שבקר במכון ויצמן גילה הציר התורכי ענין רב באפשרות לשגר תלמידים וחוקרים מתורכיה למכוני מדע ומחקר בישראל. המנהל הכללי מעיר כי ענין הסכם זה טעון בדיקה, שכן ספק אם אפשר יהיה להכניס זרים לכל מוסדות הלמוד והמחקר שלנו (מכון ויצמן).

ה. <u>הסכם ספנות בנוסעות</u>

מר ש. רוזן מעיר כי הסכם זה אינו מבני גרידא כי אם נושא משמעות רחבה יותר. מר א. ששון מסביר כי נוכח האפשרות של חדוש פעולות איבה בין ישראל לבין מדינות ערב, חשוב שתהיה לנו מדינה מקשרת עם העולם החיצוני במקרה שהאויב יצליח לשבש את תחבורתנו הימית. מבחינה זאת תורכיה, בזכות מקומה על המפה, הנה המדינה המתאימה ביותר. המנהל הכללי מעיר שיש לדון עם המחלקה הכלכלית על מעשיותו ובדאיותו של הסכם כזה. מר ששון מעיר כי אכן שוחח על כך עם מר ברטור וכי האחרון הביע ספקות מסויימים ואף הצביע על הצורך להוועץ באנשי משרד התחבורה.

./.

ו. הסכם ידידות

מר ש. רוזן הגה עוד מזמן את הרעיון לכרות הסכם כזה עם תורכיה והוא מסביר כי תכנו יכול להיות קצר ומסתכם בסעיפים אחדים המצהירים כי שני הצדדים ידידים וכי הם מתחייבים לא לקרוא מלחמה זה על זה ולהגיש לבוררות כל ענין שיתעורר ביניהם. מר רוזן מוסיף כי בשקלנו אפשרות כריתת הסכם כזה יש להביא בחשבון את משמעותו לגבי יחסיה של ארצות הברית עם שתי המדינות. המנהל הכללי מעיר כי אין להתפז וכי לא ברור אם ממשלת תורכיה תהיה נכונה לכרות הסכם כזה, ומכל מקום הריהו ענין לשעת כושר גם אם הגישה העקרונית חיובית.

סיכום:

המנהל הכללי קובע שאפשר לגשת ללא היסוסים לבריתת שלושת ההסכמים הראשונים ובאשר ליתר יש עוד לבדוק ולהוועץ במוסבר לעיל.

מר ששון מסביר שאין כונתו לקום על התורכים בהסכמים אלה דרך התקפה מחץ כי אם בניהותא, אחד אחד, בהזדמנויות נאותות. במו כן אפשר להחדיר רעיונות מסוימים למוחו של הציר התורכי על מנת שהוא יפעיל את הדברים. מר ששון כבר שוחח עם מר ס. אסין. האחרון עומד לצאת לתורכיה לחופשה וסוכם בין השנים להמשיך בשיחות באנקרה.

מר רוזן קבל על עצמו להכין את החומר שיהיה דרוש למר א. ששון כשיגיע לשלב של דיונים מעשיים.

31.7.50

4241.|K

28.5.50

SON EXCELLENCE

MONSIEUR FUAT KOPRULU

MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES

ANKARA

45/1/24 A L'OCCASION DE LA NOMINATION DE VOTRE EXCELLENCE AU POSTE DE MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES DE LA REPUBLIQUE TURQUE JE ME PERMETS DE LUI EXPRIMER MES FELICITATIONS ET MES VOEUX LES PLUS SINCERES DE SUCCES

MOSHE SHARETT

MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES D'ISRAEL

0199

4241/K

משרד החוץ
1950 מאי 30

30.5.50

GI 277 TAG406 F ANKARA 50 29 2130 TURK ETAT CTF 52W

SON EXCELLENCE MONSIEUR MOSHE SHARTET MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES TELAVIV

TRES SENSIBLE AUX FELICITATIONS ET VOEUX QUE VOTRE EXCELLENCE A BIEN VOULU M ADDRESSER A L,OCCASION DE MA NOMINATION NOMME MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES JE LA PRIE D,AGREER L,EXPRESSION DE MES PLUS VIFS REMERCIEMENETS

FUAD KOPRULU

MAY 30 1950

RD L,OCCASION D,AGREER L,EXPRESSION EACH WORD AS THREE WORDS TKS

4241 | K

28.5.50

SON EXCELLENCE

MONSIEUR FUAT KOPRULU

MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES

ANKARA

A L'OCCASION DE LA NOMINATION DE VOTRE EXCELLENCE AU POSTE DE MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES DE LA REPUBLIQUE TURQUE JE ME PERMETS DE LUI EXPRIMER MES FELICITATIONS ET MES VOEUX LES PLUS SINCERES DE SUCCES

MOSHE SHARETT

MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES D'ISRAEL

0199

4241/א

הארכיון הצבאי
משרד החוץ
1950 מאי 30
35083
4241 תיק

30.5.50

GI 277 TAG406 F ANKARA 50 29 2130 TURK ETAT CTF 52W

SON EXCELLENCE MONSIEUR MOSHE SHARTET MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES TELAVIV

TRES SENSIBLE AUX FELICITATIONS ET VOEUX QUE VOTRE EXCELLENCE A BIEN VOULU M ADDRESSER A L,OCCASION DE MA NOMINATION NOMME MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES JE LA PRIE D,AGREER L,EXPRESSION DE MES PLUS VIFS REMERCIEMENETS

FUAD KOPRULU

MAY 30 1950

RD L,OCCASION D,AGREER L,EXPRESSION EACH WORD AS THREE WORDS TKS

משרד החוץ
נתקבל ביום
3 מאי 1950
4241/א/ח

אנקרה, כ"ו בניסן תש"י
13.4.50

לכבוד
ד"ר ו. איתן
המנהל הכללי
ה ק ר י ה.

וולטר יקירי,

היום ביקרתי במשרד החוץ ושוחחתי עם סגן המנהל הכללי, ריפקי פאסין, כשעה. כבקשתך רציתי לברר מחדש את יחס משרד החוץ לאפשרות של התמנות ציר ישראל גם בפרס, אולם מצאתי לנכון לא לפתוח בנושא זה. כדבר ראשון הבעתי את תנחומי ממשלתי ותנחומי האישיים למותו של המרשאל צ'קמק. הוספתי, כי שלחתי גם מכתב תנחומים אל שר החוץ. אגב לידיעתך: המרשאל צ'קמק לא היה בשנותיו האחרונות נמנה על ידידיו ותומכיו של נשיא המדינה. מן הרגע הראשון שפרש מן הצבא הפך להיות פעיל בחיים המדיניים ועבר לשורות האופוזיציה.

כדבר שני שאלתי למטרת ביקורו של המלך עבדאללה במאי הבא בתורכיה. פאסין ענה שאין לביקור כל מטרה פוליטית. פשוט: עבדאללה רוצה להינפש כשבועיים ימים על הבוספור באיסטנבול. קרוב לודאי שהוא יערוך ביקור נימוסין לנשיא המדינה באנקרה. פאסין הוסיף, שמשרד החוץ מסר על כך אינפורמציה למדינות ערב, כדי לא לעורר חשדות אצלן. הערתי, שבמקרים באלה מן הרצוי למסור גם לי אינפורמציה ממקור ראשון.

כדבר שלישי נגעתי בדיוני מועצת "הליגה הערבית" ובהחלטותיה. להסברתי, שהליגה עושה כל אשר באפשרותה כדי להפריע ולחבל במאמצי ישראל לשלום במזרח התיכון – הביע איש־שיחי את אכזבתו מתשובותיו של שר החוץ שלנו, ה' מ. שרת, אל מר קלוד דה־בוראסנג'ה ביחס להצעותיה של ועדת הפיוס מ־29 למארס שעבר. משרד החוץ התורכי קיבל אינפורמציה על כך מאת נציגו בתל־אביב סייפוללה אסין. איש־שיחי ביקש, שאודיע לממשלתי, כי תורכיה מעוניינת מאד: א. בהצלחת עבודתה של ועדת הפיוס ב. בשקט ובשלום בחלק זה של העולם. פאסין הוסיף, שתורכיה רואה בהצעותיה של ועדת הפיוס האמצעי האחרון להחשת השלום בין ישראל לשכנותיה.
בהמשך דבריו ניסה איש־שיחי להסביר: א. ש"הסכם הבטחון הקולקטיבי" של מדינות ערב אינו מכוון כלל וכלל נגד ישראל ב. שהזדיינות הערבית אינה מכוונת נגד ישראל ג. שהנעימה המלחמתית של המנהיגים והעתונות הערביים היא של תצרוכת פנימית. בסוף דבריו חזר איש־שיחי ותבע מאתנו גמישות, רוחב לב, ג'סטות ועוד כמאמץ נוסף להשגת שלום של קבע עם הערבים. כמובן שלא טמנתי את ידי בצלחת. השתדלתי לערער את הנחותיו אחת אחת. ביחס להצעות ועדת הפיוס מ־29 למארס עניתי ברוח שיחתו של שר החוץ עם דה־בוראסנג'ה ושיחתך עם סייפוללה אסין. ביחס

[illegible]

.../2

להסכם הבטחון הקולקטיבי וההזדיינות הערבית עניתי ברוח שיחתו של שגרירנו בוואשינגטון, ה' א. אילת, עם סר החוץ האמריקאי מ-5 לח.ז. אשר לנימה המלחמתית של המנהיגים הערבים הסברתי, שיש לראותה כרצינית מאד. המנהיגים האלה, אמרתי, שהוכיחו חוסר כל כשרון להסדיר איזו בעיה פנימית שהיא בין המדינות החברות ב"ליגה" ולא הביאו כל הצעות קונסטרוקטיביות משלהם לשגשוג המזרח ופריחתו עלולים בעתיד, כפי שעשו בעבר הקרוב, לפתוח בתוקפנות חדשה נגד ישראל, כדי לכסות על כשלונם ולשמור על כסאותיהם. פאסין הסכים אתי, אמנם, בכמה דברים, אך הוסיף לדבר כמי שאינו מאמין בכוחם של הערבים וכמי שסומך על אמריקה, שתדע בשעת הצורך לבלום כל תוקפנות חדשה מצד מדינות ערב. אני נאלץ לומר, שהסברותיו של איש-שיחי הוכיחו לי א. שהתורכים סבורים שאנו מסכנים את השלום ולא הערבים ב. שהתורכים אינם מנסים ללמוד את הבעיה כראוי ונסמכים על הגדרות האנגלים והאמריקאים ג. שהתורכים משום-מה מעוניינים בימים אלה לחזק את קשריהם עם מדינות ערב. ייתכן שזה בא כתוצאה משיחותיו האחרונות של שר החוץ התורכי בפאריס ובסטרסבורג עם בווין ואחרים. וייתכן שזה בא מהתגברותה של הפעילות הקומוניסטית בזמן האחרון בארצות המזרח הערבי והמוסלמי. אך בין אם כך או אחרת הדבר מדאיג ומחייבנו למאמצים נוספים בעבודתנו בתורכיה.

בקומי ללכת דיברתי על אפשרות התערותי כציר ישראל גם בפרס. בפעם זו דיברתי בלי הסתייגות וכפי שמסר אינפורמציה. פאסין חזר ואישר את יחסם החיובי לדבר כפי שהביעו בזמנו נג'ם-אל-דין סדאק ואיחל לי כל טוב. אולם לכשביקשתיו לא למהר בהבעת איחולים וברכותיו הואיל ותמינויי לא נקבע עדיין באופן סופי - אמר "שמשרד החוץ התורכי קיבל לפני כמה ימים ידיעה מנציגו בתל-אביב שהקריה החליטה כבר על מינויי, אלא שהיא מחכה להסכמת פרס כיום לדרגת הנציגות". הוסיף, שיחס תורכיה החיובי למינוי הזה נובע משני דברים: א. מההנחה שמקום מגורי הקבוע יישאר באנקרה ב. מהאמונה שיעלה בידי להרבות לישראל את אהדתה של מדינה מזרחית-מוסלמית נוספת.

הודיתי לו על מחמאותיו והסתלקתי.

בברכה ובשלום

שלך

א.ש.

COPY

Eric Bigio,
care Public Information
Office,
Tel-Aviv.
Dec. 22, 1948.

Walter Eytan Esq.,
Director General,
Foreign Office,
Hakirya.

4241 |10/A

My dear Walter,

I have ventured to put down on paper a few notes about Turkey and Bay Selim Sarper, the Turkish member of the Conciliation Commission, whom I have known on and off for about six years. It would be presumptuous of me to think that I can supplement the excellent information services of your department, but since I know the gent and his country fairly well, here goes:

1. The dominant factor in Turkey's foreign policy is fear of Russia. This outweighs all other considerations. It is basic to any diplomatic move planned in Ankara. It has resulted in the very considerably influence now exercised by America in Turkey.

2. Turkey's ties with Trans-Jordan and Iraq (both Abdullah and Abdul'Illah have paid state visits to Ankara within the year) must be viewed in this light. The mainspring of the (as yet unrevealed) agreements reached on these occasions is common policy and action against the Kurds, as a possible pro-Russian element. Nuri Said Pasha, Britain's homme de confiance in Baghdad, is also a frequent visitor to Turkey. He was in Istanbul a couple of months ago.

3. During my recent visit to Turkey I found very little interest being taken in the Palestine conflict, either in official quarters or among the public, except on this one point: the fear that Russia stands to gain by the establishment of the Jewish state, and that Russia may predominate in Israel.

4. As you know, the Turks despise the Arabs. They were not surprised at the Arab defeats. Their interest in the Arab States qua Moslems is nil, despite the nascent religious revival in Turkey itself, and the President's own deep religious feelings.

5. Above all they respect force, and the more brutally it is expressed, the better they like, appreciate and understand it.

.../2

COPY

Eric Bigio,
care Public Information
Office,
Tel-Aviv.
Dec. 22, 1948.

Walter Eytan Esq.,
Director General,
Foreign Office,
Hakirya.

4241/16/A

My dear Walter,

I have ventured to put down on paper a few notes about Turkey and Bay Selim Sarper, the Turkish member of the Conciliation Commission, whom I have known on and off for about six years. It would be presumptuous of me to think that I can supplement the excellent information services of your department, but since I know the gent and his country fairly well, here goes:

1. The dominant factor in Turkey's foreign policy is fear of Russia. This outweighs all other considerations. It is basic to any diplomatic move planned in Ankara. It has resulted in the very considerably influence now exercised by America in Turkey.

2. Turkey's ties with Trans-Jordan and Iraq (both Abdullah and Abdul'Illah have paid state visits to Ankara within the year) must be viewed in this light. The mainspring of the (as yet unrevealed) agreements reached on these occasions is common policy and action against the Kurds, as a possible pro-Russian element. Nuri Said Pasha, Britain's homme de confiance in Baghdad, is also a frequent visitor to Turkey. He was in Istanbul a couple of months ago.

3. During my recent visit to Turkey I found very little interest being taken in the Palestine conflict, either in official quarters or among the public, except on this one point: the fear that Russia stands to gain by the establishment of the Jewish state, and that Russia may predominate in Israel.

4. As you know, the Turks despise the Arabs. They were not surprised at the Arab defeats. Their interest in the Arab States qua Moslems is nil, despite the nascent religious revival in Turkey itself, and the President's own deep religious feelings.

5. Above all they respect force, and the more brutally it is expressed, the better they like, appreciate and understand it.

.../2

6. Selim Sarper himself embodies pretty well all these characteristics. When I first met him in 1942, the Germans were as yet unbeaten. Selim Bey (ex-Heidelberg, complete with scar) would speak only in German to the British and American correspondents. After Alamein and Stalingrad we discovered he had excellent English.

7. He is regarded as one of the coming big men in Turkey, chiefly because he enjoys the trust and confidence of Ismet Pasha. I should say his appointment is a pretty good indication of the importance that Turkey attaches to a settlement here, bearing para (3) above in mind. Whilst running the Government Press Department in Ankara, the President supported him in a tussle for control of the official Turkish news agency and broadcasting service, which at that time were headed by Muvaffak Menemenjioglu, a brother of Numan Menemenjioglu, who was then Foreign Minister and certainly outranked Selim Sarper. Thereafter Sarper's promotion was rapid: Ambassador to Moscow, Washington, Lake Success.

8. He dresses carefully, and is in every way a worthy representative of the formal stiffness and protocol which characterises official life in Ankara: but will also appreciate a really good informal party. I've known him unbend under the influence (whiskey and raki preferred) and even sing with the rest.

9. Like most modern Turks he is easily impressed by mechanical progress and technocracy. The Germans showed him over the Leica factories (and of course gave him a camera). I think he would appreciate a visit to the Institute at Rehovoth or some such place.

As ever,

(-) E.Bigio